

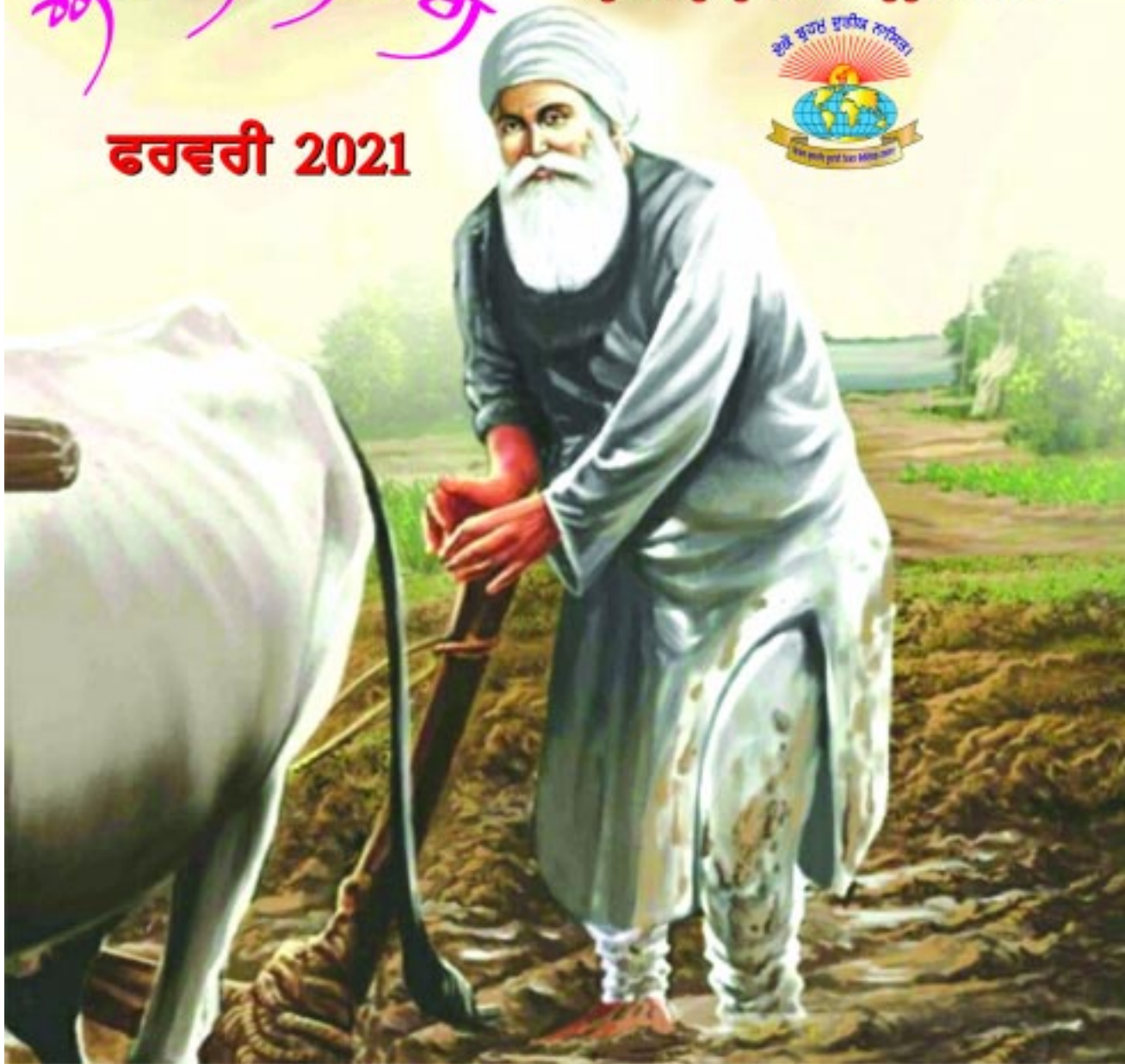
INTERNATIONAL MAGAZINE
RNI No. 61816/95

ਬ੍ਰਹਮ ਦੀਸੈ ਬ੍ਰਹਮ ਸੁਣੀਐ ਏਕੁ ਏਕੁ ਵਖਾਣੀਐ॥
ਆਤਮ ਪਸਾਰਾ ਕਰਣਹਾਰਾ ਪ੍ਰਭ ਬਿਨਾ ਨਹੀ ਜਾਣੀਐ॥

ਆਤਮ ਮਾਰਗ

ਫਰਵਰੀ 2021

ਕਿਰਸਾਣੀ ਕਿਰਸਾਣੁ ਕਰੇ ਲੋਚੈ ਜੀਉ ਲਾਇ ॥
ਹਲੁ ਜੋਤੈ ਉਦਮੁ ਕਰੇ ਮੇਰਾ ਪੁਤੁ ਧੀ ਖਾਇ ॥

ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਥੇ ਸਮੇਤ ਗਾਜੀਪੁਰ ਬਾਰਡਰ ਵਿਖੇ

ਨੌਜਵਾਨ ਸੇਵਾਦਾਰ ਟੀਨ ਦੇ ਸ਼ੌਡ ਦੀ ਮੁਕੰਮਲ ਤਿਆਰੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ

ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸਿੰਘੂ ਬਾਰਡਰ ਵਿਖੇ ਸਥਾਪਿਤ ਕੈਂਪ ਦਾ ਮੁਆਇਨਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ

ਸੇਵਾਦਾਰ ਲੰਗਰਾਂ ਵਿਚ ਰਾਸ਼ਨ ਵੰਡਦੇ ਹੋਏ

ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਸਿੰਘੂ ਬਾਰਡਰ ਤੇ ਸਰਵੇ ਕਰਦੇ ਹੋਏ

ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਿਸਾਨ ਆਗੂਆਂ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਸਾਂਝੇ ਕਰਦੇ ਹੋਏ

ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਝੂਰੀ ਵਾਲੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚ

ਸੇਵਾਦਾਰ ਰਾਸ਼ਨ ਵੰਡਦੇ ਹੋਏ

ਆਤਮ ਮਾਰਗ

ਸਾਲ-ਛੱਬੀਵਾਂ, ਮਹੀਨਾ-ਫਰਵਰੀ, 2021
ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ
ਸੰਚਾਲਕ

ਸੱਚਖੰਡ ਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ
ਸੰਤ ਮਾਤਾ (ਬੀਜੀ) ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ

ਚੇਅਰਮੈਨ ਐਡੀਟਰ-ਇਨ-ਚੀਫ
ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਐਡੀਟਰ ਚੀਫ ਐਡੀਟਰ
ਭਾਈ (ਡਾ.) ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਸਬੰਧੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ
ਜੇਕਰ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਮਹੀਨੇ ਦੀ 15 ਤਾਰੀਖ ਤੱਕ
ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦਾ ਅਤੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਸਬੰਧੀ ਹਰ
ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨੰਬਰਾਂ ਤੇ ਦਫਤਰੀ
ਸਮਾਂ ਸਵੇਰੇ 10.00 ਵਜੇ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ 5.00 ਵਜੇ ਤੱਕ
ਫੋਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ।

ਫੋਨ :- 84378-12900, 94172-14391,
94172-14379

Email : atammarg1@yahoo.co.in

Postal Address for any Enquiry,
Money Order, Cheque and drafts :

'ATAM MARG' MAGAZINE
Gurdwara Ishar Parkash, Ratwara Sahib
(New Chandigarh) P.o. Mullanpur Garibdas,
Teh. Kharar, Distt. S.A.S Nagar (MOHALI) -
140901, Pb. India

SUBSCRIPTION - ਚੰਦਾ - (ਦੇਸ਼)

ਸਾਲਾਨਾ	ਛਾਈਫ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿੱਪ (20 ਸਾਲ) ਫੀ ਕਾਪੀ
300/-	3000/ 30/-
320/-	3020/- (For outstation cheques)

SUBSCRIPTION FOREIGN (ਵਿਦੇਸ਼)

	Annual	Life (20 years)
U.S.A.	60 US\$	600 US\$
U.K.	40 £	400 £
Canada	80 Can \$	800 Can \$
Australia	80 Aus \$	800 Aus \$

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਦੋ ਸਭ ਹੱਕ ਰਾਖਵੇਂ ਹਨ।

ਪ੍ਰਿੰਟਰ, ਪਬਲਿਸ਼ਰ ਤੇ ਐਡੀਟਰ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਰਤਵਾੜਾ
ਸਾਹਿਬ ਨੇ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਜੈ ਆਫਸੈਟ ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼, 905
ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਏਰੀਆ, ਫੇਜ਼-2, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਛਪਵਾ ਕੇ
ਮੁੱਖ ਦਫਤਰ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ', ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ, ਡਾਕਖਾਨਾ
ਮੁੱਲਾਂਪੁਰ ਗਰੀਬਦਾਸ, ਤਹਿਸੀਲ ਖਰੜ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ - ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ
ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਗਰ (ਮੋਹਾਲੀ) ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ।

Please visit us on internet at :-

For Atam Marg Email : atammarg1@yahoo.co.in,
Website & Live video -

www.ratwarasahib.in } (Every sunday)
www.ratwarasahib.org }

Email : sratwarasahib.in@gmail.com

ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੇ ਕੇਂਦਰ

ਅਮਰੀਕਾ - ਭਾਈ ਅਮਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ
001-408-263-1844
ਕਨੇਡਾ - ਭਾਈ ਸਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂ, ਵੈਨਕੂਵਰ
001-604-433-0408
ਭਾਈ ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ
001-604-862-9525
ਭਾਈ ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਰਾਣੂ
001-604-589-9189
ਇੰਗਲੈਂਡ - ਬੀਬੀ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਕੌਰ ਅਤੇ
ਭਾਈ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ
0044-121-200-2818
ਭਾਈ ਅਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਰਾਜ)
0044-7968734058
ਆਸਟਰੇਲੀਆ- ਬੀਬੀ ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ :
0061-406619858

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸੰਪਰਕ

1. ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ
9417214391, 84378-12900, 9417214379
2. ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਿਦਿਆ ਮੰਦਰ ਸ.ਸ.ਸਕੂਲ
(ਸੀ.ਬੀ.ਐਸ.ਈ.) 0160-2255003
3. ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਸਿਲਾਈ ਸੈਂਟਰ : 96461-01996
4. ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਸ.ਸ.ਸਕੂਲ
(ਪੀ.ਐਸ.ਈ.ਬੀ.) 95920-55581
5. ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਹਸਪਤਾਲ : 92176-93845
6. ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਡੀਵਾਇਨ ਸਕੂਲ ਆਫ ਨਰਸਿੰਗ
94172-14382
7. ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਡੀਵਾਇਨ ਕਾਲਜ ਆਫ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ
94172-14382
8. ਅਕਾਲ ਬਿਰਧ ਆਸ਼ਰਮ : 98157-28220

Media Broadcast (Ratwara Sahib)

Live Programme	98728-14385
&	94172-14385
Cable Tv Network	98147-12900
	98555-28517

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਜੀ - 98551-32009
ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡਪਾਠ ਸਾਹਿਬ ਸੇਵਾ - 94647-12900
ਹੋਰ ਸੰਪਰਕ ਨੰਬਰ
98889-10777, 96461-01996, 9417214381

ਤੱਤਕਰਾ

1.	ਸੰਪਾਦਕੀ	5
	(ਡਾ.) ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	
2.	ਬਾਰਗ ਮਾਹਾ	6
	ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਪਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ	
3.	ਮਤੁ ਦੇਖਿ ਭੂਲਾ ਵੀਸਰੈ ਤੇਰਾ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵੈ ਨਾਉ	12
	ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ	
4.	ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦਾ ਮਾਰਗ	26
	ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ	
5.	ਸੰਤਨ ਕੀ ਸੁਣਿ ਸਾਚੀ ਸਾਖੀ	30
	ਸੋ ਬੋਲਹਿ ਜੋ ਪੇਖਹਿ ਆਖੀ	
	ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ	
6.	ਈਸ਼ਰ ਅਮੋਲਕ ਲਾਲ	39
	ਕ੍ਰਿਤ - ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ	
7.	ਵਾਰਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ	41
8.	ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ	43
9.	ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਆਗਮਨ	45
	ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ	
10.	ਨੂਰਾਨੀ ਮਿਲਾਪ - 24	50
	(ਡਾ.) ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	
11.	ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਰਥ ਭੰਡਾਰ	52
	ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਰੰਧਾਵੇ' ਵਾਲੇ	
12.	ਸੁਆਮੀ ਰਾਮ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਰਨਾਤਮਕ ਵਿਚਾਰ	54
	ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ	
13.	ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ :- ਅਸਥਾਨ 'ਤੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ, ਇੰਟਰਨੈਟ ਵੈਬਸਾਈਟ, ਕੀਰਤਨ ਲਾਈਵ ਟੈਲੀਕਾਸਟ, ਬੈਂਕ ਅਕਾਊਂਟ, ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਫਾਰਮ ਅਤੇ ਪੁਸਤਕ ਸੂਚੀ	56

ਸੰਪਾਦਕੀ

(ਡਾ.) ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਨਾਨਕ ਭਗਤਾ ਸਦਾ ਵਿਗਾਸੁ ॥

ਅੰਗ- ੩

ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਮਾਰਗ ਸੁਰਤਿ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਮਾਰਗ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਅਧਿਆਤਮਕ ਮਾਰਗ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਤੇ ਸਮਝਾਉਣਾ ਔਖਾ ਹੈ। "ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਗੁੰਗੇ ਗੁੜੁ ਖਾਇਆ ਪੁਛੇ ਤੇ ਕਿਆ ਕਹੀਐ ॥" (ਅੰਗ-334) ਵਾਲੀ ਖੇਡ ਵਰਤਦੀ ਹੈ। 'ਕਹਣਾ ਕਥਨੁ ਨ ਜਾਈ' ਵਾਲੀ ਅਵਸਥਾ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਫਿਰ ਵੀ ਅੰਦਰਲੇ ਅਗੰਮੀ ਵਰਤਾਰੇ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਸਮਝਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। 'ਜੋ ਬ੍ਰਹਮੰਡੇ ਸੋਈ ਪਿੰਡੇ ਜੋ ਖੋਜੈ ਸੋ ਪਾਵੈ ॥' (ਅੰਗ-695) ਇਹ ਅਧਿਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ ਦੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਹੈ। ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਕ ਮੌਸਮ ਤੇ ਰੁੱਤਾਂ ਬਦਲਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਦਲਾਅ ਦਾ ਅਸਰ ਮਨੁੱਖੀ ਮਨ ਵੀ ਕਬੂਲਦਾ ਹੈ। ਫਰਵਰੀ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਨੂੰ ਦੇਸੀ ਮਹੀਨੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮਾਘ/ਫੱਗਣ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੌਸਮ ਦੇ ਬਦਲਾਅ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਨੂੰ ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ ਦਾ ਨਾਮ ਵੀ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪੋਹ/ਮਾਘ ਦੇ ਕੋਰੇ ਦੀ ਠੰਢ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੂਰਜ ਨਵੀਆਂ ਨਿਘੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਲੈ ਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿੱਘ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੀ ਅੰਦਰ ਖੇੜੇ ਦਾ ਵਿਗਾਸ ਹੁੰਦਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਮਨੁੱਖ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਮੁੱਚੀ ਬਨਸਪਤੀ ਨਵਾਂ ਰੂਪ ਲੈਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਦਰਖ਼ਤਾਂ ਤੇ ਨਵੀਆਂ ਕਰੂੰਬਲਾਂ ਫੁਟਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਗਿਆਸੂ ਦੇ ਮਨ ਅੰਦਰ ਵੀ ਖੇੜੇ ਦੇ ਵਿਗਾਸ ਦੀਆਂ ਕਰੂੰਬਲਾਂ ਦਾ ਹੁਲਾਰਾ ਆਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਵਿਗਾਸ ਦਾ ਅਰਥ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਤਦਭਵ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਸਾਬਦਿਕ ਅਰਥ ਹਨ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਹੋਣਾ, ਸਾਮਰਥਕ ਹੋਣਾ ਤੇ ਲਿਸ਼ਕ ਉੱਠਣਾ ਹਨ। ਸਾਹਿਤਕ ਤੌਰ ਤੇ ਵਿਗਾਸ ਦਾ ਅਰਥ 'ਖੇੜਾ' ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਲੀ ਖੁਲ੍ਹ ਕੇ ਫੁੱਲ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਅਧਿਆਤਮਕ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਰੂਹ ਦਾ ਖੇੜਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫੁੱਲ ਖਿੜਦਾ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ ਪਰ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਮੁਰੜਾ ਵੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਆਯੂ ਖਿੜਦੀ ਹੈ ਤੇ ਢਲ ਵੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮਨ ਵੀ ਕਦੇ-ਕਦੇ ਖਿੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਫਿਰ ਸਮੇਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਕਰਕੇ

ਮੁਰੜਾ ਵੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕਬਹੂ ਜੀਅੜਾ ਉਭਿ ਚੜਤੁ ਹੈ

ਕਬਹੂ ਜਾਇ ਪਇਆਲੇ ॥

ਲੋਭੀ ਜੀਅੜਾ ਥਿਰੁ ਨ ਰਹਤੁ ਹੈ ਚਾਰੇ ਕੁੰਡਾ ਭਾਲੇ ॥ ੨ ॥

ਅੰਗ- ੮੭੬

ਪਰ ਜਦੋਂ ਆਤਮਾ ਦਾ ਵਿਗਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਖੇੜੇ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਕਦੇ ਮੁਰੜਾਉਂਦੀ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਵਿਗਾਸ ਸਦਾ ਦਾ ਖੇੜਾ ਹੈ। ਸਤਿ ਚਿਤ ਅਨੰਦ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਹੈ। ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਅਨੁਸਾਰ 'ਪੋਸਤ ਮਦ ਅਫੀਮ ਭੰਗ ਉਤਰ ਜਾਇ ਪਰਭਾਤਿ, ਨਾਮ ਖੁਮਾਰੀ ਨਾਨਕਾ ਚੜ੍ਹੀ ਰਹੇ ਦਿਨ ਰਾਤਿ।' ਭਾਵ ਦੁਨਿਆਵੀ ਤੇ ਮਾਇਆਵੀ ਨਸ਼ੇ ਇਕ ਵਾਰ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਉਤਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਜਿਹਨੂੰ ਨਾਮ ਦੀ ਖੁਮਾਰੀ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਹ ਕਦੇ ਉਤਰਦੀ ਨਹੀਂ। ਭਾਵੇਂ ਸਰੀਰ ਦੇ ਫਾੜ ਹੋ ਜਾਏ, ਬੰਦ-ਬੰਦ ਕਟਿਆ ਜਾਏ, ਰੰਬੀਆਂ ਨਾਲ ਖੋਪਰੀ ਲਹਿ ਜਾਏ, ਸਰੀਰ ਤੂੰਬਾ-ਤੂੰਬਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਚਰਖੜੀਆਂ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਵੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਦੇ ਜੈਕਾਰਿਆਂ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਸੁਣਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਐਸਾ ਕਿਵੇਂ ਵਾਪਰਦਾ ਹੈ, ਕਦੋਂ ਵਾਪਰਦਾ ਹੈ? ਇਹ ਸਾਰੀ ਅਗੰਮੀ ਖੇਡ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਵਰਤਾਰਾ ਹੈ। ਐਸੇ ਵਿਗਾਸ ਦਾ ਮੂਲ ਸੋਮਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਬਾਣੀ ਹੈ। ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਆਪ ਸਤਿ ਹੈ, ਚਿਤ ਹੈ, ਆਨੰਦ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਵਾਲਾ ਵੀ ਸਤਿ ਚਿਤ ਆਨੰਦ ਦਾ ਵਾਸੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਨੰਦ ਵਿਗਾਸ ਦਾ ਦੂਜਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਇਹ ਆਨੰਦ ਸਮਰੱਥ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ -

ਆਨੰਦੁ ਆਨੰਦੁ ਸਭੁ ਕੋ ਕਹੈ ਆਨੰਦੁ ਗੁਰੁ ਤੇ ਜਾਣਿਆ ॥

ਅੰਗ- ੯੧੭

ਆਮ ਦੁਨਿਆਵੀ ਖੁਸ਼ੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਆਨੰਦ ਆ ਗਿਆ, ਇਹ ਵੀ ਇਕ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਆਨੰਦ/ਖੁਸ਼ੀ ਮਾਇਆਵੀ ਵਸਤੂਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ, ਅਸਲੀ ਆਨੰਦ ਸਮਰੱਥ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੋਲ ਹੈ। ਭਾਵ 'ਅਨੰਦੁ ਭਇਆ ਮੇਰੀ ਮਾਏ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੈ ਪਾਇਆ ॥' (ਅੰਗ-917) ਆਨੰਦ ਸਰੂਪ ਸਤਿਗੁਰੂ ਆਪ ਹਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੀ ਉਹ (ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 11 ਤੇ)

ਫਲਗੁਣਿ

ਸੰਗਰਾਂਦ-ਫਰਵਰੀ 12 (ਸੁਕਰਵਾਰ)

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਪਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਫਲਗੁਣਿ ਅਨੰਦ ਉਪਾਰਜਨਾ ਹਰਿ ਸਜਣ ਪ੍ਰਗਟੇ ਆਇ ॥
 ਸੰਤ ਸਹਾਈ ਰਾਮ ਕੇ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਦੀਆ ਮਿਲਾਇ ॥
 ਸੇਜ ਸੁਹਾਵੀ ਸਰਬ ਸੁਖ ਹੁਣਿ ਦੁਖਾ ਨਾਹੀ ਜਾਇ ॥
 ਇਛੁ ਪੁਨੀ ਵਡਭਾਗਣੀ ਵਰੁ ਪਾਇਆ ਹਰਿ ਰਾਇ ॥
 ਮਿਲਿ ਸਹੀਆ ਮੰਗਲੁ ਗਾਵਹੀ ਗੀਤ ਗੋਵਿੰਦ ਅਲਾਇ ॥
 ਹਰਿ ਜੇਹਾ ਅਵਰੁ ਨ ਦਿਸਈ ਕੋਈ ਦੂਜਾ ਲਵੈ ਨ ਲਾਇ ॥
 ਹਲਤੁ ਪਲਤੁ ਸਵਾਰਿਓਨੁ ਨਿਹਚਲ ਦਿਤੀਅਨੁ ਜਾਇ ॥
 ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਤੇ ਰਖਿਅਨੁ ਬਹੁੜਿ ਨ ਜਨਮੈ ਧਾਇ ॥
 ਜਿਹਵਾ ਏਕ ਅਨੇਕ ਗੁਣ ਤਰੇ ਨਾਨਕ ਚਰਣੀ ਪਾਇ ॥
 ਫਲਗੁਣਿ ਨਿਤ ਸਲਾਹੀਐ ਜਿਸ ਨੋ ਤਿਲੁ ਨ ਤਮਾਇ ॥ ੧੩ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੬

ਸਾਹਿਬ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ - ਹੇ ਮਾਲਕ! ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਤੇਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਜੀਵਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਨਾ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਕੀਮਤੀ ਤੋਂ ਕੀਮਤੀ ਫੁਸਲ ਵੀ ਮੁਰਝਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਫੁਸਲ ਤੋਂ ਕੋਈ ਆਸ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਨਾਜ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਸਕੇ। ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਗਾਂ ਦੁੱਧ ਨਾ ਦੇਵੇ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦਰ-ਦਰ ਦੀਆਂ ਠੋਕਰਾਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਤੇਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਕਿ -

ਧੇਨੁ ਦੁਧੈ ਤੇ ਬਾਹਰੀ ਕਿਤੈ ਨ ਆਵੈ ਕਾਮ ॥

ਜਲ ਬਿਨੁ ਸਾਖ ਕੁਮਲਾਵਤੀ ਉਪਜਹਿ ਨਾਹੀ ਦਾਮ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੩

ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਫੇਰ ਪੁਛਿਆ, ਐ ਜਗਿਆਸੂ! ਤੇਰੀ ਇੱਛਾ ਕੀ ਹੈ? ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਇੱਛਾ ਕੀਤੀ, ਮਾਲਕ! ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸੁਖ ਸਹੂਲਤਾਂ ਸਭ ਕੁਝ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਹਨ, ਪਰ ਅੰਦਰ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ, ਅੰਦਰ ਦਾ ਟਿਕਾਅ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਅੰਦਰ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕੇਵਲ ਗੋਬਿੰਦ ਨੂੰ ਅਰਾਧਨ ਦੇ ਨਾਲ। ਜੇ ਤੂੰ ਗੋਬਿੰਦ ਨੂੰ ਅਰਾਧੇਂਗਾ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਬਹੁਤ ਅਨੰਦ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਫਿਰ ਜਗਿਆਸੂ ਨੇ ਪੁਛਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ! ਉਸ

ਗੋਬਿੰਦ ਨੂੰ ਅਰਾਧੀਏ ਕਿਵੇਂ? ਹਜ਼ੂਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ, ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰੀਂ। ਰਸਨਾ ਦੇ ਨਾਲ ਉਸ ਮਾਲਕ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰੀਂ ਤਾਂ ਆਨੰਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਵੇਗੀ।

ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਮੰਗ ਚੇਤ ਵਿਚ ਜਗਿਆਸੂ ਮੰਗਦਾ ਸੀ, ਵੈਸਾਖ ਵਿਚ ਤਰਲੇ ਲੈ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜੇਠ ਵਿਚ ਤਪਦਾ ਪਿਆ ਸੀ, ਆਸਾੜਿ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਟਿਕਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਵਣ ਵਿਚ ਨਿੰਮੀ-ਨਿੰਮੀ ਬਰਸਾਤ ਨੇ ਟਿਕਾਅ ਦਿਤਾ। ਭਾਦਰੋਂ ਵਿਚ ਫਿਰ ਭਰਮ ਪੈ ਗਿਆ। ਅੱਸੂ ਦੀ ਰੁੱਤ ਆਈ ਤਾਂ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰੇਮ ਨੇ ਉਛਾਲਾ ਖਾਧਾ। ਕੱਤਕ ਵਿਚ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਾਲਕ! ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਕਰਮਾਂ ਕਰਕੇ ਵਿਛੜਿਆ ਹਾਂ, ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਲਉ। ਮਘਰ ਵਿਚ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਤੱਕ ਕੇ ਅੰਦਰ ਚਾਉ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ। ਪੋਹ ਵਿਚ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਾਮ ਜਪ। ਮਾਘ ਵਿਚ ਅੰਦਰ ਦੀ ਸੁਚਮਤਾ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਤੇ ਜਦੋਂ ਇੰਨਾ ਸਫਰ ਤੈਅ ਕਰ ਕੇ ਫੱਗਣ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਆਇਆ ਤਾਂ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ -

ਫਲਗੁਣਿ ਆਨੰਦ ਉਪਾਰਜਨਾ

ਜਿਸ ਨੂੰ ਚੇਤ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ -

ਹੋਵੇ ਅਨੰਦ ਘਣਾ॥

ਅੱਜ ਉਹ ਉਪਾਰਜਨਾ ਦਾ ਅਰਥ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ
ਤੇ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ -

ਹਰਿ ਸਜਣ ਪ੍ਰਗਟੇ ਆਇ॥

ਜਿਸ ਹਰੀ ਸੱਜਣ ਲਈ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ, ਉਹ
ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ,
ਅਸਲ ਹਕੀਕਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੇ ਸੱਜਣ ਨੇ ਆਉਣਾ
ਹੈ, ਉਥੇ ਅਸਲ ਅਨੰਦ ਨੇ ਆ ਹੀ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਜਿਥੇ
ਆਨੰਦ ਦਾ ਦਾਤਾ ਆਏਗਾ, ਉਥੇ ਆਨੰਦ ਕੁਦਰਤੀ
ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ -

ਸੰਤ ਸਹਾਈ ਰਾਮ ਕੇ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਦੀਆ ਮਿਲਾਇ॥

ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਸੰਤ ਜਨ, ਉਹ ਸਹਾਈ
ਹੋਏ। ਸਹਾਈ ਰਾਮ ਕੇ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ
ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜੁੜੇ ਹੋਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਕੇ
ਮੈਨੂੰ ਮਾਲਕ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜ ਦਿਤਾ। ਸਾਹਿਬ
ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਤਾਂ ਹਰ ਇਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ।
ਕੋਈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ
ਉਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਜੋਤ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਚੇਤੇ ਰਖੀਂ, ਪ੍ਰਗਟ
ਉਸ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਉਤੇ ਮੇਰੇ ਮਾਲਕ
ਦੀ ਮਿਹਰ ਹੋ ਜਾਏ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਧਰਤੀ
ਦੇ ਥੱਲੇ ਪਾਣੀ ਹੈ, ਪਾਣੀ ਦਾ ਹੋਣਾ ਕੁਝ ਹੋਰ ਚੀਜ਼
ਹੈ, ਪਰ ਪਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਣਾ ਕੁਝ ਹੋਰ ਚੀਜ਼
ਹੈ। ਧਰਤੀ ਦੇ ਥੱਲੇ ਸਾਰੇ ਪਾਸੇ ਪਾਣੀ ਮਿਲੇਗਾ, ਪਰ
ਜਿਥੇ ਅਸੀਂ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਨਲਕੇ ਲਗਾਉਂਦੇ ਸਾਂ ਜਾਂ ਜ਼ਮੀਨ
ਨੂੰ ਪੁੱਟ ਕੇ ਖੂਹ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ, ਪਾਣੀ ਤਾਂ ਸਾਰੀ
ਧਰਤੀ ਥੱਲੇ ਸੀ, ਪਰ ਬੁਕ ਉਥੇ ਅੱਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ
ਜਿਥੇ ਪਾਣੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਏ। ਸੱਜਣ ਤਾਂ ਹਰ ਇਕ
ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ ਪਰ ਪ੍ਰਗਟ ਉਸ ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਅੰਦਰ
ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਉਪਰ ਮਾਲਕ ਦੀ ਮਿਹਰ ਹੋ ਜਾਵੇ।
ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਫੱਗਣ ਵਿਚ ਮੇਰਾ ਹਰੀ ਸੱਜਣ
ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਸੱਜਣ
ਆਇਆ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਲੋਭ, ਮੋਹ ਹੰਕਾਰ ਤੋਂ ਡਰਨਾ
ਅਤੇ ਅੰਦਰੋਂ ਭੈਅ ਰੱਖਣਾ ਕਿ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਦੋਂ ਇਹ
ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਜਦੋਂ
ਸੱਜਣ ਆਨੰਦ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਤਾਂ ਅੰਦਰੋਂ ਆਵਾਜ਼
ਆਈ ਕਿ -

ਨਸਿ ਵੰਞਹੁ ਕਿਲਵਿਖਹੁ ਕਰਤਾ ਘਰਿ ਆਇਆ ॥

ਅੰਗ - ੪੬੦

ਹੇ ਵਿਕਾਰੇ! ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰੋਂ ਦੂਰ ਚਲੇ ਜਾਓ,
ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਮੇਰਾ ਮਾਲਕ ਆ ਕੇ ਵਸ

ਗਿਆ ਹੈ।

ਦੁਤਹ ਦਹਨ ਭਇਆ ਗੋਵਿੰਦੁ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ॥

ਅੰਗ - ੪੬੦

ਹੁਣ ਤਾਂ ਜਮਦੂਤ ਵੀ ਭੈਅ ਖਾਣ ਲੱਗੇ, ਕਿਉਂਕਿ
ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਗੋਬਿੰਦ ਆ ਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਿਆ। ਫੱਗਣ
ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਜਿੱਥੇ ਸੱਜਣ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਇਸ
ਫੱਗਣ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਬਸੰਤ ਦਾ ਆਗਮਨ ਵੀ ਹੋ
ਗਿਆ। ਚਾਰ-ਚੁਫੇਰੇ ਫੁਲਵਾੜੀ ਖਿੜ ਪਈ। ਚਾਰ-ਚੁਫੇਰੇ
ਹਰਿਆਵਲ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ
ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ
ਆਨੰਦ ਇਕ ਖੇੜਾ ਹੈ, ਪਰ ਬਸੰਤ ਦੀ ਰੁੱਤ, ਫੱਗਣ
ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ
ਵਿਚ ਸੱਜਣ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਟਿਕ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਹਿਰਦੇ
ਵਿਚ ਸੱਜਣ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਸ ਲਈ ਫੱਗਣ ਦੇ ਮਹੀਨੇ
ਵਿਚ ਖਿੜੇ ਹੋਏ ਫੁੱਲ ਵੀ ਅੱਗ ਵਰਗੇ ਹਨ।

ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ
ਇਕ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ
ਉਸ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਹੋਲੀ ਖੇਡੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹੋਲੀ ਦੇ ਨਾਲ
ਤਨ 'ਤੇ ਰੰਗ ਥਪਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ
ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਲੋਕ ਹੋਲੀ
ਖੇਡਣ ਆਏ, ਇਕ ਦੂਜੇ 'ਤੇ ਰੰਗ ਥੱਪੇ ਤਾਂ ਮੇਰੇ
ਕਲਗੀਧਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਕ ਹੱਥ ਵਿਚ ਇਕ
ਪਿਚਕਾਰੀ ਫੜੀ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਗੁਲਾਲ ਫੜਿਆ।
ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਦਾਤਾਰ! ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੜੇ ਭੁੱਜੇ ਪਏ
ਸਨ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਗੁਲਾਲ ਨੂੰ
ਬਖੇਰਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਰੰਗ ਇੰਨਾ ਕੁ ਚਾਰ-ਚੁਫੇਰੇ ਛਾ
ਗਿਆ ਕਿ ਤੇਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਰੰਗਿਆ ਹੋਇਆਂ ਨੂੰ ਲਗਦਾ
ਹੈ ਕਿ ਅਸਮਾਨ ਵੀ ਤੇਰੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗਿਆ ਹੋਇਆ
ਹੈ ਤੇ ਧਰਤੀ ਵੀ ਤੇਰੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗੀ ਗਈ ਹੈ।

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਸਤਿਗੁਰੂ! ਤੇਰੇ ਹੱਥ
ਵਿਚੋਂ ਗੁਲਾਲ ਨਿਕਲੇ ਤਾਂ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਅਸਮਾਨ ਰੰਗੇ
ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਜਦੋਂ ਤੇਰੇ ਹੱਥ ਦੀ ਪਿਚਕਾਰੀ ਵਿਚੋਂ
ਨਾਮ ਦਾ ਰੰਗ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਰੰਗ ਵਿਚ ਇੰਨੀ
ਕੁ ਸਮਰੱਥਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਤਾਂ ਫੋਕੇ ਹਿਰਦੇ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ
ਰੰਗ ਦਿੰਦੇ ਹੋ ਤੇ ਦੂਸਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਉਸ
ਰੰਗ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਉਹ ਮਹਿਕ ਉਠਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਿਨ
ਉਹ ਕਰਨੀ ਵਾਲਾ ਲੰਘਦਾ ਹੋਇਆ ਕਮਲ ਫੁੱਲ ਦੀ
ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੰਵਰਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਲ ਖਿੱਚੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੇ
ਸਤਿਗੁਰੂ! ਤੇਰੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਪਕੜੀ ਪਿਚਕਾਰੀ ਵਿਚ ਜੇ
ਕੇਸਰੀ ਰੰਗ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ

ਹੈ, ਆਨੰਦ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ, ਖੇੜੇ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ। ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੂ! ਜਿਹੜੇ ਤੇਰੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਤੁਸੀਂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੀਤੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਰੰਗ ਦਿਤਾ ਤੇ ਉਸ ਰੰਗ ਵਿਚ ਮਹਿਕ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ। ਜ਼ਮੀਨ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅਸਮਾਨ ਤਕ ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚੋਂ ਗੁਲਾਲ ਨੂੰ ਸੁੱਟਦਾ ਹੈਂ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਮਾਲਕ! ਸਾਰੇ ਤੇਰੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਗਏ।

ਪੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਬੜੀ ਰਹਿਮਤ ਵਾਲਾ ਇਕ ਸਿੱਖ ਆਇਆ, ਜਿਸ ਉਤੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਟਿਕੇ ਹੋਏ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਦਾ ਆਨੰਦ ਦੇ ਕੇ ਰਹਿਮਤ ਕੀਤੀ। ਲਾਹੌਰ ਦੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਸੱਜਣ ਸੀ। ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਤੇ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਦੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਏ। ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੇ ਪਰਵਰਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਮਾਂ ਬਾਪ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਰੱਖਿਆ ਸੀ ਸੁਜਾਨ ਰਾਏ। ਤਾਏ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕੀਤੀ। ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਆਪਣੇ ਤਾਏ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਿਚ ਪਲਦਾ ਰਿਹਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਤਾਲੀਮ ਬੜੀ ਉਚੀ ਦਿਤੀ ਗਈ। ਉਹ ਫ਼ਾਰਸੀ ਦਾ ਮਹਾਨ ਵਿਦਵਾਨ ਬਣਿਆ। ਸਮਾਂ ਆਇਆ ਜਦੋਂ ਸੁਜਾਨ ਰਾਏ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸੁਰਤ ਸੰਭਾਲੀ। ਇਕਾਂਤ ਵਿਚ ਬੈਠਣਾ ਤੇ ਮਨ ਅੰਦਰੋਂ ਇਕ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਣੀ-ਸੁਜਾਨ ਰਾਏ! ਜਿਸ ਘਰ ਵਿਚ ਤੂੰ ਬੈਠਾ ਹੈਂ, ਤੇਰੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਇਹ ਤਾਂ ਨਹੀਂ। ਸੁਜਾਨ ਰਾਏ ਜਦੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਤਾਂ ਅੰਦਰੋਂ ਆਵਾਜ਼ ਆਉਣੀ, ਸੁਜਾਨ ਰਾਏ! ਤੇਰੀ ਇਹ ਮੰਜ਼ਿਲ ਨਹੀਂ। ਤੇਰਾ ਟਿਕਾਣਾ, ਤੇਰੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਕੋਈ ਹੋਰ ਹੈ। ਤੂੰ ਕਿਸ ਦੇ ਵਿਚ ਖਚਿਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈਂ। ਅੰਦਰ ਉਦਾਸੀ ਛਾਅ ਜਾਂਦੀ। ਅੰਦਰੋਂ ਕਿਸੇ ਚਿੰਤਾ ਵਿਚ ਡੁਬਿਆ ਰਹਿੰਦਾ। ਪਰਿਵਾਰ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਉਦਾਸ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਚਿੰਤਾ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਰੋਗ ਲਗ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਿਤੇ ਇਸ ਦੇ ਤਨ ਨੂੰ ਕੋਈ ਬਿਮਾਰੀ ਨਾ ਲਗ ਜਾਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਧਿਆਨ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਲਿਜਾਣ ਲਈ ਯਤਨ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਦਾ ਵਿਆਹ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਅੰਦਰ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਵਾਰੀ ਕੋਈ ਸੋਚਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਤੜਪ ਹੋਰ ਤੇਜ਼ ਹੋਣ ਲਗੀ।

ਇਕ ਦਿਨ ਕੋਈ ਸੱਜਣ ਵਿਦਵਾਨ ਆਇਆ। ਸੁਜਾਨ ਰਾਏ ਦੀ ਦੁਕਾਨ 'ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਤਾਂ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰੇ ਦਰਬਾਰੇ ਸਾਡੀ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਇੰਨੀ ਸੋਹਣੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਮੇਰਾ ਚਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਲਾਹੌਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਚਲਾ ਜਾਵਾਂ। ਉਥੇ ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਦਾ ਦਰਦੀ, ਨਿਮਾਣਿਆਂ ਦਾ ਮਾਣ, ਸੂਰਬੀਰਾਂ

ਤੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦਾ ਕਦਰਦਾਨ, ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਰਵੇਸ਼ ਪੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਟਿਕਾਂਗਾ। ਚਾਰ ਅੱਖਰ ਜਿਹੜੇ ਪੜ੍ਹੇ ਹਨ, ਉਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਸਫਲ ਕਰਾਂਗਾ।

ਜਦੋਂ ਸੁਜਾਨ ਰਾਏ ਨੇ ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਆਂ ਵਾਲੇ ਬਾਰੇ ਸੁਣਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਸਿਰ ਤੋਂ ਪੈਰਾਂ ਤਕ ਝਰਨਾਹਟ ਛਿੜ ਗਈ ਜਿਵੇਂ ਕਾਉਣੀ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲੇ ਕੋਇਲ ਦੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਕੰਨ ਦੇ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਕੋਈ ਕੋਇਲ-ਕੋਇਲ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣਾਵੇ ਤਾਂ ਅੰਦਰ ਤੜਪ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਮੁਕਾਮ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਾਂ। ਸੁਜਾਨ ਰਾਏ ਨੇ ਸੁਣਿਆ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਬੇਚੈਨੀ ਨਾਲ ਬਤੀਤ ਹੋਈ। ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਿਆ ਤੇ ਸਵੇਰੇ ਦੁਕਾਨ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੱਜਣੋ! ਰੁਪਏ ਦੀ ਕਮੀ ਨਹੀਂ, ਮੈਨੂੰ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇ ਦਿਉ। ਇੰਝ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਰਾਤ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਕੋਈ ਪੁਕਾਰਦਾ ਪਿਆ ਹੈ।

ਸੁਜਾਨ ਰਾਏ ਨੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਧੀਰਜ ਦਿਤਾ। ਆਪ ਸਵੇਰੇ ਤੁਰ ਪਿਆ ਤੇ ਉਸ ਵਿਦਵਾਨ ਸੱਜਣ ਨਾਲ ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਆਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਪਹੁੰਚਿਆ, ਤਿਉਂ-ਤਿਉਂ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਖਿੱਚ ਪੈਣ ਲੱਗੀ। ਸ੍ਰੀ ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਪਹੁੰਚਿਆ, ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਧਰ ਦੇ ਕੀਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਅੰਦਰ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਸੀ। ਰੋ-ਰੋ ਕੇ ਕਲਗੀਧਰ ਦੇ ਚਰਨ ਧੋ ਦਿਤੇ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਸਤਿਗੁਰੂ! ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ ਮੈਨੂੰ ਰੱਖ ਲੈ, ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਰਹਿਮਤ ਕਰ, ਅੰਦਰ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਤੇ ਝੋਰੇ ਨੂੰ ਮਿਟਾ ਦੇ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਸਿਰਫ਼ ਇਕੋ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਚਲਾ ਜਾ ਇਥੋਂ, ਇਥੇ ਤੇਰੇ ਲਈ ਕੋਈ ਟਿਕਾਣਾ ਨਹੀਂ। ਉਸ ਨੇ ਦੂਸਰੀ ਵਾਰੀ ਫਿਰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। ਸਾਹਿਬ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਚਲਾ ਜਾ। ਰੱਬ ਨੇ ਵੈਦਿਕ ਦਾ ਗੁਣ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਜਿੱਧਰ ਤੇਰਾ ਮੂੰਹ ਹੈ, ਤੂੰ ਉਧਰ ਚਲਾ ਜਾ। ਤੀਸਰੀ ਵਾਰੀ ਫਿਰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਦਾਤਾ! ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਦਰ 'ਤੇ ਆਇਆ ਹਾਂ। ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ ਤਾਂ ਬਚਨ ਮੰਨ। ਬਚਨ ਮੰਨਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਟਿਕਾਅ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਪੁੱਛਿਆ ਸਤਿਗੁਰੂ! ਜਾਵਾਂ ਕਿੱਥੇ? ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਇਕੋ ਸ਼ਬਦ ਕਿਹਾ - ਜਿੱਧਰ ਤੇਰਾ ਮੂੰਹ ਹੈ, ਉਸ ਪਾਸੇ ਵਲ ਦੌੜ ਜਾ। ਜਿਥੇ ਤੇਰਾ ਟਿਕਾਣਾ ਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਉਥੇ ਤੂੰ ਰੁੱਕ ਜਾਈਂ। ਬਸ ਮਾਨਵਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੀਂ, ਉਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਹੀ ਤੈਨੂੰ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਰੱਬ ਦਿੱਸੇਗਾ। ਚਲਾ ਜਾ, ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੀਂ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਤੇਰੇ 'ਤੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਣਗੇ।

ਜਦੋਂ ਸੁਜਾਨ ਰਾਏ ਨੇ ਤੀਸਰੀ ਵਾਰੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਿਆ ਤਾਂ ਉਠ ਕੇ ਦੌੜ ਪਿਆ। ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਦੌੜਦਾ ਰਿਹਾ ਤੇ ਜਦੋਂ ਸ਼ਾਮ ਦਾ ਵੇਲਾ ਆਇਆ ਤੇ ਰੋਪੜ ਦੇ ਨੇੜੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਤਾਂ ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ ਠੋਕਰ ਲੱਗੀ ਤੇ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਡਿੱਗ ਪਿਆ। ਡਿੱਗਦਿਆਂ ਸਾਰ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕ ਆਏ ਤੇ ਆ ਕੇ ਤਲੀਆਂ ਝੱਸੀਆਂ, ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਪਾਇਆ ਤਾਂ ਹੋਸ਼ ਆਈ। ਜਦੋਂ ਹੋਸ਼ ਆਈ ਤਾਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ - ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਆਂ ਵਾਲਾ। ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਪੁਛਿਆ, ਜਾਣਾ ਕਿੱਥੇ ਹੈ ਤੇ ਆਇਆ ਕਿੱਥੋਂ ਹੈ? ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਭੇਜਣ ਵਾਲੇ ਨੇ ਭੇਜ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਮੰਜ਼ਿਲ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਹਾਂ। ਤੁਸੀਂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਲਈ ਥਾਂ ਦੇ ਦਿਉ।

ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਝੁੱਗੀ ਬਣਾ ਦਿਤੀ। ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਾ, ਜਾਪ ਵਿਚ ਜੁੜੇ ਰਹਿਣਾ। ਫਿਰ ਮਨ ਵਿਚ ਆਇਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਸੇਵਾ ਕਰੀਂ। ਜੜੀਆਂ ਬੂਟੀਆਂ ਲਿਆਂਦੀਆਂ ਤੇ ਦਵਾਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ। ਦਵਾਈ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਦਵਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਕਰਨੀ ਹੈ।

ਲੋਕ ਉਸ ਦੇ ਨੇੜੇ ਜੁੜਨ ਲੱਗੇ। ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਜੁੜ ਗਿਆ ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੇ ਆਉਣਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਲ ਬਿਠਾ ਕੇ ਨਾਮ ਜਪਾਣਾ। ਫਿਰ ਜਦੋਂ ਗਰਮੀ ਆਈ ਤਾਂ ਕੋਲ ਮੱਟ ਪਾਣੀ ਦੇ ਭਰ ਲਏ। ਸ੍ਰੀ ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਪਾਣੀ ਪਿਲਾਉਣਾ ਤੇ ਕਹਿਣਾ ਕੁਝ ਨਾ। ਅੱਖਾਂ ਭਰ ਕੇ ਕਹਿ ਦੇਣਾ - ਬੋਲੇ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਆਂ ਵਾਲਾ। ਸੰਗਤ ਆਉਣੀ ਤੇ ਆ ਕੇ ਕਹਿਣਾ, ਦਾਤਿਆ! ਇਸ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਬੜੀ ਭਿੱਜੀ ਹੋਈ ਰੂਹ ਬੈਠੀ ਹੈ। ਦਵਾਈ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਾਣੀ ਵੀ ਪਿਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਪੁਛਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕੁਝ ਨਾ ਪੁੱਛੋ। ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕੋ ਗੱਲ ਕਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ - ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਆਂ ਵਾਲਾ।

ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਮੁਸਕਰਾ ਪਏ। ਪੁੱਛਿਆ, ਦਾਤਾਰ! ਕੌਣ ਹੈ? ਕਲਗੀਆਂ ਵਾਲੇ ਨੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਆ ਕੇ ਕਿਹਾ - ਵੈਦ ਜੀ! ਨਾਂ ਦਾ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕੌਣ ਹੈ, ਕਿੱਥੋਂ ਆਇਆ ਹੈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਵੈਦ ਜੀ! ਸ਼ਾਇਦ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਆਉਣ। ਸੁਜਾਨ ਰਾਏ ਦਾ ਰੋਮ-ਰੋਮ ਖਿੜ ਗਿਆ, ਅੱਖਾਂ ਭਰ ਆਈਆਂ। ਇਕ ਦਮ ਉਸ ਨੀਰ ਨੂੰ ਪੁੰਝ

ਲਿਆ ਤੇ ਕਿਹਾ, ਮਨਾ! ਜੱਰ ਜਾ ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ, ਅੱਜ ਕਲਗੀਆਂ ਵਾਲਾ ਇਥੋਂ ਲੰਘੇਗਾ। ਕਿੰਨੇ ਮਹੀਨੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਦੀਦਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਜਦੋਂ ਲੰਘੇਗਾ ਤਾਂ ਰਾਹ ਵਿਚ ਤੂੰ ਖਲੋ ਜਾਵੀਂ ਤੇ ਕਹਿਣਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ। ਜਿੱਥੇ ਟਿਕਾਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਆਨੰਦ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਆਉਣ ਲੱਗਾ ਹੈ। ਬਸ ਉਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਲੈਣੀ ਹੈ।

ਸੁਜਾਨ ਰਾਏ ਸਵੇਰ ਦਾ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਕਲਗੀਆਂ ਵਾਲੇ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਿਆ ਤਾਂ ਇਕ ਔਰਤ ਕੁੱਲੀ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚੀ ਤੇ ਆਵਾਜ਼ ਦੇ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ - ਵੇ ਸੁਜਾਨ ਰਾਏ, ਮੇਰੀ ਨੂੰਹ ਨੂੰ ਤਕਲੀਫ਼ ਹੈ। ਤੈਨੂੰ ਤੇਰੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਵਾਸਤਾ ਈ। ਜੇ ਤੂੰ ਦਵਾਈ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਘਰ ਬਚ ਜਾਵੇਗਾ। ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਮੇਰੇ ਪੋਤੀ-ਪੋਤੇ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ।

ਹੁਣ ਇਕ ਪਾਸਿਉਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਆਉਣਾ ਹੈ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸਿਉਂ ਹੋਕਾ ਲੈ ਕੇ ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤੈਨੂੰ ਤੇਰੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਵਾਸਤਾ, ਇਕ ਵਾਰੀ ਮੇਰੇ ਘਰ ਚਲ। ਸ਼ਾਇਦ ਤੇਰੇ ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਬਰਕਤ ਨਾਲ ਉਹ ਬਚ ਜਾਵੇ। ਦੁਬਿਧਾ ਵਿਚ ਪੈ ਗਿਆ। ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮਨਾ! ਬਚਨ ਮੰਨਣ ਵਿਚ ਬੜਾ ਸੁੱਖ ਹੈ। ਤੇਰੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੀਂ। ਸਤਿ ਬਚਨ ਕਹਿ ਕੇ ਝੋਲਾ ਲੈ ਕੇ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਘਰ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਬੀਬੀ ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਦਵਾਈ ਦਿਤੀ। ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਟਿਕ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ ਤੇ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਹੋਸ਼ ਆਈ, ਰਤੀ ਅਰਾਮ ਆਇਆ ਤਾਂ ਵਾਪਿਸ ਤੁਰਿਆ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਤੁਰਨ ਲੱਗਿਆ ਉਸ ਮਾਈ ਨੇ ਇਕੋ ਗੱਲ ਕਹੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ - ਐ ਵੈਦ! ਸਾਡਾ ਗੁਰੂ ਹੈ ਕਲਗੀਆਂ ਵਾਲਾ। ਮੇਰਾ ਦਾਤਾ ਮਿਹਰ ਕਰੇ, ਜਿਸ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਤੂੰ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈਂ, ਤੇਰੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਭਾਗ ਲੱਗ ਜਾਣ।

ਸੁਜਾਨ ਰਾਏ ਜਦੋਂ ਵਾਪਸ ਆਇਆ ਤਾਂ ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਕੁੱਲੀ ਦੇ ਚਾਰ-ਚੁਫੇਰੇ ਲੋਕ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ-ਹੋਏ ਨੇ। ਮਨ ਵਿਚ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਕੋਈ ਰੋਗੀ ਆਇਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਜਦੋਂ ਭੀੜ ਨੂੰ ਚੀਰਦਾ ਹੋਇਆ ਅੰਦਰ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਲਗੀਆਂ ਵਾਲੇ ਉਸ ਦੀ ਚਟਾਈ 'ਤੇ ਚੌਕੜਾ ਮਾਰ ਕੇ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਚਰਨਾਂ 'ਤੇ ਡਿੱਗਿਆ ਤਾਂ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ - ਸੁਜਾਨ ਰਾਏ! ਅੱਜ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਲੈਣ ਆਇਆ ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਾਸਤੇ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ - ਹੇ ਦਾਤਾਰ! ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ

ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਿ ਇਹ ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ ਦੁੱਖ ਹੁਣ ਨਾ ਪਏ। ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇੱਕੋ ਗੱਲ ਕਹੀ - ਸੱਜਣਾ! ਤੂੰ ਭਾਵਨਾ ਬਣਾ ਕੇ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ - ਸਤਿਗੁਰੂ! ਮੇਰੇ ਘਰ ਤੂੰ ਆ ਗਿਆ ਹੈਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ - ਕੇਵਲ ਇਸ ਕੁੱਲੀ ਵੱਲ ਨਾ ਤੱਕ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਰ। ਅੱਜ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗੁਰੂ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਵੱਸ ਜਾਣਗੇ। ਭਾਈ ਸੁਜਾਨ ਰਾਏ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦਾਤ ਦਿਤੀ ਤੇ ਭਾਈ ਸੁਜਾਨ ਸਿੰਘ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਟਿਕੇਂਗਾ, ਅੰਦਰ ਇੰਨਾ ਖੇੜਾ ਤੇ ਆਨੰਦ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਚਿੰਤਾ ਸਦਾ ਲਈ ਮਿਟ ਜਾਵੇਗੀ।

ਫਲਗੁਣਿ ਅਨੰਦ ਉਪਾਰਜਨਾ ਹਰਿ ਸਜਣ ਪ੍ਰਗਟੇ ਆਇ॥

ਜਦੋਂ ਸੱਜਣ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਕ ਅਨੰਦ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਤੇ ਦੂਜਾ ਹਰੀ ਸੱਜਣ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਫਿਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਿਵੇਂ ਹੋਇਆ?

ਸੰਤ ਸਹਾਈ ਰਾਮ ਕੇ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਦੀਆ ਮਿਲਾਇ॥

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ - ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਵਰ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਸੰਤ ਜਨ ਉਹ ਸਹਾਈ ਹੋਏ, ਉਹ ਵਿਚੋਲੇ ਬਣ ਗਏ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਾ ਦਿਤਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲਿਉ! ਗੁਰੂ ਦੀ ਉਪਮਾ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਕਰਨੀ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਮਿਲ ਜਾਏ ਤਾਂ ਉਹ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਕੇ ਸਾਈਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜੋੜ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਾਹਿਬ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ -

ਸੇਜ ਸੁਹਾਵੀ

ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਸੇਜ ਸੋਹਣੀ ਬਣ ਗਈ -

ਸਰਬ ਸੁਖ

ਹਰ ਸੁੱਖ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਮੈਨੂੰ ਮਿਲ ਗਿਆ।

ਹੁਣਿ ਦੁਖਾ ਨਾਹੀ ਜਾਇ॥

ਜਾਇ ਦੇ ਅਰਥ ਹਨ ਥਾਂ, ਹੁਣ ਤੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਥਾਂ ਹੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਜਿੱਥੇ ਦੁਖ ਹੋਵੇ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਅੰਦਰ ਟਿਕਾਅ ਹੈ। ਹੁਣ ਅੰਦਰ ਸੁੱਖ ਹੀ ਸੁੱਖ ਹੈ, ਦੁੱਖ ਲਈ ਥਾਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਸਾਹਿਬ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ -

ਇਛ ਪੁਨੀ ਵਡਭਾਗਣੀ

ਵੱਡਿਆਂ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀ ਜੀਵ-ਇਸਤਰੀ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਹੋ ਗਈ। ਕਿਹੜੀ? ਜਿਹੜੀ ਮੰਗਦੀ ਪਈ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਮਾਲਕ ਜੀ! ਮੈਨੂੰ ਅਨੰਦ ਕਿਵੇਂ ਮਿਲੇ -

ਵਰੁ ਪਾਇਆ ਹਰਿ ਰਾਇ॥

ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹਰੀ ਰਾਇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਅੱਜ ਉਹ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਭੈਣੋ! ਜਿਹੜੀ ਮੈਂ ਕਿਰਤ ਕਰਮ ਕਰਕੇ ਵਿਛੜੀ ਸਾਂ, ਹੁਣ ਆਉ -

ਮਿਲਿ ਸਹੀਆ ਮੰਗਲੁ ਗਾਵਹੀ ਗੀਤ ਗੋਵਿੰਦ ਅਲਾਇ॥

ਸਹੀਆ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ, ਜਪਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਖੀਆਂ। ਆਉ, ਉਸ ਗੋਬਿੰਦ ਦੇ ਗੀਤ ਗਾਈਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਅਨੰਦ ਦਿਤਾ। ਸਾਹਿਬ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ -

ਹਰਿ ਜੇਹਾ ਅਵਰੁ ਨ ਦਿਸਈ

ਤੇਰੇ ਵਰਗਾ ਹੇ ਹਰੀ! ਹੋਰ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ-

ਕੋਈ ਦੂਜਾ ਲਵੈ ਨ ਲਾਇ॥

ਕੋਈ ਤੇਰੇ ਵਰਗਾ ਹੋਵੇ, ਜਿਹੜਾ ਰਹਿਮਤ ਕਰੇ। ਤੇਰੇ ਵਰਗਾ ਤੂੰ ਹੀ ਹੈਂ -

ਹਲਤੁ ਪਲਤੁ ਸਵਾਰਿਓਨੁ

ਲੋਕ ਤੇ ਪਰਲੋਕ ਸਵਾਰ ਦਿਤਾ -

ਨਿਹਚਲ ਦਿਤੀਅਨੁ ਜਾਇ॥

ਹੁਣ ਉਹ ਥਾਂ ਦੇ ਦਿਤੀ ਜਿਹੜੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ -

ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਤੇ ਰਖਿਅਨੁ

ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ 'ਚੋਂ ਹੱਥ ਦੇ ਕੇ ਰਖ ਲਿਆ ਹੈ ਤੇ ਨਾਲ ਕਹਿ ਦਿਤਾ -

ਅੱਜ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਨਮ ਤੇ ਮਰਣ ਨਹੀਂ। ਫਿਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ - ਮਾਲਕ!

ਜਿਹਵਾ ਏਕ ਅਨੇਕ ਗੁਣ ਤੇਰੇ ਨਾਨਕ ਚਰਣੀ ਪਾਇ॥

ਜ਼ਬਾਨ ਇਕ ਹੈ, ਗੁਣ ਤੇਰੇ ਬੇਅੰਤ ਹਨ ਤੇ ਫਿਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ - ਫੱਗਣ ਵਿਚ ਵੀ ਜਪੀਂ -

ਫਲਗੁਣਿ ਨਿਤ ਸਲਾਹੀਐ ਜਿਸ ਨੇ ਤਿਲੁ ਨ ਤਮਾਇ॥

ਉਹਦੀ ਸਿਫਤ ਕਰੀਂ, ਜਿਸ ਫੱਗਣ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਤਿਲ ਜਿੰਨਾ ਲਾਲਚ ਨਹੀਂ। ਸਾਹਿਬ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪਿਆਰਿਆ! ਜੇ ਤੂੰ ਉਹਨੂੰ ਜਪੇਂਗਾ ਤਾਂ ਫਿਰ ਦੇਖੀਂ, ਤੇਰੇ 'ਤੇ ਰਹਿਮਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ -

ਜਿਨਿ ਜਿਨਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ਤਿਨ ਕੇ ਕਾਜ ਸਰੇ॥

ਜਿਸ-ਜਿਸ ਨੇ ਵੀ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਜਿੰਦਗੀ ਦੇ ਕਾਰਜ ਰਾਸ ਹੋਣਗੇ।

ਹਰਿ ਗੁਰ ਪੂਰਾ ਆਰਾਧਿਆ ਦਰਗਹ ਸਚਿ ਖਰੇ॥

ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਆਰਾਧਿਆ ਹੈ। ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਰੱਬ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ

ਖੜ੍ਹੇ ਹਨ। ਉਹ ਸੁੱਚੇ ਹਨ, ਉਹ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।
ਸਾਹਿਬ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ -

ਸਰਬ ਸੁਖਾ ਨਿਧਿ ਚਰਣ ਹਰਿ

ਸਾਰੇ ਸੁੱਖ ਤੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਜਿਹੜੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹਰੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਰੱਖੇ ਹੋਏ, ਮੌਜੂਦ ਹਨ।

ਭਉਜਲੁ ਬਿਖਮੁ ਤਰੇ॥

ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਬਿਖਮੁ ਸੰਸਾਰ ਸੀ, ਇਸ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਤਰ ਗਏ।

ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਤਿਨ ਪਾਈਐ

ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਹੈ

ਬਿਖਿਆ ਨਾਹਿ ਜਰੇ॥

ਤੇ ਜਿਹੜੀ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਾੜ ਦੇ।

ਕੂੜ ਗਏ - ਜਿਹੜਾ ਕੂੜ ਸੀ ਉਹ ਪਹਿਲੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਚਲਾ ਗਿਆ।

ਦੁਬਿਧਾ ਨਸੀ - ਭਾਦਰੋਂ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਦੁਬਿਧਾ ਚਲੀ ਗਈ।

ਪੂਰਨ ਸਚਿ ਭਰੇ ॥ - ਅੰਦਰ ਪਰੀਪੂਰਨ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੇ ਨਾਲ ਸੱਚ ਟਿਕ ਗਿਆ।

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਭੁ ਸੇਵਏ - ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਜਪਦੇ ਹਨ, ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ, -**ਮਨ ਅੰਦਰਿ ਏਕ ਧਰੇ** ॥

ਇਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਟਿਕਾਅ। ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਐਵੇਂ ਭਰਮ ਵਿਚ ਨਾ ਪੈ ਜਾਵੀਂ ਕਿ ਫਲਾਣਾ ਦਿਨ ਚੰਗਾ ਹੈ, ਫਲਾਣਾ ਮਹੀਨਾ ਚੰਗਾ ਹੈ। ਸਾਹਿਬ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ -

ਮਾਹ ਦਿਵਸ ਮੂਰਤ ਭਲੇ - ਉਹ ਮਹੀਨਾ, ਉਹ ਦਿਨ, ਉਹ ਪਲ ਸੱਚਾ ਹੈ -

ਜਿਸ ਕਉ ਨਦਰਿ ਕਰੇ ॥ - ਜਿਸ 'ਤੇ ਤੇਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋ ਗਈ। ਅਖੀਰ 'ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ - **ਨਾਨਕ ਮੰਗੈ ਦਰਸ ਦਾਨੁ ਕਿਰਪਾ ਕਰਹੁ ਹਰੇ** ॥

ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਵੀ ਕਿਰਪਾ ਮੰਗੀ ਤੇ ਅਖੀਰ 'ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਜੇ ਤਰੁੱਠਾ ਹੈਂ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਦਾਨ ਬਖਸ਼ ਦੇ। ਬਸ, ਤੇਰੀ ਕਿਰਪਾ ਮੰਗਣ ਆਇਆ ਹਾਂ। ਸਾਰੇ ਬਾਰਹਾ ਮਾਹਾ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ ਹੈ ਉਹਦੀ ਕਿਰਪਾ ਲੈਣੀ। ਕਿਰਪਾ ਲਈ ਜਾਏਗੀ ਜੇ ਕਿਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਢਾਲੇਗਾ। ਪੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਨ।

ਗੁਰਸਿੱਖ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਬਣਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਅਨੰਦ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਹੀ ਭਗਤ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਭਗਤ ਜਨ ਹੀ ਸਦਾ ਦੇ ਵਿਗਾਸ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਬਾਰੇ ਹੀ ਪਵਿੱਤਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ -

ਨਾਨਕ ਭਗਤਾ ਸਦਾ ਵਿਗਾਸੁ ॥

ਅੰਗ- ੩

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਰੱਥ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਕੋਲ ਇਹ ਆਨੰਦ, ਇਹ ਵਿਗਾਸ ਦੇਣ ਦੀ ਜੁਗਤਿ ਹੈ। ਉਹ ਸਮਰੱਥ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੱਸਣ, ਪਹਿਨਣ ਖਾਣ ਤੋਂ ਵਰਜਦੇ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਖੁਸ਼ੀ ਹੰਢਾਉਣ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਰੋਕਦੇ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਮੁਕਤ ਕਰਕੇ ਪਰਮ ਅਨੰਦ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਦੇ ਹਨ।

ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰਿ ਭੇਟਿਐ ਪੂਰੀ ਹੋਵੈ ਜੁਗਤਿ ॥

ਹਸੰਦਿਆ ਖੇਲੰਦਿਆ ਪੈਨੰਦਿਆ ਖਾਵੰਦਿਆ

ਵਿਚੇ ਹੋਵੈ ਮੁਕਤਿ ॥ ੨ ॥

ਅੰਗ- ੫੨੨

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਗਾਸ ਰੂਪੀ ਪੌੜੀ ਦਾ ਇਹ ਮੁਢਲਾ ਡੰਡਾ ਹੈ। ਵਿਗਾਸ ਇਕ ਅਵਸਥਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਮ, ਸ਼ਰਧਾ, ਵੈਰਾਗ, ਸਤ, ਸੰਤੋਖ, ਧੀਰਜ, ਖਿਮਾ, ਮਿਠ ਬੋਲਣਾ, ਪਰਉਪਕਾਰ ਕਰਨਾ ਇਤਿਆਦਿਕ ਗੁਣ ਮੌਜੂਦ ਹਨ। ਆਉ ਰਲ ਮਿਲ ਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰੀਏ। ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਇਹ ਖੇੜਾ ਵਿਗਾਸ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ।

"ਦੇਹੁ ਸਜਣ ਅਸੀਸੜੀਆ ਜਿਉ ਹੋਵੈ ਸਾਹਿਬ ਜਿਉ ਮੇਲੁ ॥" (ਅੰਗ-12) ਇਸੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਅਦਾਰਾ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਦਿਨ ਰਾਤ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਹੈ। 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਦੀ ਸਾਰੀ ਸਮੱਗਰੀ ਸਦਾ ਦੇ ਵਿਗਾਸ ਵਲ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਸਾਰੇ ਮਜ਼੍ਹਬਾਂ/ਸੰਪਰਦਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਜਗਿਆਸੂ ਜਨਾ ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ 26 ਸਾਲ ਤੋਂ ਲਗਾਤਾਰ ਮਿਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਜਗਿਆਸੂ ਜਨ ਇਸ ਅਧਿਆਤਮਕ ਖੁਰਾਕ ਤੋਂ ਲਾਹੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਮੰਜ਼ਿਲੇ ਮਕਸੂਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਚੁਕੇ ਹਨ ਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਦੇ ਪਾਂਧੀ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਅਧਿਆਤਮਕ ਮੰਜ਼ਿਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ ਤੇ ਸਦਾ ਦੇ ਵਿਗਾਸ/ ਖੇੜੇ ਤੇ ਬੇਗਮਪੁਰੇ ਦਾ ਵਾਸੀ ਬਣਨ ਦਾ ਸੁਭਾਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ।

*ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ,
ਤੇਰੇ ਭਾਣੇ ਸਰਬੱਤ ਦਾ ਭਲਾ।*

ਮਤੁ ਦੇਖਿ ਭੁਲਾ ਵੀਸਰੈ ਤੇਰਾ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵੈ ਨਾਉ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ,
ਬਾਨੀ, ਟਰੱਸਟ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ।

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਜਨਵਰੀ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-22)

ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ (ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ) ਇਕ ਸਾਖੀ ਸੁਣਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਇਕ ਰਾਜਾ ਰਾਤ ਦੇ ਖਾਣੇ ਲਈ ਬਾਹਰ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਉਥੇ ਗਿਆ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀ ਲਈ ਉਸ ਨੇ। ਹੋਸ਼ ਗਵਾ ਲਏ ਆਪਣੇ। ਜਦੋਂ ਏਧਰਲੀਆਂ-ਓਧਰਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਮਾਰਨ ਲੱਗ ਗਿਆ, ਕਮਲਿਆਂ ਵਾਲੀਆਂ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਅਮੀਰਾਂ-ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਨੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਬੱਘੀ 'ਚ ਬਿਠਾਲ ਲਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਹਿਲਾਂ 'ਚ ਲੈ ਚੱਲੀਏ। ਬੇਇਜ਼ਤੀ ਹੋਏਗੀ। ਕਦੇ ਕੁਛ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਦੇ ਕੁਛ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਮਹਿਲਾਂ 'ਚ ਆਇਆ, ਅਜੇ ਵੀ ਨਸ਼ਾ ਬੜੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੀ, ਉਥੇ ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਸਿਪਾਹੀ ਪਹਿਰਾ ਦਿੰਦੇ ਨੇ, ਸਿਪਾਹੀ ਨੇ ਬੱਘੀ ਨੂੰ ਚੈਲੰਜ ਕਰਿਆ ਤੇ ਕੁਆਟਰ ਸਾਈਨ ਪੁੱਛਿਆ। ਇਹਨੇ ਉਹਦੇ ਵਲ ਨੂੰ ਘੂਰ ਕੇ ਦੇਖਿਆ, ਥੱਲੇ ਉਤਰ ਆਇਆ, ਕਹਿੰਦਾ ਮੈਨੂੰ ਦੋ ਰਾਈਫਲ, ਮੈਨੂੰ ਦੋ ਵਰਦੀ। ਅਮੀਰ-ਵਜ਼ੀਰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਓ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਂ ਕੋਈ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨਹੀਂ। ਅਖੀਰ ਜਦੋਂ ਜਿੱਦ ਕੀਤੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਰਾਈਫਲ ਉਹਦੇ ਹੱਥ 'ਚ ਫੜਾ ਦਿਤੀ। ਪੱਟੀਆਂ ਲੱਤਾਂ 'ਤੇ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿਤੀਆਂ। ਵੰਡੋਲੀਅਰ ਗਲ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿਤਾ ਤੇ ਵਰਦੀ ਪਾ ਦਿਤੀ ਸਿਪਾਹੀ ਵਾਲੀ। ਬੀਟ ਦਸ ਦਿਤੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਏਥੋਂ ਦੀ ਏਥੇ ਤਕ ਘੁੰਮੀ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਘੁੰਮਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਿਵੇਂ ਸਿਪਾਹੀ ਘੁੰਮਦੇ ਸੀ। ਅਮੀਰ-ਵਜ਼ੀਰ ਥੋੜ੍ਹਾ ਲੁੱਕ ਕੇ ਪਾਸੇ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ ਕਿ ਜਦ ਹੋਸ਼ ਆਏਗੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਅਸੀਂ ਇਹਨੂੰ ਮਿਲ ਲਵਾਂਗੇ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਘੁੰਮਦੇ-ਘੁੰਮਦੇ ਨੂੰ ਇਹਨੂੰ ਜਦ ਹੋਸ਼ ਆਈ, 2 ਘੰਟੇ ਬੀਤ ਗਏ। ਆਪਣੀ ਵਰਦੀ ਵਲ ਦੇਖਣ ਲਗ ਗਿਆ ਕਿ ਆਹ ਵੰਡੋਲੀਅਰ ਮੇਰੇ ਕਿਉਂ ਗਲ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ? ਆਹ ਮੇਰੀ ਵਰਦੀ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਵਾਲੀ ਕਿਉਂ ਹੈ? ਕਿਉਂਕਿ ਸਿਪਾਹੀ ਹੀ ਪਹਿਰਾ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਜਦੋਂ ਆਪਣੇ ਬੂਟਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ, ਏਧਰ ਵਰਦੀ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ, ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਆ ਗਏ ਉਹ। ਆ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰਾਂ ਕਰਨ ਲੱਗ ਗਏ, ਪੁੱਛਣ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿ ਆਹ ਵਰਦੀ ਮੇਰੇ ਕਿਵੇਂ ਪਈ ਹੋਈ ਹੈ, ਕਹਿੰਦੇ, ਹਜ਼ੂਰ! ਮਹਿਲਾਂ 'ਚ ਚੱਲੇ। ਉਥੇ ਦੱਸਾਂਗੇ। ਸੋ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਮਹਿਲਾਂ 'ਚ ਚਲੇ ਗਏ, ਵਰਦੀ ਲੁਹਾ ਲਈ। ਕਹਿਣ

ਲੱਗੇ, ਗੱਲ ਕੀ ਹੋਈ ਸੀ? ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਆਪ ਨੇ ਐਨਾ ਨਸ਼ਾ ਪੀ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਆਪ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਪ ਹੀ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਕੌਣ ਹਾਂ। ਆਪ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਸਿਪਾਹੀ ਆ ਗਿਆ, ਆਪ ਦੇ ਉਤੇ ਅਧਿਆਸ ਹੋ ਗਿਆ ਸਿਪਾਹੀ ਦਾ, ਆਭਾਸ ਪੈਣ ਦੇ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਸਿਪਾਹੀ ਬਣ ਗਏ। ਅਸੀਂ ਬੈਠੇ ਉਡੀਕਦੇ ਰਹੇ ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮੰਨਦੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੋਈ ਗੱਲ। ਹੁਣ ਆਪ ਨੂੰ ਜਦ ਹੋਸ਼ ਪਰਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਆ ਗਏ, ਹੁਣ ਵਰਦੀ ਲਾਹ ਦਿਓ ਤੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਾਹੀ ਲਿਬਾਸ ਦੇ ਵਿਚ ਹੋ ਜਾਓ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੱਸਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਜੀਵ ਹੈ, ਆਤਮ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ। ਇਹਨੇ ਮਾਇਆ ਦਾ ਨਸ਼ਾ ਪੀ ਲਿਆ। ਮਾਇਆ ਦਾ ਨਸ਼ਾ ਪੀ ਕੇ ਨਿਮਾਣਾ-ਨਿਤਾਣਾ ਜੀਵ ਬਣ ਗਿਆ, ਆਤਮ ਪਦ ਤੋਂ ਗਿਰ ਗਿਆ। ਗਿਰਿਆ ਹੋਇਆ ਭੁੱਲ ਗਿਆ। ਭੁੱਲੇ ਹੋਏ ਨੇ ਇਥੇ ਪਸਾਰਾ ਪਸਾਰ ਲਿਆ, ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟ ਕੇ ਤੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹਨੂੰ ਕੋਈ ਜਗਾਉਣ ਵਾਲਾ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਇਹ ਜਾਗਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ-

ਹਉਮੈ ਮੇਰਾ ਜਾਤਿ ਹੈ॥ ਅੰਗ - ੪੨੯

ਆਹ ਜਿਹੜੀ ਜਾਤ ਹੈ, ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਭਾਵ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ, I am, (ਮੈਂ ਹਾਂ) ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 'ਮੇਰਾ' ਵੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ - ਮੇਰੇ ਮਕਾਨ, ਮੇਰਾ ਪੁੱਤਰ, ਮੇਰੀਆਂ ਧੀਆਂ, ਮੇਰਾ ਪਰਿਵਾਰ, ਮੇਰਾ ਅਹੁਦਾ। ਮੈਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਦੋ ਚੀਜ਼ਾਂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਹੰਗਤਾ ਤੇ ਮਮਤਾ, ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜ ਕੇ ਹਉਮੈ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਫੇਰ ਤਮੇ ਗੁਣੀ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਗੁਣ ਨੇ ਉਹ ਆ ਜਾਂਦੇ ਨੇ -

.....ਅਤਿ ਕ੍ਰੋਧੁ ਅਭਿਮਾਨੁ ॥ ਅੰਗ - ੪੨੯

ਹੁਣ ਸਵਾਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜਾਤ ਜਾਵੇ ਕਿਵੇਂ, ਹਉਮੈ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇ, ਅਸੀਂ ਫਸ ਗਏ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਹਉਮੈ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ -

ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ ਜੇ ਆਪਣੀ ਤਾ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਕਮਾਹਿ ॥

ਅੰਗ - ੪੬੬

ਜੇ ਨਾਮ ਇਹ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਹਉਮੈ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਜਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ -

ਸਬਦਿ ਮਰੈ ਤਾ ਜਾਤਿ ਜਾਇ..... ॥ ਅੰਗ - ੪੨੯

ਜੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਮਰ ਜਾਵੇ, ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਬੁੱਝ ਲਵੇ, ਇਹ ਜੀਵ-ਆਤਮਾ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਅਸੀਂ ਮੰਨਦੇ, ਅਸੀਂ ਸਰੀਰ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ, ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਹੱਥ ਦੀ ਦੇਹ। ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਜਾਂਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਚਾਹੇ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰੀ ਜਾਓ। ਕੋਈ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਹੱਥ ਦੀ ਦੇਹ ਤੋਂ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਜਾਵੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਜੇ ਇਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋਵੇ ਕਿ ਮੈਂ ਜੀਵ-ਆਤਮਾ ਨਹੀਂ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਆਤਮਾ ਹਾਂ। ਉਹ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਤਾਂ ਹੁੰਦਾ ਨਹੀਂ -

ਏਕੋ ਏਕੁ ਕਹੈ ਸਭੁ ਕੋਈ ਹਉਮੈ ਗਰਬੁ ਵਿਆਪੈ ॥

ਅੰਤਰਿ ਬਾਹਰਿ ਏਕੁ ਪਛਾਣੈ ਇਉ ਘਰੁ ਮਹਲੁ ਸਿਵਾਪੈ ॥

ਅੰਗ - ੯੩੦

ਜੇ ਪਛਾਣ ਆ ਜਾਵੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਅੰਦਰ-ਬਾਹਰ, ਤਾਂ, ਤਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, ਕਹਿਣ ਕਹਾਉਣ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਇਹ ਜਾਂਦੀ ਹਉਮੈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਮਰੇ, ਤਾਂ ਹਉਮੈ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਕੀ ਹੋਏਗਾ? ਆਪਣਾ ਸਰੂਪ ਹੈ ਇਹਦਾ ਜੋਤੀ। ਪਰਮ ਆਪਾ, ਕਹਿੰਦੇ ਉਸ ਵਿਚ ਸਮਾਅ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

.....ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਮਿਲੈ ਭਗਵਾਨੁ ॥ ੨ ॥

ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਭੇਟਿਆ ਸਫਲ ਜਨਮੁ ਹਮਾਰਾ ॥

ਅੰਗ - ੪੨੯

ਜਿਹਨੇ ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਕਰ ਲਿਆ, ਉਹਦਾ ਜਨਮ ਸਫਲ ਹੈ -

ਨਾਮੁ ਨਵੈ ਨਿਧਿ ਪਾਇਆ ਭਰੇ ਅਖੁਟ ਭੰਡਾਰਾ ॥

ਅੰਗ - ੪੨੯

ਹੁਣ ਸਾਨੂੰ ਆਵਾਜ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਕਹਿੰਦੇ -

ਆਵਹਿ ਇਸੁ ਰਾਸੀ ਕੇ ਵਾਪਾਰੀਏ ਜਿਨ੍ਹਾ ਨਾਮੁ ਪਿਆਰਾ ॥

ਅੰਗ - ੪੨੯

ਨਾਮ ਧਨ ਖੱਟਣ ਵਾਸਤੇ, ਵਪਾਰੀ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਸੰਗਤ ਦੇ ਰੂਪ ਦੇ ਅੰਦਰ -

ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਵੈ ਸੋ ਧਨੁ ਪਾਏ॥ ਅੰਗ - ੪੨੯

ਜਿਹੜੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੱਤ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਤੇ ਗੁਰੂ ਹੋਵੇ ਹਾਜ਼ਰ ਨਾਜ਼ਰ ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਇਸ ਧਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਤਿਨ੍ਹਾ ਅੰਤਰਿ ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰਾ ॥

ਅੰਗ- ੪੨੯

ਅੰਦਰ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਚਲਦੀ ਹੈ। ਵੀਚਾਰ ਚੱਲ ਕੇ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਏਥੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ ਆਪ ਹੀ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ -

ਭਗਤੀ ਸਾਰ ਨ ਜਾਣਨੀ ਮਨਮੁਖ ਅਹੰਕਾਰੀ ॥

ਅੰਗ - ੪੨੯

ਕਹਿੰਦੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਲੱਗਣ ਵਾਲੇ ਅਹੰਕਾਰੀ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਕਿਉਂਕਿ-

ਪੁਰਹੁ ਆਪਿ ਖੁਆਇਅਨੁ ਜੁਐ ਬਾਜੀ ਹਾਰੀ ॥

ਅੰਗ - ੪੨੯

ਦਰਗਾਹ ਤੋਂ ਪੁੱਠਾ ਲੇਖ ਉਹਦੇ ਮੱਥੇ 'ਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਭੁਲਾ ਦਿਤਾ। ਉਹ ਤਾਂ ਕਰਮ ਭੋਗਣ ਵਾਸਤੇ ਆਇਆ ਹੈ, ਅਜੇ ਉਹਦਾ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਕਿ ਸੰਗਤ 'ਚ ਆ ਕੇ ਬੈਠੇ ਤੇ ਸੰਗਤ 'ਚ ਆ ਕੇ ਆਪਣੀ ਜਾਤਿ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਸਾਧਨ ਸੋਚੇ। ਸੋ ਜਿਹੇ ਜਿਹੀ ਕਿਸੇ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਹੈ, ਪਹਿਲੀ, ਦੂਜੀ, ਚੌਥੀ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਸੰਗਤ 'ਚ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਭਗਤੀ ਹੈ, ਸਰਧਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਅੰਦਰ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ, ਉਨੀਂ ਦੇਰ ਤੱਕ ਇਹ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਪਿਆਰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਹੈ। ਨੌਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਹੈ - ਕੀਰਤਨ ਭਗਤੀ, ਸਿਮਰਨ ਭਗਤੀ, ਸਰਵਣ ਭਗਤੀ, ਨਮਸਕਾਰ ਭਗਤੀ, ਪਾਦ ਸੇਵਨ ਭਗਤੀ, ਅਰਚਣ ਭਗਤੀ, ਸਖਾ ਭਾਵ ਭਗਤੀ, ਪਤੀਵਰਤਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਵਾਂਗੂੰ ਭਗਤੀ, ਦਾਸ ਤੇ ਮਾਲਕ ਵਾਲੀ ਭਗਤੀ, ਇਹਨੂੰ ਫਲ ਪਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ। ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤੀ ਜਦੋਂ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਹੈ -

ਸਾਰੁ ਕਹੈ ਸੁਨ ਲੇਹੁ ਸਭੈ

ਜਿਨਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀਓ ਤਿਨ ਹੀ ਪ੍ਰਭ ਪਾਇਓ।

ਜਦੋਂ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਦਾ-ਕਰਦਾ ਆਪਣਾ-ਆਪਾ ਗਵਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਉਹਦੇ 'ਚ ਰਹਿੰਦੀ, ਪਿਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਪਰਾ ਭਗਤੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ -

ਮੈ ਨਾਹੀ ਪ੍ਰਭ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਤੇਰਾ ॥

ਅੰਗ - ੮੨੭

ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਪਰਾ ਭਗਤੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਥੇ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਰ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਾ ਮੈਂ ਹਾਂ, ਨਾ ਤੂੰ ਹੈਂ। ਇਥੇ ਤਾਂ ਇਕੋ ਹੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ, ਹੋਰ ਦੂਸਰਾ ਹੈ ਨਹੀਂ।

ਜੀਅ ਜੰਤ ਕੇ ਠਾਕੁਰਾ ਆਪੇ ਵਰਤਣਹਾਰ ॥

ਨਾਨਕ ਏਕੋ ਪਸਰਿਆ ਦੂਜਾ ਕਹ ਦ੍ਰਿਸਟਾਰ ॥

ਅੰਗ - ੨੯੨

ਕਹਿੰਦੇ, ਦੂਜਾ ਕੀਹਨੂੰ ਕਹੀਏ, ਆਪੇ ਹੀ ਪਸਰਿਆ ਹੈ -

ਏਕ ਮੂਰਤਿ ਅਨੇਕ ਦਰਸਨ ਕੀਨ ਰੂਪ ਅਨੇਕ॥
ਖੇਲ ਖੇਲ ਅਖੇਲ ਖੇਲਨ ਅੰਤ ਕੋ ਫਿਰ ਏਕ॥

ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ

ਸੋ ਪਿਆਰ ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਭਗਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹ ਲਓ -

ਧਾਰਨਾ - ਬਿਨਾਂ ਪਿਆਰ ਤੋਂ ਪਿਆਰੇ ਭਗਤੀ ਨਾ ਹੋਵੇ।

ਜਦੋਂ ਤਕ ਅੰਦਰ ਪਿਆਰ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਨਾ ਸਰਵਣ ਭਗਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਕੀਰਤਨ ਭਗਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਖੁਸ਼ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਮੂੰਹ ਦੇ ਨਾਲ ਗਾਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅੰਦਰਲਾ ਜੇ ਨਹੀਂ ਭਿੱਜਦਾ, ਅੰਦਰਲਾ ਜੇ ਉਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਨਹੀਂ, ਰਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਉਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਨਹੀਂ, ਪਿਆਰ ਤਰਬਾਂ (vibration) ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਓਪਰੀ ਚੀਜ਼ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਭਗਤੀ ਨਹੀਂ ਕਹਾਉਂਦੀ। ਪਿਆਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ -

ਬਿਨੁ ਪਿਆਰੈ ਭਗਤਿ ਨ ਹੋਵਈ ਨਾ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ਸਰੀਰਿ ॥
ਪ੍ਰੇਮ ਪਦਾਰਥੁ ਪਾਈਐ ਗੁਰ ਭਗਤੀ ਮਨ ਧੀਰਿ ॥

ਅੰਗ - ੪੨੯

ਪ੍ਰੇਮ ਆ ਜਾਏ ਫੇਰ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਕਹਿੰਦੇ, ਹਉਮੈ ਮਿਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ -

ਜਿਸ ਨੋ ਭਗਤਿ ਕਰਾਏ ਸੋ ਕਰੇ ਗੁਰ ਸਬਦ ਵੀਚਾਰਿ ॥
ਹਿਰਦੈ ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਵਸੈ ਹਉਮੈ ਦੁਬਿਧਾ ਮਾਰਿ ॥

ਅੰਗ - ੪੨੯

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਬੇਅੰਤ ਸੰਗਤ ਸੁਣ ਰਹੀਆਂ ਨੇ, ਆਪ ਸਮਾਪਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਲ ਨੂੰ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪ ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਦੇ ਵਿਚ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਟਹਿਲ ਰਹੇ ਨੇ। ਨਾਲ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਹੋਇਆ, ਇਕੱਲੇ ਹੀ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ। ਇਕ ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਕਰ ਲਈ, ਦੂਸਰੀ, ਦੂਸਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫੇਰ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਅੱਗੇ ਕੀ ਦੇਖਦੇ ਨੇ ਕਿ ਇਕ ਕੋਈ ਕਰਮਕਾਂਡੀ ਬੰਦਾ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਬੈਠਾ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਆਉਂਦਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਲਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਵਸਤੂ ਹੇਠਾਂ ਵਿਛਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਚੌਂਕੀ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਉਤੇ ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਹੈ ਤੇ ਚੰਦਨ ਘਸਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਨਾਲ ਇਕ ਘੰਟਾ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਕੁਛ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਤਰਕ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੋਈ ਪੂਜਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਜੇ ਇਹ ਕੋਈ ਕਰਦੇ ਹੋਣਗੇ, ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਕੋਲ

ਆਉਣਗੇ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਕੁਛ ਧਨ ਵੀ ਦੇਣਗੇ। ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨਗੇ ਤੇ ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਨੂੰ ਵੀ ਕਰਨਗੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨ ਵਿਚ ਉਹਦੇ ਖਿਆਲ ਆ ਰਹੇ ਨੇ। ਪੈਸੇ ਵਲ ਉਸ ਦਾ ਧਿਆਨ ਹੈ, ਘਰ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਚਿਤਵ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਥੋੜੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਅੱਖ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇੜੇ-ਨੇੜੇ ਆ ਰਹੇ ਨੇ ਤੇ ਮੇਰੇ ਵਲ ਨੂੰ ਆ ਜਾਣਗੇ। ਲੇਕਿਨ ਅੰਦਰਲੇ ਪਾਸੇ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਹੈ ਕਿ ਬਗਲੇ ਵਾਂਗਣ ਧਿਆਨ ਲਾਈ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕੋਈ ਸਤਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਅੱਗ ਅੰਦਰ ਬਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਅੰਦਰੋਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆ ਜਾਣ, ਆ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਓਪਰੀ ਜਿਹੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਦੇ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਤੇ ਉਸ 'ਤੇ ਬਾਅਦ ਆਪ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਈਰਖਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਦੇਖੋ, ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਜਿਹੜਾ ਸੀ, ਉਹਨੂੰ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਛੱਡ ਦਿਤਾ। ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਮੈਂ ਰੱਖੀਂ ਬੈਠਾ ਹਾਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਆ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ। ਮੈਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹਾਂ, ਇਹ ਖੱਤਰੀ ਨੇ ਜਾਤ ਦੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਹ ਵੀ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਤੇ ਮੇਰਾ ਆ ਕੇ ਕੋਈ ਸਤਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਰਾਂ ਅੰਗਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਤਿਲਕ ਲਾਏ ਹੋਏ ਨੇ ਤੇ ਪੂਰਾ ਰੂਪ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਤੇ ਦੇਖ ਕੇ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਅ ਚਲੇ ਗਏ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਦ ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਕਰਕੇ ਦੂਸਰੀ ਵਾਰ ਆਏ, ਬੜੇ ਭਾਵ ਗਲਤ ਚਲ ਰਹੇ ਨੇ ਅੰਦਰ ਕਿ ਇਹ ਕੀ ਦਸਦੇ ਹੋਣੇ ਨੇ, ਐਨੇ ਲੋਕ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਇਹ ਐਵੇਂ ਹੀ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਕੋਈ ਗੱਲ ਤਾਂ ਦਸਦੇ ਨਹੀਂ ਹੋਣੇ, ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਬਾਰੇ ਬਚਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸ਼ਰਧਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਆਉਣ, ਆ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨ। ਕੁਛ ਭੇਟਾ ਕਰਨ, ਕੁਛ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਦੇਣ। ਜਦੋਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਲੰਘਣ ਲੱਗੇ, ਕੋਲ ਦੀ ਆਏ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਓਪਰ ਨੂੰ ਹੋ ਲਏ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਚਿਤਵੀ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਪਦੇਸ਼ ਵੀ ਦਿੰਦਾ ਸੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ, ਲੇਕਿਨ ਆਪ ਬਿਲਕੁਲ ਕੋਰਾ ਸੀ, ਮਾਇਆ ਚਿਤਵ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਬਗਲੇ ਵਾਂਗੂੰ ਸਮਾਧੀ ਲੱਗੀ ਹੋਈ, ਪਾਖੰਡ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਦਿਲ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸਤਿਕਾਰ ਨਹੀਂ। ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਕਿ ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਠਾਕੁਰ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਕ ਦੇਖਾ-ਦੇਖੀ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਜਦ ਨਜ਼ਦੀਕ ਆਏ, ਇਹਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨਗੇ। ਲੇਕਿਨ ਗੁਰੂ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਫੇਰ ਵੀ ਨਮਸਕਾਰ ਨਾ ਕਰੀ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੜ੍ਹ ਕੇ ਆਪ ਨੇ ਉਹਦੇ ਵਲ ਬੜੀ ਦਰਦਭਰੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਮਿਹਨਤਾਂ

ਵੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਬਿਰਥਾ ਹੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਹਦਾ ਕਰਮ-ਕਾਂਡ, ਪੂਜਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਖੁੰਝਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਗੱਲ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਬਿਨਾਂ ਸਮਝ ਤੋਂ ਕੇਵਲ ritual (ਰੀਤਾਂ) ਦੇ ਨਾਲ ਤਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਉਹਦੇ ਵਲ ਦੇਖ ਕੇ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ -

ਧਾਰਨਾ - ਦਿੰਦੈ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼,
ਕਾਰਤੋਂ ਆਪ ਕਮਾਉਂਦਾ ਨਹੀਂ।

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਉਹਨੂੰ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਦੇਖ ਕੇ ਗੱਲ ਕਹਿ ਰਹੇ ਨੇ -

ਮੁਖ ਤੇ ਪੜਤਾ ਟੀਕਾ ਸਹਿਤ ॥ ਅੰਗ - ੮੮੭

ਐ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇਵਤਾ! ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਤੂੰ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈਂ, ਟੀਕਾ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ਲੇਕਿਨ ਜਿਹੜਾ ਕੁਛ ਤੂੰ ਪੜ੍ਹ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹੈਂ, ਤੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਵਿਚ ਉਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ-

ਹਿਰਦੈ ਰਾਮੁ ਨਹੀ ਪੂਰਨ ਰਹਤ ॥ ਅੰਗ - ੮੮੭

ਉਹਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਤੂੰ ਆਪ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਅਲੰਕਾਰ ਬਣਾ-ਬਣਾ ਕੇ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹੈਂ ਪਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੇ ਉਤੇ ਤਾਂ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

ਇਕ ਵਾਰੀ ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ, ਕੀਰਤਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਰਾਗੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਧੀਆ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਦੇ ਨੇ, ਕੋਈ ਪ੍ਰੇਮੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਦੁਖੀ ਆਇਆ, ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਹੀ ਬੋਲ ਪਿਆ, ਬੇਅਦਬੀ ਸੀ, ਵਿਚਾਲੇ ਬੋਲਣਾ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਲੈਅ ਤੋੜਨੀ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ? ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਲੁੱਟਿਆ ਗਿਆ, ਮੇਰੇ ਤਾਂ ਘਰ ਦੇ ਜਿੰਨੇ ਗਹਿਣੇ, ਮਿਹਨਤ ਕਰ-ਕਰ ਕੇ ਜਿੰਨੀ ਮੈਂ ਕਮਾਈ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਮੈਂ ਆਪ ਦੇ ਸਤਿਸੰਗ 'ਚ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਪਿੱਛੋਂ ਮੇਰਾ ਤਾਲਾ ਭੰਨ ਕੇ ਸਭ ਚੋਰੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਕੋਈ ਨਾ ਤੂੰ ਦੀਵਾਨ 'ਚ ਬਹਿ ਜਾ, ਕਹਿੰਦੇ, ਕਹੀ ਇਥੇ ਹੀ ਹੈ। ਰਾਗੀਆਂ ਦੀ ਸੁਰ ਥਿੜਕਣ ਲਗ ਗਈ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਸੁਰ ਥਿੜਕਦੀ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ। ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਹੋਈ, ਸੰਗਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਇਹ ਦੁਖੀ ਆਇਆ ਸੀ, ਇਹਨੇ ਫਰਿਆਦ ਕਰੀ, ਆਪ ਨੇ ਐਨੀਓਂ ਗੱਲ ਕਹਿ ਦਿਤੀ ਕਿ ਕਹੀ ਇਥੇ ਹੀ ਹੈ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਕ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਜਿਹੜੀ ਇਕ ਲੋਕ ਗਾਥਾ ਹੈ। ਇਕ ਕੋਈ ਚੌਧਰੀ ਸੀ ਪਿੰਡ ਦਾ ਮਾਲਕ, ਬੜੇ ਅਖਤਿਆਰ ਸੀ ਉਹਦੇ ਕੋਲ। ਉਹਦੀ ਕਹੀ ਗੁਆਚ ਗਈ। ਉਸ ਨੇ ਪਿੰਡ ਦਾ

ਜਿਹੜਾ ਭਰਾਈ ਸੀ, ਢੋਲ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਉਸਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਵਿਚ ਢੰਡੋਰਾ ਦੇ-ਦੇ, ਨਾਲ ਕਹਿ ਦੇ ਕਿ ਜਿਹਦੇ ਘਰੋਂ ਕਹੀ ਨਿਕਲੀ, ਉਹਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਖਤ ਜੁਰਮਾਨਾ ਹੋਏਗਾ ਤੇ ਮਾਰ ਵੀ ਪਏਗੀ। ਢੰਡੋਰਾ ਦੇ ਦਿਤਾ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਹਾਂ ਨਾ ਕਰੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਚੋਰੀ ਰੱਖ ਦਿਓ, ਅਸੀਂ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਕਹਾਂਗੇ, ਫਲਾਣੇ ਥਾਂ ਰੱਖ ਆਓ ਜਾ ਕੇ। ਕਹੀ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਾ ਰੱਖੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਚੌਧਰੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਤਲਾਸ਼ੀ ਕਰੋ। ਢੰਡੋਰੇ ਵਾਲਾ ਨਾਲ ਹੋ ਗਿਆ, ਤਲਾਸ਼ੀ ਕਰਾਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਸਭ ਦੀ ਨਾਲ ਹੋ ਕੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਜਿਹੜਾ ਢੰਡੋਰਾ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ੀ ਹੋਈ, ਕਹੀ ਫੇਰ ਵੀ ਨਾ ਨਿਕਲੀ। ਅਖੀਰ ਚੌਧਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੁਣ ਕੋਈ ਰਹਿ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਗਿਆ। ਕਹਿੰਦੇ, ਤੁਹਾਡਾ ਢੰਡੋਰਾ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਕਹਿੰਦੇ ਇਹਦੇ ਘਰ ਵੀ ਦੇਖੋ, ਜਦੋਂ ਅੰਦਰ ਗਏ ਤਾਂ ਕਹੀ ਉਹਦੇ ਘਰ ਪਈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਆਹ ਗੱਲ ਹੈ ਭਾਈ। ਢੰਡੋਰਾ ਤਾਂ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਪਰ ਕਹੀ ਇਥੇ ਹੀ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਅਜੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਅਸੀਂ ਸਮਝੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਸਮਝਣਾ ਕੀ ਹੈ, ਦੋ-ਚਾਰ ਸਿੰਘ ਜਾਓ, ਜਾ ਕੇ ਆਹ ਜਿਹੜੇ ਰਾਗੀ ਸਿੰਘ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਦੇ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਟਰੰਕ ਖੋਲ੍ਹੋ, ਉਥੇ ਪਏ ਨੇ ਗਹਿਣੇ ਸਾਰੇ। ਟਰੰਕ ਫਰੋਲ ਲਏ ਤੇ ਗਹਿਣੇ ਨਿਕਲ ਆਏ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਇਹਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਰਹਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਕੁਛ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ, ਉਹ ਰਹਿਤ ਆਪ ਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕੇਵਲ ਗਾਉਂਦਾ ਹੀ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਰਹਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਉਹਦੀ। ਰਹਿਤ ਉਹਦੀ ਵਿਪਰੀਤ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗਾਇਨ ਇਕ ਆਰਟ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਇੰਗਲੈਂਡ 'ਚ ਵੁਲਵਰਹੈਂਪਟਨ ਗਿਆ, ਉਥੇ ਬੜੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਬੰਦਿਆਂ ਨੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰੀ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਜੀ ਸਾਡਾ ਜਿਹੜਾ ਗ੍ਰੰਥੀ ਹੈ, ਇਹ ਪੱਬ 'ਚ ਜਾ ਕੇ, ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਂਦਾ ਹੈ। ਹੈ ਬੜਾ ਵਧੀਆ, ਕਥਾ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਬੋਲ ਬੜਾ ਰਸੀਲਾ ਹੈ ਤੇ ਡਿਊਟੀ ਦਾ ਬੜਾ ਪੱਕਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਹਟਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਗੱਲਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਸ਼ਰਾਬੀ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਇਕ ਦਿਨ ਅਸੀਂ ਬੁਲਾ ਕੇ ਕਮੇਟੀ 'ਚ ਉਹਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਦੇਖੋ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਸਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਕੀ ਹਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਸਾਧੂ-ਸੰਤ ਤਾਂ ਮੰਨਦੇ ਨਹੀਂ, ਕਰਮਚਾਰੀ ਮੰਨਦੇ ਓ? ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਕਹਿੰਦਾ, ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਓ, ਤੁਸੀਂ ਫੈਕਟਰੀਆਂ 'ਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਓ, ਮੈਂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ 'ਚ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤੁਹਾਡੀ ਵੀ ਨਿਜੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੈ, ਮੇਰੀ ਵੀ ਨਿਜੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਜਾਂਦੇ ਓ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਮੈਂ ਵੀ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਕਰਮਚਾਰੀ ਹਾਂ,

ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੁਛ ਕਹਿੰਦਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਡਿਊਟੀ ਆਪਣੀ ਪੂਰੀ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਨੌਕਰੀ ਹੈ।

ਸੋ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਵਖਰੇਵਾਂ ਹੈ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਦਾ, ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਕਹੋ ਉਹ ਕਮਾਓ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ - **'ਮੁਖ ਤੇ ਪੜਤਾ ਟੀਕਾ ਸਹਿਤ ॥ ਹਿਰਦੈ ਰਾਮੁ ਨਹੀ ਪੁਰਨ ਰਹਤ ॥'** ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਉਹ ਰਹਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਤੂੰ ਟੀਕੇ ਵਿਚ ਦਸਦਾ ਹੈਂ, ਨਾ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ। ਉਹਦੇ 'ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਨਹੀਂ ਤੈਨੂੰ -

ਉਪਦੇਸੁ ਕਰੇ ਕਰਿ ਲੋਕ ਦ੍ਰਿੜਾਵੈ ॥ ਅੰਗ - ੮੮੭

ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਦ੍ਰਿੜੂ ਕਰਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰ-ਕਰ ਕੇ ਕਿ ਦੇਖਿਓ, ਆਹ ਕੰਮ ਨਾ ਕਰਿਓ। ਵੈਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ, ਨਿੰਦਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ, ਮਾਇਆ ਦੀ ਲੋਚਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ। ਕਹਿੰਦੇ, ਭਗਤ ਜੀ! ਤੂੰ ਕੀ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ਉਦੋਂ ਦਾ, ਕਿ ਗੁਰੂ ਆ ਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕੇ, ਮੇਰੀ ਜਾਤ ਉੱਚੀ ਹੈ, ਇਹ ਕੁਛ ਪੈਸੇ ਦੇਵੇ, ਇਹ ਹੁਣ ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਆਹ ਤੇਰੀ ਰਹਿਤ ਹੈ -

ਉਪਦੇਸੁ ਕਰੇ ਕਰਿ ਲੋਕ ਦ੍ਰਿੜਾਵੈ ॥

ਅਪਨਾ ਕਹਿਆ ਆਪਿ ਨ ਕਮਾਵੈ ॥ ੧ ॥

ਪੰਡਿਤ ਬੇਦੁ ਬੀਚਾਰਿ ਪੰਡਿਤ ॥

ਮਨ ਕਾ ਕ੍ਰੋਧੁ ਨਿਵਾਰਿ ਪੰਡਿਤ ॥ ਅੰਗ- ੮੮੭

ਕਾਹਨੂੰ ਸਾਡੇ ਉਤੇ ਗੁੱਸੇ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈਂ। ਇਸ ਕ੍ਰੋਧ ਨੂੰ ਨਿਵਾਰ ਦੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਨਾ ਰੱਖ। ਜਿਹੜਾ ਤੂੰ ਟੀਕਾ ਕੱਢ-ਕੱਢ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈਂ, ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਕ੍ਰੋਧ ਨੂੰ ਚੰਡਾਲ ਦੇ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਦਿਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਕਰਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਦੇਖ, ਤੂੰ ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਦੀ ਤਾਂ ਪੂਜਾ ਕਰਦਾ ਹੈਂ, ਜੇ ਤਾਂ ਤੂੰ ਸੱਚਮੁੱਚ ਪੂਜਾ ਕਰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਜ਼ਰੂਰ ਆ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਤੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਬੰਦਾ ਹੁੰਦਾ। ਜਿਹੜਾ ਜੁੜਿਆ ਹੈ, ਜੇ ਦੇ ਬਚਨ ਵੀ ਸੁਣਾ ਦੇਵੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ -

ਤੈ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਬਾਤ ਜਿ ਆਖੈ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਕਿਆ ਦੀਜੈ ॥

ਸੀਸੁ ਵਢੇ ਕਰਿ ਬੈਸਣੁ ਦੀਜੈ ਵਿਣੁ ਸਿਰ ਸੇਵ ਕਰੀਜੈ ॥

ਅੰਗ - ੫੫੮

ਤੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਤਾਂ ਜੁੜਿਆ ਨਹੀਂ, ਤੇ ਉਡਾਰੀਆਂ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ਤੇਰਾ ਮਨ ਪੈਸੇ ਵਾਸਤੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਮਨ ਮਾਰਦਾ ਉਡਾਰੀਆਂ ਤੇਰਾ,

ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਪਿਆ ਰਹਿ ਗਿਆ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇਵਤਾ! ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਵਲ ਨੂੰ ਆ

ਰਹੇ ਸੀ ਤੇ ਤੂੰ ਚੰਦਨ ਤਾਂ ਘਸਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਪੂਜਾ ਵਾਸਤੇ ਤੇ ਸੋਚਦਾ ਕੀ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਆਵੇ, ਮੱਥਾ ਟੇਕੇ, ਕੁਛ ਪੈਸੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕੇ। ਇਹ ਖੱਤਰੀ ਹੈ ਮੈਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹਾਂ, ਇਹ ਮੇਰੀ ਜਾਤ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰੇ। ਜੇ ਮੈਂ ਇਥੇ ਨਾ ਬੈਠਦਾ, ਓਧਰਲੇ ਪਾਸੇ ਬੈਠਦਾ, ਓਧਰ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਜ਼ਰੂਰ ਮੱਥੇ ਟੇਕ-ਟੇਕ ਕੇ ਜਾਣੇ ਸੀ ਤੇ ਕੁਛ ਪੈਸੇ ਹੋ ਹੀ ਜਾਂਦੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਤੇਰਾ ਮਨ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਡਾਰੀਆਂ ਮਾਰਦਾ ਹੈ -

ਆਗੈ ਰਾਖਿਓ ਸਾਲ ਗਿਰਾਮੁ ॥

ਮਨੁ ਕੀਨੋ ਦਹ ਦਿਸ ਬਿਸ਼ਾਮੁ ॥

ਅੰਗ - ੮੮੮

ਦਸਾਂ ਦਿਸ਼ਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਉਡਾਰੀਆਂ ਮਾਰਦਾ ਹੈ, ਫੁਰਨਾ ਤੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਮਾਇਆ ਦਾ ਚਲਦਾ ਹੈ ਤੇ ਹੱਥ ਤੇਰਾ ਮਣਕਿਆਂ ਦੇ ਉਤੇ ਘੁੰਮ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਰਾਮ-ਰਾਮ ਕਰੀਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈਂ, ਪਰ ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਤਾਂ ਗੱਲ ਬਣਨੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹੱਥ ਮਾਲਾ ਫੇਰਦੇ ਨੇ, ਤੇਰਾ ਮਨ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਮਾਲਾ ਫੇਰਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹ ਲਓ -

ਧਾਰਨਾ- ਫੁਰਨਾ ਮਾਇਆ ਦਾ ਤੇ ਹੱਥ ਮਾਲਾ ਫੇਰਦੇ,
ਭਵਜਲ ਕਿਵੇਂ ਪਾਰ ਲੰਘੇਗਾ।

ਪੰਡਤ ਜੀ! ਦੂਸਰੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਤੇਰੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਮਾਲਾ ਘੁੰਮ ਰਹੀ ਹੈ। ਰੁਦਰਾਖਸ਼ ਦੇ ਮਣਕੇ ਤੇ ਮਣਕਾ ਠਹਿਕ-ਠਹਿਕ ਕੇ ਵੱਜਦਾ, ਉਥੇ ਜਾਂਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਨੂੰ ਸੁਣਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਤਾਂ ਹੱਥ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ, ਤੇਰਾ ਮਨ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ। ਤੇਰਾ ਮਨ ਤਾਂ ਉਡਾਰੀਆਂ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ -

ਖਣੁ ਕਰਮਾ ਅਰੁ ਆਸਣੁ ਧੋਤੀ ॥

ਭਾਗਿਠਿ ਗ੍ਰਿਹਿ ਪੜੈ ਨਿਤ ਪੋਥੀ ॥

ਅੰਗ - ੮੮੯

ਰੋਜ਼ ਪੋਥੀ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈਂ, ਛੇਈਂ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ਤੇ ਆਸਣ ਵੀ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈਂ, ਵਸਤਰ ਵੀ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈਂ -

ਮਾਲਾ ਫੇਰੈ ਮੰਗੈ ਬਿਭੂਤ ॥

ਅੰਗ - ੮੯੦

ਫੇਰਦਾ ਤੂੰ ਮਾਲਾ ਹੈ, ਪਰ ਬਿਭੂਤੀ ਮੰਗੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੈਸੇ ਮਿਲ ਗਏ ਤਾਂ ਗਊ ਲਵਾਂਗੇ, ਗਊ ਦਾ ਦੁੱਧ ਪੀਵਾਂਗੇ, ਗਊ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਸਤੇ, ਕੋਠੇ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਪੈਸੇ ਚਾਹੀਦੇ ਨੇ। ਤੂੰ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੋਚਦਾ ਹੈਂ। ਮਾਲਾ ਫੇਰ ਰਿਹਾ ਹੈਂ, ਲੋਕ ਸਭ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਭਜਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ -

ਇਹ ਬਿਧਿ ਕੋਇ ਨ ਤਰਿਓ ਮੀਤ ॥ ਅੰਗ - ੮੯੧

ਕਹਿੰਦੇ, ਏਸ ਤਰੀਕੇ ਦੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਤਰਦਾ। ਤੂੰ ਤਾਂ ਮਾਇਆ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਭੁੱਲਿਆ ਹੋਇਆ, ਓਸ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣ ਰਿਹਾ, ਜਿਹੜਾ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਪੰਡਤ ਤਾਂ ਉਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਤਿੰਨੋ

ਗੁਣਾਂ - ਰਜੇ ਗੁਣ, ਤਮੇ ਗੁਣ, ਸਤੋ ਗੁਣ ਦੀ ਪੰਡ ਲਾਹ ਕੇ ਮਾਰੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਲੋਂ ਤੋੜ ਦਿਤਾ।

ਇਕ ਵਾਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਤੇ ਅਰਜਨ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਅ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਅਰਜਨ! ਜਿਹੜੀ ਮੇਰੀ ਤਿੰਨ ਗੁਣੀ ਮਾਇਆ ਹੈ, ਰਜੇ ਗੁਣ, ਤਮੇ ਗੁਣ ਤੇ ਸਤੋ ਗੁਣ। ਮੈਂ ਇਹਦੇ ਓਹਲੇ ਰਹਿ ਕੇ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਬ੍ਰਹਮ ਭਾਵ ਵਿਚ ਬੋਲਦੇ ਸੀ, ਇਥੇ ਅਸੀਂ ਬੋੜਾ ਜਿਹਾ, ਤਰਕ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮ ਭਾਵ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜੀਵ ਭਾਵ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬੋਲ ਰਹੇ ਸੀ। ਸਰੀਰ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੁੰਦਾ, ਜੋਤ ਜਿਹੜੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਵੱਖ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਵੀ ਤੇ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸੀ ਕਿ ਹੇ ਅਰਜਨ! ਇਹ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਮੇਰੀ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਤਾਂ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦਾ ਇਹ। ਇਹਦੇ ਉਹਲੇ ਮੈਂ ਛੁਪਿਆ ਹੋਇਆਂ, ਮੈਨੂੰ ਸਾਰੇ ਭੁੱਲੇ ਪਏ ਨੇ। ਅਰਜਨ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਭੁੱਲਿਆ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਅਰਜਨ ਤੂੰ ਵੀ ਭੁੱਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈਂ। ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਿਆ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਭੁੱਲ ਸਕਦਾ ਹੈਂ। ਕਹਿੰਦਾ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਮਹਾਰਾਜ, ਭੁੱਲ ਸਕਦਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਮੈਨੂੰ, ਤੂੰ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਏਗਾ। ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਰਹਿ ਗਿਆ, ਤੈਨੂੰ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਰਹਿਣਾ ਕਿ ਮੈਂ ਅਰਜਨ ਹਾਂ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਐਸੀ ਵੀ ਗੱਲ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ?

ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ।

ਕੁਛ ਜਨਮ ਪਾ ਕੇ, ਮਾਂ ਦੇ ਪੇਟ 'ਚੋਂ ਆ ਕੇ ਤਾਂ ਆਦਮੀ ਨੇ ਭੁੱਲਣਾ ਹੀ ਭੁੱਲਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਤੂੰ ਤਾਂ ਇਥੇ ਹੁਣੇ ਭੁੱਲ ਸਕਦਾ ਹੈਂ। ਕਹਿੰਦਾ, ਨਹੀਂ ਮਹਾਰਾਜ। ਬਾਰ-ਬਾਰ ਬਚਨ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਇਹ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਹੱਠ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਫੇਰ ਇਹ ਗੱਲ ਚੱਲ ਪਈ ਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਮੈਂ ਮੰਨਦਾ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਸਿਰਫ ਮਨ ਦਾ ਫਿਰਨਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਦਿਮਾਗ ਹੈ ਜੇ ਇਹਦੇ 'ਚ ਉਲਟਾ ਅਧਿਆਸ ਹੋ ਜਾਏ, ਉਹੀ ਗੱਲ ਕਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਫੇਰ ਉਹ। ਉਹ ਗੱਲ ਕਿਉਂਕਿ ਪੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਇਕ ਵਾਰੀ ਇਕ ਪੇਂਜਾ ਸੀ, ਇਕ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਆਇਆ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਆ ਕੇ ਰਜਾਈ ਬਣਵਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਹਰਿਦੁਆਰ ਨੂੰ ਜਾਣ ਵੇਲੇ।

ਸਰਦੀਆਂ ਰਜਾਈ 'ਚ ਕੱਟ ਕੇ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਚੁੱਕਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦੇ, ਜਿਹੜਾ ਨੇੜੇ ਹੋਣਾ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇ ਦੇਣੀ। ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਫੇਰ ਉਸ ਪੇਂਜੇ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਲੈ ਬਈ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਇਕ ਰਜਾਈ ਬਣਾ ਦੇ।

ਇਕ ਦਿਨ ਉਹਨੂੰ ਸੁਪਨਾ ਆਇਆ, ਸੁਪਨੇ ਦੇ ਵਿਚ ਮਹਾਤਮਾ ਆਏ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਏ ਪੇਂਜੇ! ਐਤਕੀਂ ਬੜੇ ਸਾਧੂ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਰਹੇ ਨੇ ਹਰਿਦੁਆਰ 'ਚ ਤੇ ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਹ ਗੱਡੇ ਰੂੰ ਦੇ, ਪਹਿਲਾਂ ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਰੂੰ ਪਿਜਾਉਣੀ ਹੈ, ਫੇਰ ਪੰਜਾਹ ਗੱਡੇ ਰੂੰ ਦੀਆਂ ਰਜਾਈਆਂ ਭਰਾਉਣੀਆਂ ਨੇ ਤੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਇਕ ਪੈਸਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ। ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਸਾਰੀ ਮਿਹਨਤ ਮੁਫਤ ਕਰਾਉਣੀ ਹੈ। ਸੁਪਨੇ 'ਚ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਮੈਂ ਭੁੱਖਾ ਮਰ ਜਾਵਾਂਗਾ। ਪੰਜਾਹ ਗੱਡੇ ਮੈਂ ਕਦੋਂ ਪਿੰਜੇ। ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਉਤੇ ਅਸਰ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਜਾਗ ਆ ਗਈ। ਜਾਗਿਆ ਹੋਇਆ ਵੀ ਕਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਪੰਜਾਹ ਗੱਡੇ ਕਿਵੇਂ ਪਿੰਜ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਕਿਵੇਂ ਰਜਾਈਆਂ ਭਰ ਦੇਵਾਂਗਾ, ਮੈਂ ਭੁੱਖਾਂ ਮਰ ਜਾਵਾਂਗਾ। ਇਹੀ ਕਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਰੂੰ ਪਿੰਜਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਤਾਂ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਕਿ ਮੈਂ ਪੰਜਾਹ ਗੱਡੇ ਕਿਵੇਂ ਪਿੰਜਾਂਗਾ। ਕਰਦਾ-ਕਰਦਾ ਘਰ ਛੱਡ ਦਿਤਾ। ਰਾਜੇ ਦੇ ਸਿਪਾਹੀ ਨਾ ਕਿਤੇ ਮੈਨੂੰ ਫੜ ਲੈਣ। ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਨਾ ਕਰਾਉਣ ਲੱਗ ਜਾਣ, ਪਿੰਡਾਂ 'ਚ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ਥਾਂ-ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ। ਸਾਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਹਾਤਮਾ ਆਏ, ਆ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਪੇਂਜਾ ਕਿੱਥੇ ਹੈ। ਲੋਕ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਉਹਦਾ ਤਾਂ ਦਿਮਾਗ ਖਰਾਬ ਹੋ ਗਿਆ।

ਕਹਿੰਦੇ, "ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਗਿਆ?"

ਕਹਿੰਦੇ, "ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਮਹਾਰਾਜ, ਕਿ ਮੈਂ 50 ਗੱਡੇ ਨਹੀਂ ਰੂੰ ਦੇ ਪਿੰਜਣੇ। ਮੈਂ ਮੁਫਤ ਰਜਾਈਆਂ ਨਹੀਂ ਭਰਨੀਆਂ, ਮੇਰਾ ਟੱਬਰ ਭੁੱਖਾ ਮਰ ਜਾਏਗਾ।"

ਮਹਾਤਮਾ ਸਮਝ ਗਏ ਕਿ ਕੋਈ ਗਹਿਰਾ ਸੁਪਨਾ ਆਇਆ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ। ਸੁਪਨੇ ਦੇ ਵਿਚ ਇਹ ਭੁੱਲ ਗਿਆ, ਉਹਦਾ ਅਸਰ ਇਹਦੇ ਦਿਮਾਗ 'ਤੇ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਹੁਣ ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਇਹਦੇ ਵਿਪਰੀਤ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਓਨੀਂ ਦੇਰ ਤੱਕ ਇਹਦਾ ਦਿਮਾਗ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਪੇਂਜਾ ਹੈ ਕਿੱਥੇ? ਕਹਿੰਦੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਹੁਣ ਤਾਂ ਇਸੇ ਪਿੰਡ 'ਚ ਗਲੀਆਂ 'ਚ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਲਿਆਓ ਸਾਡੇ ਕੋਲ। ਸੰਤਾਂ ਕੋਲ ਆ ਗਿਆ। ਆ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਵੇਂ ਪਿੰਜ ਦੇਵਾਂਗਾ 50 ਗੱਡੇ। ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਤੋਂ 50 ਗੱਡੇ ਪਿੰਜਾਉਣ ਲੱਗੋ ਓ।

ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਗੱਲ ਸੁਣ, ਤੈਨੂੰ ਮੈਂ ਖੁਸ਼ਖਬਰੀ ਦਸਦਾ ਹਾਂ। ਕਹਿੰਦੇ, ਕੀ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਸਾਡੀ ਡਿਊਟੀ ਲਾ ਦਿਤੀ ਰਾਜੇ ਨੇ। ਅਸੀਂ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਬਥੇਰਾ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਗਰੀਬ ਵਿਚਾਰਾ ਕੀ ਕਰੇਗਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹ ਰਾਜਾ ਮੰਨਿਆ ਨਾ, ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਉਹਨੇ ਪੰਜਾਹ ਗੱਡੇ ਭਰ ਕੇ ਰੂ ਦੇ ਭੇਜ ਦਿਤੇ ਤੇ ਜਿਹੜੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਵੀ ਤੁਰਦੇ ਸੀ, ਦਿਨ ਨੂੰ ਵੀ ਤੁਰਦੇ ਸੀ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਰਾਤ ਨੂੰ ਦੀਵਾ ਰੱਖ ਦਿਤਾ, ਗੱਡੇ ਦੇ ਜੂਲੇ 'ਤੇ, ਹਵਾ ਚਲਦੀ ਸੀ ਬਹੁਤ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਫੇਰ ਕੀ ਹੋਇਆ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਇੱਕ ਗੱਡੇ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲੱਗ ਗਈ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਕਿੰਨੇ ਜਲ ਗਏ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਸਾਰੇ ਹੀ ਜਲ ਗਏ। ਗੱਡੇ ਵੀ ਜਲ ਗਏ, ਰੂ ਵੀ ਜਲ ਗਈ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਉਂਦੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਨਾ ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ, ਰਾਜੇ ਨੇ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਕਿ ਨਹੀਂ ਹੁਣ ਸਾਡਾ ਖਿਆਲ ਬਦਲ ਗਿਆ, ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਅਸੀਂ ਮੁਫਤ ਰਜਾਈਆਂ ਦੇਣੀਆਂ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਦਿਮਾਗ ਦਾ ਪੁਰਜਾ ਜਿਹੜਾ ਗਲਤ ਹੋਇਆ-ਹੋਇਆ ਸੀ, ਕਹਿੰਦਾ, ਠੀਕ ਹੈ ਫੇਰ ਤੁਹਾਡੀ ਤਾਂ ਰਜਾਈ ਮੈਂ ਫੇਰ ਮੁਫਤ ਹੀ ਭਰ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਕੰਮ 'ਤੇ ਲੱਗ ਗਿਆ।

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਅਰਜੁਨ ਐਨੀ ਕੁ ਗੱਲ ਹੈ ਸਾਰੀ। ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਭੁੱਲਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਪੁਰਜਾ ਖਰਾਬ ਹੈ ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੇਖ ਰਿਹਾ, ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲ ਸਕਦਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਚੰਗਾ ਜਾਹ, ਪਾਣੀ ਲੈ ਕੇ ਆ, ਅਸੀਂ ਦਾਤਨ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਗੜਵਾ ਲੈ ਕੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਪਾਣੀ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ, ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਕੰਢੇ ਬੈਠੇ ਸੀ, ਪੈਰ ਰੱਖਿਆ ਇਸਨੇ ਮਾਇਆ ਪਾ ਦਿਤੀ। ਸਮਾਂ ਬਦਲ ਗਿਆ, ਨਾ ਉਥੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ, ਨਾ ਕੁਛ ਹੋਰ। ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਸ਼ੇਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਨੱਠ ਕੇ ਦਰੱਖਤ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ। ਉਹ ਵੀ ਉਥੇ ਹੀ ਖੜ੍ਹ ਗਿਆ, ਦੂਸਰਾ ਜਾਨਵਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਸੱਪ ਚੜ੍ਹਨ ਲੱਗ ਗਿਆ, ਟਾਹਣੇ-ਟਾਹਣੇ 'ਤੇ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਧਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਸੱਪ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਉੱਚੀ-ਉੱਚੀ ਹਾਕਾਂ ਮਾਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਹੇ ਭਗਵਾਨ! ਤੁਸੀਂ ਕਿੱਥੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਦਿਨ ਲੰਘ ਗਿਆ, ਰਾਤ ਲੰਘ ਗਈ, ਤਿੰਨ ਦਿਨ, ਤਿੰਨ ਰਾਤਾਂ ਭੁੱਖੇ ਨੂੰ ਲੰਘ ਗਈਆਂ ਤੇ ਪੱਕਾ ਉਸਨੂੰ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਚਲੇ ਗਏ ਤੇ ਮੈਂ ਕਿੱਥੇ

ਫਸ ਗਿਆ। ਅਖੀਰ ਚੌਥੇ ਦਿਨ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਿਆ ਜੰਗਲ 'ਚੋਂ, ਰੋਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਭਗਵਾਨ! ਤੁਸੀਂ ਕਿੱਥੇ ਓ? ਬੰਦਾ ਕੋਈ ਮਿਲਿਆ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਪਰਦੇਸੀ! ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਰੋਂਦਾ ਹੈਂ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਂ ਪਰਦੇਸੀ ਨਹੀਂ ਅਰਜੁਨ ਹਾਂ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਕਿਹੜਾ ਅਰਜੁਨ?

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮੈਂ ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਵਾਲਾ ਅਰਜੁਨ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਵਾਲਾ, ਉਹਨੂੰ ਤਾਂ ਤਿੰਨ ਸੌ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ। ਉਹ ਅਰਜੁਨ ਤਾਂ ਜਾ ਕੇ ਬਰਫਾਂ 'ਚ ਗਲ ਗਿਆ ਸੀ, ਪੰਜੇ ਭਰਾ। ਭਜਨ ਕਰਨ ਗਏ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉੱਘ ਸੁੱਘ ਮੁੜ ਕੇ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲੀ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਜਿਹੜੇ ਸੀ, ਉਹ ਵੀ ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਕੇ ਆਪਣੇ ਨਿੱਜ ਧਾਮ ਚਲੇ ਗਏ, ਜੇ ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਇਤਬਾਰ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਆਜਾ, ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਕਥਾ ਸੁਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਧਰਮਸਾਲਾ 'ਚ ਲੈ ਗਏ, ਉਥੇ ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਦੀ ਕਥਾ ਸੁਣਦਾ ਹੈ ਸਾਰੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਛੱਡਣ ਦੀ ਕਥਾ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹਦਾ ਲੜਕਾ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਦੀ, ਪੋਤਾ, ਰਾਜਾ ਜਨਮੇਜੇ ਦੀ ਤੇ ਜਨਮੇਜੇ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਦੀ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਦੇਖ ਹੁਣ ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿ ਅਰਜੁਨ ਨੂੰ ਤਾਂ ਤਿੰਨ ਸੌ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ, ਹੋਏ ਨੂੰ। ਤੂੰ ਕਿਵੇਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈਂ ਕਿ ਮੈਂ ਅਰਜੁਨ ਹਾਂ, ਪਾਗਲ ਹੈਂ ਤੂੰ? ਸ਼ੱਕ ਪੈ ਗਿਆ ਆਪਣੀ ਗੱਲ 'ਤੇ ਆਪੇ ਹੀ। ਕਹਿੰਦੇ, ਰਾਜਾ ਹੈਗਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਭਗਤ, ਜੇ ਉਹਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਸਖਤ ਸਜਾ ਦੇਵੇਗਾ। ਤੂੰ ਅਰਜੁਨ ਨਾ ਕਹੀਂ, ਤੂੰ ਪਰਦੇਸੀ ਕਹਿ ਦੇਵੀਂ ਕਿ ਤੇਰਾ ਨਾਂ ਪਰਦੇਸੀ ਹੈ। ਰਾਜੇ ਤੱਕ ਗੱਲ ਪਹੁੰਚ ਗਈ, ਰਾਜੇ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਤੇ ਉਹਨੇ ਕਿਹਾ ਮੈਂ ਤੀਰ ਅੰਦਾਜ਼ ਬਹੁਤ ਹਾਂ ਤੇ ਉਹਦੀ ਕਿਰਿਆ ਦੇਖ ਕੇ ਕਮਾਂਡਰ-ਇਨ-ਚੀਫ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। ਫੌਜਾਂ ਦਾ ਵੱਡਾ ਅਫਸਰ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। ਪੁੱਛਿਆ, ਨਾਉਂ ਕੀ ਹੈ? ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮੇਰਾ ਨਾਉਂ ਪਰਦੇਸੀ ਹੈ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਰਾਜੇ ਨੇ ਆਪਣੀ ਲੜਕੀ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰ ਦਿਤੀ, ਐਸਾ ਭੋਗਾਂ ਵਿਚ ਮਸਤ ਹੋਇਆ, ਨਾ ਕੋਈ ਕਿਰਿਆ ਕਰਮ, ਨਾ ਕੋਈ ਪੂਜਾ ਪਾਠ, ਜੇ ਕੋਈ ਆ ਕੇ ਭਜਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਰੱਬ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਉਹਦੇ ਗਲ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਜੇ ਕੋਈ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਐਨਾ ਭੁਲਿਆ ਉਹ। ਬਾਲ-ਬੱਚੇ ਹੋ ਗਏ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹਦੀ ਘਰਵਾਲੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਈ। ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਈ ਤਾਂ ਐਨਾ ਮੋਹ 'ਚ ਗੁਸਤ ਹੋਇਆ-ਹੋਇਆ, ਜਦ ਉਹ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਤੇਰੇ ਬਿਨਾਂ ਜੀਉਣਾ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਹੀ ਜਲ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੀ, ਆਦਮੀਆਂ ਦਾ ਤਾਂ ਦਸਤੂਰ ਨਹੀਂ ਬੀਬੀਆਂ ਸਤੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ, ਆਦਮੀ ਤਾਂ ਸਤੀ ਨਹੀਂ ਕਦੇ ਹੋਏ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਂ ਦਸਤੂਰ ਚਲਾਉਣਾ

ਹੈ। ਅਖੀਰ ਇਥੇ ਤਕ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਚਿਖਾ ਨੂੰ ਅੱਗ ਨਾ ਲਾਉਣ ਦੇਵੇ, ਮੈਂ ਨਾਲ ਬੈਠਣਾ ਹੈ। ਐਨੇ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਉਧੇ ਨੂੰ ਭੇਜ ਦਿਤਾ ਕਿ ਜਾਹ, ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਜਾ ਕੇ ਕੋਈ ਗਿਆਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ। ਉਧੇ ਜਾ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਹੇ ਅਰਜਨ! ਇਹ ਤੈਨੂੰ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ? ਕਹਿੰਦਾ, ਕਿਹੜਾ ਅਰਜਨ, ਅਰਜਨ ਨੂੰ ਹੋਏ ਨੂੰ ਤਾਂ 300 ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਨੂੰ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਭੇਜਿਆ ਹੈ। ਕਹਿੰਦਾ, ਕਿਹੜਾ ਭਗਵਾਨ? ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦਾ ਨਾਂ ਨਾ ਲਈਂ, ਐਨਾ ਖਿਲਾਫ ਹੋਇਆ ਕਹਿੰਦਾ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਉਹਦੀ ਗੱਲ ਨਾ ਕਰੀਂ। ਅਖੀਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਆਏ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਅਰਜਨ ਤੂੰ ਭੁੱਲ ਗਿਆ, ਮੈਨੂੰ ਹੁਣੇ ਤੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮਾਇਆ ਦੇ ਵਿਚ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਦਾ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਤੂੰ ਕਿਸੇ ਪਾਗਲਖਾਨੇ ਤੋਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਨੱਠ ਕੇ ਆਇਆ। 300 ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਿਆ। ਬੱਧਕ ਨੇ ਉਹਦੇ ਬਾਣ ਮਾਰਿਆ ਸੀ, ਮੈਨੂੰ ਭੁਲਾਉਂਦਾ ਹੈਂ। ਮੈਂ ਵੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਐਨਾ ਭੁੱਲਿਆ ਮੰਨਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਅਖੀਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਹਲਕਾ ਜਿਹਾ ਮੂੰਹ ਦੇ ਉਤੇ ਤਮਾਚਾ ਜਿਹਾ ਮਾਰਿਆ, ਮਾਇਆ ਲਾਹ ਦਿਤੀ। ਮਾਇਆ ਲਾਹੀ ਤਾਂ ਰੋਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੀ ਔਰਤ ਕਿੱਥੇ ਗਈ, ਕਿੱਥੇ ਗਈ ਉਹ ਚਿਖਾ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਜਲਣਾ ਹੈ।

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਅਰਜਨ! ਤੂੰ ਹੋਸ਼ ਵਿਚ ਆ। ਕਿੱਥੇ ਹੈ ਉਹ ਸਮਾਂ ਜਿਹੜਾ ਤੂੰ ਦੇਖਦਾ ਸੀ, ਨਾ ਰਾਜ ਹੈ, ਨਾ ਕੋਈ ਦਰਬਾਰ ਹੈ, ਇਹ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਕ ਸਮਾਂ ਤੈਨੂੰ 300 ਸਾਲ ਅੱਗੇ ਕਰਕੇ ਦਿਖਾਇਆ ਸੀ। ਤੂੰ ਉਸ ਮਾਇਆ 'ਚ ਭੁੱਲ ਗਿਆ। ਜੇ ਤੂੰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਨਮ ਲਵੇਂ ਤਾਂ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਭੁੱਲ ਜਾਵੇਂ। ਸਚਮੁੱਚ ਹੀ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਭੁਲਣਾ ਸੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ। ਸਮਾਂ ਤੇਰਾ ਲੰਘਾਇਆ ਹੈ ਅਸੀਂ, ਤੈਨੂੰ ਦਿਖਾ ਦਿਤਾ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੁੱਲ ਜਾਈਦਾ ਹੈ।

ਸੋ ਮਾਇਆ ਦੇ ਵਿਚ ਆਦਮੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਪੰਡਤ ਉਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਮਾਇਆ ਦੇ ਵਿਚ ਭੁੱਲੇ ਨਾ -

ਸੋ ਪੰਡਿਤੁ ਗੁਰ ਸਬਦ ਕਮਾਇ ॥

ਤੈ ਗੁਣ ਕੀ ਓਸ ਉਤਰੀ ਮਾਇ ॥ ਅੰਗ - ੮੮੮

ਜਿਹੜਾ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਉਤੋਂ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਮਾਇਆ ਲਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਹਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ

ਕਿ ਮੈਂ ਜੋਤ ਸਰੂਪ ਹਾਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਜਿਹੜਾ ਮਨ ਨੂੰ ਸਹੀ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ -

ਸੋ ਪੰਡਿਤੁ ਜੋ ਮਨੁ ਪਰਬੋਧੈ ॥

ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਆਤਮ ਮਹਿ ਸੋਧੈ ॥

ਰਾਮ ਨਾਮ ਸਾਰੁ ਰਸੁ ਪੀਵੈ ॥

ਉਸੁ ਪੰਡਿਤ ਕੈ ਉਪਦੇਸਿ ਜਗੁ ਜੀਵੈ ॥

ਹਰਿ ਕੀ ਕਥਾ ਹਿਰਦੈ ਬਸਾਵੈ ॥

ਸੋ ਪੰਡਿਤੁ ਫਿਰਿ ਜੋਨਿ ਨ ਆਵੈ ॥

ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਬੁਝੈ ਮੂਲ ॥

ਸੂਖਮ ਮਹਿ ਜਾਨੈ ਅਸਥੂਲੁ ॥

ਅੰਗ- ੨੭੪

ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਸੰਸਾਰ ਹੈ ਨਾ ਸਾਰਾ, ਇਹ ਸੂਖਮ ਦੇ ਵਿਚ ਹੈ ਸਾਰਾ। ਆਪਾਂ ਸਵਾਲ ਕਰਾਂਗੇ ਕਿ ਇਹਦਾ ਤਾਂ ਅੰਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕੋਈ, ਸੂਖਮ 'ਚ ਕਿਵੇਂ ਆ ਗਿਆ। ਸੂਖਮ ਵੀ ਜਿਹੜਾ ਹੈ -

ਸੂਫਮ ਤੇ ਸੂਫਮ ਕਰ ਚੀਨੇ

ਬ੍ਰਿਧਨ ਬ੍ਰਿਧ ਬਤਾਏ ॥

ਸ਼ਬਦ ਹਜ਼ਾਰੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦

ਨਾ ਪਸਾਰੇ ਦਾ ਅੰਤ ਹੈ, ਨਾ ਸੂਖਸ਼ਮ ਦਾ ਅੰਤ ਹੈ ਕਿ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਛੋਟਾ ਹੈ। ਉਹ ਛੋਟੇ ਦੇ ਵਿਚ ਸਾਰਾ ਕਿਵੇਂ ਆ ਜਾਏਗਾ। ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ -

ਬਟਕ ਬੀਜ ਮਹਿ ਰਵਿ ਰਹਿਓ

ਜਾ ਕੋ ਤੀਨਿ ਲੋਕ ਬਿਸਥਾਰ ॥ ੩ ॥

ਅੰਗ - ੩੪੦

ਬੋਹੜ ਦਾ ਬੀਜ ਖਸਖਸ ਦੇ ਦਾਣੇ ਜਿੰਨਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਕਿੱਡਾ ਬੋਹੜ ਦਾ ਦਰਖਤ ਪਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਬੀਜ ਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਸਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਇਸਨੂੰ -

ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਬੁਝੈ ਮੂਲ ॥

ਸੂਖਮ ਮਹਿ ਜਾਨੈ ਅਸਥੂਲੁ ॥

ਚਹੁ ਵਰਨਾ ਕਉ ਦੇ ਉਪਦੇਸੁ ॥

ਨਾਨਕ ਉਸੁ ਪੰਡਿਤ ਕਉ ਸਦਾ ਅਦੇਸੁ ॥

ਅੰਗ - ੨੭੪

ਸੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪੰਡਤ ਜੀ!-

ਚਤੁਰ ਬੇਦ ਪੂਰਨ ਹਰਿ ਨਾਇ ॥

ਨਾਨਕ ਤਿਸ ਕੀ ਸਰਣੀ ਪਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੮੮੮

ਚਾਰੇ ਵੇਦ ਇਹ ਦਸਦੇ ਨੇ ਕਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹਰ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਪੂਰਨ ਹੈ। ਉਹਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਆ ਜਾ। ਕਿੱਥੇ ਭੁੱਲਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈਂ ਤੂੰ, ਗਲਤ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਮਨ ਤੇਰਾ ਕਿਤੇ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਪੱਥਰ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਤੂੰ ਬੁੱਧੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਕਰੀ ਨਹੀਂ ਤੇ ਗੁਰੂ ਪੂਰਾ ਟੋਲੂ ਲੈ ਕਿਤੇ, ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦਾ, ਓਨੀਂ ਦੇਰ ਤਕ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀ। ਜਿਹੜਾ ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਤੈਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਉਹਦੇ 'ਚ ਈਸ਼ਰ

ਬੁੱਧੀ ਧਾਰਨ ਕਰ। ਉਹਦੇ 'ਚ ਮਨੁੱਖ ਬੁੱਧੀ ਨਾ ਧਾਰਨ ਕਰ। ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਤੇ ਗੋਬਿੰਦ ਵਿਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਕੋਈ।

ਧਾਰਨਾ - ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਗੋਬਿੰਦ ਗੁਰੂ ਹੈ,
ਨਾਨਕ ਭੇਦ ਨ ਭਾਈ।

ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਮਹਾਰਾਜ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ 'ਚ ਬੈਠੇ ਨੇ, ਅਚਾਨਕ ਆਪ ਨੇ ਸਵਾਲ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਭਾਈ ਬਾਲਾ! ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ, ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਵਿਚ ਕੁਮਣ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਸੱਤਾਂ ਦੀਪਾਂ, ਨੌਆਂ ਖੰਡਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਤੇ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪ ਨੇ ਸਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੌਤਕ ਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣੇ ਨੇ, ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਰਹੇ। ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਲਏ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਜੀ ਨੇ, ਬੜੀ ਸ਼ਰਧਾ 'ਚ ਆ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਉਹ ਤਾਂ ਪੂਰਨ ਸੰਤ ਸੀਗੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਅੱਛਾ ਭਾਈ ਤੂੰ ਵੀ ਸੰਤ ਹੋਇਆ। ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਰਹੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ? ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਸੀਂ ਵੀ 12 ਕੁ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ 'ਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਆ ਗਏ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਕੌਤਕ ਆਪ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਣੇ ਨੇ ਤੇ ਦੇਖੇ ਨੇ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਪੂਰਨ ਨਿਹਚੇ ਨਾਲ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਸੀਗੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਅੱਛਾ ਭਾਈ! ਤੂੰ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਹੋਇਆ। ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਵਾਬ ਦਿਤਾ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅਖੀਰ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਨੇ ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਆਪ ਵੀ ਆਪਣਾ ਨਿਹਚਾ ਦੱਸੋ, ਤਾਂਕਿ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਪਤਾ ਲੱਗੇ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਰਹੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਦੇ ਨੇਤਰ ਬੰਦ ਹੋ ਗਏ, ਭਾਵ ਵਿਚ ਆ ਗਏ ਤੇ ਦੋਹਾਂ ਕੋਇਆਂ ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਇਕ-ਇਕ ਹੰਝੂ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਤਿਲਕਿਆ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪ ਬੋਲੇ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਰੋੜਾਂ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ, ਗੁਰੂ ਜੋਤੀ, ਆਪ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਜਾਮਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਧਾਰਨ ਕਰਿਆ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰ ਦਿਤੀ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਤਾਂਹੀ ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਰੂਪ ਬਣ ਗਏ।

ਚਾਰ ਨਿਸ਼ਚੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ - ਪਹਿਲਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਸੰਤ ਹੈ। ਦੂਸਰਾ ਨਿਹਚਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ ਸਾਰੇ ਸੰਤਾਂ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਸੰਤ ਹੈ। ਤੀਸਰਾ ਨਿਹਚਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਰਗਾ ਹੈ, ਚੌਥਾ ਨਿਹਚਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਆਪ ਹੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ। ਸੋ ਗੁਰਬਾਣੀ ਜਦ ਸਾਨੂੰ ਨਿਹਚਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਇਹ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ -

ਗੁਰ ਪਰਮੇਸਰੁ ਏਕੁ ਹੈ ਸਭ ਮਹਿ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ ॥

ਜਿਨ ਕਉ ਪੂਰਬਿ ਲਿਖਿਆ ਸੇਈ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ ॥
ਨਾਨਕੁ ਗੁਰ ਸਰਣਾਗਤੀ ਮਰੈ ਨ ਆਵੈ ਜਾਇ ॥

ਅੰਗ- ਪੜ

ਮਹਿਮਾ ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ ਗੁਰ ਸਮਰਥ ਦੇਵ ॥
ਗੁਰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸਰ ਅਪਰੰਪਰ ਅਲਖ ਅਭੇਵ ॥

ਅੰਗ - ਪੜ੨

ਗੁਰੂ ਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਕੋਈ ਭੇਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਇਕ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਦਸਦੇ ਨੇ ਕਿ-

ਗੁਰ ਕੇ ਮਾਨਸ ਜਾਨ ਲੇ।

ਜਿਹੜਾ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਕਰਕੇ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਤੇ -
ਤੇ ਨਰ ਕਹੀਐ ਅੰਧ।

ਸਾਡੇ ਹੀ ਲਿਖਾਰੀ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਹੋਏ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਨੂੰ ਛੁਪਾ ਲੈਂਦੇ ਨੇ, ਲਿਖਣ ਲੱਗਿਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਸੋਹਣਾ ਮਨੁੱਖ ਜਾਣ ਕੇ ਲਿਖਦੇ ਨੇ ਕਿ ਸੋਹਣਾ ਮਨੁੱਖ ਸੀਗਾ, ਸੁਲਝਿਆ ਹੋਇਆ ਮਨੁੱਖ ਸੀਗਾ। ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਲਿਖਣਗੇ, ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਡੱਤਣ ਆਏਗੀ, ਉਥੇ ਕਲਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੁਕ ਜਾਏਗੀ, ਉਥੇ ਨਹੀਂ ਲਿਖਦੇ ਫੇਰ ਕੁਛ। ਕਿਉਂ, ਡਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਦੂਜੇ ਜਿਹੜੇ ਹੈਗੇ ਉਹ ਜਦੋਂ ਪੜਚੋਲ ਕਰਨਗੇ ਤਾਂ ਤਰਕਾਂ ਕਰਨਗੇ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਉਤੇ ਕਿ ਸ਼ਰਧਾ 'ਚ ਆ ਕੇ ਲਿਖੀ ਹੈ ਇਸਨੇ। ਸ਼ਰਧਾ 'ਚ ਆ ਕੇ ਲਿਖਣਾ ਕੋਈ ਬੁਰੀ ਬਾਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ? ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ਰਧਾ 'ਚ ਆ ਕੇ ਜਿਹੜਾ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਉਹ ਅੰਦਰੋਂ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਹੋ ਕੇ ਲਿਖਦਾ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਪੜ੍ਹੇਗਾ ਉਹਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ਰਧਾ ਲੱਗੇਗੀ, ਜਿਹੜਾ ਖੁਸ਼ਕ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਉਹਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਖੁਸ਼ਕ ਕਰ ਦੇਵੇਗੀ। ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਅਨੰਦ ਨਹੀਂ ਆਏਗਾ, ਐਵੇਂ ਖਾਨਾਪੂਰੀ ਜਿਹੀ ਹੋਏਗੀ। ਸੋ ਕਹਿੰਦੇ, ਜਿਹੜਾ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਉਹ ਅੰਨੇ ਨੇ।

ਹੋਆ ਦੁਖੀ ਸੰਸਾਰ ਮੇਂ, ਆਗੇ ਜਨਮ ਕਾ ਫੰਧ।

ਇਥੇ ਦੁਖੀ ਰਹੇਗਾ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਫੰਧਾਂ ਉਹਦੇ ਗਲ 'ਚੋਂ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲੇਗਾ।

ਗੁਰ ਕੇ ਮਾਨਸ ਮਾਨਤੇ ਚਰਨਾਮ੍ਰਿਤ ਕੇ ਪਾਨ।

ਜਿਹੜੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਜਾਣ ਕੇ ਚਰਨਾਮ੍ਰਿਤ ਲੈਂਦੇ ਨੇ -

ਤੇ ਨਰ ਨਰਕੇ ਜਾਏਗੇ, ਜਨਮ ਜਨਮ ਹੋਇ ਸੁਆਨ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹ ਨਰਕ 'ਚ ਜਾਣਗੇ ਤੇ ਜਨਮ-ਜਨਮ ਕੁੱਤੇ ਹੀ ਬਣਦੇ ਰਹਿਣਗੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਹਚਾ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪੰਡਤ ਜੀ! ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਦੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ! ਸਮਝ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ? ਤੁਹਾਡਾ ਕੋਈ ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਹੋਰ ਕਿਸਮ ਦਾ ਹੈ

ਕਿ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ। ਆਹ ਮੇਰੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਪਿਆ ਹੈ, ਮੈਂ ਇਹਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਚੰਦਨ ਘਸਾ ਕੇ ਮੈਂ ਉਤੇ ਲਾਉਂਦਾ ਹਾਂ। ਘੰਟਾ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਹੈ, ਮੈਂ ਵਜਾਉਂਦਾ ਹਾਂ, ਆਰਤੀ ਕਰਨੀ ਹੈ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਸਮਝ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਈ ਅਜੇ ਤੱਕ?

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਨਾ ਪੰਡਤ ਜੀ! ਤੇਰਾ ਜਿਹੜਾ ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਹੈ, ਇਹ ਤਾਰਨ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਤੇਰਾ ਨਿਹਚਾ ਜਿਹੜਾ ਉਥੇ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪੈਸਿਆਂ 'ਚ ਤੇਰੀ ਬਿਰਤੀ ਫਿਰਦੀ ਹੈ, ਉਤੋਂ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਦਿਖਾਵੇ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਤਾਂ ਤੂੰ ਨਰਕਾਂ ਵਿਚ ਜਾਏਂਗਾ। ਕਹਿੰਦਾ, ਤੁਹਾਡਾ ਵੀ ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਹੈ? ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਸਾਡਾ ਵੀ ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਵੀ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਨੂੰ, ਪਰ ਤੇਰੇ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਵਾਲਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਹੈ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਤਾਂ ਦੇਖਿਆ ਨਹੀਂ ਕਿਤੇ। ਕਿੱਥੇ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੁਸੀਂ? ਉਹ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹੋਣਾ, 10-20 ਕਿਲੋ ਦਾ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਸਾਡਾ ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਨਹੀਂ, ਸਾਡਾ ਤਾਂ ਜੀਉਂਦਾ ਜਾਗਦਾ ਠਾਕੁਰ ਹੈ।

ਧਾਰਨਾ - ਠਾਕੁਰ ਸਾਰੀਆਂ ਘਟਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਵਸਦਾ,
ਕਰ ਲੈ ਪਛਾਣ ਓਸਦੀ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪੰਡਤ ਜੀ! ਜਿਹੜਾ ਸਾਡਾ ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਹੈ, ਕੋਈ ਥਾਂ ਐਸੀ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਐਸੀ ਨਹੀਂ ਦਸ ਸਕਦੇ, ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਤੁਹਾਡਾ ਜਿਹੜਾ ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਹੈ ਇਹ ਗੰਢਕ ਨਦੀ 'ਚੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਕੋਲ ਗੰਢਕ ਪਿੰਡ ਹੈ, ਉਥੋਂ ਇਹ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਤੋਂ ਧਾਰੀ ਵਾਲਾ ਵੱਟਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਹਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦਾ ਰੂਪ ਥਾਪ ਲੈਂਦੇ ਓਂ, ਨਿਰੰਕਾਰ ਨਹੀਂ, ਨਿਰੰਕਾਰ ਤੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੇ ਵਿਚ ਫਰਕ ਹੈ। ਉਹ ਮੁਖੀ ਦੇਵਤਾ ਨੇ, ਨਿਰੰਕਾਰ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਉਹ ਜਿਹੜਾ ਹੈ-

ਸੋ ਅੰਤਰਿ ਸੋ ਬਾਹਰਿ ਅਨੰਤ ॥
ਘਟਿ ਘਟਿ ਬਿਆਪਿ ਰਹਿਆ ਭਗਵੰਤ ॥ ਅੰਗ- ੨੯੩

ਉਹ ਤਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਘਟਾਂ 'ਚ ਵਸਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਥਾਂ ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਜਿਹੜਾ ਚੀਨਦੇ ਓਂ, ਤੁਹਾਡਾ ਤੇ ਸਾਡਾ ਫਰਕ ਹੈ -

ਤੁਮ ਸਿਲਾ ਰੂਪ ਪ੍ਰਭੁ ਚੀਨਾ।
ਜੋ ਘਟ ਘਟ ਬਯਾਪ ਪ੍ਰਬੀਨਾ।
ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਕੋਟ ਆਧਾਰਾ।
ਸਭਿ ਮੰਗਤਿ ਕੋ ਦਾਤਾਰਾ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੨੦੨੪

ਸਾਡਾ ਜਿਹੜਾ ਠਾਕੁਰ ਹੈ ਉਹ ਕਰੋੜਾਂ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ -

ਕੋਟਿ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਕੋ ਠਾਕੁਰ ਸੁਆਮੀ

ਸਰਬ ਜੀਆ ਕਾ ਦਾਤਾ ਰੇ ॥

ਅੰਗ - ੬੧੨

ਸਾਰੇ ਜੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਹਦੀ ਮਹਿਮਾ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਉਹ ਜਿਹੜੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਮੰਨਦੇ ਓਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਨਹੀਂ ਪਾਈ-

ਧਾਰਨਾ - ਓਹਦਾ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ,
ਮਹਿਮਾ ਨਾ ਓਹਦੀ ਵੇਦ ਜਾਣਦੇ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪੰਡਤ ਜੀ! ਉਹ ਐਡਾ ਵੱਡਾ ਠਾਕੁਰ ਹੈ ਕਿ ਉਹਦੀ ਮਹਿਮਾ -

ਮਹਿਮਾ ਨ ਜਾਨਹਿ ਬੇਦ ॥
ਬ੍ਰਹਮੇ ਨਹੀ ਜਾਨਹਿ ਭੇਦ ॥
ਅਵਤਾਰ ਨ ਜਾਨਹਿ ਅੰਤੁ ॥
ਪਰਮੇਸਰੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਬੇਅੰਤੁ ॥ ੧ ॥
ਅਪਨੀ ਗਤਿ ਆਪਿ ਜਾਨੈ ॥
ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਅਵਰ ਵਖਾਨੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਸੰਕਰਾ ਨਹੀ ਜਾਨਹਿ ਭੇਵ ॥
ਖੋਜਤ ਹਾਰੇ ਦੇਵ ॥
ਦੇਵੀਆ ਨਹੀ ਜਾਨੈ ਮਰਮ ॥
ਸਭ ਉਪਰਿ ਅਲਖ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ॥

ਅੰਗ - ੮੯੪

ਕਹਿੰਦੇ ਐਡਾ ਵੱਡਾ ਸਾਡਾ ਠਾਕੁਰ ਹੈ, ਐਨਾ ਸਮਰੱਥ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਕੇਵਲ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਕਿਹਾ। ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਕਹਿਣ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ।

ਪ੍ਰਥਮ ਓਅੰਕਾਰ ਤਿਨ ਕਹਾ,
ਸੋ ਧੁਨ ਪੁਰ ਜਗਤ ਮੋ ਰਹਾ।
ਓਅੰਕਾਰਿ ਬ੍ਰਹਮਾ ਉਤਪਤਿ ॥
ਓਅੰਕਾਰੁ ਕੀਆ ਜਿਨਿ ਚਿਤਿ ॥
ਓਅੰਕਾਰਿ ਸੈਲ ਜੁਗ ਭਏ ॥
ਓਅੰਕਾਰਿ ਬੇਦ ਨਿਰਮਏ ॥

ਅੰਗ - ੯੩੦

ਕਹਿੰਦੇ, ਉਸ ਤੋਂ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮਾ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਹੀ ਸਾਰੀ ਜਾਗ੍ਰਤ ਆਈ ਹੈ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਉਸ ਤੋਂ ਕਾਲ ਅਤੇ ਪੁਲਾੜ (time and space) ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਨੇ, ਉਸ ਤੋਂ ਹੀ ਗਿਆਨ ਆਇਆ ਹੈ ਸਾਰਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਠਾਕੁਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਉਸ ਨੂੰ ਜਦ ਠਾਕੁਰ ਕਰਕੇ ਮੰਨੇਂਗਾ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਲਿਆਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਨਾਲ ਦੁਨੀਆਂ ਸਾਰੀ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿਤੀ -

ਕੀਤਾ ਪਸਾਉ ਏਕੋ ਕਵਾਉ ॥
ਤਿਸ ਤੇ ਹੋਏ ਲਖ ਦਰੀਆਉ ॥

ਅੰਗ - ੩

ਇਸ ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਨੂੰ ਕਹਿ ਕਿ ਬਣਾ ਕੇ ਦਿਖਾਵੇ ਦੁਨੀਆਂ। ਆਪੇ ਹੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਤੂੰ ਸਾਡੇ ਬਚਨ ਦੀ। ਗੁੱਸੇ ਨਾ ਹੋਈਂ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਮਨ ਦੇ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਕੱਢਣ ਵਾਸਤੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਤੇ ਉਹ ਤਾਂ ਐਨਾ ਸਮਰੱਥ ਹੈ -

ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਤਾ ਕਰੇ ਬਿਸਥਾਰੁ ॥

ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਤਾ ਏਕੰਕਾਰੁ ॥
ਅਨਿਕ ਕਲਾ ਲਖੀ ਨਹ ਜਾਇ ॥
ਜਿਸੁ ਭਾਵੈ ਤਿਸੁ ਲਏ ਮਿਲਾਇ ॥ ਅੰਗ - ੨੯੪

ਕਹਿੰਦੇ, ਐਵੇਂ ਤੂੰ ਪੱਥਰ ਨੂੰ ਪੂਜ ਕੇ ਆਪਣਾ ਜਨਮ ਗਵਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਅਸਲੀ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰ। ਕਹਿੰਦੇ ਥਕੇਵਾਂ ਪੱਲੇ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਠਾਕੁਰ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਵਾਸਤੇ ਧਿਆਨ ਦੇ ਕੇ ਸਰਵਣ ਕਰ-

ਆਠ ਪਹਰ ਉਦਕ ਇਸਨਾਨੀ ॥
ਸਦ ਹੀ ਭੋਗੁ ਲਗਾਇ ਸੁਗਿਆਨੀ ॥
ਬਿਰਥਾ ਕਾਹੁ ਛੋਡੈ ਨਾਹੀ ॥
ਬਹੁਰਿ ਬਹੁਰਿ ਤਿਸੁ ਲਾਗਹ ਪਾਈ ॥ ੧ ॥
ਸਾਲਗਿਰਾਮੁ ਹਮਾਰੈ ਸੇਵਾ ॥
ਪੂਜਾ ਅਰਚਾ ਬੰਦਨ ਦੇਵਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਘੰਟਾ ਜਾ ਕਾ ਸੁਨੀਐ ਚਹੁ ਕੁੰਟ ॥ ਅੰਗ - ੩੯੩

ਤੇਰਾ ਘੰਟਾ ਜਿਹੜਾ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਇਹ ਤਾਂ ਉਥੇ ਕੁ ਤੱਕ ਹੀ ਸੁਣਦਾ ਹੈ, ਉਹਦਾ ਘੰਟਾ ਜਦ ਵਜਦਾ ਹੈ, ਕਾਲ ਦਾ ਘੰਟਾ ਚਾਰੇ ਕੁੰਟਾਂ 'ਚ ਸੁਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਬਚਦਾ ਉਸ ਤੋਂ -

ਆਸਨੁ ਜਾ ਕਾ ਸਦਾ ਬੈਠੁੰਨ ॥ ਅੰਗ - ੩੯੩

ਉਹਦਾ ਤਾਂ ਸਦਾ ਹੀ ਬਿਰੁ ਆਸਣ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਸਚਖੰਡ 'ਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਹਿਲਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ -

ਜਾ ਕਾ ਚਵਰੁ ਸਭੁ ਉਪਰਿ ਝੁਲੈ ॥ ਅੰਗ - ੩੯੩

ਆਹ ਹਵਾ ਦਾ ਚੌਰ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸਿਰਾਂ 'ਤੇ ਝੁੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਹ ਉਹਦਾ ਚੌਰ ਹੈ।

ਤਾ ਕਾ ਧੁਪੁ ਸਦਾ ਪਰਫੁਲੈ ॥ ੨ ॥ ਅੰਗ - ੩੯੩

ਉਹਦੀ ਜਿਹੜੀ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਸੁਗੰਧੀ ਹੈ, ਸਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਹਵਾ ਨੂੰ ਸੁਗੰਧਤ ਕਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ -

ਘਟਿ ਘਟਿ ਸੰਪਟੁ ਹੈ ਰੇ ਜਾ ਕਾ ॥ ਅੰਗ - ੩੯੩

ਤੂੰ ਤਾਂ ਡੱਬਾ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਹਦੇ 'ਚ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਇਹ। ਪਰ ਸਾਡਾ ਠਾਕੁਰ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਸਾਰਿਆਂ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਜਿਹੜਾ ਡੱਬਾ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ -

ਅਭਗ ਸਭਾ ਸੰਗਿ ਹੈ ਸਾਧਾ ॥ ਅੰਗ - ੩੯੩

ਉਹਦੀ ਜਿਹੜੀ ਸੰਗਤ ਹੈ, ਉਹ ਕਦੇ ਭੰਗ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਮੇਲ ਜਿੱਥੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਉਹਦੀ ਸੰਗਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ -

ਆਰਤੀ ਕੀਰਤਨੁ ਸਦਾ ਅਨੰਦ ॥ ਅੰਗ - ੩੯੩

ਸਦਾ ਆਰਤੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਸਦਾ ਹੀ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ -

ਮਹਿਮਾ ਸੁੰਦਰ ਸਦਾ ਬੇਅੰਤ ॥ ਅੰਗ - ੩੯੩

ਉਹਦੀ ਮਹਿਮਾ ਸੁੰਦਰ ਹੈ, ਬੇਅੰਤ ਹੈ -

ਜਿਸਹਿ ਪਰਾਪਤਿ ਤਿਸ ਹੀ ਲਹਨਾ ॥ ਅੰਗ - ੩੯੩

ਲੇਕਿਨ ਜਿਹਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ ਉਹਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ -

ਸੰਤ ਚਰਨ ਓਹੁ ਆਇਓ ਸਰਨਾ ॥ ਅੰਗ - ੩੯੩

ਉਹ ਕੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਹਦੇ 'ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਉਹ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਮੰਤ੍ਰ ਦੀ ਉਹ ਕਮਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਮਾਈ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ ਉਸ ਨਾਮ 'ਚੋਂ ਹੀ ਉਹ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

ਹਾਥਿ ਚਤਿਓ ਹਰਿ ਸਾਲਗਿਰਾਮੁ ॥ ਅੰਗ - ੩੯੩

ਵਿਰਲੇ-ਵਿਰਲਿਆਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਇਹ ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਤੇਰੇ ਵਾਲਾ ਤਾਂ ਮੁੱਲ ਵਿਕਦਾ ਹੈ, ਨਦੀ 'ਚੋਂ ਜਾ ਕੇ ਲੈ ਆਓ। ਸਾਡੇ ਵਾਲਾ ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਵਿਕਦਾ, ਇਹਦਾ ਮੁੱਲ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਕੰਚਨ ਸਿਉ ਪਾਈਐ ਨਹੀ ਤੋਲਿ ॥

ਮਨੁ ਦੇ ਰਾਮੁ ਲੀਆ ਹੈ ਮੋਲਿ ॥ ਅੰਗ - ੩੨੭

ਕਹਿੰਦੇ ਮਨ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਪੰਡਤ ਜੀ -

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰਿ ਕੀਨੋ ਦਾਨੁ ॥ ਅੰਗ - ੩੯੩

ਗੁਰੂ ਇਸ ਨੂੰ ਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ।

ਪੰਡਤ ਨੇ ਸੁਣ ਲਿਆ, ਹੁਣ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਦੇਖ ਪੰਡਤ ਜੀ! ਅਸੀਂ ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਦਸਦੇ ਹਾਂ, ਜੇ ਤੂੰ ਸਚਮੁੱਚ ਲਿਵ 'ਚ ਹੁੰਦਾ, ਤੇਰੀ ਬਿਰਤੀ ਇਸ ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਨਾਲ ਲੱਗੀ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਤੈਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰ ਦੇਣੀ ਸੀ ਕਿ ਧੰਨ ਹੈਂ ਤੂੰ ਕਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਇਕ ਚਿੱਤ ਹੋਇਆ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਤੇਰੀ ਬਿਰਤੀ ਤਾਂ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਸੀ, ਤੂੰ ਹਨ੍ਹੇਰੇ 'ਚ ਤੁਰਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈਂ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈਂ ਮੱਥਾ ਟੇਕ। ਅਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਤੈਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਦੇਈਏ। ਕਿਵੇਂ ਪੂਜਾ ਕਰ ਦੇਈਏ, ਕਿਵੇਂ ਧਨ ਲਿਆ ਕੇ ਤੇਰੇ ਚਰਨਾਂ 'ਚ ਰੱਖ ਦੇਈਏ। ਇਹ ਰਸਮ ਨਹੀਂ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਪੰਡਤ ਨੂੰ ਸਭ ਸੋਝੀ ਪੈ ਗਈ, ਇਕ ਇਤਰਾਜ਼ ਰਹਿ ਗਿਆ ਉਸ ਨੂੰ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਇਹ ਜਿਹੜੇ ਤੁਸੀਂ ਭਾਖਾ ਦੇ ਬਚਨ ਕਹੇ ਨੇ, ਭਾਖਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਦੇਸੀ ਬੋਲੀ ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਹੁਣ ਬੋਲਦਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਦੇਸੀ ਬੋਲੀ ਹੈ ਇਹਦੇ 'ਚ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈਗਾ ਧਰਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼। ਧਰਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੇਵਲ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਹੈ, ਹੋਰ ਕਿਸੇ 'ਚ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਤਾਂ ਮਲੇਛ ਭਾਖਿਆ ਹੈ। ਉਰਦੂ, ਫਾਰਸੀ, ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਹੋਰ

ਜਿਹੜੀਆਂ ਬੋਲੀਆਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਲੇਛ ਭਾਖਿਆ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਜਿਹੜੀ ਸਾਡੀ ਬੋਲੀ ਹੈ ਇਹਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਭਾਖਿਆ। ਦਿਬ ਭਾਖਿਆ। ਜਿਹੜੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਹੈ ਇਹਨੂੰ ਦੇਵ ਬਾਣੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਹੈ। ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਗਿਆਨ ਹੈ, ਹੋਰ ਕਿਤੇ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਇਤਰਾਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਭਾਖਿਆ 'ਚ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਓ', ਤੁਹਾਡੇ ਸੇਵਕ ਕਿਵੇਂ ਲੰਘਣਗੇ?

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਦੇਖੋ ਪੰਡਤ ਜੀ! ਇਹ ਤੁਸੀਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰੋ। ਵਿਚਾਰ ਇਹ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਅਸੀਂ ਬੋਲੀ ਬੋਲਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਤਾਂ ਹੈਗੀ ਮਹਾਂਰਥੀ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਹੈਗੀ ਰਥੀ। ਮਹਾਂਰਥੀ ਉਹਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਜਿਹਦੇ ਪਿੱਛੇ, ਚਾਹੇ ਹਜ਼ਾਰ ਦੁਸ਼ਮਣ ਲੱਗਿਆ ਹੋਵੇ ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੀ ਮਦਦ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਲੜ ਲਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਰਥੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਹੈ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਜਿਹੜਾ ਇਹਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਇਹਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਉਤਮ ਦਿਮਾਗ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। 20-25 ਸਾਲ ਤਾਂ ਇਹਦੀ ਗਰਾਮਰ ਨਹੀਂ ਸਮਝ 'ਚ ਆਉਂਦੀ ਤੇ ਵਿਆਕਰਣ ਨਹੀਂ ਸਮਝ 'ਚ ਆਉਂਦੀ। ਕਿੰਨਾ ਸਮਾਂ ਲੱਗ ਗਿਆ ਪੰਡਤ ਜੀ? ਜੇ ਐਨੀ ਉਮਰ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਫੇਰ ਤਾਂ ਅਧੂਰਾ ਹੀ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਫੇਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹਦੇ 'ਚ ਉਤਮ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਤਾਂ ਅਰਥ ਕੱਢ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਦੂਜਾ ਅਨਰਥ ਕਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਕ-ਇਕ ਅੱਖਰ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਅਰਥ ਨੇ। ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਲੰਘ ਸਕੇਗਾ, ਆਪ ਵੀ ਉਹਨੂੰ ਸੰਸਾ ਬਣਿਆ ਰਹਿਣਾ ਹੈ ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਸੁਣਾਏਗਾ? ਜੇ ਤੂੰ ਭਾਖਿਆ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾ ਲਵੇਂ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਇਥੇ ਬੋਲੀ ਜਾਵੇਂ, ਸੰਗਤ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ, ਦੱਸ ਤੇਰੀ ਗੱਲ ਕਿਸੇ ਦੀ ਸਮਝ ਆਏਗੀ? ਹੁਣ ਤੂੰ ਜੋ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈਂ, ਉਹ ਕੀ ਤੂੰ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ 'ਚ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈਂ? ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਭਾਖਿਆ 'ਚ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈਂ। ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਭਾਖਿਆ ਹੈ, ਇਹਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਮਹਾਂਰਥੀ ਦਾ ਦਰਜਾ ਰੱਖਦੀ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਬੋਲਦੇ ਹਾਂ, ਸਭ ਸੁਣਦੇ ਨੇ, ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਉਧਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੂਸਰਾ ਜਿਹੜਾ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਪੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵਿਦਵਾਨ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਪੰਡਤ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹਦੇ 'ਚ ਅਭਿਮਾਨ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਹਦੇ 'ਚ ਅਭਿਮਾਨ ਆ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਰੱਬ ਵਲੋਂ ਖਾਲੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਗਰਬ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਡਿਆਈਆਂ,
ਖਾਲੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਜਾਣਗੇ।

ਫਰੀਦਾ ਗਰਬੁ ਜਿਨ੍ਹਾ ਵਡਿਆਈਆ ਧਨਿ ਜੋਬਨਿ ਆਗਾਹ
॥ ਖਾਲੀ ਚਲੇ ਧਣੀ ਸਿਉ ਟਿਬੇ ਜਿਉ ਮੀਹਾਹੁ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੮੩

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਪੰਡਤ ਜੀ! ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਵਿਚ ਦੋਸ਼ ਹੈ। ਜਦ ਆਦਮੀ ਐਨੀ ਮਿਹਨਤ ਕਰਕੇ, ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਪੰਡਤਾਈ ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਲੈ ਲਏਗਾ, ਫੇਰ ਉਹ ਅਨਪੜ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਨਿਗ੍ਹਾਂ 'ਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆਉਂਦਾ, ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਫੇਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਹਨੂੰ ਦਏਂਗਾ? ਤੂੰ ਖਾਲੀ ਰਹਿ ਜਾਏਂਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਮਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਭਿਮਾਨ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਪੰਜ, ਛੇ ਅਭਿਮਾਨ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਪੈਸੇ ਦਾ ਵੀ ਅਭਿਮਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਅਭਿਮਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, 'ਰਾਜ, ਮਾਲ, ਰੂਪ, ਜਾਤ, ਜੋਬਨ-ਇਹ ਸਾਰੇ ਠੱਗ ਨੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਰਾਜੁ ਮਾਲੁ ਰੂਪੁ ਜਾਤਿ ਜੋਬਨੁ ਪੰਜੇ ਠਗ ॥

ਏਨੀ ਠਗੀਂ ਜਗੁ ਠਗਿਆ ਕਿਨੈ ਨ ਰਖੀ ਲਜ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੮੮

ਇਹ ਤਾਂ ਠੱਗ ਲੈਣਗੇ। ਬਾਕੀ ਇਹ ਤੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸੁਣਾ ਨਹੀਂ ਨਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਬੋਲੀ ਦੀ ਮਦਦ ਲੈਣੀ ਪਵੇਗੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਤੂੰ ਆਪ ਨਿਰਣਾ ਕਰ ਕਿ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਬੋਲੀ 'ਚ ਅਸੀਂ ਬੋਲਦੇ ਹਾਂ ਉਸ ਵਿਚ? ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ! ਫੇਰ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਅਧਿਕਾਰੀ ਤੇ ਅਨਅਧਿਕਾਰੀ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹੀ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਜਿਹੜਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਉਹਨੂੰ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦੇ।

ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਪੰਜ ਸਿੰਘਾਂ, ਭਾਈ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਵਗੈਰਾ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਸਤੇ ਭੇਜਿਆ ਕਿ ਜਾਓ ਧਰਮ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪੂਰਾ ਗਿਆਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਦੂਸਰੇ ਧਰਮਾਂ ਦਾ ਵੀ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਆਪਣਾ ਹੀ ਗਿਆਨ ਹੈ। ਉਹ ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਬੋਲੀਆਂ ਪੜ੍ਹੋ।

ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ 'ਚ ਇਕ ਗੱਲ ਚਲਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ - 'ਪੜ੍ਹੇ ਫਾਰਸੀ ਵੇਚੇ ਤੇਲ।' ਕਹਿੰਦੇ, ਮਲੇਛ ਭਾਖਿਆ ਪੜ੍ਹਨੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦੀ। ਰਾਜ ਸੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਸਲਾਮ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਤੇ ਰਹਿਤਨਾਮੇ 'ਚ ਆਉਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਪੜ੍ਹਨੀ ਹੈ, ਗੁਰਮੁਖੀ ਤਾਂ ਸਿੱਖ, ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਵੇ। ਬਾਕੀ ਜਿਹੜੀ ਵਿਦਿਆ ਹੈ, ਜਿੱਥੋਂ ਕਿਤੇ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਪਿੱਠ ਨਾ ਕਰੋ। ਸਭ ਬੋਲੀਆਂ ਦੇ ਜਾਣੂ ਹੋਵੋ, ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਜਾਣੂ ਹੋਵੋ। ਵਿਦਵਾਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਪੰਥ। ਜੇ ਮੂਰਖਾਂ ਦਾ ਟੋਲਾ ਹੋਵੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੋਝੀ ਨਹੀਂ ਆਉਣੀ। ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਨੇ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਜਿੱਥੇ ਆਪ ਫਾਰਸੀ ਦੇ ਵੱਡੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸੀ, ਅਰਬੀ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸੀ, ਕਿੱਡੀ ਵੱਡੀ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖੀ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ, ਜਿਹਨੂੰ ਜ਼ਫਰਨਾਮਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਕਿਸੇ

ਲਿਖਾਰੀ ਤੋਂ ਤਾਂ ਲਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ। ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਮਿੱਟਾਂ 'ਚ ਲਿਖ ਦਿਤੀ। ਜੇ ਫਾਰਸੀ ਜਾਣਦੇ ਸੀ ਤਾਂ ਹੀ ਲਿਖੀ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੇ ਫਾਰਸੀ ਜਾਣਦੇ ਸੀ ਤਾਂ ਹੀ ਅਰਬ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਘੁੰਮੇ। ਅਰਬੀ ਜਾਣਦੇ ਸੀ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪੰਡਤ ਜੀ! ਬੋਲੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਠੀਕ ਨੇ। ਜਿਹਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਆਵੇ, ਉਹੀ ਬੋਲੀ ਪੂਜਣਯੋਗ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਜੇ ਆਪਾਂ ਨਿਰਣਾ ਕਰੀਏ। ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਦੱਸੋ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਬੋਲੀ ਦੇ ਵਿਚ ਕਰਮਕਾਂਡ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੱਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਗੱਲ ਹੀ ਥੋੜੀ ਕਰੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਜਿਹੜੀ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਹੈ, ਇਸ ਸਾਰੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਗਿਆਨ ਹੈ। ਜਿਹਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਭਾਖਾ ਕਹਿੰਦੇ ਓਂ। ਜਿਹੜੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਗਿਆਨ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਤਾਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਹਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਆਦਮੀ ਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਹ ਤੁਹਾਡਾ ਸ਼ੰਕਾ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਇਹ ਨਿਰਮੂਲ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੀ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੀ ਬੋਲੀ 'ਚ ਕੇਵਲ ਪੰਡਤ ਪੜ੍ਹ ਸਕਦੇ ਨੇ।

ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਜਦੋਂ ਪੜ੍ਹਨ ਭੇਜੇ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਸਾਨੂੰ ਰਹਿਣਾ, ਬਹਿਣਾ ਔਖਾ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਕਿਵੇਂ ਕਰੀਏ? ਉਥੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਕੂਲ 'ਚ ਦਾਖਲ ਕਰਿਆ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਤਾਂ ਜਾਤਾਂ ਹੋਰ ਨੇ, ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਪੜ੍ਹ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਭੇਜੀ ਕਿ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਜਿਸ ਲਿਬਾਸ 'ਚ ਤੁਸੀਂ ਸਾਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਹੈ ਸਾਨੂੰ ਦਾਖਲਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਰਗਾ ਹੀ ਬਣਾ ਲਓ ਤੁਸੀਂ। ਭਗਵੇਂ ਕੱਪੜੇ ਪਹਿਨ ਲਓ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਂਗਣ ਹੀ ਰਹੋ, ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਬੋਲੀ ਜ਼ਰੂਰ ਸਿੱਖਣੀ ਹੈ ਤੇ ਪੰਜ ਸਿੱਖ ਕੇ ਆਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆ ਕੇ ਫੇਰ ਸਾਰੇ ਜਿੰਨੇ ਵੇਦ ਸ਼ਾਸਤਰ ਸੀ, ਏਧਰ ਆ ਕੇ ਪੜ੍ਹਾਏ ਤੇ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਿਆ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਖੋਲ੍ਹ-ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਅਸਲ ਆਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਦਸਿਆ।

ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਬੋਲੀਆਂ ਤਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਪਵਿੱਤਰ ਨੇ ਪੰਡਤ ਜੀ। ਲੇਕਿਨ ਜੇ ਭਾਖਾ ਹੈ ਇਹਦੇ 'ਚ ਅਧਿਕਾਰੀ, ਅਨ-ਅਧਿਕਾਰੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਿ ਫਲਾਣੀ ਜਾਤ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਪੜ੍ਹੇਗਾ। ਜਿਹੜਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਦਾ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਉਪਦੇਸ਼ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ,
ਚਹੁੰ ਵਰਨਾ ਕਉ ਸਾਂਝਾ।

ਖੜੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸੁਦ ਵੈਸ
ਉਪਦੇਸ਼ ਚਹੁ ਵਰਨਾ ਕਉ ਸਾਝਾ ॥
ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਜਪੈ ਉਧਰੈ ਸੋ ਕਲਿ ਮਹਿ

ਘਟਿ ਘਟਿ ਨਾਨਕ ਮਾਝਾ ॥

ਅੰਗ - ੭੪੮

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪੰਡਤ ਜੀ! ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਾਸਤੇ ਸਾਂਝਾ ਹੈ। ਚਾਹੇ ਫਾਰਸੀ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਪੜ੍ਹ ਲੈਣ, ਚਾਹੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਜਾਨਣ ਵਾਲੇ ਪੜ੍ਹ ਲੈਣ, ਚਾਹੇ ਸੂਦਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਉਹ ਪੜ੍ਹ ਲੈਣ। ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰੇਗਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਨਾਮ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਬੰਦਗੀ ਕਰੇਗਾ ਉਸ ਦਾ ਉਪਾਰ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ ਤੁਸੀਂ ਨਿਆਂ ਪੂਰਵਕ ਦੱਸੋ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਅਸੀਂ ਬਚਨ ਕਹੇ ਨੇ, ਠੀਕ ਨੇ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਤੁਹਾਡੇ ਬਚਨ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਇਹ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਬਣ ਮਾਰੇ ਨੇ ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ 'ਚ। ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਸੋਝੀ ਪੈ ਗਈ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਪਿਛਲਾ ਜਨਮ ਐਵੇਂ ਹੀ ਗੁਆ ਲਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਠਾਕੁਰ ਦੇ ਲੜ ਲਾ ਦਿਓ ਜਿਹੜੇ ਠਾਕੁਰ ਦੀ ਤੁਸੀਂ ਗੱਲ ਕਰੀ ਹੈ। ਸੱਚਮੁੱਚ ਮੈਂ ਇਕ ਪੱਥਰ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਪਿਆ ਰਿਹਾ। ਤੁਸੀਂ ਜਿਹੜੇ ਮੈਨੂੰ ਬਚਨ ਕਹੇ ਨੇ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਮਾਇਆ ਸੋਚਦਾ ਸੀ, ਇਕ ਪਾਖੰਡ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਇਸ ਪਾਖੰਡ ਦੇ ਆਸਰੇ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਉਪਜੀਵਿਕਾ ਕਮਾਉਂਦਾ ਸੀ, ਬਾਹਰੋਂ-ਬਾਹਰੋਂ ਮੇਰੀ ਰਹਿਤ ਸੀ, ਅੰਦਰੋਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਖੋਖਲਾ ਹੋਇਆ ਪਿਆ ਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜ। ਮੇਰਾ ਕਿਤੇ ਚਿੱਤ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ, ਨਾ ਮੈਂ ਰੱਬ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ। ਨਾਸਤਕ ਮੇਰੀ ਬਿਰਤੀ ਹੋਈ-ਹੋਈ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ ਦਿਤੀ, ਹੁਣ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਠਾਕੁਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾ ਦਿਓ, ਜਿਹਦੀ ਤੁਸੀਂ ਗੱਲ ਕਰੀ ਹੈ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ। ਐਨੀ ਗੱਲ ਕਹਿ ਕੇ ਆਸਣ ਤੋਂ ਉੱਠਿਆ, ਕਹਿੰਦਾ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਹੁਕਮ ਕਰੋ, ਮੈਂ ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿੱਥੇ ਰੱਖਾਂ? ਮੈਂ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਸਦਾ ਵਾਸਤੇ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਲੜ ਲਾਓ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਭਾਵਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਆ ਕੇ ਚਰਨ ਫੜ ਲਏ। ਐਨੇ ਨੂੰ ਪੰਜ-ਦਸ ਗੁਰਸਿੱਖ ਵੀ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਗਏ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਾਓ ਭਾਈ ਬਰਤਨ ਲੈ ਕੇ ਆਓ ਜਲ ਦਾ। ਜਲ ਦਾ ਬਰਤਨ ਲਿਆਂਦਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਚਰਨ ਪਾਹੁਲ ਦੇ ਕੇ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਦਿਤੀ, ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਬਿਠਾ ਲਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ - 'ਕਹੁ ਵਾਹਿਗੁਰੂ'। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਿਹਾ ਬੇਸੁਧ ਹੋ ਗਿਆ ਕਹਿੰਦੇ ਸਾਰ। ਨੇਤਰ ਬੰਦ ਹੋ ਗਏ, ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਕਹਾਇਆ। ਸੁੱਧ ਬੁੱਧ ਭੁੱਲ ਗਈ, ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਹੀ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਅੱਖ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਈ, ਜਿਹਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ -

ਗੁਰਹਿ ਦਿਖਾਇਓ ਲੋਇਨਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਈਤਹਿ ਉਤਹਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਘਟਿ

ਤੂੰਹੀ ਤੂੰਹੀ ਮੋਹਿਨਾ ॥

ਅੰਗ- ੪੦੭

ਘਟ-ਘਟ ਦੇ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋ ਰਹੇ ਨੇ, ਆਪਣੇ ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਵਲ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਵੀ ਓਹੀ, ਜਿਧਰ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਓਧਰ ਓਹੀ ਹੈ,

ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਥੇ ਉਹ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ -

ਪਉਣ ਪਾਣੀ ਬੈਸੰਤਰ ਮਾਹਿ ॥

ਚਾਰਿ ਕੁੰਟ ਦਹ ਦਿਸੇ ਸਮਾਹਿ ॥ ਅੰਗ- ੨੯੪

ਹਵਾ 'ਚ ਵੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਪਾਣੀ 'ਚ ਵੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਜੋਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ, ਬੱਜਰ ਕਪਾਟ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਏ -

ਨਉ ਦਰਵਾਜੇ ਕਾਇਆ ਕੋਟੁ ਹੈ ਦਸਵੈ ਗੁਪਤੁ ਰਖੀਜੈ ॥

ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਨ ਖੁਲਨੀ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਖੁਲੀਜੈ ॥

ਅੰਗ - ੯੫੪

ਉਸ ਵੇਲੇ ਅਵਸਥਾ ਉਹਦੀ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਵਰਣਨ ਕਰੀ ਹੈ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੋ ਗਈ -

ਧਾਰਨਾ - ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਓ ਬਾਣ ਮਾਰਿਆ,

ਮੇਰੇ ਪੈ ਗਿਆ ਕਲੇਜੇ ਛੇਕ।

ਕਬੀਰ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਰਮੇ ਬਾਹਿਆ ਬਾਨੁ ਜੁ ਏਕੁ ॥

ਲਾਗਤ ਹੀ ਭੁਇ ਗਿਰਿ ਪਰਿਆ ਪਰਾ ਕਰੇਜੇ ਛੇਕੁ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੭੪

ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਬਾਣ, ਐਸਾ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਮਾਰਿਆ, ਸੁੱਧ ਬੁੱਧ ਭੁੱਲ ਗਈ, ਬਦਲ ਗਿਆ ਉਹ ਪੰਡਤ। ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋ ਗਏ ਜੋ ਘਟ-ਘਟ ਦੇ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ, ਹਰ ਥਾਂ, ਕੋਈ ਥਾਂ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਗੱਲ ਸਮਝ 'ਚ ਆ ਗਈ, ਕ੍ਰਿਤ-ਕ੍ਰਿਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਨਮਸਕਾਰਾਂ ਕਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਵਾਜ਼ ਦੇ-ਦੇ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਸੁੱਤੇ ਭਾਗ ਜਾਗ ਪਏ, ਮੈਨੂੰ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਮੇਲਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਿਆ।

ਧੰਨ ਹੈ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ ਉਹ। ਬਚਨ ਓਹੀ ਆਪਾਂ ਕਰੇ ਨੇ, ਓਹੀ ਬਾਣੀ ਜਿਹੜੇ ਸ਼ਬਦ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਥਾਇ ਬੋਲੇ ਸੀ, ਓਹੀ ਆਪਾਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰੇ ਨੇ। ਲੇਕਿਨ ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਤਕੜੇ ਹਾਂ, ਸਾਡੇ ਬੁਲਟ ਪਰੂਫ ਜੈਕਟ ਪਾਈ ਹੋਈ ਹੈ, ਸਾਡੇ 'ਤੇ ਤਾਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੋਈ ਅਸਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਉਥੇ ਦੇ ਉਥੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਸੁਣਦੇ ਵੀ ਹਾਂ ਸਭ ਕੁਛ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਲੇਕਿਨ ਇਕ ਗੱਲ 'ਤੇ ਨਿਹਚਾ ਸਾਡਾ ਬੱਝਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਾਰੇ ਪਰੀਪੂਰਨ ਹੈ। ਕੋਈ ਉਸ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਹੋਰ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਆਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਓਨਾਂ ਚਿਰ ਸਾਨੂੰ ਕੁਛ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਜਿਹਦੇ ਅੰਦਰ, ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਦੇ ਬੈਠ ਜਾਵੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਮੰਨੇ ਕੀ ਗਤਿ ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ ॥

ਜੇ ਕੋ ਕਹੈ ਪਿਛੈ ਪਛੁਤਾਇ ॥

ਕਾਗਦਿ ਕਲਮ ਨ ਲਿਖਣਹਾਰੁ ॥

ਮੰਨੇ ਕਾ ਬਹਿ ਕਰਨਿ ਵੀਚਾਰੁ ॥

ਐਸਾ ਨਾਮੁ ਨਿਰੰਜਨੁ ਹੋਇ ॥

ਜੇ ਕੋ ਮੰਨਿ ਜਾਣੈ ਮਨਿ ਕੋਇ ॥

ਅੰਗ - ੩

ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਜਿਸਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਉਹ ਇਸ ਅਨੁਭਵ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਹਰ ਵਕਤ ਗਿਆਨ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਆਦਮੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਥੇ ਨਾ ਹਉਮੈ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਉਥੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਦਾ ਤੱਤ ਗਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹਨੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਜੋ ਮਨੋਰਥ ਹੈ ਉਹ ਪੂਰਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਜੀਵਨ ਮਨੋਰਥ ਸਾਡੇ ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਨੇ। ਕੋਈ ਧਨ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਸੁਖ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਭੋਗਾਂ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਰਾਜਸੀ ਸ਼ਕਤੀ 'ਚੋਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਜਿਹੜਾ ਸੁਖ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤਕ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋ ਕੇ ਹਨੇਰਾ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਓਨਾਂ ਚਿਰ ਸੁੱਖ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ। ਜਦੋਂ ਹਨੇਰਾ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੋ ਗਿਆ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਫੇਰ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸੁੱਖ ਹੀ ਸੁੱਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਸੋ ਸਾਡਾ ਜੋ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦਾ ਉਹ ਹੈ -

ਬ੍ਰਹਮੁ ਦੀਸੈ ਬ੍ਰਹਮੁ ਸੁਣੀਐ ਏਕੁ ਏਕੁ ਵਖਾਣੀਐ ॥

ਆਤਮ ਪਸਾਰਾ ਕਰਣਹਾਰਾ ਪ੍ਰਭ ਬਿਨਾ ਨਹੀ ਜਾਣੀਐ ॥

ਅੰਗ - ੮੪੯

ਇਕ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੀ ਹੈ ਇਥੇ ਦੂਜਾ ਕੋਈ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਸਤੇ ਭਗਤੀ ਦਾ ਸਾਧਨ ਹੈ, ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਨਾ, ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ, ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਾ, ਦਾਨ ਦੇਣਾ, ਥੋੜ੍ਹਾ-ਥੋੜ੍ਹਾ ਮਾਇਆ ਨਾਲੋਂ ਪਿੱਛੇ ਹਟ ਕੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਲ ਨੂੰ ਵਧਦੇ ਜਾਣਾ, ਏਧਰੋਂ ਮਨ ਖਿੱਚ ਲੈਣਾ, ਓਧਰ ਵਧਾ ਲੈਣਾ, ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸੰਗਤ ਦੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ, ਸੰਗਤ ਦਾ ਪੁੰਨ ਜਿਹੜਾ ਹੈ -

ਕਈ ਕੋਟਿਕ ਜਗ ਫਲਾ ਸੁਣਿ ਗਾਵਨਹਾਰੇ ਰਾਮ ॥

ਅੰਗ - ੫੪੯

ਇਹ ਪੁੰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਫੇਰ ਭਾਗ ਜਾਗ ਪਿਆ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਪੁਰਬ ਕਰਮ ਅੰਕੁਰ ਜਬ ਪ੍ਰਗਟੇ

ਭੋਟਿਓ ਪੁਰਖੁ ਰਸਿਕ ਬੈਰਾਗੀ ॥

ਮਿਟਿਓ ਅੰਧੇਰੁ ਮਿਲਤ ਹਰਿ ਨਾਨਕ

ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੀ ਸੋਈ ਜਾਗੀ ॥

ਅੰਗ - ੨੦੪

ਹੁਣ ਸਮਾਂ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਇਥੇ ਹੀ ਸਮਾਪਤੀ ਹੈ-

ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ, ਗੁਰ ਸਤੋਤਰ, ਅਰਦਾਸ, ਹੁਕਮਨਾਮਾ

ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦਾ ਮਾਰਗ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ।

ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਬਾਰੇ ਅਨੇਕਾਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਹਨ। ਪ੍ਰਕਿਤੀ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਗਿਆਨੀ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਸਹੀ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ। ਉਹ ਜੜ੍ਹ ਤੱਤਾਂ ਦੇ chemical action, (ਰਸਾਇਣਕ ਕਿਰਿਆਵਾਂ) atomic (ਪ੍ਰਮਾਣੂ) ਸ਼ਕਤੀਆਂ, ਇਲੈਕਟਰਾਨਿਕਸ ਦੇ ਹੋਰ ਫੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੰਜੋਗ ਤੇ ਵਿਜੋਗ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਅਨੇਕ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸਰੀਰਾਂ ਦੇ ਉਪਜਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਦਸਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਜੜ੍ਹ ਤਾਂ ਜੜ੍ਹ ਹੀ ਹੈ, ਜੜ੍ਹ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵਿਉਂਤਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਚੇਤਨਤਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸੂਝ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਵਿਚ ਸੁਖ ਦਾ ਨਾਮ ਨਿਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ ਤੱਤ ਸੁਖਮ ਤੇ ਸਬੂਲ, ਅਨੇਕ ਵਿਸ਼ੇ, ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ; ਇਹ ਚੇਤਨ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੀਆਂ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਭੌਤਿਕ ਵਿਗਿਆਨੀ, ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਉਪਜ ਦਾ ਨਾਂ ਹੀ ਕੋਈ ਸਮਾਂ ਦੱਸ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਦੱਸ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਭੌਤਿਕ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਕਠਿਨ ਔਕੜ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ ਸਤਿ ਚਿਤ ਅਨੰਦ, ਸਮੁੰਦਰ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਪੂਰਨ ਗਿਆਨ, ਮਹਾਂ ਸ਼ਾਂਤ, ਚੇਤਨ ਤੱਤਵ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਲਿਆਉਂਦੇ। ਚੇਤਨ ਤੱਤ ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਪਿਆਰ ਵਾਲੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਅਨੇਕਾਂ ਨਾਮਾਂ ਨਾਲ ਪੁਕਾਰਿਆ ਹੈ, ਕੋਈ ਉਸਨੂੰ ਰਾਮ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਰਹੀਮ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਬਿਸ਼ੁਭਰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਕਰੀਮ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਅੱਲਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਰਾਮ, ਪ੍ਰਭੂ, ਨਰਾਇਣ, ਗੋਬਿੰਦ, ਸਹੰਸਰ ਨਾਮਾਂ ਨਾਲ ਪੁਕਾਰਦਾ ਹੈ, ਪਵਿੱਤਰ ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ ਜੀ ਵਿਚ ਅੱਲਾ ਤਾਲਾ ਦੇ ਸੌ ਦੇ ਕਰੀਬ ਨਾਮ ਲਿਖੇ ਹਨ। ਰਿਸ਼ੀਆਂ-ਮੁਨੀਆਂ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹੀ ਨਾਮ ਕਥਨ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਜਿਹੌਂ ਜਿਹਾ ਕਿਸੇ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਉਸ ਗੁਣ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦਾ ਨਵਾਂ ਨਾਮ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਇਆ, ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਇਕੋ ਇਕ ਨਾਮ 'ਸਤਿ' ਹੈ, being ਹੈ, ਕੋਈ God ਕਹੋ, ਕੋਈ ਅੱਲਾ ਕਹੋ, ਕੋਈ ਰਾਮ ਕਹੋ ਜਾਂ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨਾਮ ਨਾਲ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰੋ, ਉਹ ਇਕੋ ਪ੍ਰਮ ਤੱਤ ਸਤਿ, ਚਿਤ, ਅਨੰਦ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰਮ ਤੱਤ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦੀ ਸਾਕਾਰਤਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰਕੇ ਓੜਿ ਕਿਹਾ ਜਿਸਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਕੇ ਸਤਿਨਾਮ ਉਚਾਰਿਆ। ਉਸ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਅਕਰਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਹ ਕਰਤਾ ਹੈ। ਸਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਹੋਂਦ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਮ ਰਜਾ ਵਿਚ ਸਾਕਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਪੁਰਖ ਹੈ ਉਹ ਆਪਣੀ

ਸਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਅਲੱਗ ਕਿਸੇ ਤੀਜੇ, ਸੱਤਵੇਂ, ਚੌਦਵੇਂ ਅਸਮਾਨ ਵਿਚ ਆਸਣ ਲਾ ਕੇ ਨਹੀਂ ਬੈਠਾ, ਉਹ ਘਟਿ-ਘਟਿ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹੈ। ਹਰ ਜੜ੍ਹ, ਚੇਤਨ, ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਉਹ ਸੰਮਿਲਤ ਹੈ, ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਉਸਨੂੰ ਪੁਰਖ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਹਰ ਘਟ ਦੇ ਵਿਚ ਰਮਣ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਰਲੇਪ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਅਕਾਸ਼ ਸਭਨਾਂ ਥਾਵਾਂ ਉਪਰ ਪ੍ਰੀਪੂਰਨ ਹੈ। ਅੱਗ ਉਸਨੂੰ ਗਰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਅੱਗ ਦੇ ਸਪਰਸ਼ ਨਾਲ ਜੇ ਗਰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਹਵਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਮਿੱਟੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਅਕਾਸ਼ ਉਪਰ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ 'ਆਦਿ ਸਚੁ' ਨਿਰਲੇਪ ਹੈ ਪਰ ਹਰ ਘਟ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹੈ।

ਸਮਾਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਪ੍ਰਬਲ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ ਆਪਣੀ ਚਾਲੇ ਚਲਦਾ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਵਿਚੋਂ ਉਪਜੇ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਕ ਰੂਪ ਹਨ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਸਰੀਰ ਹੈ, ਜਾਂ ਕੋਈ ਜੜ੍ਹ ਮਕਾਨ ਹੈ, ਜਾਂ ਕੋਈ ਸਟੀਲ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸਤੰਭ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਅਸਾਡੀ ਧਰਤੀ ਹੀ ਹੈ, ਸਮੁੰਦਰ ਹੀ ਹੈ; ਇਹ ਸਭ ਚੀਜ਼ਾਂ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਹਨ। ਇਕ ਛਿਨ ਦੇ ਕੋੜ੍ਹਵੇਂ-ਕੋੜ੍ਹਵੇਂ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰੀਵਰਤਨ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਿਆਣਿਆਂ ਨੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਸੂਖਮਤਾ ਦੱਸਣ ਲਈ ਨਿਮਖ ਤੇ ਪਲ, ਸੈਕਿੰਡ, ਮਿੰਟ, ਘੜੀਆਂ, ਪਹਿਰ, ਦਿਨ, ਹਫਤੇ, ਮਹੀਨੇ, ਸਾਲ, ਸਦੀਆਂ, ਕਲਪ ਥਾਪੇ ਹਨ। ਜੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਉਸ ਉਪਰ ਸਮੇਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਵਰਤਨ ਸ਼ਕਤੀ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਹਾਵੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਛਿਨ-ਛਿਨ ਪ੍ਰੀਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਕ੍ਰਿਆ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਦੁਨੀਆਂ ਉਤੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀਆਂ-ਵੱਡੀਆਂ ਹਸਤੀਆਂ ਆਈਆਂ, ਬਹੁਤ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਿਲੇ ਕੋਟ ਬਣੇ ਪਰ ਸਮੇਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਲਪੇਟ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੀ ਮਿਟਾ ਦਿਤੇ ਅਤੇ ਮਿਟਾਉਂਦਾ ਚਲਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਕ ਵਸਤੂਆਂ ਸਦੀਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀਆਂ, ਇਹ ਛਿਨਭੰਗਰ ਹਨ, ਹਰ ਛਿਨ ਬਦਲਾਵ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਇਸਨੂੰ ਸਤਿ ਦੇ ਵਿਪਰੀਤ ਅਸੱਤਿ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਤਿ ਵਸਤੂ ਇਥੇ ਕੇਵਲ ਹਸਤੀ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਅੱਲਾ, ਰਾਮ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਮ ਤੱਤ ਸਤਿ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਵੀ ਡਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਅਬਿਥਨਾਸ਼ੀ ਚੇਤਨ ਤੱਤ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਇਸਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਵੈਰ ਹੈ, ਇਹ ਕਾਲ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਅਕਾਲ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਹੋਂਦ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਕਦੇ ਵੀ ਅਣਹੋਂਦ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦਾ ਕੋਈ ਵਜੂਦ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ।

ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਕ ਵਿਗਿਆਨੀ ਬੜੀ ਦੁਬਿਧਾ ਵਿਚ ਹਨ। ਉਹ ਜਦੋਂ ਅਨੁਮਾਨ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦੋਂ (matter compress) ਪਦਾਰਥ ਸੁੰਗੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਸੂਖਸ਼ਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਆਪਣੀ ਕਲਮ ਚੁਕ ਕੇ ਲਿਖਣ ਲਗਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਹ infinity (ਬੇਅੰਤਤਾ) ਵਿਚ ਪੁਜ ਕੇ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੀ ਲਿਖਿਆ ਜਾਵੇ? ਉਹ ਇਹ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਕਿ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦਾ ਆਦਿ ਕੀ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਉਪਜ ਕਿਥੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਅਨਾਦੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦਸ ਸਕਦੇ ਕਿ matter (ਪਦਾਰਥ) ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਹਾਲਤ ਕੀ ਸੀ। infinity (ਬੇਅੰਤਤਾਈ) ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਭੇਦ ਲੱਭਣਾ ਆਦਮੀ ਦੀ ਸੂਝ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਕ ਵਿਗਿਆਨੀ ਆਖਰੀ ਹੱਦ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ help-less (ਬੇਵਸ) ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਅੰਤਰ ਆਤਮੇ ਖੋਜ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸਾਰਾ ਪਸਾਰਾ ਪ੍ਰਮ ਚੇਤਨ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਸਾਕਾਰ ਰੂਪ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਜਾਣਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਜੰਤ੍ਰ ਜਾਂ ਤੰਤ੍ਰ ਜਾਂ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕੋਈ scientific (ਵਿਗਿਆਨਕ) ਜੰਤ੍ਰ ਉਸ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦਾ। ਆਦਮੀ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਸੀਮਤ ਹੈ, ਉਹ ਸੀਮਤ ਹੱਦਾਂ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਅਸੀਮ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦੀ। ਉਹ ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਹੈ, ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ chemical (ਰਸਾਇਣਕ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਸੁਮੇਲ ਨਾਲ ਅਤੇ ਚੁੰਬਕ ਤੇ ਬਿਜਲਈ ਲਹਿਰਾਂ ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਬੁੱਧੀ, ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦੀ। ਪਰ ਆਦਮੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਗੁਪਤ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਆਰੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਬਿਲਪ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅੰਦਰਲੀ ਖੋਜ ਦੇ ਗੁਪਤ ਭੇਦ ਹਾਸਲ ਕਰਕੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਇਆਵੀ ਬੁਧੀ ਬਦਲ ਕੇ ਸਿੱਧ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਜੋ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਨੂੰ ਜਾਣਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਅਤਿ ਸੂਖਸ਼ਮ ਖੋਜ ਵਿਚ ਇਸ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਹੀ ਗਹਿਰੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅਤਿ ਡੂੰਘਿਆਈ ਤੇ ਪੁੱਜ ਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸਨੂੰ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਫੇਰ ਆਤਮ ਵਿਸ਼ਾਇਣੀ ਬੁੱਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਆਤਮ ਵਿਸ਼ੈਣੀ ਬੁੱਧੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਦਿਬ ਬੁੱਧੀ ਵੀ ਆਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਉਹ ਪ੍ਰਮ ਤੱਤ ਦੀ ਸੂਖਮਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਤਮ ਸ਼ਾਖਸ਼ਾਤਕਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਨਾਤਮ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੋਝੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਅਨਾਤਮ, ਜੜ੍ਹ ਦੇ ਕਣ-ਕਣ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਗਹਿਰਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਪ੍ਰਮ ਚੇਤਨ ਤੱਤ ਹੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਰਮਿਆ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਇਸ ਸਿੱਟੇ ਤੇ ਪੁੱਜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਅਤੇ ਅਦਿਸ਼ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਘੁਲੇ ਮਿਲੇ ਹਨ। ਇਹ ਇਕ ਭੁਲੇਖਾ ਹੀ ਹੈ; ਨਾ ਹੀ ਇਥੇ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਅਨਾਤਮ ਹੈ, ਜੇ ਹੈ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਇਕੋ-ਇਕ ਤੱਤ ਸਤਿ, ਚਿਤ, ਅਨੰਦ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਹੈ। ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਇਕ ਤੋਂ ਅਨੇਕ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੀ ਮੌਜ

ਨਾਲ ਆਤਮ ਅਨਾਤਮ ਹੋ ਕੇ ਖੇਲੂ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਗਰ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਉਠਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸੇ ਵਿਚ ਹੀ ਸਮਾਅ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਾਰਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਮੌਜ ਨਾਲ ਸਾਕਾਰ ਰੂਪ ਧਾਰਦਾ ਹੈ। ਸਮਾਂ (ਕਾਲ) ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਬਾਕੀ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ, ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਫਰਜ਼ ਨਿਭਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਨਿਯਮ ਅਟੱਲ ਹਨ। ਅੱਗ ਨੇ ਜਾਲਣਾ ਹੀ ਹੈ, ਪਾਣੀ ਨੇ ਗਿੱਲਾ ਕਰਨਾ ਤੇ ਡੋਬਣਾ ਹੀ ਹੈ। ਹਵਾ ਨੇ ਸਪਰਸ਼ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੁਭਾਅ ਬਿਲਕੁਲ ਅਟੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਸ ਤੋਂ ਉਪਰ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਕ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਨੂੰ ਨਕਾਰਾ (veto) ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਨੂੰ ਅੱਗ ਵਿਚ ਬਿਠਾਇਆ ਗਿਆ ਪਰ ਅੱਗ ਜਾਲ ਨਾ ਸਕੀ; ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਡੁੱਬੋਇਆ ਗਿਆ, ਡੁੱਬ ਨਾ ਸਕਿਆ; ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਬਾਣ ਇਕੱਠੇ ਚਲਾ ਕੇ ਮਾਰੇ ਗਏ, ਉਹਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਖੇਦ ਨਾ ਹੋ ਸਕਿਆ। ਪਹਾੜਾਂ ਤੋਂ ਸੁਟਿਆ ਗਿਆ ਉਹ ਇਕ ਰੂੰ ਦੇ ਫੰਬੇ ਵਾਂਗੂੰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਧਰਤੀ ਦੇ ਉਤੇ ਆਇਆ। ਤਪੇ ਹੋਏ ਥੰਮ੍ਹ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜੱਫੀ ਵਿਚ ਲਿਆ ਉਸ ਥੰਮ੍ਹ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਸਾੜਨ ਦੀ ਥਾਂ ਠੰਢ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਰਾਈ ਅਤੇ ਉਸੇ ਥੰਮ੍ਹ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਮਹਾਨ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਕੇ ਹਰਨਾਖਸ਼ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚਾਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਚੇਪੁਰਵਕ ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਐਸੀ ਛੁਪੀ ਹੋਈ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਜੋ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ, ਹੱਥ ਨਾਲ ਸਪਰਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ, ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਕੋਈ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ, ਜਿਹਭਾ ਨਾਲ ਕੋਈ ਰਸ ਅਨੁਭਵ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਵਿਪਰੀਤ ਜਦੋਂ ਆਤਮਵਾਦੀ ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਆਰਾ ਆਪਣੀ ਅੰਦਰਲੀ ਖੋਜ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਗਹਿਰਾ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਰਸ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਦਿਬ ਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਨੁਭਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਅਨਾਹਤ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਮਹਾਂ ਅਨੰਦਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਪਰਸ਼ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਕੇ ਰੂਹਾਨੀ ਝਰਨਾਟਾਂ, ਕੰਬਣੀਆਂ, ਰਸ ਭਰੀਆਂ ਛੋਹਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਝੌਲੇ ਵਜਦੇ ਹਨ, ਆਤਮਾ ਨੇ ਉਸ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਲਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਪਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੁੱਲ ਕੇ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੁੰਦਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ; ਇਹੋ ਪ੍ਰਮ ਤੱਤ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਾਰਾ ਖੇਲੂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਬ੍ਰਹਮ ਦੀਸੈ ਬ੍ਰਹਮ ਸੁਣੀਐ

ਏਕੁ ਏਕੁ ਵਖਾਣੀਐ ॥

ਆਤਮ ਪਸਾਰਾ ਕਰਣਹਾਰਾ

ਪ੍ਰਭ ਬਿਨਾ ਨਹੀ ਜਾਣੀਐ ॥ ਅੰਗ - ੮੪੬

ਇਸ ਪ੍ਰਮ ਤੱਤ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨਾ ਮਹਾਨ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਸੋਮਾ ਹੈ, ਮਹਾਨ ਅਨੰਦ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਵਿਪਰੀਤ

ਪਦਾਰਥਕ ਰਸ-ਕਸ, ਸੁੰਦਰਤਾਵਾਂ, ਵਿਸ਼ੇ ਭੋਗ, ਮਹਾਂ ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹਨ। ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਜਦੋਂ ਇਹ ਅਵਸਥਾਵਾਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦੇਖੀਆਂ ਤਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਡੰਕੇ ਦੀ ਚੋਟ ਨਾਲ ਕਹੀ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਘਰ ਹੈ। ਕਿਉਂ ਕਿਹਾ? ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਕੋਈ ਹੋਂਦ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਭੁਲੇਖਾ ਅਵਿਦਿਆ ਦਾ ਪੈਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦਾ ਅਧਿਆਸ ਪੱਕ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਜੀਵ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਗਿਆ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਹੇ ਅਰਜਨ! ਮੈਂ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪਣੀ ਤ੍ਰਿਗੁਣੀ ਮਾਇਆ ਦੇ ਓਹਲੇ ਛੁਪ ਕੇ ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡਾਂ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਇਹ ਸਾਰੀ ਕ੍ਰਿਆ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਹੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਮੂਰਖ ਜੀਵ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਨਸ਼ੀਲੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਨਸ਼ੇ ਅਧੀਨ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਮੈਨੂੰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਬਿਸਿਮ੍ਰਤ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ -

ਨਾਨਕ ਦੁਖੀਆ ਸਭੁ ਸੰਸਾਰੁ ॥

ਅੰਗ - ੯੫੪

ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਗੱਲ ਵੀ ਦਸ ਦਿਤਾ ਕਿ -

ਮੰਨੇ ਨਾਉ ਸੋਈ ਜਿਣਿ ਜਾਇ ॥

ਅਉਰੀ ਕਰਮ ਨ ਲੇਖੈ ਲਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੯੫੪

ਨਾਮ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਮੰਨਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਪ੍ਰਮ ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਭਾਗੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਗੌਰਖਨਾਥ ਨੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਦਿਸਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ, ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਉਪਜਿਆ ਹੈ, ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਹੀ ਸਮਾਏ ਜਾਵੇਗਾ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਇਹ ਵੀ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਸਤਿ, ਚਿਤ, ਪ੍ਰਮ ਅਨੰਦ ਹੈ ਫੇਰ ਇਹ ਦੁੱਖ ਕਿਥੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਹ ਅਖੰਡ ਹਸਤੀ ਸੰਸਾਰ ਕਿਵੇਂ ਬਣ ਗਿਆ? ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੌਰਖਨਾਥ! ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਇਕ ਤੋਂ ਅਨੇਕ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਇਹ ਸਾਰਾ ਖੋਲ੍ਹ ਰਚਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਮਾਇਆ ਦੀ ਵੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ, ਜੋ ਜੜ੍ਹ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਧਕਾਰਮਈ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਮਾਇਆ ਦੀ ਉਪਜ ਅਹੰ ਤੱਤ ਤੋਂ ਹੋਈ ਜਿਸਨੂੰ ਅਸੀਂ ਹਉਮੈ ਆਖਦੇ ਹਾਂ। ਹਉਮੈ ਨੇ ਅਖੰਡ ਜੋਤੀ ਨੂੰ ਵੱਖੋ ਵੱਖਰੀ ਕਰਕੇ ਦਿਖਾ ਦਿਤਾ। ਇਹ ਇਕ ਸਰੂਪ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਰੂਪਾਂ ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਦਿਸਣ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਅਖੰਡਤਾ ਨੂੰ ਖੰਡਤ ਕਰਕੇ ਅਨੇਕ ਹੀ ਚਿਤ, ਛੋਟੇ ਆਪੇ ਪ੍ਰਮ ਸਤਿ ਦੀ ਚੇਤਨ ਸਤਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਤ ਹੋ ਕੇ ਵੱਖਰੇ ਵੱਖਰੇ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨ ਲਗ ਗਏ ਅਤੇ ਨਿੱਕੀਆਂ ਵਲਗਣਾਂ ਵਿਚ ਘਿਰ ਗਏ। ਇਹ ਹਉਮੈ ਤੱਤ ਦਾ ਕਾਰਜ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਗਿਆਨਮਈ ਅੰਧਕਾਰ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਨੂੰ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ ਨਾਲੋਂ

ਵੱਖਰਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰੀਪੂਰਨਤਾ ਦੀ ਮਹਾਂ ਅਨੰਦਿਤ ਅਵਸਥਾ ਜਿਸਨੂੰ ਅਸੀਂ 'ਨਾਮ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਤੋਂ ਟੁੱਟ ਕੇ ਨਿਰਬਲਤਾ, ਅਲਪਗਤਾ, ਭਰਮ ਤੇ ਨਿਜ ਦੇ ਕਰੜੇ ਜਾਲ ਵਿਚ ਫਸ ਕੇ ਦੁਖ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇ ਦਿਤਾ। ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਭਾਵਨਾ ਅਤੇ ਦੁਖ ਉਤਨੀ ਦੇਰ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਸ ਦੀ ਹਉਮੈ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਨਾਮ ਨਿਵਾਸ ਦੀ ਹਾਲਤ ਇਸ ਉਪਰ ਨਹੀਂ ਵਾਪਰਦੀ।

ਕਿਤੁ ਕਿਤੁ ਬਿਧਿ ਜਗੁ ਉਪਜੈ ਪੁਰਖਾ ਕਿਤੁ

ਕਿਤੁ ਦੁਖਿ ਬਿਨਸਿ ਜਾਈ ॥

ਹਉਮੈ ਵਿਚਿ ਜਗੁ ਉਪਜੈ ਪੁਰਖਾ

ਨਾਮਿ ਵਿਸਰਿਐ ਦੁਖੁ ਪਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੯੪੬

ਗੁਣ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਇਹ ਉਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹਉਮੈ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਨਾਮ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਕੇ, ਪ੍ਰਮ ਅਨੁਭਵ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਨਿਜੀ ਹੋਂਦ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਈਏ। ਇਹ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ, ਵਿਆਖਿਆਵਾਂ, ਸਾਧਨ ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਸਹਾਇਕ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣੇ ਬਿਨਾਂ ਅਸੀਂ ਅਸਲੀ ਅਨੁਭਵ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਨੂੰ ਜਾਨਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਬੰਨ੍ਹੇ ਕਿਵੇਂ ਗਏ? ਉਹ ਕਿਹੜੇ-ਕਿਹੜੇ ਵੱਡੇ ਬੰਧਨ ਹਨ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਰਸਤੇ ਉਪਰ ਚੱਲਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮ ਅਨੁਭਵ ਦੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਭਾਰੀ ਰੁਕਾਵਟ ਹਨ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੰਧਨਾਂ ਨੂੰ ਕੌਣ ਤੋੜ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਨਿਮਾਣੇ ਨਿਤਾਣੇ ਜੀਵ ਬਣ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ, ਇਸ ਤੋਂ ਥੱਲੇ ਜਾ ਕੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਸਰੀਰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਭੁੱਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਅੰਧਕਾਰ ਦੇ ਗਹਿਰੇ ਖਾਤੇ ਵਿਚ ਗਿਰ ਗਏ ਹਾਂ ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਣਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ। ਫੇਰ ਉਹ ਕੌਣ ਹੋਇਆ ਜੋ ਇਸ ਗਹਿਰੇ ਖਾਤੇ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਗਿਆਨ ਦੇ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਾਵੇ? ਇਸ ਵਿਚ ਅਸਾਡਾ ਕੀ ਫਰਜ਼ ਹੈ, ਕੀ ਕੀਮਤ ਦੇਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਕੀ ਰਸਤਾ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਮਾਰਗ ਤੇ ਚਲਣ ਲਈ ਕਿਹੜੀਆਂ-ਕਿਹੜੀਆਂ ਸਿਫਤਾਂ ਅਸਾਡੇ ਵਿਚ ਹੋਣੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ? ਇਹ ਸਾਰੀ ਵਿਚਾਰ ਅਧਿਆਤਮਵਾਦ ਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਰਾਹੀਂ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਈ ਝਲਕਾਰਿਆਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਲਿਖਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਕਰਾ ਰਹੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਉਪਰਲੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੁਆਰਾ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ, ਅੰਧਕਾਰ ਤੋਂ ਬਚ ਕੇ ਉਹ ਭੇਤ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਤਿ ਉਤਮ ਮਾਰਗ ਉਤੇ ਚਲ ਕੇ ਅਸੀਂ ਆਤਮ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਸਕੀਏ। ਸੋ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਇਸ ਭੇਤ ਨੂੰ ਲਿਖਤ ਰਾਹੀਂ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ

ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਰਹੇਗਾ। ਪਾਠਕ ਜਨ, ਸ਼ਰਧਾ, ਭਾਵਨਾ ਵਿਚ ਆ ਕੇ, ਆਸਤਕ ਬੁੱਧੀ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ, ਪ੍ਰਭੂ ਉਪਰ ਪੂਰਾ ਭਰੋਸਾ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਵਾਚਣਗੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਤੇ ਚੱਲਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸੁਵਿਧਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਹ ਲੇਖ ਲੜੀ ਸੰਨ 2021 ਦੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨਾਂ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰੋ। ਇਹ ਰੋਸ਼ਨੀ ਕਿਸੇ ਇਕ ਮਜ਼ਹਬ ਵਾਸਤੇ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਰੀ ਮਾਨਵਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਖਸ਼ਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅੰਨ੍ਹੇ ਅੰਧਕਾਰਮਈ ਖੂਹ ਵਿਚ ਗਿਰੇ ਹੋਏ ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਜਾਤੀ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ, ਮਜ਼ਹਬ ਨਾਲ ਤਅੱਲੁਕ ਰਖਦੇ ਹੋਣ, ਉਹ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਵਰਜਿਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੇ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਹੱਕ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਤਮ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਪ੍ਰਮ ਸੁਖੀ ਹੋ ਸਕਣ ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਦਰ ਉਪਰ ਕੋਈ ਵੀ ਵਖਰੇਵਾਂ (ism) ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਥੇ ਕੇਵਲ ਜੀਵ ਆਤਮਾਵਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਤੀ ਕਰਕੇ ਪੁੱਜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਆਤਮਾਵਾਂ ਹੀ ਹਨ।

ਉਪਰ ਜੋ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਸ ਸਾਰੀ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਜਿਸ ਵਿਚ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਹਸਤੀਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਕ ਸੂਖਮ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਜੋ ਵੀ ਵਜੂਦ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਸਥੂਲ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਸੂਖਮ ਹੈ ਉਹ ਪ੍ਰੀਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਹੈ। ਜੜ੍ਹ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਸੁਖ ਦੀ ਥਾਂ ਮਹਾਨ ਦੁਖ ਰੂਪ ਹੈ - ਪਹਿਲਾ ਜਨਮ ਤੇ ਮਰਨ ਦਾ ਦੁੱਖ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਿਆਣਿਆਂ ਦਾ ਇਹ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ ਮਰਨ ਵੇਲੇ ਮਹਾਨ ਦੁਖ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਚਾਰ ਸੌ ਬਿਛੂ ਇਕ ਦਮ ਇਕ ਥਾਂ ਤੇ ਡੰਗ ਮਾਰਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਵਾਰੀ ਕੋਈ ਤਿੱਖਾ ਸਸਤਰ ਇਕ ਥਾਂ ਹੀ ਕੱਟੇ। ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਜੋ ਮਤ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਐਸੀ ਕੋਈ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਗੱਲ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਦੱਸੀ ਗਈ ਪਰ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਨਮ ਮਰਨ ਵਿਚ ਦੁਖ ਹੈ। ਮਾਤਾ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿਚ ਇਹ ਜੀਵ ਨਾਮ ਧੁਨ ਦੇ ਆਸਰੇ ਪੁੱਠਾ ਲਟਕ ਕੇ ਗਰਭ ਵਾਸ ਦਾ ਦੁਖ ਭੋਗ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਬਾਲਕਪੁਣੇ ਵਿਚ ਇਸਨੂੰ ਕੋਈ ਸੋਝੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਕੋਈ ਦੁੱਖ ਬੋਲ ਕੇ ਦੱਸ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਗੰਦ-ਮੰਦ ਤੇ ਸਵੱਛ ਥਾਂ ਦੀ ਇਸਨੂੰ ਕੋਈ ਸੁਝ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਲਕਪੁਣੇ ਦਾ ਦੁਖ ਭੋਗਦਾ ਹੈ। ਜਵਾਨੀ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਨੇਕਾਂ ਕਿਸਮ ਦੇ ਵੈਰ, ਵਿਰੋਧ, ਗਲਤ ਵਿਸ਼ਵਾਸ, ਕਾਮ ਵਰਗੀ ਸਰੀਰ ਮਾਰੂ ਭਾਵਨਾ ਵਿਚ ਫਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਨੇਕਾਂ ਨਸ਼ੇ ਖਾਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਦੁਖੀ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਭੁੱਲਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਰੋਗਾਂ ਵਿਚ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬੁਢਾਪੇ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਤਾਂ ਇਹਦਾ ਸਰੀਰ ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਘਰ ਹੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਬੱਚੇ ਕਹਿਣੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਚਲਦੇ। ਜਵਾਨੀ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਗਲਤ ਕੰਮ ਪਛਤਾਵੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਭਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਹੁਣ ਬਣ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਸਰੀਰ ਆਲਸੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਰਾਦਿਆਂ ਦਾ ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ। ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੇ ਵਸ

ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਵਿਟਾਮਿਨ, ਦਵਾਈਆਂ ਤੇ ਆਸਰਿਤ ਹੋਇਆ-ਹੋਇਆ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਇਸ ਦੇ ਕਹਿਣੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਚਲਦੇ ਇਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਹੁਤ ਕ੍ਰੋਧ ਉਤਪੰਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਜੋ ਪੁੱਛ ਜਵਾਨੀ ਸਮੇਂ ਸੀ ਉਹ ਸਾਰੀ ਬੱਦਲ ਦੀ ਛਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਉਡ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਵਾਨੀ ਦੇ ਮਿੱਤਰ ਆਪ ਹੀ ਅਨੇਕਾਂ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਤੇ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਵਿਚ ਫਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੀਆਂ ਹੀ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ (problems) ਨਹੀਂ ਮੁਕਦੀਆਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਬੱਚਿਆਂ ਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਕਰਕੇ ਕ੍ਰੋਧ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਵਸਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

**ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਕਾਇਆ ਕਉ ਗਾਲੈ ॥
ਜਿਉ ਕੈਚਨ ਸੋਹਾਗਾ ਢਾਲੈ ॥**

ਅੰਗ - ੯੩੨

ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਜ਼ਬਿਆਂ ਦੇ ਵਸ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਉਭੇ ਸਾਹ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਰੱਬ ਨੂੰ ਮਿਹਣੇ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਰੱਬਾ! ਮੇਰੇ ਕਾਰਜ ਕਿਥੇ ਚਲੇ ਗਏ, ਮੈਨੂੰ ਕਦੋਂ ਬੁਲਾਵੇਂਗਾ। ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਮੁਰਖ ਜੀਵ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਥੇ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਰੱਬ ਨੇ ਬੁਲਾ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹੜੀ ਕੁਰਸੀ ਦੇਣੀ ਹੈ, ਕਿਹੜਾ ਮਾਣ ਦੇਣਾ ਹੈ? ਉਥੇ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਕੀਤੇ ਕਿਰਦਾਰ ਦਾ ਲੇਖਾ ਜੋਖਾ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਦੋਂ ਇਸਨੂੰ ਇਕੱਲਤਾ ਦੇ ਦੁਖ ਨਰਕਾਂ ਦੇ ਭਾਂਬੜ ਹੋ ਕੇ ਚਿੰਬੜਨੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਫਲਸਰੂਪ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹੜੇ ਨਰਕਾਂ ਵਿਚ ਸੁੱਟਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸ ਜੂਨੀ ਵਿਚ ਇਹ ਜੀਵ ਨੇ ਸੰਤਾਪ ਭੁਗਤਣਾ ਹੈ। ਪਾਪ ਕਰ ਕਰਕੇ ਬੇਅੰਤ ਕਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਧਨ ਇਸ ਦੀ ਸਿਮਤੀ ਵਿਚੋਂ ਨਹੀਂ ਭੁਲਦਾ। ਜੇ ਇਸੇ ਯਾਦ ਵਿਚ ਮਰ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸੱਪ ਦੀ ਜੂਨ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਜਾਇਦਾਦ ਵਿਚ ਧਿਆਨ ਰਹਿ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤਾਂ ਦੇ ਪਿੰਜਰ ਜੋ ਅਤਿ ਦੁਖਦਾਈ ਹਨ, ਉਹ ਇਸਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਥੇ ਬੇਵਸ ਹੋਇਆ-ਹੋਇਆ ਆਪਣੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਫਲਸਰੂਪ ਦੁੱਖ ਭੋਗਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਦੁਖਾਂ ਕਰਕੇ ਸਿਆਣਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਘਰ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਜੀਵਨ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਉਪਜੀਆਂ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਇਸ ਦੇ ਮਾਨਸਿਕ ਸੰਤੁਲਨ, ਸ਼ਾਂਤੀ ਨੂੰ ਰਿੜਕਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਸੋ ਅਜਿਹੇ ਬੇਅੰਤ ਦੁਖ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਇਹ ਹਉਕੇ ਹਾਵੇ ਲੈਂਦਾ ਹਲਤ ਵਿਚ ਵੀ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਲਤ ਵਿਚ ਵੀ ਉਸਦੀ ਸਿਮਤੀ ਉਸਨੂੰ ਮਹਾਨ ਦੁਖੀ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਰਕ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

**ਪਾਪੀ ਕਰਮ ਕਮਾਵਦੇ ਕਰਦੇ ਹਾਏ ਹਾਇ ॥
ਨਾਨਕ ਜਿਉ ਮਥਨਿ ਮਾਧਾਣੀਆ
ਤਿਉ ਮਥੇ ਪ੍ਰਮ ਗਾਇ ॥**

ਅੰਗ - ੧੪੨੫

'ਚਲਦਾ.....!'

ਸੰਤਨ ਕੀ ਸੁਣਿ ਸਾਚੀ ਸਾਖੀ ਸੋ ਬੋਲਹਿ ਜੋ ਪੇਖਹਿ ਆਖੀ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ,
ਬਾਨੀ, ਟਰੱਸਟ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਸ਼ਾਨ..... !

ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ,
ਪੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀਓ ਮਹਾਰਾਜ!

ਡੰਡਉਤਿ ਬੰਦਨ ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ॥
ਅੰਗ - ੨੫੬

ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਪ੍ਰਭ ਆਇਆ ਪਰਿਆ ਤਉ ਸਰਨਾਇ॥
ਨਾਨਕ ਕੀ ਪ੍ਰਭ ਬੇਨਤੀ ਅਪਨੀ ਭਗਤੀ ਲਾਇ॥
ਅੰਗ - ੨੮੯

ਧਾਰਨਾ - ਪਿਆਰੇ ਜਬ 'ਤੇ ਦਰਸਨ ਪਾਇਆ,
ਸੰਸਾ ਉਤਰ ਗਿਆ।

ਠਾਕੁਰ ਤੁਮੁ ਸਰਣਾਈ ਆਇਆ ॥
ਉਤਰਿ ਗਇਓ ਮੇਰੇ ਮਨ ਕਾ ਸੰਸਾ
ਜਬ ਤੇ ਦਰਸਨੁ ਪਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਅਨਬੋਲਤ ਮੇਰੀ ਬਿਰਥਾ ਜਾਨੀ
ਅਪਨਾ ਨਾਮੁ ਜਪਾਇਆ ॥
ਦੁਖ ਨਾਠੇ ਸੁਖ ਸਹਜਿ ਸਮਾਏ
ਅਨਦ ਅਨਦ ਗੁਣ ਗਾਇਆ ॥ ੧ ॥

ਬਾਹ ਪਕਰਿ ਕਢਿ ਲੀਨੇ ਅਪੁਨੇ
ਗ੍ਰਿਹ ਅੰਧ ਕੂਪ ਤੇ ਮਾਇਆ ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰਿ ਬੰਧਨ ਕਾਟੇ
ਬਿਛੁਰਤ ਆਨਿ ਮਿਲਾਇਆ ॥ ੨ ॥ ੫੧ ॥ ੨੪ ॥
ਅੰਗ - ੧੨੧੮

ਕਈ ਜਨਮ ਭਏ ਕੀਟ ਪਤੰਗਾ ॥
ਕਈ ਜਨਮ ਗਜ ਮੀਨ ਕੁਰੰਗਾ ॥
ਕਈ ਜਨਮ ਪੰਖੀ ਸਰਪ ਹੋਇਓ ॥ ੧ ॥
ਕਈ ਜਨਮ ਹੈਵਰ ਬ੍ਰਿਖ ਜੋਇਓ ॥ ੧ ॥
ਮਿਲੁ ਜਗਦੀਸ ਮਿਲਨ ਕੀ ਬਰੀਆ ॥
ਚਿਰੰਕਾਲ ਇਹ ਦੇਹ ਸੰਜਰੀਆ ॥ ੧ ॥ ਅੰਗ - ੧੨੬

ਕੇਤੇ ਰੁਖ ਬਿਰਖ ਹਮ ਚੀਨੇ ਕੇਤੇ ਪਸੂ ਉਪਾਏ ॥
ਕੇਤੇ ਨਾਗ ਕੁਲੀ ਮਹਿ ਆਏ ਕੇਤੇ ਪੰਖ ਉਡਾਏ ॥ ੨ ॥
ਅੰਗ - ੧੫੬

ਧਾਰਨਾ - ਬਿਛੁਰਤ ਆਨਿ ਮਿਲਾਇਆ,
ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ।

ਧਾਰਨਾ - ਜਾਵਾਂ ਬਲਿਹਾਰ ਜੀ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਗੁਰਾਂ ਤੋਂ।
ਬਲਿਹਾਰੀ ਗੁਰ ਆਪਣੇ ਦਿਉਹਾੜੀ ਸਦ ਵਾਰ ॥

ਜਿਨਿ ਮਾਣਸ ਤੇ ਦੇਵਤੇ ਕੀਏ ਕਰਤ ਨ ਲਾਗੀ ਵਾਰ ॥

ਅੰਗ - ੪੬੨

ਸਾਪਸੰਗਤ ਜੀ! ਗੱਜ ਕੇ ਬੋਲਣਾ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਚਿੱਤ ਬਿਰਤੀਆਂ ਇਕਾਗਰ ਕਰੋ, ਮਨ ਨੂੰ ਇਕ ਕੇਂਦਰ ਬਿੰਦੂ ਉਤੇ ਟਿਕਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੋ। ਸਭ ਤੋਂ ਸੁਖਾਲਾ ਪੁਆਇੰਟ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੀ ਗੋਦ 'ਚ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਹੋਇਓ ਕਰਦੈ। ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਵਿਚ ਮਨ ਇਕਾਗਰ ਕਰੋ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਇਹ ਸ਼ਰਤ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਅਸੀਂ ਪੂਰਾ-ਪੂਰਾ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ ਕਰਦੈ। ਗ੍ਰਹਿਸਤੀ ਲੋਕ ਹਾਂ, ਸਮੇਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਘਾਟ ਹੈ। ਦੋਵੇਂ ਪਾਸੇ ਘਾਟ ਹੈ। ਓਧਰ ਸਮਾਂ ਮੁਕਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਏਧਰ ਸਮਾਂ ਮਿਲਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਆਏ ਹਾਂ ਅਜੇ ਉਹਦਾ ਓ, ਅ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਿਆ। ਇਕ ਪੂਣੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਅਜੇ ਕੱਤੀ। ਬਣੇਗਾ ਕੀ? ਕੁਛ ਸਮਝ 'ਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਜਿੰਦਗੀ ਲੰਘ ਗਈ। ਕੰਮ ਬੜੇ ਕਰੇ, ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਕੰਮ ਕਰੇ। ਘਾਟੇ ਵੀ ਪਾਏ, ਵਾਧੇ ਵੀ ਪਾਏ। ਬੜਾ ਕੁਛ ਫਿਰ ਤੁਰ ਕੇ ਦੇਖਿਆ, ਬੜੀਆਂ ਮੌਜਾਂ ਵੀ ਮਾਣੀਆਂ, ਦੁਖ ਵੀ ਦੇਖੇ, ਸੁਖ ਵੀ ਦੇਖੇ। ਵਾਹਵਾ-ਵਾਹਵਾ ਹੁੰਦੀ ਵੀ ਦੇਖੀ, ਨਿੰਦਿਆ ਹੁੰਦੀ ਵੀ ਦੇਖੀ। ਲੰਘ ਗਿਆ ਸੋ ਲੰਘ ਗਿਆ, ਉਹ ਮੁੜ ਕੇ ਨਹੀਂ ਹੱਥ ਆਉਣਾ ਕਿਸੇ ਦੇ ਵੀ। ਜਿਹੜਾ ਰਹਿ ਗਿਆ ਉਹਦਾ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ, ਬਚਪਨ ਨੂੰ ਜਵਾਨੀ ਖਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਵਾਨੀ ਨੂੰ ਬੁਢੇਪਾ ਖਾ ਜਾਂਦੈ। ਨਾ ਨੇਮ ਜਵਾਨੀ ਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਨੇਮ ਬਚਪਨ ਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਨਹ ਬਾਰਿਕ ਨਹ ਜੋਬਨੈ ਨਹ ਬਿਰਥੀ ਕਛੁ ਬੰਧੁ ॥

ਓਹ ਬੇਰਾ ਨਹ ਬੁਝੀਐ ਜਉ ਆਇ ਪਰੈ ਜਮ ਫੰਧੁ ॥

ਅੰਗ- ੨੫੪

ਚੰਗਾ ਭਲਾ ਬੰਦਾ ਜਾਂਦੈ। ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ, ਐਨੇ ਐਕਸੀਡੈਂਟ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਐਨੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਲਗ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਦੇ ਵਿਚ 50 ਡਿਗਰੀ ਗਰਮੀ ਪੈ ਗਈ ਇਕ ਦਮ, ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਅਸਮਾਨ ਪਾਟ ਗਿਆ। ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਨੇ ਚਾਰ-ਪੰਜ ਸਾਲ ਤੋਂ ਕਿ ਅਸਮਾਨ ਪਾਟ ਗਿਆ-ਅਸਮਾਨ ਪਾਟ ਗਿਆ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਂ ਟਾਕੀ ਪਾ ਦੇਨਾਂ। ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਕੂੜ ਬੋਲਦੈ। ਟਾਕੀ ਲਾਉਣੀ ਅੱਜ ਦੇ ਸਾਇੰਸਦਾਨਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ

ਟਾਕੀ ਅਸਮਾਨ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਲਾਈਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਜੇ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਿਰਫ 12 ਕਿਲੋ ਕੂਜ਼ ਗੈਸ ਉਹ ਜੇ ਸਪਰੇਅ ਕਰ ਦੇਣ, ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਜਾ ਕੇ ਚਾਲੀ ਹਜ਼ਾਰ ਫੁੱਟ ਦੀ ਬੁਲੰਦੀ 'ਤੇ, ਉਪਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਉਹ ਸਾਰੇ ਅਸਮਾਨ ਨੂੰ ਪਾੜ ਦਏਗੀ, ਨਾ ਬੰਬ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ, ਨਾ ਆਈਟਮ ਬੰਬ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ। ਸਾਰਾ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਸੌ ਜਾਏਗਾ। ਗਾਮਾ ਰੇਜ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋ ਜਾਏਗਾ, ਬੰਦੇ ਮਰ ਜਾਣਗੇ। ਸੋ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਦੇ ਅੰਦਰ 50 ਦਰਜੇ ਗਰਮੀ ਪੈ ਗਈ। ਜਿਹੜੇ ਸਾਲ ਮੈਂ ਉਥੇ ਸੀ 1979 ਵਿਚ ਰਿਕਾਰਡ ਸੀ ਗਰਮੀ ਦਾ 100 ਦਰਜੇ ਪੈਂਦੀ ਸੀ। 101, 102 ਹੋ ਜਾਣਾ ਅਸੀਂ ਦੇਖਣਾ ਕਿ ਇਹਨੂੰ ਗਰਮੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਹੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਸੀ, 32-33 ਡਿਗਰੀ 'ਤੇ ਹੀ ਰੌਲਾ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਬਹੁਤ ਗਰਮੀ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਗਰਮੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਕੀ ਹੋਇਆ, 50 ਦਰਜੇ ਚਲੀ ਗਈ। ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਨਾ ਲੱਗਿਆ, ਫੁੜਕ-ਫੁੜਕ ਕੇ ਡਿੱਗਣ ਲੱਗੇ। 800 ਬੰਦਾ ਮਰ ਗਿਆ ਉਥੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਕੋਈ ਇਤਬਾਰ ਹੈਂ ਆਦਮੀ ਦਾ? ਸੋ ਸਮਾਂ ਇਹਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹਦੇ ਕੰਟਰੋਲ ਵਿਚ ਨਹੀਂ। ਸਮਾਂ ਆਪਣੀ ਚਾਲ ਨਾਲ ਚਲਦੈ। ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਹੜੇ ਵੇਲੇ ਜਮਾਂ ਦਾ ਫੰਧਾ ਆ ਕੇ ਗਲ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਵੇ। ਸੋ ਸਮਾਂ ਤਾਂ ਲੰਘ ਗਿਆ -

ਕਰਣੇ ਹੁਤੇ ਸੁ ਨਾ ਕੀਓ ਪਰਿਓ ਲੋਭ ਕੈ ਫੰਧ ॥

ਨਾਨਕ ਸਮਿਓ ਰਮਿ ਗਇਓ ਅਬ ਕਿਉ ਰੋਵਤ ਅੰਧ ॥

ਅੰਗ- ੧੪੨੮

ਫੰਧਾ ਪੈ ਗਿਆ ਗਲ 'ਚ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੇ ਲੋਭ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਲੋਭ ਦੇ ਸਾਥੀ ਨੇ। ਕਾਮ ਹੈ, ਕ੍ਰੋਧ ਹੈ, ਮੋਹ ਹੈ, ਅਹੰਕਾਰ ਹੈ, ਅਨੇਕ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਨੇ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਘੇਰ ਲਿਆ। ਕਹਿੰਦੇ, ਫੰਧਾ ਪਾ ਲਿਆ ਗਲ 'ਚ। ਫੰਧਾ ਚੋਰ ਪਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਫੰਧੇ ਪਾ ਲੈਂਦੇ ਨੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ, ਵੱਡਿਆਂ-ਵੱਡਿਆਂ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੇ ਗਲ 'ਚ ਰੱਸਾ ਪਾ ਦਿੰਦੇ ਨੇ, ਵਗਾਹ ਕੇ ਮਾਰਦੇ ਨੇ, ਗਲ 'ਚ ਪੈ ਜਾਂਦੈ, ਬੜੇ ਹੀ ਜ਼ਹੀਨ (expert) ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੰਧਾ ਪੈ ਗਿਆ ਤੇਰੇ ਗਲ 'ਚ। ਹੁਣ ਫੰਧਾ ਭੀੜਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਹੁਣ ਕੱਢੋਂਗਾ ਕਿਵੇਂ, ਨਿਕਲਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹੁਣ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਵਸ ਵਿਚ ਕੀ ਰਹਿ ਗਿਆ? ਸਮਾਂ ਤਾਂ ਲੰਘ ਗਿਆ ਤੇਰਾ - ' ਨਾਨਕ ਸਮਿਓ ਰਮਿ ਗਇਓ।' ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਹੁਣ ਤੇਰੇ ਰੋਣ ਦਾ ਦਸ ਕੀ ਫਾਇਦੈ? ਹੁਣ ਤਾਂ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਮਾਂ ਜੋ ਲੰਘ ਗਿਆ ਉਹ ਲੰਘ ਗਿਆ -

ਧਾਰਨਾ - ਰੋਵੋਂਗੀ ਜਿੰਦੇ, ਸਮਾਂ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ।

ਫੰਧਾ ਪੈ ਗਿਆ, ਜਿਧਰ ਦੇਖਦੈ, ਬੰਧਨ ਹੀ ਬੰਧਨ ਨੇ। ਮਾਂ ਵੀ ਬੰਧਨ, ਪਿਤਾ ਵੀ ਬੰਧਨ, ਪੁੱਤ ਵੀ ਬੰਧਨ,

ਕਾਰੋਬਾਰ ਵੀ ਬੰਧਨ, ਸੋਚ ਵੀ ਬੰਧਨ, ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਤਾਂ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਵੇ? ਐਨਾ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜਕੜਿਆ ਗਿਆ ਇਹ ਜੀਵ। ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਦੇ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖਾ ਦੇਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ। 83 ਲੱਖ 99 ਹਜ਼ਾਰ 999 ਨਖਿੱਧ ਜੂਨੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਆਏ ਹਾਂ। ਜੇ ਕੋਈ ਕਹੇ ਕਿ ਇਹਦਾ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਹੈ? ਇਹਦਾ ਸਬੂਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਪੁਰਸ਼ ਕਦੇ ਵੀ ਗਲਤ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ -

ਸੰਤਨ ਕੀ ਸੁਣਿ ਸਾਚੀ ਸਾਖੀ ॥

ਸੋ ਬੋਲਹਿ ਜੋ ਪੇਖਹਿ ਆਖੀ ॥

ਅੰਗ - ੮੯੪

ਜਿਹੜੇ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਦੇਖ ਲੈਂਦੇ ਨੇ, ਸੰਤ ਉਹ ਗੱਲ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ - 'ਹਰਿ ਦਰਿ ਕੀਆ ਬਾਤਾ ਨਾਨਕ ਆਖਿ ਸੁਣਾਏ ॥' (ਅੰਗ-308)

ਕਹਿੰਦੇ, ਅੱਖੀਂ ਦੇਖ ਕੇ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਦਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦਸ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ ਸਾਡਾ ਕਿਤਾਬਾਂ 'ਚ, ਅੱਖੀਂ ਦੇਖਿਆ ਦਸ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਸਿਰ ਝੁਕਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਝੁਕਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਫੇਰ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਮੰਨ ਲਓ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਦੇਖ ਸਕੇ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਦੇਖਿਆ ਹੀ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਦਸ ਦਿਤਾ ਕਿ ਤੂੰ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਘੁੰਮਦਾ ਰਿਹੈਂ -

ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਬਹੁਤੇ ਜੁਗ ਹਾਰਿਓ ਮਾਨਸ ਦੇਹ ਲਹੀ ॥

ਅੰਗ - ੬੩੧

ਥੋੜ੍ਹਾ ਚਿਰ ਨਹੀਂ ਪਿਆਰਿਆ, ਤੈਨੂੰ ਜੁਗਾਂ ਦੇ ਜੁਗ ਲੰਘ ਗਏ ਘੁੰਮਦੇ ਨੂੰ। ਸ਼ੁਕਰ ਕਰ ਉਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਜਿਹਨੇ ਤੈਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਦੇਹੀ ਦੇ ਦਿਤੀ। ਅਰ ਤੈਨੂੰ ਦਿਖਾ ਵੀ ਦਿਤਾ -

ਗਰਭ ਕੁੰਟ ਮਹਿ ਉਰਧ ਤਪ ਕਰਤੇ ॥

ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਸਿਮਰਤ ਪ੍ਰਭੁ ਰਹਤੇ ॥

ਅੰਗ - ੨੫੧

ਮਾਂ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿਚ ਪੁੱਠਾ ਲਟਕਦਾ। ਸੁਖਮਨਾ ਨਾੜੀ 'ਚ ਸੁਰਤੀ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਗਈ ਸੀ। ਮਾਂ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿਚ, ਸੁਖਮਨਾ ਨਾੜੀ ਪਹਿਲਾਂ ਬਣੀ ਹੈ, ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ ਪਹਿਲਾਂ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਉਹਦੇ 'ਚ ਸੁਰਤ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਗਈ, ਸਵਾਸ ਵੀ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰੇ ਹੋਏ ਸੀ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਬੰਦੇ ਦਾ ਦਮ ਘੁਟ ਜਾਂਦੈ ਐਨੇ ਹਨ੍ਹੇਰੇ 'ਚ। ਕਿਤੇ ਹਵਾ ਲਗਦੀ ਹੈ? ਬਿਲਕੁਲ ਹਨ੍ਹੇਰ ਘੁੰਪ ਹੈ। ਉਥੇ ਕਿਵੇਂ ਬਚਦੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਇਹਦੀ ਸਮਾਧੀ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅਫੁਰ ਸਮਾਧੀ। ਜੇ ਉਥੇ ਦਿਸਦੈ ਕੁਛ, ਫੁਰਨਾ ਆਉਂਦੈ, ਤਾਂ ਪੂਰੇ ਜਨਮ ਦਾ ਆਉਂਦੈ ਕਿ ਫਲਾਣੇ ਜਨਮ 'ਚ ਮੈਂ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੀਗਾ, ਐਨੇ ਭੋਗ ਭੋਗੇ, ਐਨੀਆਂ ਮੈਂ ਗਲਤੀਆਂ ਕਰੀਆਂ ਤੇ ਇਹਦਾ ਫਲ ਮੈਨੂੰ ਕੀ ਮਿਲਿਆ, ਮੈਂ ਫਲਾਣੀ ਜੂਨੀ 'ਚ ਗਿਰ ਗਿਆ। ਗਿਰ ਜਾਂਦੈ ਬੰਦਾ, ਥੱਲੇ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦੈ।

ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਉਨੇ ਵਾਲੇ, ਸਾਹਨੇਵਾਲ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਸੁਧ ਸਿੰਘ ਉਥੇ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸੀ। ਕਹਿੰਦੇ, ਸੁੱਧ ਸਿੰਘਾ! ਆਹ ਹਾਥੀ 'ਤੇ ਨਾ ਬਈ ਚੜ੍ਹਿਆ ਕਰ। ਕਿਉਂਕਿ ਹਾਥੀ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਆਇਆ ਸੀ। ਅੰਗਰਖਿਅਕਾਂ ਨੇ ਸਮਝ ਲਿਆ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਹਾਥੀ ਬਿਠਾਇਆ ਹੈ, ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਬੁਰਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਕਿਉਂ ਮਹਾਰਾਜ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਤੇਰੀ ਜਾਨ ਦਾ ਵੈਰੀ ਹੈ ਇਹ।

ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਨੂੰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਦਸ ਦਿਓ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਫੇਰ ਵੀ ਤੂੰ ਕਿਹੜਾ ਇਤਬਾਰ ਕਰਨੈ, ਜੇ ਦਸ ਵੀ ਦੇਵਾਂਗੇ।

ਮਨੁੱਖ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇਖ ਕੇ ਫੇਰ ਮੁਕਰ ਜਾਂਦੇ। ਬਿਲਕੁਲ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦੇਖਦੇ ਬੇਅੰਤ ਗੱਲਾਂ ਕਿ ਆਹ ਗੱਲ ਬਿਲਕੁਲ ਅਲੱਗ ਹੋਈ ਹੈ। ਅਰ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਹੋਈ ਹੈ। ਦੇਖ ਕੇ ਫੇਰ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ। ਰੱਬ ਦੀ ਕੁਦਰਤ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਭੁੱਲਿਆ ਰਹਿੰਦੇ। ਨਹੀਂ ਯਾਦ ਆਉਂਦਾ ਇਹਦੇ। ਗੁਰੂ ਦਸ ਦਿੰਦੇ ਕਿ ਤੂੰ ਤਾਂ ਭਟਕਦਾ ਫਿਰਦਾ ਰਿਹੈਂ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਤਕ। ਇਹ ਜਦੋਂ ਫੇਰ ਮਾਂ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ, ਇਹਨੂੰ ਉਹ ਜਨਮ ਦਿਸਦੇ ਨੇ, ਫੇਰ ਇਹ ਕੰਬਦੇ। ਕੰਬ ਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਕਿ ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ! ਆਹ ਜਿਹੜਾ ਨਾਮ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਹੁਣ ਚੱਲ ਰਿਹੈ। ਜਿਹਦੇ ਆਸਰੇ ਮੈਂ ਪੁੱਠਾ ਲਟਕਦਾ ਹੋਇਆ ਬਚਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਨਾ ਸਾਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਉਂਦੇ, ਨਾ ਇਥੇ ਕੋਈ ਸੁਖ ਦਾ ਸਾਧਨ ਹੈ। ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਨਾ ਕਦੇ ਭੁੱਲਾਂਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਤਾਂ ਬਰਕਤ ਹੀ ਬਹੁਤ ਹੈ -

ਗਰਭ ਕੁੰਟ ਮਹਿ ਉਰਧ ਤਪ ਕਰਤੇ ॥

ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਸਿਮਰਤ ਪ੍ਰਭੁ ਰਹਤੇ ॥ ਅੰਗ - ੨੫੧

ਹੁੰਦਾ ਕੀ ਹੈ? -

ਜੈਸੀ ਅਗਨਿ ਉਦਰ ਮਹਿ ਤੈਸੀ ਬਾਹਰਿ ਮਾਇਆ ॥

ਮਾਇਆ ਅਗਨਿ ਸਭ ਇਕੋ ਜੇਹੀ

ਕਰਤੈ ਖੇਲੁ ਰਚਾਇਆ ॥

ਜਾ ਤਿਸੁ ਭਾਣਾ ਤਾ ਜੰਮਿਆ ਪਰਵਾਰਿ ਭਲਾ ਭਾਇਆ ॥

ਅੰਗ- ੨੨੧

ਉਹ ਜਿਹੜੀ ਲਿਵ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਸੀ ਲਿਵ ਛੁਟ ਗਈ। ਉਹਦੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨੇ ਆਉਣਾ ਹੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਵਿੱਥ ਪੈ ਜਾਵੇ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਉਤੇ, ਦੂਜੀ ਚੀਜ਼ ਉਥੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਉਹਦੇ ਥਾਂ 'ਤੇ ਕੀ ਹੋਇਆ -

ਲਿਵ ਛੁੜਕੀ ਲਗੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ

ਮਾਇਆ ਅਮਰੁ ਵਰਤਾਇਆ ॥

ਅੰਗ- ੨੨੧

ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਦੇ ਸਾਥੀ ਆ ਗਏ ਸਾਰੇ ਜਿਹਨੂੰ ਮਾਇਆ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਮਾਇਆ ਨੇ ਹੁਣ ਆਪਣਾ ਹੁਕਮ ਵਰਤਾ ਦਿਤਾ। ਐਸਾ ਧਾਰਮਿਕ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੁਕਦੇਵ ਦਾ ਜਨਮ ਜਦੋਂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਇਹ ਜਨਮ ਲੈਂਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਬੜੀਆਂ ਪ੍ਰਾਥਨਾਵਾਂ ਕਰੀਆਂ, ਬਿਆਸ ਜੀ ਵੀ ਕਰੀਆਂ ਤੇ ਉਹਦੀ ਘਰਵਾਲੀ ਨੇ ਵੀ ਕਰੀਆਂ, ਅਖੀਰ ਆਗਿਆ ਹੋਈ ਕਿ ਤੂੰ ਜਨਮ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਨੂੰ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਡਰ ਲਗਦੈ। ਜੇ ਗਿਆਨ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਵੇਲੇ ਹੈ, ਇਹ ਗਿਆਨ ਮੇਰਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿੰਦੈ ਤਾਂ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਜਨਮ ਲੈਂਨਾ, ਪਰ ਇਕ ਸਕਿੰਟ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਸਭ ਉਲਟ-ਫੁਲਟ ਹੋ ਜਾਣੈ, ਸਾਰਾ ਮਾਮਲਾ। ਇਹਨੂੰ ਮੈਂ ਭੁੱਲ ਜਾਣੈ ਤੇ ਮਾਇਆ ਆ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਅੱਗੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਧੋਖੇ ਖਾਧੇ ਨੇ, ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਜੇ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇਣੈ ਤਾਂ ਮਾਇਆ ਸੰਕੋਚ ਲੈ। ਬੋਨਤੀ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਜਨਮ ਲੈ ਲੈ, ਤੇ ਮਾਇਆ ਅਸੀਂ ਸੰਕੋਚ ਦਿਤੀ। ਜਨਮ ਲੈ ਲਿਆ, ਥੋੜ੍ਹਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਕਿਉਂਕਿ ਪਹਿਲਾ ਗਰਭ ਜਿਹੜਾ ਹੁੰਦੈ ਕਿਸ਼ੋਰ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਹੋਇਐ ਕਰਦੈ। 12 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤਕ। ਕਹਿੰਦੇ, ਗਰਭ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਉਹਨੇ ਉਦਾਸੀ ਲੈ ਲਈ ਸੀ। 12 ਸਾਲ ਦੇ ਅੰਦਰ-ਅੰਦਰ ਉਦਾਸੀ ਲੈ ਲਈ ਉਹਨੇ।

ਪਿਤਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਘਰੋਂ ਜਾਨੈ? ਤਾਂ ਉਹਨੇ ਕਿਹਾ ਪਿਤਾ ਜੀ! ਮੈਂ ਦੇਖਿਐ ਕਿ ਮੇਰਾ ਮੰਦਾ ਹਾਲ ਕਿਵੇਂ ਹੁੰਦੈ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਂ ਇਕ ਜਨਮ ਵਿਚ ਗਧਾ ਸੀਗਾ। ਮਾਲਕ ਮੇਰਾ ਕਮਜ਼ੋਰ ਸੀ ਖਾਣ ਨੂੰ ਦਿੰਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਇੱਟਾਂ-ਵੱਟੇ ਢੋਈ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਮਿੱਟੀ ਢੋਈ ਜਾਣੀ, ਭਾਂਡੇ ਬਣਾਈ ਜਾਣੇ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਵਿਹਲਾ ਹੋਣਾ ਕੰਮ ਤੋਂ, ਮੈਨੂੰ ਡੰਡਾ ਮਾਰਨਾ, ਰੂੜੀਆਂ 'ਤੇ ਛੱਡ ਦੇਣਾ। ਉਥੇ ਗੋਰੇ ਨਾਲ ਲਿਬੜੇ ਹੋਏ ਟਾਂਡੇ ਖਾਣੇ ਮੈਂ। ਨਾਲੇ ਮੈਂ ਰੋਂਦਾ ਹੁੰਦਾ। ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਪੱਠੇ ਪਾਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤੇ ਅਖੀਰ ਮੈਨੂੰ ਉਹਨੇ ਇਕ ਧੋਬੀ ਨੂੰ ਵੇਚ ਦਿਤਾ। ਉਹ ਧੋਬੀ ਨੇ ਲੈ ਲਿਆ, ਧੋਬੀਘਾਟ 'ਤੇ ਉਹ ਕੱਪੜੇ ਲੈ ਕੇ ਜਾਇਆ ਕਰੇ। ਧੋ ਕੇ ਗਿੱਲੇ ਮੇਰੀ ਪਿੱਠ 'ਤੇ ਲੱਦ ਦਿਆ ਕਰੇ। ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਤੁਰ ਨਾ ਹੋਇਆ ਕਰੇ, ਮੇਰੀਆਂ ਲੱਤਾਂ 'ਤੇ ਡੰਡੇ ਮਾਰੀ ਜਾਇਆ ਕਰੇ। ਕਮਜ਼ੋਰ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਕ ਦਿਨ ਦਲਦਲ ਸੀ। ਉਹਦੇ ਵਿਚੋਂ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਲੰਘਣ ਲੱਗਿਆ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਸ ਵਿਚ ਖੁਭ ਗਿਆ। ਧੋਬੀ ਨੇ ਕੱਪੜੇ ਲਾਹ ਲਏ। ਮੈਂ ਬਥੇਰੇ ਹੱਥ ਪੈਰ ਮਾਰੇ, ਜਿੰਨੇ ਹੱਥ ਪੈਰ ਮਾਰਾਂ, ਓਨਾ ਹੀ ਥੱਲੇ ਨੂੰ ਜਾਈ ਜਾਵਾਂ। ਅਖੀਰ ਧੋਬੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹਨੇ ਤਾਂ ਮਰਨਾ ਹੀ ਹੈ, ਅੱਜ ਮਰਨਾ ਸੀ ਕੱਲ੍ਹ ਮਰਨਾ ਸੀ, ਮਰਨ ਦੇ ਇਹਨੂੰ। ਕਹਿੰਦਾ, ਪਿਤਾ ਜੀ!

ਉਥੇ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਪੈਂਖੜ ਲਾ ਕੇ ਸੁੱਟ ਦਿੰਦਾ ਹੁੰਦਾ। ਮੂਹਰਲੇ ਸੱਜੇ ਪੈਰ ਨਾਲ, ਪਿਛਲਾ ਖੱਬਾ ਪੈਰ ਰੱਸੀ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਦੇਣਾ ਇਹਨੂੰ ਪੈਖੜ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਨੱਠ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਭੱਜ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਉਲਟ ਨੇ। ਇਕੱਠੇ ਤਾਂ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਲਗ ਸਕਦੇ। ਕਹਿੰਦਾ, ਉਥੋਂ ਮੈਂ ਵਾੜਾਂ 'ਚੋਂ ਘਾਹ ਕੱਢ-ਕੱਢ ਖਾਣਾ, ਮੇਰੀ ਨੱਕ ਵਿਚ ਸੂਲਾਂ ਚੁੱਭ ਜਾਣੀਆਂ। ਉਹ ਨੱਕ ਪੱਕ ਗਿਆ, ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ। ਮੈਂ ਚੁਗਣਾ ਹੀ ਛੱਡ ਦਿਤਾ। ਮਾੜਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹਨੇ ਕਿਹਾ ਇਹ ਤਾਂ ਮਰਨ ਵਾਲਾ ਹੀ ਹੈ, ਚਲ ਇਹਨੂੰ ਕਿਹੜਾ ਕੱਢੇ, ਆਪ ਕੱਪੜੇ ਧੋਣ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਲੋਕ ਉਥੇ ਮੇਰੀ ਪਿੱਠ ਦੇ ਉਤੇ ਪੈਰ ਧਰ ਕੇ ਦਲਦਲ 'ਚੋਂ ਲੰਘਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ। ਅਖੀਰ ਮੈਂ ਖੁਭਦਾ ਗਿਆ, ਹਿਲਦਾ ਵੀ ਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਨਿਕਲਾਂ। ਐਨਾ ਮੈਂ ਖੁਭ ਗਿਆ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਕਾਵਾਂ ਨੇ ਜਾਣ ਲਿਆ ਕਿ ਮੁਰਦਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਮੇਰੀ ਪਿੱਠ ਉਧੇੜ ਦਿਤੀ। ਇਥੇ ਤਕ ਕਰਿਆ ਕਿ ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਜਿਉਂਦੇ ਦੀਆਂ ਹੀ ਖਾ ਗਏ। ਮੇਰੇ ਨੱਕ ਵਿਚ ਗਾਰਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਉਹ ਜਿਹੜੀਆਂ ਘੜੀਆਂ ਮੇਰੇ ਤੜਫਣ ਦੀਆਂ ਨੇ ਪਿਤਾ ਜੀ! ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਭੁੱਲ ਨਹੀਂ ਸਕੀਆਂ, ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲੀਆਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਪੇਟ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਂਦੇ 'ਤੇ ਮਾਇਆ ਨਾ ਪਈ। ਸੌ ਜਨਮ ਦਾ ਗਿਆਨ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਕਹਿੰਦਾ, ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਦੱਸੋ ਕਿ ਮੈਂ ਮੁੜ ਕੇ ਉਸ ਚੱਕਰ 'ਚ ਫੇਰ ਪੈ ਜਾਵਾਂ? ਇਹ ਤਾਂ ਮੂਰਖ ਲੋਕ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਮੰਨਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਗੁਰੂ ਪੀਰ ਕਹੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਪਰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ - **'ਗਰਭ ਭੁੰਟ ਮਹਿ ਉਰਧ ਤਪ ਕਰਤੇ ॥ ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਸਿਮਰਤ ਪ੍ਰਭੁ ਰਹਤੇ ॥'** (ਅੰਗ - 251) ਤਪ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਪੁੱਠਾ ਲਟਕ ਕੇ ਅਰ ਤੇਰੀ ਸੁਰਤੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਸ਼ਬਦ ਧੁਨ ਦੇ ਨਾਲ। ਉਹ ਧੁਨ ਜਿਹੜੀ ਸੀ ਉਹ ਟੁੱਟ ਗਈ।

ਕਿਉਂਕਿ ਕਈ ਤਰਕਬਾਜ਼ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਉਥੇ ਮੰਤਰ ਕੀਹਨੇ ਦਿਤਾ? ਮੰਤਰ ਹੋ ਪਿਆਰਿਓ! ਨਾਮ ਹੋਰ ਹੈ। ਇਹ ਅੱਡ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ। ਜਿਵੇਂ ਆਹ ਸੰਸਾਰ ਹੋਰ ਹੈ, ਰੱਬ ਹੋਰ ਹੈ, ਅੱਡ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਰੱਬ ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਇਕੋ ਨੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੰਤਰ ਤੇ ਨਾਮ ਵੀ ਇਕੋ ਹੀ ਹੈ। ਪਰ ਜੇ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਕਰਨੇ ਨੇ, ਅੱਡ ਵੀ ਹੋਗੇ। ਨਾਮ ਐਨਰਜੀ ਹੈ, ਸ਼ਬਦ ਐਨਰਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਉਹਨੂੰ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ - **'ਲਿਵ ਫੁੜਕੀ ਲਗੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਮਾਇਆ ਅਮਰੁ ਵਰਤਾਇਆ ॥'** (ਅੰਗ-921)

ਅਮਰ ਕੀ ਵਰਤਿਆ -
ਪਹਿਲੈ ਪਿਆਰਿ ਲਗਾ ਬਣ ਦੁਧਿ ॥

ਦੂਜੈ ਮਾਇ ਬਾਪ ਕੀ ਸੁਧਿ ॥
ਤੀਜੈ ਭਯਾ ਭਾਭੀ ਬੋਬ ॥
ਚਉਥੈ ਪਿਆਰਿ ਉਪੰਨੀ ਖੇਡ ॥
ਪੰਜਵੈ ਖਾਣ ਪੀਅਣ ਕੀ ਧਾਤੁ ॥
ਛਿਵੈ ਕਾਮੁ ਨ ਪੁਛੈ ਜਾਤਿ ॥
ਸਤਵੈ ਸੰਜਿ ਕੀਆ ਘਰ ਵਾਸੁ ॥
ਅਠਵੈ ਕ੍ਰੋਧੁ ਹੋਆ ਤਨ ਨਾਸੁ ॥
ਨਾਵੈ ਧਉਲੇ ਉਭੇ ਸਾਹ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੭

ਸਾਹ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਹਉਕਾ ਐਨਾ ਗਹਿਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦੈ ਕਿ 80 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਦਮੀ ਹੈਰਾਨ ਹੁੰਦੈ ਕਿ ਮੇਰਾ ਨਿਰਾਦਰ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਕਰ ਰਿਹਾ। ਇਹ ਹੋ ਕੀ ਗਿਆ ਮੈਨੂੰ। ਇਹ ਐਡੇ ਗਹਿਰੇ ਹਉਕੇ ਕਿਉਂ ਮੈਨੂੰ ਆਉਣ ਲਗ ਗਏ? ਇਹਨੂੰ ਉਭੇ ਸਾਹ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਹਉਕਾ ਆਉਂਦੈ। ਖੁਸ਼ੀ ਖੇੜਾ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੈ ਅੰਦਰੋਂ। ਮੂਹਰੇ ਦਿਨ ਦਿਸਦੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਆਏ ਕਿ ਨਾ ਆਏ। ਕੁਛ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਦੋਂ ਗੁਲੇਲਾ ਕਾਲ ਦਾ ਆ ਕੇ ਪੈ ਜਾਵੇ।

ਦਸਵੈ ਦਯਾ ਹੋਆ ਸੁਆਹ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੭

ਕਹਿੰਦੇ, ਫੇਰ ਸੁਆਹ ਹੀ ਬਣਨੀ ਹੈ।

ਗਏ ਸਿਗੀਤ ਪੁਕਾਰੀ ਧਾਹ ॥

ਉਡਿਆ ਹੰਸੁ ਦਸਾਏ ਰਾਹ ॥

ਆਇਆ ਗਇਆ ਮੁਇਆ ਨਾਉ ॥

ਪਿਛੈ ਪਤਲਿ ਸਦਿਹੁ ਕਾਵ ॥

ਨਾਨਕ ਮਨਮੁਖਿ ਅੰਧੁ ਪਿਆਰੁ ॥

ਬਾਝੁ ਗੁਰੂ ਭੁਬਾ ਸੰਸਾਰੁ ॥ ੨ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੭

ਖਤਮ ਹੋ ਗਈਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ। ਆਹ ਇਹਦਾ ਹਾਲ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਅਮੀਰ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਗਰੀਬ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਰੰਕ ਹੈ, ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਹਾਲ ਹੁੰਦੈ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਤੂੰ ਹੁਣ ਵਕਤ ਨਹੀਂ ਸੰਭਾਲਦਾ। ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਦੇ ਨਾਲ ਤੈਨੂੰ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਐ। ਸੰਭਾਲ ਲੈ ਵਕਤ। ਪਰ ਕੋਈ-ਕੋਈ ਕਰਮਾਂ ਵਾਲਾ ਐਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਹਦੇ ਉਤੇ ਕਿਸੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪੈ ਜਾਵੇ। ਸੰਗਤ ਹੋ ਜਾਵੇ ਇਕ ਵਾਰੀ -

ਕਬਹੂ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਇਹੁ ਪਾਵੈ ॥

ਅੰਗ - ੨੭੮

ਇਹ ਫੇਰ ਗਿਰਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਾਧੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਇਹ ਮਨੋ ਤਨੋ ਕਰਦੈ। ਜਨਮ ਬਦਲ ਲੈਂਦੈ, ਲੇਕਿਨ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਜਿਵੇਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸੌਂ ਜਾਂਦੈ ਰਾਤ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦਾ-ਪੜ੍ਹਦਾ। ਫੇਰ ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਉਠਦੈ, ਆਪਣੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਫੇਰ ਸਾਂਭ ਲੈਂਦੈ। ਆਹੀ ਫਰਕ ਪੈਂਦੈ ਬੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ।

ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ (ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ, ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ) ਦਸਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ ਪਹਿਲੇ ਜਨਮ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮਨੁੱਖ, ਜਿਹਦੇ ਸੰਸਕਾਰ ਚੰਗੇ ਹੋਣ, ਉਹ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਪੁੰਨ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਕਿ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਨਮਕ ਧਰ ਆਇਆ, ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਪਾ ਕੇ ਰਖ ਦਿਤਾ। ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਵਿਚ ਇਥੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦਿੰਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੋਈ। ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਕੀ ਤੁਅਲਕ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਲ। ਕੀੜਿਆਂ ਨੂੰ ਤਿਲ ਚੌਲੀ ਪਾ ਦਿਤੀ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਾ ਦਿਤਾ। ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਪੁੰਨ ਨੇ ਇਹ। ਲੇਕਿਨ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਫਲ ਕੀ ਹੁੰਦੈ? ਉਹਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਫੇਰ ਮਿਲ ਜਾਂਦੈ। ਫੇਰ ਉਹ ਕੀ ਕਰਦੈ? ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਤਾਂ ਕਰਮ ਕਰ ਲਏ, ਫੇਰ ਉਹ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਕਰਮ ਕਰਨ ਲਗ ਜਾਂਦੈ। ਲੰਗਰ ਚਲਾ ਦਿਤਾ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵਸਤਰ ਦੇ ਦਿਤਾ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਹੋਰ ਮਦਦ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਜਨਮ ਜਾਂਦਾ ਰਹਿੰਦੈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਤੀਸਰਾ ਜਨਮ ਆ ਜਾਂਦੈ -

ਹਰਿ ਜਾਣੈ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਜੋ ਜੀਇ ਵਰਤੈ

ਪ੍ਰਭੁ ਘਾਲਿਆ ਕਿਸੈ ਕਾ ਇਕੁ ਤਿਲੁ ਨ ਗਵਾਈ ॥

ਅੰਗ- ੮੫੯

ਇਕ ਤਿਲ ਜਿੰਨਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਗਵਾਉਂਦਾ ਕਿਸੇ ਦਾ। ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੋ ਜਾਂਦੈ ਸਟੋਰ ਵਿਚ। ਉਹ ਫੇਰ ਕੀ ਕਰਦੈ? ਉਹਦੇ ਮਨ 'ਚ ਸ਼ੌਂਕ ਜਾਗ ਪੈਂਦੈ ਕਿ ਰੱਬ ਦੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਾਂ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਕੁਰਾਹੇ ਵੀ ਜਾਂਦੈ। ਦਿਸਦੈ ਰੱਬ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਹੈਗਾ ਉਹ ਮਾਇਆ ਦਾ ਪਿਆਰਾ। ਧੋਖਾ ਖਾ ਜਾਂਦੈ। ਵੇਸ-ਵੁਸਾ, ਭੇਖ ਉਸ ਦਾ ਰੱਬ ਦੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਪਰ ਅੰਦਰ ਮਾਇਆ ਦਾ ਪਿਆਰ ਭਰਿਆ ਪਿਆ। ਭੇਰਾ ਜਿੰਨਾ ਵੀ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਗਵਾਉਂਦਾ। ਜਿਥੋਂ ਨਾਹ ਹੋਵੇ ਉਥੇ ਜਾਣਾ ਹੀ ਜਾਣਾ ਹੈ ਉਹਨੇ। ਸਾਧੂ ਭੇਖ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੋਹਿਆ ਹੋਇਐ। ਲੇਕਿਨ ਉਹਦਾ ਪਿਛਲਾ ਪੁੰਨ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰ ਕੇ ਚੰਗੇ ਸਾਧੂਆਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਲੈ ਆਉਂਦੈ। ਅਜੇ ਸੰਗਤ ਲੱਗੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਨਮ ਫੇਰ ਬੀਤ ਗਿਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਜਦੋਂ ਚੌਥਾ ਜਨਮ ਆਉਂਦੈ ਫੇਰ ਕਹਿੰਦੇ, ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਉਸਨੂੰ ਪ੍ਰੀਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਸਾਧੂ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਨਾ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਕੁਛ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਨਾ ਲੈਣਾ ਹੈ। ਉਵੇਂ ਹੀ ਅੰਦਰ ਪਿਆਰ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੈ। ਉਹਦਾ ਫਲ ਕੀ ਹੁੰਦੈ, ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਕਦੇ ਨਾ ਕਦੇ attention (ਧਿਆਨ) ਉਹਦੇ ਵਲ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਕਦੇ ਨਾ ਕਦੇ ਉਹ ਨਿਗ੍ਰਾ ਭਰ ਕੇ ਦੇਖ ਲੈਂਦੇ ਨੇ, ਕਦੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਨੇ, ਕਦੇ ਨੇੜੇ ਲਾ ਲੈਂਦੇ ਨੇ।

ਉਹ ਫੇਰ ਪੁੰਨ ਕਰਮ ਕਰਦੈ। ਪਾਠ ਕਰਦੈ, ਦਾਨ

ਕਰਦੈ, ਸੇਵਾ ਕਰਦੈ, ਨੇਕੀਆਂ ਕਰਦੈ। ਲੇਕਿਨ ਜਨਮ ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਸਫਲਾ ਕਰਿਆ। ਅਗਲਾ ਜਨਮ ਫੇਰ ਆ ਗਿਆ। ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਕੀ ਹੁੰਦੈ? ਉਹਦੇ ਮਨ 'ਚ ਆਉਂਦੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਧਾਰੀਏ। ਉਹ ਜਿਹੜੇ ਕਰਮ ਕੀਤੇ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮਾਂ ਦੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਪੂਰਬ ਕਰਮ ਅੰਕੁਰ ਜਬ ਪ੍ਰਗਟੇ

ਭੋਟਿਓ ਪੁਰਖੁ ਰਸਿਕ ਬੈਰਾਗੀ ॥

ਅੰਗ- ੨੦੪

ਹੁਣ ਅੰਕੁਰ ਫੁਟ ਆਇਆ, ਉਹਨਾਂ ਪੁੰਨਾਂ ਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ ਪੜ੍ਹੋ ਪਿਆਰ ਨਾਲ -

ਧਾਰਨਾ - ਸਾਧੂ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਸੁੱਤੇ ਜਦ ਭਾਗ ਜਾਗਦੇ।

ਕਿੰਨੇ ਜਨਮ ਲੰਘ ਗਏ, ਨੇਕੀ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ, ਚੰਗੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ, ਅਜੇ ਗੱਲ ਤਾਂ ਬਣੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇ ਤਾਂ ਬੁਰਿਆਈ ਕਰ ਦੇਵੇ, ਫੇਰ ਖੁੰਝ ਗਿਆ ਮੌਕੇ ਤੋਂ। ਗਿਆ ਆਇਆ। ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਦੇ ਨਾਲ ਇਥੇ ਕੁ ਤਕ ਪਹੁੰਚਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਵੀ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਪਰ ਜੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਰਹੇ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਰਹੇ। ਉਹ ਬਦੀਆਂ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਂਦੈ, ਬਦਲੇ ਲੈਣ ਤੋਂ, ਕਤਲ ਕਰਨ ਤੋਂ, ਡਾਕੇ ਮਾਰਨ ਤੋਂ, ਧੋਖੇ ਦੇਣ ਤੋਂ, ਛਲ ਕਪਟ ਕਰਨ ਤੋਂ, ਮਾੜੇ ਕਰਮ ਬੀਜਣ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਂਦੈ।

ਹੁਣੇ ਦਸਿਆ ਸੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿ ਉਹ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਕਾਂ ਬਿਰਤੀ ਉਹਦੀ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਬਗਲਾ ਬਿਰਤੀ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਨੇਕੀ ਵਲ ਨੂੰ ਉਹਦਾ ਪੈਰ ਵਧਦੈ। ਅੰਦਰੋਂ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਨੇਕੀ ਕਰਾਂ। ਮੈਂ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਾਂ, ਮੈਂ ਜਾਵਾਂ। ਲੇਕਿਨ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਅਜੇ ਸੰਪਰਕ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਜਨਮ ਫੇਰ ਲੰਘ ਜਾਂਦੈ। ਉਹ ਪਿਛਲਾ ਜਿਹੜਾ ਤਪ ਕੀਤਾ ਹੋਇਐ ਉਹ ਬਚਪਨ ਦੇ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਸਾਲ ਦੇ ਹੀ ਨੂੰ, ਸੋਝੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਉਹਦਾ ਮਨ ਕਰਦੈ ਕਿ ਮੈਂ ਸਤਿਸੰਗ 'ਚ ਆਵਾਂ। ਮਾਂ-ਬਾਪ ਨਾ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣ, ਉਂਗਲੀ ਫੜ ਕੇ ਲੈ ਆਂਦੇ ਨੇ ਕਿ ਮੈਂ ਜਾਣਾ ਹੈ ਸਤਿਸੰਗ 'ਚ। ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਚੱਲੋ।

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਜਦੋਂ ਇਥੇ ਦੀਵਾਨ ਲਗਦੇ ਹੁੰਦੇ। ਮੈਂ ਦੇਖਣਾ, ਵੱਡੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੇ ਤਾਂ ਘੋਲ ਕਰਨੀ। ਬੱਚੇ ਜਿਹੜੇ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਪਹਿਲੀ ਦੂਜੀ ਵਾਲੇ ਸੀ, ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਤਿਆਰ ਖੜ੍ਹੇ ਹੁੰਦੇ ਘਰ ਦੇ ਬਾਹਰ, ਨਹੀਂ ਪਾਪਾ ਆਪਾਂ ਦੀਵਾਨ 'ਤੇ ਚਲਾਂਗੇ। ਬੱਚੇ ਕਿਉਂ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਸੰਸਕਾਰ ਪ੍ਰਬਲ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਆਪ ਵੀ ਤਰਨਾ ਸੀ ਤੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਨੂੰ ਵੀ ਤਾਰਨਾ ਸੀ। ਮਾਂ-ਬਾਪ ਦੇ ਕਰਮ ਜਿਹੜੇ ਸੀ ਅਜੇ ਮੰਦ ਸੀ। ਲੇਕਿਨ ਉਹ ਬੱਚੇ ਲੈ ਆਉਂਦੇ ਨੇ। ਆਪ ਵੀ ਆਉਂਦੇ ਨੇ ਤੇ ਫੇਰ ਸਤਿਸੰਗ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸਤਿਸੰਗ ਨਾਲ

ਪਿਆਰ ਪੈ ਜਾਂਦੈ। ਫੇਰ ਸਤਿਸੰਗ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਤੈਨੂੰ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣਾ -

ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਉ ਨ ਪਾਈਐ ਬੁਝਹੁ ਕਰਿ ਵੀਚਾਰੁ ॥ ॥
ਨਾਨਕ ਪੂਰੈ ਭਾਗਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਸੁਖੁ ਪਾਏ ਜੁਗ ਚਾਰਿ ॥

ਅੰਗ- ੬੪੯

ਪਰ ਭਾਗ ਪੂਰੇ ਬਣਨ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਲ ਮੇਲ ਹੁੰਦੈ। ਹੁਣ ਇਹਦੇ 'ਚ ਇਕ ਵਿਚਾਰ ਬੜੀ ਗੰਭੀਰ ਹੈ। ਉਹ ਜੇ ਕਹਾਂ ਤਾਂ ਗੁੱਸੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਨਾ ਕਹਾਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ ਤੋਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ। ਗੱਲ ਮੈਂ ਸਾਫ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ, ਗੋਲ-ਮੇਲ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਅਸੀਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਾਂ ਛਕ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ, ਉਹ ਹੁੰਦਾ ਕੀ ਹੈ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਚੱਲੀ ਹੋਈ ਰੀਤ ਹੈ। ਇਹ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੇ। ਮਾਇਆ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਜਿਹੜੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਉਹ ਮ੍ਰਿਤ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਉਹਨਾਂ ਅੰਦਰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਰੰਟ ਨਹੀਂ ਪਾਸ ਹੁੰਦੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਤਾਬੇ ਆਉਣੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮਨ ਨਹੀਂ ਜੁੜਦਾ। ਉਹ ਜੇ ਸੁਰਤ ਨਾ ਜੁੜੀ। ਸੁਰਤ ਨਾਲ ਸੁਰਤ ਜੁੜੇ ਤਾਂ ਕਰੰਟ ਪਾਸ ਹੋਵੇ। ਉਹ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦੈ, ਖੰਡਾ ਫੇਰਦੈ, ਉਹਦਾ ਮਨ ਜੇ ਉਡਾਰੀਆਂ ਮਾਰਦਾ ਫਿਰਦੈ, ਫੇਰ ਤਾਂ ਸੁਰਤ ਨਾਲ ਸੁਰਤ ਰਲੀ ਨਾਂਹ। ਫੇਰ ਉਹ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਨਾ ਹੋ ਸਕੀ ਉਸ ਜਲ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਘਾਟਾ ਪੈ ਗਿਆ ਨਾ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਪੂਰੀ ਸ਼ਰਧਾ 'ਚ ਹਾਂ। ਕਿ ਅਸੀਂ ਅੱਜ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਕਰਨੇ, ਨਾਮ ਲੈਣੈ। ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਕੀਮਤੀ ਸਮਾਂ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹ ਅੱਜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣੈ ਤੇ ਉਧਰਲੇ ਪਾਸੇ ਸੁਰਤ ਟੁੱਟੀ ਹੋਈ ਵਾਲਾ ਆ ਗਿਆ। ਰਸਮ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਆ ਗਿਆ। ਉਹ ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀ।

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਜਦੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ। ਸ਼ੱਕ ਪੈ ਗਿਆ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ 'ਤੇ। ਬੜੀਆਂ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰਾਂ ਕਰੀਆਂ ਕਿ ਕੀ ਕਰਿਆ ਜਾਵੇ। ਅਖੀਰ ਨਿਰਣਾ ਛੱਡ ਦਿਤਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਉਤੇ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮੈਂ ਸਵੇਰੇ ਹੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠ ਕੇ ਜਾਊਂਗਾ। ਜਿਹੜਾ ਮੈਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਨਾਮ ਦਿਤੇ, ਕੀ ਸੱਚਮੁੱਚ ਇਹੀ ਸ਼ਬਦ ਹੈ, ਇਹੀ ਮੰਤਰ ਹੈ ਕਿ ਮੰਤਰ 'ਚ ਫਰਕ ਹੈ?

ਉਹ ਜਦੋਂ 2 ਵਜੇ ਸਵੇਰੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਖੁਲ੍ਹੇ ਨੇ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਨੇ। ਪੂਰਬਲੇ ਸੰਸਕਾਰ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਐਨੇ ਪ੍ਰਬਲ ਸੀਗੇ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਾਲਕੀ ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਲਾਈਟ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣ ਲਗ ਗਈ। ਇਹ ਜਾ ਕੇ ਤਾਬੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਗੁਜਰੀ ਰਾਗ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਆ ਗਿਆ ਜਿਹਦੇ 'ਚ 'ਵਾਹੁ-

ਵਾਹੁ' ਹੁੰਦੈ। ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਣ ਤਾਂ ਗਈ ਗੱਲ। ਹੋਰ ਗਹਿਰੇ ਚਲੇ ਗਏ, ਗਹਿਰੇ ਜਾ ਕੇ ਕੀ ਦੇਖਦੇ ਨੇ ਸਾਰੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹੈ। ਫੇਰ ਮਨ ਵਿਚ ਆਇਆ ਕਿ ਠੀਕ ਹੈ। ਜੇ ਮੈਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕੀਐ, ਠੀਕ ਹੈ। ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਗੁਪਤ ਬੰਦਾ ਆ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ ਗਿਆ, ਉਹਦੇ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਉਹ ਅੱਜ ਤੱਕ ਕੁਛ ਦਸ ਸਕੇ। ਕੌਣ ਸੀ, ਕਿਥੋਂ ਆਇਆ ਸੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿਥੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਨੇ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ। ਪੂਰਾ ਭਾਗ ਹੋਵੇ, ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਮਿਲਦੈ। ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਤਾਬੇ, ਜੋਤ ਤੇ ਜੁਗਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ਨੇ। ਜੁਗਤ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਕੋਲ ਹੈ, ਜੋਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ 'ਚ ਹੈ। ਜੋਤ ਤੇ ਜੁਗਤ ਵਾਲੇ ਜਦੋਂ ਦੋ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਜੋਤ ਜੁਗਤ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਬੇਅੰਤ ਸਬੂਤ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਇਆ, ਸਹਿ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਇਆ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਨਾਮ ਚੱਲ ਪਿਆ। ਪਰ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਿਚਾਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਨੇ। ਜੇ ਜਾਣਦੇ ਹੋਂ ਕਿ ਦੁਕਾਨ 'ਤੇ ਝੂਠ ਬੋਲਦਾ ਸੀ, ਗਵਾਹੀ ਦੇ ਕੇ ਆਇਐ ਤੇ ਰਲ ਗਿਆ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ 'ਚ। ਉਹਦੀ ਸੁਰਤ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜੁੜਨਾ ਤੇ ਉਹ ਜਿਹੜੀ ਕਰੰਟ ਹੈ, ਉਹ ਆ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਪਹਿਲੇ ਜਮਾਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸੋਧ ਕੇ ਰਖਦੇ ਸੀ। ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੁੰਦੈ ਕਿ ਇਹਦੀ ਸੁਰਤ ਕਮਜ਼ੋਰ ਪੈ ਗਈ। ਇਹਨੂੰ ਜੋੜੀਏ, ਇਸ ਤੋਂ ਤਪ ਕਰਾਈਏ।

ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ (ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ) ਐਵੇਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਤਿਆਰ ਕਰੇ ਉਹਨੇ। ਆਪ 1.00 ਵਜੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਉਠਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਰਾਤ ਨੂੰ 11.30 ਵਜੇ ਆਪ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸੀ ਬਿਰਾਜਣ ਵਾਸਤੇ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਕਿੰਨੇ-ਕਿੰਨੇ ਦਿਨ ਰਹੇ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ। ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੰਮ ਹੁੰਦਾ, ਬੀਬੀ ਕੋਲ ਕੰਮ ਹੁੰਦਾ, ਇਹਨੇ ਅਜੇ ਭਾਂਡੇ ਵਗੈਰਾ ਸਾਂਭਣੇ ਹੁੰਦੇ। ਅਸੀਂ ਬਾਰ੍ਹਾਂ, ਸਾਢੇ ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਵਜੇ ਪੈ ਜਾਣਾ, ਭੁੱਜੇ ਹੀ ਸੌਂ ਜਾਣਾ ਕਿ ਹੁਣ ਕਿਹੜਾ ਵੇਲਾ ਹੈ, ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਆ ਜਾਣੈ। ਸਾਰਾ ਹੀ ਘੰਟਾ ਕੁ ਆਰਾਮ ਕਰਦੇ ਸੀ ਅਸੀਂ। ਉਹ 1.00 ਵਜੇ ਉਠ ਜਾਂਦੇ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਹੁਕਮ ਸੀ ਕਿ 1.00 ਵਜੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ, 2.00 ਵਜੇ ਤਕ ਚੌਂਕੜੇ ਮਾਰ ਕੇ ਬਹਿ ਜਾਓ ਸਾਰੇ। 2.00 ਵਜੇ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 5.00 ਵਜੇ ਤਕ ਤਿੰਨ ਘੰਟੇ ਲਗਾਤਾਰ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਜਾਪ, ਚਾਹੇ ਰਸਨਾ ਨਾਲ ਕਰੋ, ਜੁਗਤ ਦਸ ਦਿੰਦੇ ਸੀ। ਸਵਾਸ ਨਾਲ ਕਰੋ, ਕੰਠ ਵਿਚ ਕਰੋ, ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਕਰੋ, ਨਾਭੀ ਵਿਚ ਕਰੋ। ਆਗਿਆ ਚੱਕਰ ਦੇ ਵਿਚ ਕਰੋ, ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਦੇ ਵਿਚ ਕਰੋ।

ਦਸਵੇਂ ਦੁਆਰ 'ਚ ਜਪੋ। ਜੁਗਤਾਂ ਸੀ। ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਉਹੀ ਜੁਗਤ ਦਸ ਦਿੰਦੇ ਸੀ। ਜੁਗਤ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਚੀਜ਼ ਹੱਥ ਆਇਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ। ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਕਰਾਇਆ ਜਾਂਦੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਹੁਕਮ ਦਿੰਦੇ ਨੇ, ਪਿਆਰਿਆ! ਜੇ ਤੂੰ ਕੁਛ ਲੈਣਾ ਦੇਣੈ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਕੋਲ ਜਾਹ, ਜਿਹੜੇ ਅਭੇਦ ਅਵਸਥਾ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਰਲੇ ਹੋਏ ਨੇ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੰਤ ਕਹਿ ਲੈ, ਗੁਰਸਿੱਖ ਕਹਿ ਲੈ, ਗੁਰਮੁਖ ਕਹਿ ਲੈ, ਜਿਹੜਾ ਕੁਛ ਕਹਿਣੈ ਕਹਿ ਲੈ, ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਦਵੀ ਬਹੁਤ ਉੱਚੀ ਦਿਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਕਦੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਆਪ ਜਪਦੈ ਤੇ ਜਪਾਉਂਦੈ ਨਾਮ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ,
ਯੁੜੀ ਮੰਗਾਂ ਉਹਨਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ।

ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਯੁੜਿ ਮੰਗੈ ਤਿਸੁ ਗੁਰਸਿਖ ਕੀ
ਜੋ ਆਪਿ ਜਪੈ ਅਵਰਹ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ ॥ ਅੰਗ- ੩੦੬

ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਕੀ ਹਰਿ ਯੁੜਿ ਦੇਹਿ
ਹਮ ਪਾਪੀ ਭੀ ਗਤਿ ਪਾਂਹਿ ॥ ਅੰਗ- ੧੪੨੪

ਨਾਮ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਫਰਕ ਹੁੰਦਾ, ਚਾਹੇ ਸੰਤ ਕਹਿ ਦਿਓ। ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਤੰਗੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਸੰਤ ਕਹਿਣ ਦੇ ਨਾਲ। ਇਕ ਦਮ ਕੰਨ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰ ਲੈਣਗੇ ਕਿ 'ਸੰਤ'? ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਹਰ ਵਕਤ ਸੰਤ-ਸੰਤ ਕਹਿ ਰਹੇ ਨੇ। ਜਿੰਨਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ 'ਚ ਸੰਤ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਇਐ, ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਇਤਿਹਾਸਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਧਾਰਮਿਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਐਨਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਇਆ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਕੇਵਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ 'ਚ ਹੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਦੇਖ ਲਿਓ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਦਸ ਦਿਓ ਆ ਕੇ ਕਿ ਜੀ ਫਲਾਣੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਵਿਚ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਇਐ। ਇਹ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਹਰ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜੀਵ ਦੇ ਉਧਾਰ ਵਾਸਤੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਅਭੇਦ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਨੇ, ਉਹਨੂੰ ਸੰਤ ਕਹਿ ਲੈ, ਸਾਧ ਕਹਿ ਲੈ, ਗੁਰਮੁਖ ਕਹਿ ਲੈ, ਜੋ ਕਹਿਣੈ ਕਹਿ ਲੈ, ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਫਰਕ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਇਕੋ ਹੀ ਹੋਇਐ ਕਰਦੈ। ਸੋਨੇ ਨੂੰ ਗੋਲਡ ਕਹਿ ਲੈ, ਸਵਰਣ ਕਹਿ ਲੈ, ਸੋਨਾ ਕਹਿ ਲੈ, ਸੋਨਾ-ਸੋਨਾ ਹੀ ਹੈ। ਕਣਕ ਨੂੰ ਵੀਟ ਕਹਿ ਲੈ, ਗੰਧਮ ਕਹਿ ਲੈ, ਗੇਹੂੰ ਕਹਿ ਲੈ, ਜਿਹੜਾ ਕਹਿਣਾ ਕਹਿ ਲੈ। ਇਕੋ ਹੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ। ਨਾਵਾਂ 'ਚ ਨਹੀਂ ਫਰਕ ਹੁੰਦਾ, ਅਵਸਥਾ ਅਭੇਦ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਉਹਦੇ ਵਾਸਤੇ, ਜੋ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹੋਣ, ਉਹ ਛਕਾਉਣ ਅੰਮ੍ਰਿਤ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਜਿਹੜੇ ਸਾਧੂਆਂ ਦੇ ਡੇਰੇ ਨੇ ਜਾਂ ਸੰਪਰਦਾਵਾਂ ਨੇ ਉਹ ਜਦੋਂ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਛਾਂਟੀ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਸਭ ਕੁਛ ਦੇਖਦੇ ਨੇ ਕਿ ਇਹ ਤਪ ਦਾ

ਪੂਰਾ ਹੈ ਕਿ ਐਵੇਂ ਹੀ ਡਾਵਾਂਡੋਲ ਬੰਦਾ ਹੈ। ਇਹਦੇ ਅਗਾਂਹਾਂ ਕੀ ਕਰਨੈ। ਇਹਦੇ 'ਚ ਤਾਂ ਕਰੰਟ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪਾਸ ਹੋਣੀ। ਟੁੱਟਿਆ ਹੋਇਐ ਗੁਰੂ ਨਾਲੋਂ, ਫਿਊਜ਼ ਬਲਬ ਹੈ। ਲਾਈਟ ਆਉਣੀ ਨਹੀਂ ਇਹਦੇ 'ਚ। ਉਹ ਦੇਖ ਲੈਂਦੇ ਨੇ, ਦੇਖ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਇਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਣਗੇ। ਇਹ ਸਾਡੇ ਹੀ ਧਰਮ 'ਚ ਹੈ। ਬਾਕੀਆਂ 'ਚ ਨਹੀਂ। ਬਾਕੀਆਂ 'ਚ ਤਾਂ ਸਿੱਧਾ ਹੀ ਗੁਰੂ ਮੰਨਦੇ ਨੇ ਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹਨੂੰ ਪੰਜਵੇਂ, ਸੱਤਵੇਂ, ਅੱਠਵੇਂ ਜਨਮ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲਗਨ ਲਗਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਵਾਲਾ ਬਣਾਂ। ਫੇਰ ਇਹਨਾਂ ਗੁਰੂ ਵਾਲੇ ਦੇ ਵਿਚ ਜਿੰਨੇ ਬਣਦੇ ਨੇ, ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਬੰਦਾ ਗੁਰੂ ਵਾਲਾ ਬਣੇ, ਉਹਦੇ 'ਚੋਂ ਪੰਜ ਨੇ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦੀ ਲਗਨ ਲਗਣੀ ਹੈ। ਨੌਂ ਹਜ਼ਾਰ ਨੌਂ ਸੌ ਪਚਾਨਵੇਂ, ਉਥੇ ਹੀ ਖੜ੍ਹ ਜਾਣਗੇ। ਚੱਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਉਹ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨਗੇ। ਬਾਣੀ ਵੀ ਵੱਡੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ, ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਣੀ ਹੀ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਜਨਮ ਪੜ੍ਹ ਲਓ, ਦੋ ਜਨਮ ਪੜ੍ਹ ਲਓ, ਚਾਰ ਜਨਮ ਪੜ੍ਹ ਲਓ, ਜਦੋਂ ਤਕ ਬਾਣੀ ਦੇ ਰੂਪ ਦੇ ਵਿਚ, ਆਪ ਨਹੀਂ ਸਮਾਉਂਦਾ, ਓਨਾਂ ਚਿਰ ਬਾਣੀ ਦਾ ਰੂਪ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ, ਓਨਾਂ ਚਿਰ ਤਰੱਕੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ। ਚਿੱਤ ਦੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। 'ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ' ਪੜ੍ਹ ਲਿਆ, ਕਹੇਗਾ ਪੜ੍ਹ ਤਾਂ ਲਿਆ ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸਹੀ ਪੜ੍ਹ ਹੋਇਐ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਗਲਤ ਪੜ੍ਹ ਹੋਇਐ।

ਕਿੰਨੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ ਪੜ੍ਹਦੈ? ਸੁਰਤ ਵੀ ਟਿਕਦੀ ਹੈ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਉਹ ਤਾਂ ਕਦੇ ਧਿਆਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ। ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ-ਪਹਿਲਾਂ ਨਹੀਂ ਟਿਕਦੀ। ਜਿੰਨਾਂ ਜ਼ੋਰ ਲਾਉਣੈ ਲਾ ਲਵੇ ਕੋਈ। ਹੱਠ ਨਾਲ ਤਾਂ ਇਥੇ ਗੱਲ ਬਣਦੀ ਨਹੀਂ। ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਸੁਰਤੀ ਨਹੀਂ ਚੱਲਿਆ ਕਰਦੀ। ਇਹ ਤਾਂ ਮਿਹਰ ਤੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ। ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਚੱਲਿਆ ਕਰਦਾ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਧਿਆਨ ਦਿਵਾਉਂਦੇ ਨੇ ਕਿ ਪਿਆਰਿਓ -

ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਉਸਤਤਿ ਕਰਹੁ ਸੰਤ ਮੀਤ ॥

ਸਾਵਧਾਨ ਏਕਾਗਰ ਚੀਤ ॥

ਅੰਗ- ੨੯੫

ਸਾਵਧਾਨ ਹੋ ਕੇ ਤੇ ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਇਕਾਗਰ ਹੋ ਕੇ ਕਰੋ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿੰਨੇ ਜਨਮ ਲਗਦੇ ਨੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਵਾਲਾ ਬਣ ਗਿਆ। ਬਦੀਆਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਗ ਗਿਆ। ਸਤਿਸੰਗ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਗਈ। ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਨੇੜਤਾ, ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਨੇੜਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਈ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਨੇੜਤਾ ਸਦਕਾ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੈ। ਮਾੜੇ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋ ਜਾਂਦੈ ਕਿ

ਆਹ ਤਾਂ ਨਰਕਾਂ 'ਚ ਲੈ ਜਾਣਗੇ ਮੈਨੂੰ। ਇਹਨਾਂ 'ਚ ਮੇਰਾ ਜਨਮ ਬਰਬਾਦ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਵਿਸ਼ੇ-ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਲੱਭਣਾ, ਇਹ ਐਵੇਂ ਹੀ ਮਾਮਲਾ ਹੀ ਹੈ ਖਾਲੀ। ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਆਉਣੀ, ਉਹ ਫੇਰ ਵਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਉਹਦੇ ਇਕ ਲਗਨ, ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਆ ਜਾਂਦੇ ਕਿ ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਪਾਰ ਉਤਾਰਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਪਰ ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਲੇਖਾ ਜੋਖਾ ਕਰਦੈ। ਅਜੇ ਨਾ ਕ੍ਰੋਧ ਹਟਿਐ, ਨਾ ਕਾਮ ਹਟਿਐ, ਨਾ ਲੋਭ ਹਟਿਐ, ਨਾ ਮੋਹ ਹਟਿਐ।

ਜਬ ਧਾਰੈ ਕੋਊ ਬੈਰੀ ਮੀਤੁ ॥

ਤਬ ਲਗੁ ਨਿਹਚਲੁ ਨਾਹੀ ਚੀਤੁ ॥ ਅੰਗ- ੨੭੮

ਉਹ ਚਿੱਤ ਨਿਸ਼ਚਲ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਫੁਰਨੇ ਰਹਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਕਿਸੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਅਜੇ ਚੱਲ ਰਿਹੈ। ਉਹ ਚਲਦੇ-ਚਲਦੇ ਸਮਾਂ ਬੀਤ ਜਾਂਦੈ। ਸੰਤ ਵੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਨੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਤਪ ਨਹੀਂ ਐਨਾ ਬਣਿਆ ਅਜੇ। ਤਪ ਬਣਨ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਤਰੱਕੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਉਹ ਜਦੋਂ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਸੁਰਤ ਟਿਕਣ ਲਗ ਜਾਵੇ। ਨਾਮ ਦੇ ਜਪਣ ਵਿਚ ਰਸ ਆਉਣ ਲਗ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਇਹ ਦਸਿਆ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਪਿਆਰਿਓ! ਹੁਣ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਲਓ ਕਿ ਤੁਹਾਡਾ ਅੰਤਸਕਰਣ ਸੁਧ ਹੋ ਗਿਆ। ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਅਸਲੀ ਡੰਡਾ ਹੈ, ਪਹਿਲਾ ਡੰਡਾ ਉਹ ਹੁਣ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਤਕ ਤਾਂ ਠੀਕ ਹੈ, ਸਫ਼ਰ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਅਜੇ ਪੌੜੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੱਭੀ। ਹੁਣ ਪੌੜੀ ਆ ਗਈ ਹੱਥ ਵਿਚ। ਉਹ ਪੌੜੀ ਹੈ ਧਰਮ ਦੀ। ਹੁਣ ਇਹਦੇ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹਨੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਸੁਰਤ ਇਕਾਗਰ ਕਰਕੇ, ਰਸ ਨੇ ਆਉਣੈ। ਫੇਰ ਨਾਮ ਜਪਣੈ। ਫੇਰ ਨਾਮ ਜਪਦੇ-ਜਪਦੇ, ਪਿਆਰ ਪੈ ਜਾਂਦੈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਕੋਈ ਰੂਪ ਨਹੀਂ, ਰੰਗ ਨਹੀਂ, ਰੇਖ ਨਹੀਂ, ਭੇਖ ਨਹੀਂ, ਚੱਕਰ ਨਹੀਂ, ਚਿਹਨ ਨਹੀਂ, ਜਾਤ ਨਹੀਂ, ਪਾਤ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਬਰਨ ਨਹੀਂ। ਲੇਕਿਨ ਜਦੋਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਆ ਗਿਆ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਬਹੁਤ ਨੇੜੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੈ -

ਜਾ ਕੈ ਰਿਦੈ ਬਿਸ੍ਵਾਸੁ ਪੁਭ ਆਇਆ ॥

ਤਤੁ ਗਿਆਨੁ ਤਿਸੁ ਮਨਿ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ ॥ ਅੰਗ- ੨੮੫

ਹੁਣ ਉਹ ਤੱਤ ਗਿਆਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੋ ਗਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਆ ਗਿਆ। ਲੇਕਿਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲ ਸਕਦਾ। ਉਹਨੂੰ ਕੱਢਣ ਵਾਲਾ ਪੂਰਾ ਹੀ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਕੱਢਦੈ। ਐਨਾ ਮੈਂ ਲੰਮਾ-ਚੌੜਾ ਵਿਖਿਆਨ ਤਾਂ ਕਰਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਇਕੋ ਵਾਰੀ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਦਾ। ਧੰਨੇ ਦੇ ਮਨ 'ਚ ਜ਼ਰਾ ਕੁ ਅਭਿਮਾਨ ਆ ਗਿਆ। ਨਿਰਮਲ ਹੰਕਾਰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਉਹਨੂੰ। ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਮੰਦ ਹੰਕਾਰ ਹੈ, ਇਕ ਨਿਰਮਲ ਹੰਕਾਰ ਹੈ। ਉਹ

ਨਿਰਮਲ ਹੰਕਾਰ ਆ ਹੀ ਜਾਂਦੈ। ਜਿਹੜਾ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਉਹਦੇ ਅੰਦਰ ਆ ਹੀ ਜਾਂਦੈ। ਉਹਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਕੁਛ ਕਰਿਆ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਤਪ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਸਾਖੀਆਂ ਸੁਣਦਾਂ, ਕਿੰਨਾ-ਕਿੰਨਾ ਤਪ ਕਰਿਐ ਹੈ, ਤਾਂ ਵੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਕਹਿ ਬੈਠਿਆ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਬੜੀ ਛੇਤੀ ਮਿਲ ਗਏ। ਕਹਿੰਦੇ, ਧੰਨਿਆ! ਤੇਰੇ ਮਨ 'ਚ ਗੁਮਾਨ ਆ ਗਿਆ? ਗੁਮਾਨ ਦਾ ਤੇ ਮੇਰਾ ਵੈਰ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਆਦਮੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਭਿਮਾਨ ਆ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਚੱਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦੈ। ਪਰ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਪਿਆਰਾ ਭਗਤ ਹੈਂ, ਤੈਨੂੰ ਬਚਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਮੈਂ -

ਹਰਿ ਜੀਉ ਅਹੰਕਾਰੁ ਨ ਭਾਵਈ ਵੇਦ ਕੂਕਿ ਸੁਣਾਵਹਿ ॥

ਅੰਗ- ੧੦੮੯

ਉਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਦਿਤੀ, ਕਹਿੰਦੇ ਦੇਖ ਤਾਂ। ਕੀ ਦੇਖਦੈ, ਆਪਣੇ ਸੌ ਜਨਮ ਦੇਖ ਰਿਹੈ। ਕਦੇ ਪਾਣੀ 'ਚ ਖੜ੍ਹਾ ਤਪ ਕਰ ਰਿਹੈ, ਕਦੇ ਪੁੱਠਾ ਲਟਕ ਰਿਹੈ, ਕਦੇ ਜਾਪ ਕਰ ਰਿਹੈ, ਕਦੇ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਿਹੈ, ਕਦੇ ਜੰਗਲਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਉਮਰ ਲੰਘਾ ਦਿਤੀ। ਵੱਡੀਆਂ-ਵੱਡੀਆਂ ਜਟਾਵਾਂ ਵਾਲਾ ਮਹਾਤਮਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਧੰਨਿਆ! ਪਿਆਰਿਆ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਤੇਰਾ ਤਪ ਸੀ ਜ਼ਬਰਦਸਤ। ਮੌਕਾ ਆ ਗਿਆ ਤੇਰਾ। ਮੌਕਾ ਆਉਣ 'ਤੇ ਮੈਂ ਮਿਲਣਾ ਹੀ ਸੀ ਤੈਨੂੰ। ਪਰ ਤੂੰ ਦੇਖ ਲੈ ਐਨੇ ਜਨਮ ਲੰਘ ਗਏ ਤੇਰੇ। ਸੈਂਕੜੇ ਜਨਮ ਲੰਘ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਵੇਈਂ ਨਦੀ 'ਚ ਟੁੱਭੀ ਮਾਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਨਵਾਬ ਨੂੰ ਸੁਮੱਤ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ! ਜੇ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨੀ ਹੈ ਤਾਂ ਚਿੱਤ ਦੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਗੁਰਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਦੌਲਤ ਖ਼ਾਨ ਨੂੰ ਬਣਾਇਆ। ਚਰਨ ਫੜ ਲਏ ਉਹਨੇ। ਕਹਿੰਦਾ, ਹੇ ਨਾਨਕ! ਮੈਂ ਪਛਾਣ ਗਿਆ, ਤੂੰ ਤਾ ਖੁਦਾਵੰਦ ਤਾਲਾ ਆਪ ਹੀ ਹੈਂ। ਨਿਸ਼ਚਾ ਆ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਐਨਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਗੁਰੂ 'ਤੇ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੀ ਹੈ। ਚਾਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਨੇ, ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ ਜਿਹੜਾ ਚੰਗਾ ਸੰਤ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ ਸਭ ਸੰਤਾਂ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਸੰਤ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਰਗੈ। ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ ਹੈ ਹੀ ਸਾਖਸ਼ਾਤ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ। ਉਹ ਅਸਲੀ ਬਾਤ ਹੈ, ਇਹਨੂੰ ਕੋਈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਕਿ ਇਹ ਐਵੇਂ ਹੀ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਗੱਲ ਹੈ। ਉਹ ਗੱਲ ਸਹੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸਦੇ ਬਾਰੇ ਐਸਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ-ਗੋਬਿੰਦ ਗੁਰੂ ਹੈ,

ਨਾਨਕ ਭੇਦ ਨਾ ਭਾਈ।
 ਸਮੁੰਦ ਵਿਰੋਲਿ ਸਰੀਰੁ ਹਮ ਦੇਖਿਆ
 ਇਕ ਵਸਤੁ ਅਨੁਪ ਦਿਖਾਈ ॥
 ਗੁਰ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੁਰੂ ਹੈ
 ਨਾਨਕ ਭੇਦੁ ਨ ਭਾਈ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥ ੮ ॥

ਅੰਗ- ੪੪੨

ਇਸ ਤੋਂ ਘੱਟ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਤਰੱਕੀ ਤੋਂ ਰੋਕ ਦਿੰਦੇ। ਮੈਂ ਇਕ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅੱਜ ਪੜ੍ਹਿਆਂ ਲਿਖਿਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਬਣਾ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ। ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰੀਤਲੜੀ ਵਾਲੇ ਨੇ ਇਕ ਵਾਰੀ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਪਰਮ ਮਨੁੱਖ। ਰੋਲਾ ਪੈ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਪਰਮ ਮਨੁੱਖ ਲਿਖ ਦਿਤਾ, ਪਰਮ ਮਨੁੱਖ ਲਿਖ ਦਿਤਾ। ਉਹੀ ਜਿਹੜੇ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਸੀ, ਨਾਸਤਕ ਬਿਰਤੀਆਂ ਦੇ ਉਹ ਜਦ ਪਹਿਲੀ ਦੂਜੀ 'ਚ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸੀ। ਹੁਣ ਉਹ ਪੀਐਚ.ਡੀ ਕਰ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸ਼ਰਧਾ ਨਹੀਂ, ਮਨੁੱਖ ਬਣਾ ਕੇ ਲਿਖਦੇ ਨੇ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਸ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਨੇ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਠੀਕ ਹੈ ਲਿਖੀ ਜਾਣ ਜਿਵੇਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵੇਚਣੀਆਂ ਨੇ। ਪਰ ਸਾਡੇ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਬੁਰਾ ਅਸਰ ਪੈਂਦੇ। ਸਾਡੀ ਸ਼ਰਧਾ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀ, ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਤਰੱਕੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀ। ਫਿੱਕੇ ਫਿਰਦੇ ਨੇ। ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਬਣਨਾ ਇਹਨਾਂ ਦਾ। ਐਵੇਂ ਭਟਕ-ਭੁਟਕ ਕੇ ਜਾਨਾਂ ਦੇ ਕੇ ਤੁਰਦੇ ਲਗਣੈ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਲਿਖਦੇ ਨੇ - 'ਸਮੁੰਦੁ ਵਿਰੋਲਿ ਸਰੀਰੁ ਹਮ ਦੇਖਿਆ ਇਕ ਵਸਤੁ ਅਨੁਪ ਦਿਖਾਈ ॥ ਗੁਰ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੁਰੂ ਹੈ ਨਾਨਕ ਭੇਦੁ ਨ ਭਾਈ ॥ (ਅੰਗ- 442)

ਗੁਰੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਏਕੋ ਜਾਣੁ ॥ ਅੰਗ- ੮੬੪

ਜਿਹੜਾ ਦੇ ਜਾਣਦੇ, ਰੱਬ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸਮਝਦੇ, ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸਮਝਦੇ, ਉਹ ਨਹੀਂ ਲੰਘਿਆ ਕਰਦਾ। ਦਵੈਤ ਪੈ ਗਈ। ਇਥੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਨੇ ਇਹਨੂੰ ਹੀ ਚੁੱਕ ਕੇ ਰੱਬ ਬਣਾ ਦੇਣੈ। ਦੋ ਰਹਿਣੇ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਪਰ ਰਸਤਾ ਇਵੇਂ ਹੀ ਚਲਦੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ।

ਸੋ ਨਵਾਬ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇਖ ਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਉਦਾਸੀ 'ਚ ਜਦੋਂ ਤੁਰਨ ਲੱਗੇ ਨੇ ਪਹਿਲਾ ਸਿੱਖ ਉਹਨੂੰ ਬਣਾਇਐ। ਪਹਿਲਾਂ ਸੀਗੇ, ਭਾਈ ਭਗੀਰਥ ਸੀਗਾ। ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਸੰਪਰਕ 'ਚ ਆ ਚੁੱਕੇ ਸੀ। ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਨੇ ਅੰਦਰੋਂ ਹੀ ਅੰਦਰੋਂ ਸਿੱਖੀ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਈ ਸੀ। ਪਰ ਇਹ ਜਦੋਂ ਉਦਾਸੀ ਨੂੰ ਗਏ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦਮ ਪੁੱਟਿਆ, ਪਹਿਲਾ ਸਿੱਖ ਵੱਡਾ ਨਵਾਬ ਬਣਾਇਆ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਸ ਦਿਤਾ ਕਿ ਨਵਾਬ ਦੌਲਤ ਖ਼ਾਨ! ਰੱਬ ਦੇ ਲੇਖੇ ਤਾਂ ਪੂਜਾ ਪਾਠ

ਪੈਂਦੇ ਜੇ ਚਿੱਤ ਦੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਹੋਵੇ। ਜੇ ਚਿੱਤ ਦੌੜਦਾ ਫਿਰਦੈ, ਛਾਲਾਂ ਮਾਰਦੈ, ਘੋੜੇ ਖਰੀਦਦੈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਬੜੇ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਉਹਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਲਿਆ। ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਡੇ ਮਨ 'ਚ ਹੁੰਦੇ ਕਿ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਨਵਾਬ ਕੀ ਕਹੇਗਾ ਕਿ ਤੂੰ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਆਇਆ ਸੀ, ਪੜ੍ਹੀ ਨਹੀਂ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦਸ ਦਿਤਾ, ਉਹਨੇ ਮੰਨ ਲਿਆ, ਫੇਰ ਸਾਨੂੰ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਡਰਦੇ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਨਵਾਬ ਨੂੰ ਦੇਖਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਦੇਖ ਰਿਹੈ। ਗੁਰੂ ਐਨਾ ਸਮਰੱਥ ਹੈ, ਹਰ ਸਿੱਖ ਦੇ ਉਤੇ ਉਹਦੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਹਰ ਵਕਤ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਥੇ ਹੀ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਉਹ ਪਰੀਪੂਰਨ ਜੋਤੀ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦੀ। ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਐ। ਕਹਿੰਦੇ -

ਗੁਰੁ ਮੇਰੈ ਸੰਗਿ ਸਦਾ ਹੈ ਨਾਲੇ ॥ ਅੰਗ - ੩੯੪

ਜਿਹੜਾ ਸਦਾ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦੇ, ਉਹ ਸਮਰੱਥ ਹੈ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪ ਹੈ। ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ। ਸੋ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮਰਦਾਨਿਆਂ! ਬਹੁਤ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਨੇ। ਸੰਸਾਰ ਦੁਖਿਆ ਪਿਐ, ਪਾਖੰਡਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਉਲਝ ਗਿਆ। ਰਸਤਾ ਲੱਭਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਰਸਤੇ ਗੁਆਚ ਗਏ ਪਿਆਰਿਆ, ਹੁਣ ਆਪਾਂ ਚਲਣੈ ਸੰਸਾਰ ਵਲ। ਛੱਡ ਦੇ, ਆਪਾਂ ਇਹ ਕੰਮ-ਕਾਰ ਕੀ ਕਰਨੇ ਨੇ, ਕਿਸ ਕੰਮ ਨੇ ਜਦ ਸੰਸਾਰ ਦੁਖੀ ਹੈ।

ਮਹਾਰਾਜ! ਬੱਚੇ ਛੋਟੇ ਨੇ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਰਾਖਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਨਾ ਕਰ। ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਬੱਚੇ ਜਿਹੜੇ ਨੇ ਉਹ ਗਲਤ ਰਾਹਾਂ 'ਤੇ ਪਏ ਹੋਏ ਨੇ। ਇਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਾਂ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਾਂ? ਕਹਿੰਦੇ, ਕਿਥੇ ਚਲਣੈ ਮਰਦਾਨਿਆਂ! ਦਸ ਦੇ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਪਿੱਛੇ ਤੁਸੀਂ ਮੂਹਰੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਫੇਰ, ਕਹਿੰਦੇ, ਮਰਦਾਨਿਆਂ! ਰੂਹ ਵਿਲਕ ਰਹੀ ਹੈ। ਰਸਤਾ ਲੱਭ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਉਹਨੂੰ। ਬਹੁਤ ਵੈਰਾਗ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ। ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਲੱਭ ਰਿਹਾ। ਭਟਕ ਰਿਹੈ। ਸੱਚੀ ਪ੍ਰਾਥਨਾ ਰੱਬ ਦੇ ਦਰ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ। ਸੁਣੋ ਉਸ ਨੂੰ। ਆਵਾਜ਼ ਆ ਰਹੀ ਹੈ, ਪੜ੍ਹੋ ਪਿਆਰ ਨਾਲ -

ਧਾਰਨਾ - ਹਰਿ ਦਰਸਨ ਕੀ ਆਸਾ ਮੇਰੇ ਮਨ,
 ਹਰਿ ਦਰਸਨ ਕੀ ਆਸਾ।

ਜਿਉ ਮਛਲੀ ਬਿਨੁ ਪਾਣੀਐ ਕਿਉ ਜੀਵਣੁ ਪਾਵੈ ॥

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 49 ਤੇ)

ਈਸ਼ਰ ਅਮੋਲਕ ਲਾਲ

ਕ੍ਰਿਤ - ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ

੩੨. ਜੀਵਨ ਮੁਕਤੀ ਕਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕਰਨੇ ਵਾਸਤੇ

1. ਉਪਰਾਮ 2. ਵੈਰਾਗ 3. ਬੋਧ ਔਰ ਚੌਥਾ ਪੂਰਨ ਏਕਾਂਤ ਕੀ ਅਜ਼ਹਦ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ

1. ਪਹਿਲੀ ਬਾਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਯਾਦ ਨਾ ਆਨਾ = ਉਪਰਾਮ।

2. ਵੈਰਾਗ - ਅਸਥੂਲ, ਸੂਖਸ਼ਮ, ਕਾਰਨ, ਸਮਸ਼ਟੀ, ਵਿਅਸ਼ਟੀ, ਪਰਪੰਚ ਕੇ ਸਿਰਫ਼ ਮਨ ਕੀ ਕਲਪਨਾ ਮਾਤਰ ਸਮਝ ਕਰ, ਕਿਸੀ ਭੀ ਚੀਜ਼ ਕੀ ਖਾਹਿਸ਼ ਬਿਲਕੁਲ ਨ ਹੋਨਾ।

3. ਬੋਧ = ਆਤਮਾ, ਅਸਥੂਲ ਸਰੀਰ, ਸੂਖਸ਼ਮ ਸਰੀਰ, ਪਾਂਚ ਪ੍ਰਾਣ, ਕਰਮ ਇੰਦ੍ਰੇ, ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰੇ ਅੰਤਹਕਰਣ ਸੇ ਨਿਆਰਾ, ਚਿੰਨ੍ਹਮਾਤਰ ਔਰ ਨਿਰਵਿਕਲਪ ਮੇਂ ਇਸਥਿਤੀ ਹੋਣੀ।

4. ਇਕਾਂਤ = ਅੰਦਰ ਔਰ ਬਾਹਰ ਸੇ ਮਨ ਕੇ ਖਾਲੀ ਕਰ ਦੇਨਾ ਹੀ ਇਕਾਂਤ ਹੈ।

ਇਨ ਸਾਧਨੋਂ ਦੁਆਰਾ ਅਪਨੇ ਨਿਰਵਿਕਲਪ ਸਰੂਪ ਕਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰੇ ਜੋ ਕਿ ਅਚੁੱਤ ਔਰ ਕੁਟਸਥ ਹੈ ਔਰ ਸਰੂਪ ਸੇ ਕਭੀ ਭੀ ਉਤਥਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਤਾ।

ਚਾਰ ਕਿਸਮ ਕੇ ਲੋਗ ਇਸ ਭਰਮ ਰੂਪ ਜਗਤ ਮੇਂ ਹੁਆ ਕਰਤੇ ਹੈਂ -

1. ਪਾਮਰ 2. ਵਿਸ਼ਈ 3. ਜਗਿਆਸੂ 4. ਗਿਆਨਵਾਨ

1. ਜੋ ਲੋਗ ਸਤਿਸੰਗ, ਸਤਿ ਸ਼ਾਸਤਰ ਕੇ ਸੰਸਕਾਰ ਸੇ ਸ਼ੂਨ ਔਰ ਵਿਚਾਰ ਰੂਪੀ ਆਖੋਂ ਸੇ ਬਿਲਕੁਲ ਅੰਧੇ ਹੋਤੇ ਹੈਂ ਔਰ ਦਿਨ ਰਾਤ ਬੁਰੇ ਕਰਮੋਂ ਮੇਂ ਲਗ ਕਰ ਇਸ ਮਨ ਰੂਪੀ ਸੰਸਾਰ ਕੇ ਸਤਿ ਔਰ ਸੁਖ ਰੂਪ ਜਾਨ ਕਰ ਪਰਵਿਰਤ ਹੈਂ, ਉਨ ਕੇ ਪਾਮਰੋਂ ਕੇ ਨਾਮ ਸੇ ਪੁਕਾਰਾ ਜਾਤਾ ਹੈ। ਮਰ ਕਰ ਘੋਰ ਨਰਕੋਂ ਮੇਂ ਗਿਰਤੇ ਹੈਂ।

2. ਵਿਸ਼ਈ ਵੇਹ ਹੋਤੇ ਹੈਂ ਜੋ ਪੁੰਨ ਕਰਮ ਕਰ ਕੇ ਸਵਰਗ ਯਾ ਰਾਜ ਵਗੈਰਾ ਕੀ ਇੱਛਾ ਕਰਤੇ ਹੈਂ।

3. ਜਗਿਆਸੂ ਜੋ ਬਗੈਰ ਮੇਖਸ਼ ਕੀ ਇੱਛਾ ਕੇ ਔਰ ਕੋਈ ਖਾਹਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਤੀ ਵਾ ਸਾਧਨ ਸਪੰਨ ਹੋਤਾ ਹੈ।

4. ਗਿਆਨਵਾਨ ਮੁਕਤ ਹੋਤੇ ਹੈਂ। ਸੰਸਾਰ ਭਰਮ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ ਹੋਤਾ ਹੈ। ਏਕ ਅਦ੍ਵੈਤ ਹੀ ਜਾਨਤੇ ਦੇਖਤੇ ਔਰ ਉਸੀ ਮੇਂ ਸਥਿਤ ਹੋਤੇ ਹੈਂ ਔਰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਹੀ ਹੋਤਾ ਹੈ।

ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ ਜੀਉ ॥

ਦੀਨੁ ਬਿਸਾਰਿਓ ਰੇ ਦਿਵਾਨੇ ਦੀਨੁ ਬਿਸਾਰਿਓ ਰੇ ॥

ਪੇਟੁ ਭਰਿਓ ਪਸੁਆ ਜਿਉ ਸੋਇਓ ਮਨੁਖੁ ਜਨਮੁ ਹੈ ਹਾਰਿਓ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਕਬਹੂ ਨਹੀ ਕੀਨੀ ਰਚਿਓ ਧੰਧੈ ਝੁਠ ॥

ਸੁਆਨ ਸੁਕਰ ਬਾਇਸ ਜਿਵੈ ਭਟਕਤੁ ਚਾਲਿਓ ਉਠਿ ॥ ੧ ॥

ਆਪਸ ਕਉ ਦੀਰਘੁ ਕਰਿ ਜਾਨੈ ਅਉਰਨ ਕਉ ਲਗ ਮਾਤ ॥

ਮਨਸਾ ਬਾਚਾ ਕਰਮਨਾ ਮੈ ਦੇਖੇ ਦੇਜਕ ਜਾਤ ॥ ੨ ॥

ਕਾਮੀ ਕ੍ਰੋਧੀ ਚਾਤੁਰੀ ਬਾਜੀਗਰ ਬੇਕਾਮ ॥

ਨਿੰਦਾ ਕਰਤੇ ਜਨਮੁ ਸਿਰਾਨੋ ਕਬਹੂ ਨ ਸਿਮਰਿਓ ਰਾਮੁ ॥ ੩ ॥

ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਚੇਤੇ ਨਹੀ ਮੁਰਖੁ ਮੁਗਧੁ ਗਵਾਰੁ ॥

ਰਾਮੁ ਨਾਮੁ ਜਾਨਿਓ ਨਹੀ ਕੈਸੇ ਉਤਰਸਿ ਪਾਰਿ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ- ੧੧੦੫

੩੩. ਸਾਧਨ ਚਤੁਸ਼ਟੇ ਕਾ ਜ਼ਿਕਰ

1. ਵਿਵੇਕ 2. ਵੈਰਾਗ 3. ਖਟਸੰਮਤੀ 4. ਮਮੁਖਸ਼ਤਾ

1. ਆਤਮਾ ਸਤਿ-ਚਿੱਤ-ਅਨੰਦ ਪੂਰਨ ਹੈ। ਜਿਸਮ ਔਰ ਸੰਸਾਰ-ਅਸਤਿ, ਜੜ੍ਹ, ਦੁਖ ਰੂਪ ਔਰ ਪਰਛਿੰਨ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਸਰੂਪ ਆਤਮਾ ਹੈ, ਸਰੀਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਯਹ ਵਿਵੇਕ ਕਹਿਲਾਤਾ ਹੈ।

2. ਬ੍ਰਹਮ ਲੋਕ ਤਕ ਕੇ ਭੋਗ ਅਸਤਿ, ਜੜ੍ਹ, ਦੁਖ ਰੂਪ ਜਾਨ ਕਰ ਉਨਕੀ ਇੱਛਾ ਕਾ ਤਿਆਗ ਹੀ ਅਸਲੀ ਵੈਰਾਗ ਕਹਿਲਾਤਾ ਹੈ ਔਰ ਅਨੰਦ ਕੇ ਸਾਗਰ ਆਤਮਾ ਮੇਂ ਬਿਰਤੀ ਕੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਕਾ ਸ਼ੋਕ ਹੋਣਾ।

3. ਖਟਸੰਮਤੀ ਛੇ ਸਾਧਨ ਹੋਤੇ ਹੈਂ।

1. ਸਮ: ਮਨ ਕੇ ਬਾਹਰ ਸੇ ਰੋਕਨਾ।

2. ਦਮ: ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰੀਓਂ ਕੇ ਅਪਨੇ ਵਿਸ਼ਿਓਂ ਸੇ ਰੋਕਨਾ।

3. ਉਪਰਾਮ: ਜ਼ਰ, ਜੋਰੂ, ਜ਼ਮੀਨ ਵਗੈਰਾ ਕੇ ਦੁਖ ਔਰ ਕਲੇਸ਼ ਰੂਪ ਜਾਨ ਕਰ ਇਨ ਸੇ ਉਦਾਸੀ ਹੋਨੀ।

4. ਸ਼ਰਧਾ: ਗੁਰੂ ਔਰ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਰ ਪੂਰਾ ਏਤਕਾਦ ਹੋਨਾ।

6. ਸਮਾਧਾਨ: ਬਿਰਤੀ ਕਾ ਅੰਤਰਮੁਖ ਹੋ ਜਾਨਾ।

4. ਤਮਾਮ ਦੁਖ ਮੇਰੇ ਕਬ ਦੂਰ ਹੋਂਗੇ, ਐਸੀ ਇੱਛਾ ਕਾ ਨਾਮ ਮਮੁਖਸ਼ਤਾ ਹੈ।

ਚਾਰ ਸਾਧਨ ਗਿਆਨ

1. ਸਰਵਨ 2. ਮਨਨ 3. ਨਿਧਿਆਸਨ 4. ਸਾਖਿਆਤ

1. ਸਰਵਨ : ਜਿਸ ਵਕਤ ਮਮੁਕਸ਼ੂ ਚਤੁਸ਼ਟੇ ਸਾਧਨ ਸਪੰਨ ਹੋ ਜਾਤਾ ਹੈ ਉਸ ਵਕਤ ਗੁਰੂ ਉਸ ਕੇ ਜੀਵ ਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਏਕਤਾ ਕੇ ਬੋਧਕ ਬਚਨ ਸੁਨਾ ਕਰ ਬ੍ਰਹਮ ਮੇਂ ਅਭੇਦ ਕਰਤਾ ਹੈ।

2. ਮਨਨ : ਉਨ ਸੇ ਸੁਨੇ ਹੁਏ ਬਚਨੋਂ ਕੇ ਇਕਾਂਤ ਬੈਠ ਕਰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਨਿਸ਼ਚਾ ਸੇ ਬਿਲਕੁਲ ਸੱਤ ਮਾਨਕਰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਤਾ ਹੈ।

3. ਨਿਧਿਆਸਨ - ਉਨ ਬਚਨੋਂ ਕੇ ਬਾਰੰਬਾਰ ਅਭਿਆਸ ਸੇ ਅਪਨੀ ਬੁੱਧੀ ਮੇਂ ਬਿਠਾਤਾ ਹੈ ਔਰ ਅਪਨੀ ਸੁਰਤ ਕੇ ਉਨ ਕਾ ਰੂਪ ਹੀ ਬਨਾ ਲੇਤਾ ਹੈ।

4. ਸਾਖਿਆਤ : ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਮੇਂ ਆਤਮ ਸਰੂਪ ਜੋ ਕਿ ਸਤਿ-ਚਿਤ-ਅਨੰਦ, ਨਿਰਾਕਾਰ ਔਰ ਨਿਰਵਿਕਲਪ ਹੈ, ਬਿਲਕੁਲ ਹਾਥ ਪਰ ਪੜ੍ਹੇ ਹੁਏ ਆਮਲੇ ਕੀ ਤਰਹ ਪਰਤੱਖ ਹੋ ਕਰ ਦਿਖਾਈ ਦੇਤਾ ਹੈ ਜਿਸਸੇ ਤਮਾਮ ਦੁਖੋਂ ਸੇ ਬਰੀ ਹੋਕਰ ਜੀਵਨ ਔਰ ਵਿਦੇਹ ਮੁਕਤ ਹੋਤਾ ਹੈ।

ਕਬੀਰ ਤੂੰ ਤੂੰ ਕਰਤਾ ਤੂੰ ਹੂਆ ਮੁਝ ਮਹਿ ਰਹਾ ਨ ਹੂੰ ॥

ਜਬ ਆਪਾ ਪਰ ਕਾ ਮਿਟਿ ਗਇਆ ਜਤ ਦੇਖਉ ਤਤ ਤੂ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੭੫

੩੪. ਕਾਲ ਕਾ ਚੱਕਰ ਤਮਾਮ ਦੁਨੀਆਂ ਮੇਂ ਚਲ ਰਹਾ ਹੈ

ਕਾਲ ਨੇ ਜੀਵ ਰੂਪੀ ਪੰਛੀਓਂ ਕੇ ਫੰਸਾਨੇ ਕੇ ਲੀਏ ਮੋਹ ਰੂਪੀ ਜਾਲੀ ਤਾਨੀ ਹੈ ਔਰ ਉਸ ਮੇਂ ਸ਼ਬਦ, ਸਪਰਸ਼, ਰੂਪ, ਰਸ, ਗੰਧ ਰੂਪੀ ਚੋਗਾ ਖਿਲਾਰਾ ਹੂਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਜਾਨਵਰੋਂ ਕੇ ਪਕੜਨੇ ਕੇ ਲੀਏ ਜ਼ਮੀਨ ਪਰ ਜਾਲੀ ਫੇਲਾ ਦੇਤਾ ਹੈ ਔਰ ਉਸ ਮੇਂ ਦਾਨਾ ਬਖੇਰ ਦੇਤਾ ਹੈ। ਜਾਨਵਰ ਦਾਨਾ ਖਾਨੇ ਕੇ ਲੀਏ ਆਤੇ ਹੈਂ ਔਰ ਉਸ ਜਾਲ ਮੇਂ ਫੰਸ ਜਾਤੇ ਹੈਂ ਔਰ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਉਨ ਕੇ ਪਕੜ ਕਰ ਮਾਰ ਡਾਲਤਾ ਹੈ। ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੇ ਜੀਵ ਕਾਲ ਕੇ ਚੱਕਰ ਮੇਂ ਪੜ੍ਹੇ ਹੁਏ ਬਾਰੰਬਾਰ ਜਨਮਤੇ ਔਰ ਮਰਤੇ ਹੈਂ ਔਰ ਬੁਰੀ ਵਾਸ਼ਨਾਓਂ ਕੇ ਅਧੀਨ ਦੋਜ਼ਖ ਮੇਂ ਜਲਤੇ ਰਹਿਤੇ ਹੈਂ।

ਵਿਵੇਕ ਜਿਸ ਵਕਤ ਪੈਦਾ ਹੋ, ਤੇ ਕਾਲ ਕੇ ਚੱਕਰ ਸੇ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਵੇ।

ਮਛਲੀ ਜਾਲ ਨ ਜਾਣਿਆ ਸਰੁ ਖਾਰਾ ਅਸਗਾਹੁ ॥

ਅਤਿ ਸਿਆਣੀ ਸੋਹਣੀ ਕਿਉ ਕੀਤੇ ਵੇਸਾਹੁ ॥

ਕੀਤੇ ਕਾਰਣਿ ਪਾਕੜੀ ਕਾਲੁ ਨ ਟਲੈ ਸਿਰਾਹੁ ॥ ੧ ॥

ਭਾਈ ਰੇ ਇਉ ਸਿਰਿ ਜਾਣਹੁ ਕਾਲੁ ॥

ਜਿਉ ਮਛੀ ਤਿਉ ਮਾਣਸਾ ਪਵੈ ਅਚਿੰਤਾ ਜਾਲੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਅੰਗ - ੫੫

ਵਾਰਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਸਟੀਕ

ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ

ਵਾਰ ੧

੩੩. ਪਉੜੀ (ਕਾਜੀਆਂ ਮੁੱਲਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਤਰ)
ਪੁਛਨਿ ਗਲ ਈਮਾਨ ਦੀ ਕਾਜੀ ਮੁੱਲਾਂ ਇਕਠੇ ਹੋਈ।
ਵਡਾ ਸਾਂਗ ਵਰਤਾਇਆ ਲਖਿ ਨ ਸਕੈ ਕੁਦਰਤਿ ਕੋਈ।
ਪੁਛਨਿ ਫੋਲਿ ਕਿਤਾਬ ਨੋ ਹਿੰਦੂ ਵਡਾ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨੋਈ?
ਬਾਬਾ ਆਖੇ ਹਾਜੀਆਂ ਸੁਭਿ ਅਮਲਾ ਬਾਝਹੁ ਦੇਨੋ ਰੋਈ।
ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦੁਇ ਦਰਗਹ ਅੰਦਰਿ ਲਹਨਿ ਨ ਢੋਈ।
ਕਚਾ ਰੰਗੁ ਕਸੰਭ ਦਾ ਪਾਣੀ ਧੋਤੈ ਥਿਰੁ ਨ ਰਹੋਈ।
ਰਾਹਿ ਸੈਤਾਨੀ ਦੁਨੀਆਂ ਗੋਈ॥

ਈਮਾਨ=ਮਜ਼ਹਬ, ਅਮਲਾ=ਕਰਣੀ, ਢੋਈ=ਆਸਰਾ

ਕਾਜੀ ਤੇ ਮੁੱਲਾਂ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਮਜ਼ਹਬ ਦੀ ਗੱਲ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗੇ। (ਈਸ਼ੂਰ ਨੇ) ਵੱਡਾ (ਸਾਂਗ) ਪਸਾਰਾ ਵਰਤਾਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਮਾਇਆ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕੀਦਾ। ਕਿਤਾਬਾਂ ਨੂੰ ਫੋਲ ਕੇ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗੇ, ਹਿੰਦੂ (ਮਜ਼ਹਬ) ਵੱਡਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨੀ? ਬਾਬੇ ਨੇ ਹਾਜੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਨੇਕ ਅਮਲਾਂ (ਕਰਣੀ) ਥੋਂ ਬਾਝ ਦੋਵੇਂ ਪਏ ਰੋਂਦੇ ਹਨ। ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦੋਵੇਂ (ਕੇਵਲ ਹਿੰਦੂ ਯਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਰੱਬ ਦੀ) ਦਰਗਾਹ (ਕਚਹਿਰੀ) ਵਿਚ ਪਨਾਹ ਨਹੀਂ ਲੈਣਗੇ। ਕੁਸੰਭੇ ਦਾ ਕੱਚਾ ਰੰਗ ਹੈ, ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਧੋਤਿਆਂ ਥਿਰਤਾ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ (ਭਾਵ ਉਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਆਪੋ ਵਿਖੇ (ਲੋਕ) ਈਰਖਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਰਾਮ ਤੇ ਰਹੀਮ ਇਕੋ ਥਾਂ ਖਲੋਤੇ ਹਨ, (ਭਾਵ ਦਰਜਾ ਬਰਾਬਰ ਹੈ) ਸੈਤਾਨੀ ਰਾਹ (ਬਦੀ ਦੇ ਰਸਤਿਆਂ) ਵਿਖੇ ਦੁਨੀਆਂ ਭੁੱਲੀ ਪਈ ਫਿਰਦੀ ਹੈ।

ਭਾਵ ਕਾਜੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦੀ ਬਹਿਸ ਦਾ ਸੀ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਯਥਾਰਥ ਵਾਕ ਸੀ ਕਿ ਸੁਭ ਅਮਲ ਚਾਹੀਏ। ਫਿਰ ਆਪ ਨੇ ਵਕਤ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਦੋਵੇਂ ਕੁਸੰਭੇ ਦੇ ਰੰਗ ਵਾਂਗ ਹਨ, ਪਾਪ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਜ਼ਾਹਰੀ ਸੂਰਤਾਂ ਵਿਚ ਛੁਪਾ ਕੇ ਧਰਮੀ ਬਣਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਰੰਗ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ। ਫੇਰ ਰਾਮ ਤੇ ਰਹੀਮ ਤਾਂ ਇਕੋ ਗੱਲ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ 'ਕਰਨੀ ਕਰੋ' ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਆਪੋ ਵਿਚ ਲੜਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਮੂਰਖਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਬਖੀਲੀ, ਕਪਟ ਤੇ ਸੁਭ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਕਮੀ ਸੈਤਾਨੀ ਰਸਤਾ ਹੈ, ਖੁਦਾ ਦਾ ਨਹੀਂ, ਸੋ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦੋਵੇਂ ਇਸ ਪਰ ਚਲ ਰਹੇ ਹਨ।

੩੪. (ਮੱਕੇ ਦੀ ਦਿਗ ਬਿਨਯ)

ਧਰੀ ਨੀਸਾਣੀ ਕਉਸ ਦੀ ਮਕੇ ਅੰਦਰਿ ਪੂਜ ਕਰਾਈ।
ਜਿਥੈ ਜਾਇ ਜਗਤਿ ਵਿਚਿ ਬਾਬੇ ਬਾਝੁ ਨ ਖਾਲੀ ਜਾਈ।
ਘਰਿ ਘਰਿ ਬਾਬਾ ਪੂਜੀਐ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਗੁਆਈ।
ਛਲੇ ਨਹਿ ਛਪਾਇਆ ਚੜਿਆ ਸੂਰਜੁ ਜਗੁ ਰੁਸਨਾਈ।
ਬੁਕਿਆ ਸਿੰਘ ਉਜਾੜ ਵਿਚਿ ਸਭਿ ਮਿਰਗਾਵਲਿ ਭੰਨੀ ਜਾਈ।
ਚੜਿਆ ਚੰਦੁ ਨ ਲੁਕਈ ਕਢਿ ਕੁਠਾਲੀ ਜੋਤਿ ਛਪਾਈ।
ਉਗਵਣਿ ਤੇ ਆਥਵਣੇ ਨਉਖੰਡ ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਸਭਾ ਝੁਕਾਈ।
ਜਗ ਅੰਦਰਿ ਕੁਦਰਤਿ ਵਰਤਾਈ॥

ਕੌਸ਼-ਖਉਂਸ, ਖੂਟੀ ਬਿਨਾ ਖੜਾਂਵ, ਗੁਆਈ=ਗੁਆ ਕੇ, ਕੁਠਾਲੀ=ਸਾਫ਼ਕ. ਉਗਵਣਿ ਤੇ ਆਥਵਣੇ=ਉਦਯ ਅਸਤ

ਤੀਕ, ਪੂਰਬ ਪਛਮ। (ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਛੁਪਣ ਤਕ)

ਮੱਕੇ ਵਿਚ (ਆਪਣੀ) ਪੂਜਾ ਕਰਵਾਈ ਤੇ ਕੌਂਸ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਧਰੀ (ਅਥਵਾ ਦਿਤੀ) ਜਿੱਥੇ ਜਾਇ ਬਾਬਾ ਜਗਤ ਵਿਖੇ (ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰਦਾ) ਫਿਰੇ, ਕੋਈ ਖਾਲੀ ਥਾਉਂ ਨਾ ਰਹੀ। (ਜਿਥੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੀ ਵਰਖਾ ਨਾ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ) ਘਰ-ਘਰ ਵਿਚ (ਲੋਕ) ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਪੂਜਣ ਲਗ ਪਏ, ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ (ਦਾ ਫਿਰਕੂਪੁਣਾ) ਗੁਆ ਕੇ ਜਦ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਿਆ, ਜਗਤ ਵਿਖੇ ਰੌਸ਼ਨੀ ਹੋ ਗਈ, ਹੁਣ (ਕਿਸੇ ਦਾ) ਛੁਪਾਇਆ ਕਿਵੇਂ ਬੀ ਨਹੀਂ ਛੁਪਦਾ। ਉਜਾੜ ਵਿਖੇ ਜਦ ਸ਼ੇਰ ਨੇ ਭਬਕ ਮਾਰੀ, ਸਾਰੀ ਹਰਨਾਂ ਦੀ ਡਾਰ ਨੂੰ ਭਾਜੜ ਪੈ ਗਈ। ਚੜ੍ਹਿਆ ਚੰਦ ਲੁਕਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ (ਭਲਾ ਜੇ ਕੋਈ) ਕੁਨਾਲੀ ਕੱਢ ਕੇ (ਉਸਦੀ) ਜੋਤ ਨੂੰ ਛੁਪਾਉਣਾ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਉਦਯ ਅਸਤ ਤੀਕ ਨੌਂ ਖੰਡ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਸਾਰੀ (ਆਪਣੇ ਵਲ) ਝੁਕਾ ਲਈ। ਜਗਤ ਵਿਖੇ (ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਰਤਾ ਦਿਤੀ)।

੩੫. ਬਗਦਾਦ ਗਮਨ

ਫਿਰਿ ਬਾਬਾ ਗਇਆ ਬਗਦਾਦ ਨੋ ਬਾਹਰ ਜਾਇ ਕੀਆ ਅਸਥਾਨਾ।

ਇਕ ਬਾਬਾ ਅਕਾਲ ਰੂਪੁ ਦੂਜਾ ਰਬਾਬੀ ਮਰਦਾਨਾ।

ਦਿਤੀ ਬਾਂਗਿ ਨਿਵਾਜਿ ਕਰਿ ਸੁੰਨਿ ਸਮਾਨਿ ਹੋਆ ਜਹਾਨਾ।

ਸੁੰਨ ਮੁੰਨਿ ਨਗਰੀ ਭਈ ਦੇਖਿ ਪੀਰ ਭਇਆ ਹੈਰਾਨਾ।

ਵੇਖੈ ਧਿਆਨੁ ਲਗਾਇ ਕਰਿ ਇਕੁ ਫਕੀਰੁ ਵਡਾ ਮਸਤਾਨਾ।

ਪੁਛਿਆ ਫਿਰਿਕੈ ਦਸਤਗੀਰ ਕਉਣ ਫਕੀਰੁ ਕਿਸਕਾ ਘਰਿਹਾਨਾ?

ਨਾਨਕ ਕਲਿ ਵਿਚਿ ਆਇਆ ਰਬੁ ਫਕੀਰੁ ਇਕੋ ਪਹਿਚਾਨਾ।

ਧਰਤਿ ਆਕਾਸ ਚਹੁਦਿਸ ਜਾਨਾ॥

ਅਸਥਾਨ=ਡੇਰਾ, ਘਰਿਹਾਨਾ=ਘਰਾਣਾ, ਭੇਖ।

ਫੇਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਬਗਦਾਦ ਨੂੰ ਚਲੇ ਗਏ, ਬਾਹਰ ਜਾ ਕੇ ਡੇਰਾ ਲਾਯਾ। ਇਕ ਬਾਬਾ ਅਕਾਲ ਦਾ ਰੂਪ, ਦੂਜਾ ਰਬਾਬੀ ਮਰਦਾਨਾ (ਨਾਲ ਹੈਸੀ) (ਜਦ ਬਾਬੇ ਨੇ) ਭਜਨ ਬੰਦਗੀ ਕਰਕੇ (ਸਤਿਨਾਮ ਦੀ) ਬਾਂਗ ਦਿਤੀ ਤਦੋਂ ਜਹਾਨ (ਸੁੰਨ ਸਮਾਨ-) ਚੁੱਪ ਚਾਪ ਹੋ ਗਿਆ (ਸਭ ਦੀ ਅਕਾਲ ਵਲ ਤਾੜੀ ਲਗ ਗਈ) (ਬਗਦਾਦ) ਨਗਰੀ ਬੀ ਚੁਪ ਚਾਪ ਹੋ ਗਈ, ਪੀਰ ਵੇਖ ਕੇ ਹੱਕਾ ਬੱਕਾ ਰਹਿ ਗਿਆ। (ਜਦ) ਧਿਆਨ ਲਾ ਕੇ ਡਿੱਠਾ (ਤਾਂ ਕੀ ਡਿੱਠਾ) ਕਿ ਇਕ ਫਕੀਰ ਵਡਾ ਬੇਪਰਵਾਹ ਹੈ (ਖੁਦਾ ਬਾਝ ਕਿਸੇ ਦੀ ਖਾਹਸ਼ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ) ਫੇਰ ਦਸਤਗੀਰ (ਪੀਰ) ਨੇ ਪੁਛਿਆ, ਤੂੰ ਕੌਣ ਫਕੀਰ ਹੈਂ ਤੇ ਕਿਹੜੇ ਘਰਾਣੇ ਵਿਚੋਂ ਹੈਂ? (ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਕੇਹੜਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਭੇਖ ਦਿਤਾ ਹੈ?) (ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਕਿਹਾ) ਇਹੀ ਨਾਨਕ ਕਲਿਜੁਗ ਵਿਖੇ ਆਇਆ ਹੈ (ਇਹ) ਰੱਬ (ਦੇ ਭੇਖ ਦਾ) ਫਕੀਰ ਹੈ (ਇਸ ਨੇ) ਇਕ (ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ) ਨੂੰ ਪਛਾਣਿਆ ਹੈ। ਧਰਤੀ, ਅਕਾਸ਼, ਚਾਰੋਂ ਦਿਸ਼ਾ (ਪੂਰਬ, ਪੱਛਮ, ਉਤਰ, ਦੱਖਣ ਸਾਰੇ) ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ।

ਭਾਵ - ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਖੇ ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੀ ਕਿ 'ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ' ਉੱਚੀ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਬਾਂਗ ਦਿਤੀ, ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਰੋਤੇ ਸੁਣਦੇ ਹੀ ਵਿਦੇਹ ਮੁਕਤ ਹੋ ਗਏ। ਇਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵਿਖੇ ਅਫੁਰ ਸਮਾਧੀ ਲਗ ਗਈ, ਗਿਆਤਾ ਗਿਆਨ ਗੇਯ ਭੁੱਲ ਗਿਆ, ਨਿਵਾਤਦੀਪ ਵਤ ਚਿਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਪੀਰ ਸਾਰੀ ਨਗਰੀ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਹਾਲ ਦੇਖ ਬੋਲਿਆ, "ਅਹੋ! ਇਹ ਬਾਂਗ ਕਿਧਰੋਂ ਆਈ ਹੈ? ਮੇਰੀ ਬਾਣੀ ਵਿਖੇ ਤਾਂ ਕੁਝ ਅਸਰ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਦੀ ਬਾਂਗ ਸੁਣਦੇ ਸਾਰ ਸਾਰੇ ਮਸਤਾਨੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਸੱਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿਉਂ ਜੋ ਉਸ ਦੀ ਬਾਣੀ ਹੀ ਬੇਅਮਲ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਆਪ ਨਹੀਂ ਕਮਾਇਆ ਉਹ ਦੂਜੇ ਦਾ ਕੀ ਉਧਾਰ ਕਰੇਗਾ। ਜਪ ਤੇ ਜਲਪ ਦੇ ਧਾਤੂ ਉਚੀ ਬੋਲਣ ਦਾ ਅਰਥ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਤਿਨਾਮ ਆਦਿ ਤੋਂ ਜਪ ਤੋੜੀ ਮੰਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਤਦੋਂ ਬਾਂਗ ਦਿਤੀ ਸੀ। ਬਾਜੇ (ਕੁਝ ਲੋਕ) 'ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ' ਦੀ ਬਾਂਗ ਗਜਾਈ ਦਾ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ (ਜ਼ਿੰਦਗੀਨਾਮਾ)

ਯਾਦਿ ਹੱਕ ਈਨਸਤੋ ਦੀਗਰ ਯਾਦ ਨੀਸਤ
ਹਰ ਕਿਰਾ ਈ ਗਮ ਨ-ਬਾਸਦ ਸ਼ਾਦ ਨੀਸਤ॥
ਇਹੀ ਰੱਬ ਦੀ ਯਾਦ ਹੈ, ਹੋਰ ਕੋਈ ਯਾਦ ਨਹੀਂ,
ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਫਿਕਰ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ
ਹੈ।

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਇ ਆਰਿਫ਼ਾਂ ਯਾਦਿ ਖੁਦਾ-ਸਤ
ਅਜ਼ ਖੁਦਾ ਦੂਰ ਅਸਤ ਹਰ ਕੂ ਖੁਦ-ਨੁਮਾਸਤ॥
ਰੱਬ ਦੇ ਗਿਆਨਵਾਨਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਰੱਬ ਦਾ ਸਿਮਰਨ
ਹੈ, ਹਉਮੈ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਮਨੁੱਖ ਰੱਬ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੈ।
ਕੀਸਤ ਗੋਯਾ ਮੁਸ਼ਤਿ ਖਾਕਿ ਬੇਸ਼ ਨੀਸਤ
ਆਂ ਹਮ ਅੰਦਰ ਅਖ਼ਤਿਆਰ ਖੇਸ਼ ਨੀਸਤ॥
ਹੇ ਗੋਯਾ! ਤੇਰੀ ਹਸਤੀ ਹੀ ਕੀ ਹੈ? ਇਕ ਮੁੱਠ
ਮਿੱਟੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ, ਅਤੇ ਉਹ ਵੀ ਆਪਣੇ ਵੱਸ
ਨਹੀਂ (ਇਹ ਸਰੀਰ ਵੀ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਵੱਸ ਨਹੀਂ।)
ਰੱਬ ਨੇ ਬਹੱਤਰ ਫਿਰਕੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ
ਉਸ ਨੇ ਨਾਜੀ ਫਿਰਕਾ ਉਚਤਮ ਚੁਣਿਆ।
ਫਿਰਕਾਇ ਨਾਜੀ ਬਿਨਦਾਂ ਬੇ-ਇਸ਼ਤਬਾਹ
ਹਸਤ ਹਫ਼ਤਾਦੇ ਦੇ ਮਿੱਲਤ ਰਾ ਪਨਾਹ॥
ਨਾਜੀ (ਜਿਹੜੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਗਏ
ਹੋਣ) ਫਿਰਕੇ ਨੂੰ ਤੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸ਼ੱਕ ਦੇ ਬਹੱਤਰਾਂ
ਫਿਰਕਿਆਂ ਦੀ ਪਨਾਹ ਸਮਝ।
ਮਰਦਮਾਨਸ਼ ਹਰ ਸਯਕੇ ਪਾਕੀਜ਼ਾ ਤਰ
ਗੁਬ-ਰੂ ਓ ਗੁਬ-ਖੂ ਓ ਖੁਸ਼-ਸੀਅਰ॥
ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਰ ਇਕ ਬੰਦਾ ਪਵਿੱਤਰ ਹੈ, ਸੋਹਣਾ,
ਨੇਕ-ਸੁਭਾਉ ਅਤੇ ਨੇਕ ਤਬੀਅਤ ਵਾਲਾ ਹੈ।
ਪੇਸ਼ਿ ਸ਼ਾਂ ਜੁਜ਼ ਯਾਦਿ ਹੱਕ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨੀਸਤ
ਗੈਰ ਹਰਫ਼ਿ ਬੰਦਗੀ ਦਸਤੂਰ ਨੀਸਤ॥
ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੱਬ ਦੀ ਯਾਦ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਚੀਜ਼
ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ, ਬੰਦਗੀ ਦੇ ਪਾਠ ਬਿਨਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ
ਹੋਰ ਕੋਈ ਮਰਯਾਦਾ ਨਹੀਂ।
ਮੀਚਕਦ ਅਜ਼ ਹਰਫ਼ਿ ਸ਼ਾਂ ਕੰਦੋ ਨਬਾਤ
ਬਾਰਦ ਅਜ਼ ਹਰ ਮੁਇ ਸ਼ਾਂ ਆਬਿ ਹਯਾਤ॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚੋਂ ਖੰਡ ਤੇ ਮਿਸਰੀ ਝੜਦੀ
ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਰ ਵਾਕ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਬਰਖਾ ਹੁੰਦੀ
ਹੈ।
ਫ਼ਾਰਿਗ ਅੰਦ ਅਜ਼ ਬੁਫ਼ਜੋ ਕੀਨਾ ਓ ਜ਼ਿ ਹਸਦ
ਬਰ ਨਮੀ-ਆਇਦ ਅਜ਼ ਏਸ਼ਾਂ ਫ਼ਿਅਲਿ ਬਦ॥
ਉਹ ਈਰਖਾ, ਵੈਰ ਵਿਰੋਧ ਤੋਂ ਅਟੱਕ ਹਨ, ਉਹ
ਕਦੀ ਮੰਦਾ ਕਰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।
ਹਰ ਕਸੇ ਰਾ ਇਜ਼ਤੇ ਹੁਰਮਤ ਕੁਨੰਦ
ਮੁਫ਼ਲਸੇ ਰਾ ਸਾਹਿਬਿ ਦੋਲਤ ਕੁਨੰਦ।
ਉਹ ਹਰ ਇਕ ਦਾ ਮਾਣ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ,
ਉਹ ਨਿਰਪਨ ਨੂੰ ਧਨਵਾਨ ਬਣਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।
ਮੁਰਦਾ ਰਾ ਆਬਿ-ਹੈਵਾਂ ਮੀਦਿਹੰਦ
ਹਰ ਦਿਲੇ ਪਜ਼ਮੁਰਦਾ ਰਾ ਜਾਂ ਮੀਦਿਹੰਦ॥
ਉਹ ਮੁਰਦੇ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਖਸ਼ਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਹਰ
ਮੁਰਝਾਏ ਹੋਏ ਦਿਲ ਨੂੰ ਨਵੀਂ ਜਾਨ ਬਖਸ਼ਦੇ ਹਨ।
ਸਬਜ਼ ਮੀਸਾਜ਼ੰਦ ਚੋਬਿ ਖੁਸ਼ਕ ਰਾ
ਬੂਏ ਮੀਬਖਸ਼ੰਦ ਰੰਗਿ ਮੁਸ਼ਕ ਰਾ॥
ਉਹ ਹਰ ਸੁੱਕੀ ਲੱਕੜ ਨੂੰ ਹਰੀ ਭਰੀ ਬਣਾ ਦਿੰਦੇ
ਹਨ, ਉਹ ਬੂ ਨੂੰ ਵੀ ਕਸਤੂਰੀ ਬਣਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।
ਜੁਮਲਾ ਅਸ਼ਰਾਫ਼ ਅੰਦ ਦਰ ਜ਼ਾਤੋ ਸਿਫ਼ਾਤ
ਤਾਲਿਬਿ ਜ਼ਾਤ ਅੰਦ ਖੁਦ ਹਮ ਐਨਿ ਜ਼ਾਤ॥
ਨਿਜੀ ਸਿਫ਼ਤਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਸਾਰੇ ਭਲੇ ਲੋਕ ਹਨ,
ਰੱਬ ਦੀ ਜ਼ਾਤ ਦੇ ਢੂੰਡਾਊ ਹਨ, ਆਪ ਵੀ ਉਹ ਰੱਬ
ਵਰਗੇ ਹੀ ਹਨ।
ਖੂਇ ਸ਼ਾਂ ਇਲਮੋ ਅਦਬ ਰਾ ਮੁਜ਼ਹਰ ਅਸਤ
ਰੂਇ ਸ਼ਾਂ ਰੋਸ਼ਨ ਜ਼ਿ ਮਿਹਰਿ ਅਨਵਰ ਅਸਤ।
ਇਲਮ ਅਤੇ ਅਦਬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਭਾਉ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਗਟ
ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੁਖੜਾ ਨੂਰਾਨੀ ਸੂਰਜ ਤੋਂ ਰੋਸ਼ਨ
ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
ਮਿਲਤਿ ਸ਼ਾਂ ਕੌਮਿ ਮਿਸਕੀਨਾਂ ਬਵਦ
ਹਰ ਦੋ ਆਲਮ ਸ਼ਾਇਕਿ ਈਨਾਂ ਬਵਦ॥
ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੰਥ ਗਰੀਬ ਨਿਮਾਣਿਆਂ ਦੀ ਕੌਮ ਹੈ,
ਦੇਵੇਂ ਜਹਾਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਹਨ।

ਕੌਮਿ ਮਿਸਕੀਂ ਕੌਮਿ ਮਰਦਾਨਿ ਖੁਦਾ-ਸਤ
ਈਂ ਹਮਾ ਫ਼ਾਨੀ ਵ ਉ ਦਾਇਮ ਬਕਾਸਤ॥

ਇਹ ਮਸਕੀਨਾਂ ਦੀ ਕੌਮ, ਰੱਬ ਦੇ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀ
ਕੌਮ ਹੈ। ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਪਰ
ਉਹ ਰੱਬ ਸਦਾ ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ ਹੈ।

ਸੁਹਬਤਿ ਸ਼ਾਂ ਖ਼ਾਕ ਰਾ ਅਕਸੀਰ ਕਰਦ
ਲੁਤਫ਼ਿ ਸ਼ਾਂ ਬਰ ਹਰ ਦਿਲੇ ਤਾਸੀਰ ਕਰਦ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨੇ ਮਿੱਟੀ ਨੂੰ ਵੀ ਅਕਸੀਰ ਬਣਾ
ਦਿਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨੇ ਹਰ ਦਿਲ ਤੇ ਅਸਰ
ਕੀਤਾ।

ਹਰ ਕਿ ਬ-ਏਸ਼ਾਂ ਨਸ਼ੀਨਦ ਯੱਕ ਦਮੇ
ਰੂਜ਼ਿ ਫ਼ਰਦਾ ਰਾ ਕੁਜਾ ਦਾਰਦ ਗ਼ਮੇਨ॥

ਜੇ ਇਕ ਵਾਰ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਬੈਠ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਉਹ ਕਿਆਮਤ ਦੇ ਦਿਨ ਦੀ ਕਦ
ਚਿੰਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ?

ਆਂ ਚਿ ਦਰ ਸਦ-ਸਾਲਾ ਉਮਰਸ਼ ਨ-ਯਾਫ਼ਤ
ਸੁਹਬਤਿ ਸ਼ਾਂ ਹਮਚੂ ਖ਼ੁਰਸ਼ੀਦਸ਼ ਬਿਤਾਖ਼ਤ॥

ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੈਂਕੜੇ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਕੁਝ
ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਾ ਹੋਇਆ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ 'ਚ ਉਹ ਸੂਰਜ
ਵਾਂਗ ਚਮਕ ਪਿਆ।

ਮਾ ਕਿ ਅਜ਼ ਇਹਸਾਨਿ ਸ਼ਾਂ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ-ਏਮ
ਬੰਦਾਇ ਇਹਸਾਨਿ ਸ਼ਾਂ ਰਾ ਬੰਦਾ ਏਮ॥

ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਹਿਸਾਨਮੰਦ ਹਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ
ਅਹਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਬੰਦੇ ਹਾਂ।

ਸਦ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹਮਚੂ ਮਨ ਕੁਰਬਾਨਿ ਸ਼ਾਂ
ਹਬ ਚਿ ਗੋਇਮ ਕਮ ਬਦਚ ਦਰ ਸ਼ਾਨਿ ਸ਼ਾਂ।

ਮੇਰੇ ਜਿਹੇ ਲੱਖਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕੁਰਬਾਨ ਹਨ, ਮੈਂ ਜੋ
ਕੁਝ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿਫ਼ਤ ਵਿਚ ਆਖਾਂ, ਥੋੜ੍ਹਾ ਹੈ।

ਸ਼ਾਨਿ ਸ਼ਾਂ ਬੀਰੁੰ ਬਵਦ ਅਜ਼ ਗੁਫ਼ਤਗੁ
ਜਾਮਾਇ ਸ਼ਾਂ ਪਾਕ ਅਜ਼ ਸੁਸਤੋ ਸੁ॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ
ਜੀਵ ਜਾਮਾ ਧੋਣ ਤੋਂ ਪਾਕ ਹੈ।

ਦਾਂ ਯਕੀਂ ਤਾਂ ਚੰਦ ਈਂ ਦੁਨੀਆ ਬਵਦ
ਆਖ਼ਰਿਸ਼ ਕਾਰਿ ਤੂ ਬਾ ਮੌਲਾ ਬਵਦ।

ਯਕੀਨ ਰੱਖ! ਆਖਰ ਇਹ ਦੁਨੀਆਂ ਕਦ ਤਕ
ਹੈ? ਅਖ਼ੀਰ ਤੇਰਾ ਸੰਬੰਧ ਤਾਂ ਰੱਬ ਨਾਲ ਹੀ ਹੋਣਾ ਹੈ।

ਪਸ ਜ਼ ਅੱਵਲ ਕੁਨ ਹਦੀਸਿ ਸ਼ਾਹ ਰਾ

ਪੈਰਵੀ ਕੁਨ ਹਾਦੀਏ ਈਂ ਰਾਹ ਰਾ।

ਹੁਣ ਤੂੰ ਫਿਰ ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਉਸ ਸ਼ਾਹ ਦੀਆਂ ਕਥਾ
ਕਹਾਣੀਆਂ ਕਰ। ਇਹ ਰਾਹ ਵਿਖਾਉਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਪਿੱਛੇ-
ਪਿੱਛੇ ਤੁਰ।

ਤਾ ਤੂ ਹਮ ਯਾਬੀ ਮੁਰਾਦਿ ਉਮਰ ਰਾ
ਲਜ਼ਤੇ ਯਾਬੀ ਜ਼ ਸ਼ੌਕਿ ਕਿਬਰੀਆ।

ਤਾਂ ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਉਮਰਾਂ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਮਿਲ ਜਾਵੇ, ਅਤੇ
ਉਸ ਮਹਾਨ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਦਾ ਰਸ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ।

ਜ਼ਾਹਿਲ ਆਂ-ਜਾ ਸਾਹਿਬਿ-ਦਿਲ ਮੀਸ਼ਵਦ
ਗ਼ਰਕਿ ਦਰਿਆਓ ਬਸਾਹਿਲ ਮੀਸ਼ਵਦ।

ਇਕ ਮੂਰਖ ਵੀ ਉਥੇ ਦਿਲ ਵਾਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ,
ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਡੁੱਬਿਆ ਹੋਇਆ ਵੀ ਕੰਢੇ ਤੇ ਪੁੱਜ ਜਾਂਦਾ
ਹੈ।

ਨਾਕਿਸ ਆਂ-ਜਾ ਆਰਿਫ਼ ਕਾਮਿਲ ਸ਼ਵਦ
ਯਾਦਿ ਮੌਲਾ ਹਰ ਕਿ ਰਾ ਹਾਸਿਲ ਸ਼ਵਦ।

ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੀ ਰੱਬ ਦੀ ਯਾਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ,
ਉਹ ਤੁੱਛ ਵੀ ਪੂਰਾ ਗਿਆਨਵਾਨ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਈਂ ਅਦਬ ਤਾਜਸਤ ਬਰ ਅਫ਼ਰਾਕਿ ਕਸ
ਆਂ ਕਿ ਗ਼ਾਫ਼ਿਲ ਨੀਸਤ ਅਜ਼ ਹੱਕ ਯਕ ਨਫ਼ਸ।

ਜਿਹੜਾ ਰੱਬ (ਦੀ ਯਾਦ) ਤੋਂ ਪਲ ਭਰ ਵੀ ਗ਼ਾਫ਼ਲ
ਨਹੀਂ, ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਸਮਝੋ ਅਦਬ-ਸਤਿਕਾਰ ਦਾ
ਤਾਜ ਰਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਹਰ ਕਸੇ ਰਾ ਨੀਸਤ ਈਂ ਦੌਲਤ ਨਸੀਬ
ਦਰਦ ਸ਼ਾਂ ਰਾ ਨੀਸਤ ਗ਼ੈਰ ਅਜ਼ ਹੱਕ ਤਬੀਬ।

ਇਹ ਦੌਲਤ ਹਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਸੀਬ ਨਹੀਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ
ਦੇ ਦਰਦ ਦਾ ਇਲਾਜ ਸਿਵਾਇ ਰੱਬ ਵੈਦ ਦੇ ਕੋਈ
ਨਹੀਂ।

ਦਾਰੂਇ ਹਰ ਦਰਦ ਰਾ ਯਾਦਿ ਖ਼ੁਦਾਸਤ
ਜ਼ਾਂ ਕਿ ਦਰ ਹਰ ਹਾਲ ਹੱਕ ਦਾਰਦ ਰਵਾ-ਸਤ।

ਹਰ ਦਰਦ ਦਾ ਦਾਰੂ ਰੱਬ ਦੀ ਯਾਦ ਹੈ, ਜਿਸ
ਹਾਲ ਵਿਚ ਰੱਬ ਰੱਖੇ, ਉਹੀ ਠੀਕ ਹੈ।

ਮੁਰਸ਼ਦਿ ਕਾਮਿਲ ਹਮਾ ਰਾ ਆਰਜੂ
ਗ਼ੈਰਿ ਮੁਰਸ਼ਦ ਕਸ ਨ ਯਾਬਦ ਰਹਿ ਬਦੂ॥

ਸਭ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪੂਰਨ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ,
ਬਿਨਾ ਗੁਰੂ ਦੇ ਕੋਈ ਵੀ ਰੱਬ ਤਕ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ।

'ਚਲਦਾ.....!'

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਆਗਮਨ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਚਮਤਕਾਰ)

ਪਦਮ ਭੂਸ਼ਨ-ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਜਨਵਰੀ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-48)

ਭੂਮੀਆ - ਠੀਕ, ਲਓ ਜੀ ਤੁਸਾਂ ਤ੍ਰੈ ਕਰਮ ਦੱਸੇ ਹਨ - ਸੱਚ, ਗਰੀਬ ਮਾਰ ਨਾ ਕਰਨੀ, ਦਇਆ ਜਿਹੜੀ ਆਖੀ ਨੇ, ਲੂਣ ਖਾ ਕੇ ਬੁਰਾ ਨਾ ਕਰਨਾ, ਚੰਗਾ ਜੀ! ਪਰ ਹੁਣ ਪਹਿਲਾ ਸੱਚ ਇਹ ਹੈ ਜੋ ਮੈਂ ਆਖਿਆ ਏ ਕਿ ਮੈਥੋਂ ਇਹ ਕਿੱਤਾ ਨਹੀਂ ਜੇ ਛੁੱਟਣਾ, ਉਵ ਮੈਂ ਜ਼ੋਰ ਲਾਵਾਂਗਾ ਆਪਣੀ ਵਲੋਂ ਜੇ ਛੱਡ ਦਿਆਂ; ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੇ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਨਹੀਂ ਜੇ, ਪਰ ਸੱਚ ਬੋਲਾਂਗਾ। ਹੋਰ ਸੱਚ ਜੋ ਤੁਸਾਂ ਆਖੇ ਹਨ, ਹੌਲੇ-ਹੌਲੇ ਸਿੱਖ ਲਵਾਂਗਾ, ਪਰ ਦੋ ਤਾਂ ਹੁਣੇ ਧਾਰਦਾ ਹਾਂ। ਇਕ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ ਸੱਚ, ਦੂਸਰੇ ਸੱਚੇ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪੀ ਜਾਣਾ। ਸੱਚ ਦਾ ਫਲ ਤਾਂ ਮੈਂ ਪਰਤੱਖ ਜੁ ਦੇਖ ਲਿਆ, ਤੁਸੀਂ ਸੱਚ ਪਰ ਹੀ ਰੀਝੇ ਹੋ ਨਾ, ਜੋ ਐਨੀ ਮਿਹਰ ਪਏ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਲੂਣ ਖਾ ਕੇ ਬੁਰਾ ਨਾ ਕਰਨਾ ਤੇ ਤੀਜੀ ਗੱਲ ਗਰੀਬ ਮਾਰ ਨਾ ਕਰਨੀ। ਚੰਗਾ ਜੀਓ!

ਜਿਵੇਂ ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਹਵਾ ਵਗੇ ਤਾਂ ਮੈਲੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਾਂ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਮੀਂਹ ਪਵੇ ਤਾਂ ਛੱਪੜ ਜੌਹੜ ਤਾਜੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਚਾਨਣ ਦਾ ਪੱਕਾ ਵਜੇ ਤਾਂ ਹਨੇਰਾ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਭੂਮੀਏਂ ਦੇ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਇਉਂ ਦਾ ਧਮਾਕਾ ਦੇ ਕੇ ਉਪਕਾਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਰਮਦੇ ਰਹੋ।

ਭੂਮੀਆ ਹੁਣ ਆਪਣੇ ਕਿੱਤੇ ਨੂੰ ਛੱਡਦਾ ਹੈ, ਦੋ ਚਾਰ ਦਿਨ ਟਿਕ ਕੇ ਬੈਠਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਫੇਰ ਝੱਸ ਆ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਸੱਚੇ ਦਾ ਨਾਮ ਬੀ ਜਪਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਅਜੇ ਨਾਮ ਤਾਂ ਨਵਾਂ ਛੁੱਟਿਆ ਅੰਗੂਰ ਹੈ ਤੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਸੁਭਾਉ ਰੁੱਖ ਹਨ ਪਤਾਲੀਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਵਾਲੇ। ਪਰ ਇਕ ਫਰਕ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਅੱਗੇ ਕਰਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਬਫਾਉਂਦਾ ਸੀ ਆਪਣੀ ਕਾਮਯਾਬੀ ਉਤੇ, ਹੁਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹੈ ਕੀਹ ਲੀਤਾ ਕਿਸੇ ਦਾ ਧਨ ਹਿਰਕੇ। ਤਦੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਛੱਡ ਦੇਹ ਕਿੱਤਾ। ਐਉਂ ਦੇ ਜੱਕੇ ਤੱਕਿਆਂ ਵਿਚ ਸੋਚਣ ਲੱਗਾ, ਉਹ ਹੋ ਮੈਂ ਤਾਂ ਬਚਨ ਦਿਤਾ ਸੀ ਕਿ ਦਇਆ ਕਰਾਂਗਾ ਤੇ ਜੇ ਕੁਛ ਮੈਂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਇਹ ਤਾਂ ਦਇਆ ਨਹੀਂ। ਜਾਂ ਇਹ ਸੋਚ ਲੱਗੀ ਵੱਢ-ਵੱਢ ਕੇ ਖਾਣ ਤਾਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਮਨਾਂ ਛੱਡ ਹੁਣ ਤੂੰ ਘਰ ਭਨਾਉ ਤੇ ਰਾਹ ਖਹਿੜੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਖੋਹਣਾ। ਇਸ ਵਿਚ ਦਇਆ ਨਹੀਂ ਤੇ ਗਰੀਬ ਮਾਰ ਬੀ ਕਈ ਵੇਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹੇ ਮਨਾਂ! ਸਦਾਬ੍ਰਤ ਕੀਕੂੰ ਚੱਲੇ, ਨੌਕਰਾਂ ਜੋਗੇ ਰੁਪੈ ਕਿਥੋਂ

ਆਉਣ। ਖਰਚ-ਸ਼ਾਹ ਖਰਚ-ਕੀਕੂੰ ਟੁਰਨ? ਹੱਛਾ ਬਈ, ਵਾਹ-ਵਾਹ ਫੁਰ ਪਈ, ਚੰਗਾ। ਚਲੇ ਰਾਜੇ ਦਾ ਘਰ ਭੰਨੀਏ, ਇਸ ਵਿਚ ਗਰੀਬ ਮਾਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਰਾਜਾ ਪਾਸ ਕਿਹੜਾ ਆਪਣਾ ਧਨ ਹੈ ਤੇ ਓਸ ਕਿਹੜਾ ਕੰਗਾਲ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਬੱਸ ਠੀਕ ਹੈ, ਮਨ ਮੇਰੇ! ਚੱਲ ਹੁਣ ਘਰ ਭੰਨ ਰਾਜੇ ਦਾ। ਇਕੋ ਵੇਰ ਆ ਜਾਏਗੀ ਮਾਇਆ ਚੌਖੀ ਤੇ ਵੇਰ ਚਿਰ ਲੰਘ ਜਾਏਗਾ।

ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਅਗਲੀ ਰਾਤ ਅਮੀਰਾਂ ਵਾਲੇ ਕਪੜੇ ਪਹਿਨੇ ਤੇ ਮੱਥੇ ਜਿਗਾ ਬੀ ਲਾ ਲਈ, ਸੁਹਣਾ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਾ ਬਣ ਕੇ ਚਾਰ ਘੜੀ ਰਾਤ ਗਈ ਰਾਜ ਦੁਆਰ ਚਲਾ ਗਿਆ ਬੇਝਕ ਤੇ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹ ਧਿਆਨ ਅੰਦਰ ਜਾਣ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਦਰਵਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਮਹਾਰਾਜ ਆਪ ਕੌਣ ਹੋ ਜੋ ਅੰਦਰ ਜਾਂਦੇ ਹੋ?

ਭੂਮੀਏਂ ਨੂੰ ਸੋਚ ਪੈ ਗਈ - ਝੂਠ ਕਹਾ ਕਿ ਸੱਚ? ਮਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਪ੍ਰਣ ਜੋ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਹੁ ਸੱਚ। ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਬੜੀ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਨਾਲ ਆਖਿਆ। ਮੈਂ ਚੋਰ ਹਾਂ। ਦਰਵਾਨ ਸੁਣ ਕੇ ਘਾਬਰਿਆ, ਫਿਰ ਠਿਠੰਬਰਿਆ ਕਿ ਇਹ ਰਾਜੇ ਦਾ ਕੋਈ ਸਨਬੰਧੀ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ ਹੈ ਜੋ ਬੇਖਟਕੇ ਅੰਦਰ ਲੰਘ ਚਲਿਆ ਸੀ, ਮੈਂ ਰੋਕਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਗੁੱਸੇ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਆਪ ਨੂੰ ਚੋਰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਐਸਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਰਾਜਾ ਨੂੰ ਜਾ ਕਹੇ ਕਿ ਦਰਵਾਨ ਨੇ ਮੇਰੀ ਹੱਤਕ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਜ਼ਾ ਪਾ ਜਾਵਾਂ, ਮੈਂ ਨਵਾਂ ਆਦਮੀ ਹਾਂ। ਤਾਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਹੱਛਾ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਜਾਓ! ਖਿਮਾ ਕਰਨੀ।

ਭੂਮੀਆ ਚਲਾ ਗਿਆ ਅੰਦਰ ਨੂੰ, ਉਹ ਰਾਹ ਤੇ ਮਹੱਲ ਦਾ ਜਾਣੂ ਸੀ। ਜ਼ਿੰਮੀਦਾਰ ਵੱਡਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕਈ ਵੇਰ ਆਇਆ ਗਿਆ ਤੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਮੂੰਹ ਚਿੱਤ ਲਗਦਾ ਸੀ। ਸਾਰੀਆ ਗੁਪਤ ਥਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਸੂਹਾਂ ਬੀ ਕੱਢ ਕਢਾ ਚੁਕਾ ਸੀ। ਜਾ ਰਾਜੇ ਦਾ ਨਿੱਜ ਦਾ ਥਾਂ ਲੱਭਿਓਸੁ। ਰਾਜੇ ਰਾਣੀ ਦੇ ਗਹਿਣੇ ਲੈ ਦੇ ਕੇ ਸੁਹਣੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਟੁਰਨ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਇਕ ਸੋਨੇ ਦੀ ਰਕੋਬੀ ਹੋਰ ਦਿਸੀਓਸੁ। ਇਸ ਨੂੰ ਚਾਇਓਸੁ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਕੁਝ ਸੀ, ਟੋਹ ਕੇ ਦੇਖਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਇਹ ਕੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਹੱਥਾਂ ਨੂੰ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਹਰਿਆਨ ਹੋ ਕੇ ਚਖਿਓਸੁ ਤਾਂ ਉਹ ਹਾਜ਼ਮੇ ਦਾ ਚੂਰਨ ਲੱਗਾ, ਪਰ ਦੇਖੋ ਉਸ ਵਿਚ ਲੂਣ ਸੀ, ਉਹ ਲੱਗ ਗਿਆ ਭੂਮੀਏਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਨੂੰ।

ਭੂਮੀਆ ਸੋਚੀਂ ਪੈ ਗਿਆ। ਹੈਂ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਰਾਜੇ ਦਾ ਲੂਣ ਖਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਲ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਲੂਣ ਖਾ ਕੇ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ, ਹੁਣ ਚੋਰੀ ਕਿਵੇਂ ਕਰਾਂ, ਪਰ ਨਹੀਂ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਏਸ ਵਿਚ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਆਪਣੇ ਮਿਤਰਾਂ ਤੇ ਸਬੰਧੀਆਂ ਦਾ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਖਾਣ ਪੀਣ ਦੀ ਸਾਂਝ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਇਹ ਬੀ ਹੋਊ ਕਿ ਜਿਸ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਕਰੀਏ ਉਸ ਦਾ ਦਿਤਾ ਖਾਈਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਬੁਰਾ ਨਾ ਕਰਨਾ ਬੀ ਏਸ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ, ਤੀਸਰੇ ਮੰਗ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਵਾਸਤੇ ਬੀ ਸਿਖਿਆ ਹੋਊ ਕਿ ਜਿਸ ਦਾ ਦਿਤਾ ਖਾਣਾ ਹੈ ਦਾਤੇ ਦਾ, ਉਸ ਦਾ ਬੁਰਾ ਨਾ ਕਰੀਏ, ਸੋ ਨਾ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਦਿਤਾ ਖਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਨਾ ਕਿਸੇ ਦਾ ਚਾਕਰ ਹਾਂ, ਸਬੰਧੀਆਂ ਮਿਤਰਾਂ ਦਾ ਬੁਰਾ ਮੈਂ ਕਰਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਫਿਰ ਸਿਖਿਆ ਤਾਂ ਕਮਾਈ ਗਈ ਹੈ, ਹੈਂ? (ਹੋਰ ਸੋਚ ਕੇ) ਹੈਂ, ਪਰ ਬਚਨ ਤਾਂ ਏਹੋ ਕੀਤਾ ਸੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿ ਲੂਣ ਖਾ ਕੇ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ। ਲੂਣ ਹੁਣ ਖਾਧਾ ਗਿਆ, ਚਾਹੋ ਕਿਵੇਂ ਖਾਧਾ ਗਿਆ, ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਬਚਨ ਪਾਲਣਾ ਚਾਹੀਏ। ਜੇ ਮੈਂ ਜੋ ਕੁਛ ਸਮਝਿਆ ਹੈ ਠੀਕ ਨਾ ਨਿਕਲੇ ਤਾਂ ਦਾਤਾ ਗੁਰੂ ਮਿਹਰ ਨਾ ਕਰਸੀ। ਹਾਂ ਜੀ, ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਪਾਪ ਬਖਸ਼ੀਏ ਹਨ। ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਮੈਂ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਸੁਖੀ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਸੋ ਮਿਹਰ ਲੈਣ ਲਈ ਮੈਂ ਹੁਕਮ ਪਾਲਣਾ ਹੈ। ਲੂਣ ਖਾ ਕੇ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਇਹ ਹੁਕਮ ਹੈਸੀ। ਮੈਂ ਬਚਨ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਮਾਵਾਂਗਾ, ਇਹ ਪਾਲਣਾ ਹੈ ਜ਼ਰੂਰ। ਹੈਂ ਫੇਰ ਘਰ ਦਾ ਖਰਚ ਕੀਕੂੰ ਤੁਰੂ? ਹੱਛਾ ਹੋਰ ਰਾਜਾ ਕੋਈ ਚੱਲ ਮੱਲਾਂਗੇ। ਚੱਲ ਮਨਾਂ ਹੁਣ ਚੱਲ। ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਗਿਣਤੀਆਂ ਗਿਣਦਾ ਸਭ ਕੁਛ ਲੀਤਾ ਬੱਧਾ ਓਥੇ ਹੀ ਛੇੜ ਕੇ ਭੂਮੀਆ ਟੁਰ ਗਿਆ ਤੇ ਆਪਣੇ ਸਿਆਣੇ ਰਸਤਿਓਂ ਕਿਸੇ ਚਾਤੁਰੀ ਨਾਲ ਮਲਕੜੇ ਨਿਕਲ ਗਿਆ।

ਜਾਂ ਦਿਨ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਰਾਜੇ ਨੇ ਡਿੱਠਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਹੀਰੇ ਪੰਨੇ ਤੇ ਰਾਣੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜਵਾਹਰਾਤ ਦੇ ਗਹਿਣੇ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਬੱਧੇ ਪਏ ਹਨ। ਖੁਹਲੇ, ਦੇਖੇ ਸਾਰੇ ਜਿਉਂ ਕੇ ਤਿਉਂ ਸਨ, ਪਰ ਇਹ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦਿਸਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਚੋਰ ਆਇਆ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਸਭ ਕੁਛ ਲੈ ਚਲਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਫੇਰ ਕਿਸੇ ਗੱਲੋਂ ਛੱਡ ਕੇ ਟੁਰ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਹੈਰਾਨੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕਿਉਂ ਛੱਡ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਗੁੱਸਾ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਮਹਿਲਾਂ ਤੱਕ ਚੋਰ ਅੱਪੜ ਕੀਕੂੰ ਗਿਆ ਤੇ ਧੁਰ ਅੰਤਹਪੁਰ ਵਿਚ ਵੜ ਕੀਕੂੰ ਗਿਆ। ਸੋ ਪਹਿਲੀ ਪੁਛ ਪਹਿਰੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਹੋਈ। ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ ਕਿ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ ਦੇ ਭੇਸ ਵਿਚ ਇਕ ਆਦਮੀ ਅੰਦਰ ਗਿਆ ਹੈ ਰਾਤ ਨੂੰ। ਉਸ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਆਖਿਆ ਬੀ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਚੋਰ ਹਾਂ, ਪਰ ਨਵੇਂ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਨੇ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਸਮਝ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਲੰਘ

ਜਾਣ ਦਿਤਾ। ਹੁਣ ਐਸੇ ਦਿਲਾਵਰ ਚੋਰ ਨੂੰ ਪਕੜਨ ਦੀ ਚਾਹ ਰਾਜੇ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਹੋਰ ਥਾਂ ਕਰ ਗਈ ਕਿ ਜੇ ਤਲੀ ਤੇ ਦੀਵਾ ਧਰ ਕੇ ਚੋਰੀ ਦਾ ਹੀਆ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਹੁਕਮ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਕੋਟਵਾਲ ਅਰ ਉਸ ਦੇ ਸੇਵਕ ਲੱਗੇ ਲੱਭਣ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤਰਸ ਦਇਆ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਪਾਪੀਆਂ ਨਾਲ ਵਾਹ ਪੈ ਕੇ ਏਹ ਹਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਾੜਾ ਸਮਝਣ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਸੋ ਸੁਭੇ ਵਿਚ ਹੀ ਕਈ ਫੜੇ ਜਾਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਕਈ ਦਿਨ ਬੀਤ ਗਏ, ਪਕੜ ਪਕੜਾਈ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ, ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਾ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਮਾਰ ਕੁਟਾਈਆਂ ਟੁਰ ਪਈਆਂ। ਇਹ ਖਬਰ ਹੁਣ ਭੂਮੀਏ ਨੂੰ ਬੀ ਆ ਲੱਗੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਕੀਤੇ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਬਦਲੇ ਗਰੀਬ ਮਾਰ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਬੇਗੁਨਾਹ ਫੜੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਧਨ ਪੈਸੇ ਵਾਲੇ ਵੱਢੀਆਂ ਦੇ ਕੇ ਛੁੱਟ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਗਰੀਬਾਂ ਦੀਆਂ ਪਈਆਂ ਖਲਾਂ ਉਧੜਦੀਆਂ ਹਨ। ਭੂਮੀਏਂ ਸੋਚਿਆ, ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਹੁਕਮ ਸੀ ਕਿ ਗਰੀਬ ਮਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ, ਪਰ ਗਰੀਬ ਮਾਰ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਮੈਂ ਤਾਂ ਗਰੀਬ ਮਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ, ਪਰ ਇਹ ਹੋ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਬਦਲੇ ਹੀ ਰਹੀ ਹੈ ਨਾ। ਕਰਾਂ ਮੈਂ ਤੇ ਭਰਨ ਗਰੀਬ, ਤਾਂ ਤੇ ਇਸ ਗਰੀਬ ਮਾਰ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਮੇਰੇ ਮੱਥੇ ਹੈ। ਚੱਲ ਹੇ ਮਨ! ਹੁਣ ਮੌਤ ਕਿ ਬੰਦੀ ਜੋ ਮਿਲੇ ਸੋ ਸਹਿ ਲੈ; ਪਰ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਛੁਡਾ ਦੇਹ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾ ਗੁਆ। ਅੰਤ ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਕੀਤਿਆਂ ਦਾ ਭੋਗ ਭੋਗਣਾ ਹੀ ਹੈ ਨਾ। ਇਹ ਵੀਚਾਰ ਕੇ ਭੂਮੀਆਂ ਬਣ ਠਣ ਕੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਪਾਸ ਚਲਾ ਗਿਆ ਤੇ ਅਚਾਨਕ ਮਿਲਣ ਦਾ ਦਾਉ ਤਕਦਾ ਰਿਹਾ। ਜਦ ਰਾਜਾ ਦਰਬਾਰੋਂ ਬਾਹਰ ਆਇਆ ਤਾਂ ਦਾਉ ਬਚਾ ਕੇ ਫੁਰਤੀ ਨਾਲ ਰਾਜੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਜਾ ਖੜੋਤਾ। ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਅਰਜ਼ ਕੀਤਓਸੁ ਕਿ ਹੇ ਰਾਜਨ! ਤੇਰਾ ਚੋਰ ਮੈਂ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਧਨ ਮਾਲ ਚੁਰਾਇਆ ਸੀ, ਪਰ ਫੇਰ ਓਥੇ ਹੀ ਛੱਡ ਕੇ ਟੁਰ ਆਇਆ ਸਾਂ। ਇਹ ਜੋ ਆਪ ਦੇ ਕੋਟਵਾਲ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਛੁਡਾ ਦੇਹ, ਜੋ ਉਹ ਸਭ ਬੇਗੁਨਾਹ ਹਨ, ਗੁਨਾਹੀ ਮੈਂ ਹਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਜੋ ਦੰਡ ਚਿਤ ਆਵੇ ਦਿਓ।

ਰਾਜਾ ਤੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਪਾਸ ਖੜੇ ਅਹਿਲਕਾਰ ਹੱਕੇ ਬੱਕੇ ਰਹਿ ਗਏ ਕਿ ਐਸਾ ਚੋਰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸੁਣਿਆ। ਕਿਸ ਦਲੇਰੀ ਤੇ ਹਿਕਮਤ ਨਾਲ ਚੋਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਮਾਲ ਧਨ ਛੇੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਚੋਰ ਹੋ ਕੇ ਕਿਤਨਾ ਤਰਸਵਾਨ ਹੈ ਕਿ ਗਰੀਬਾਂ ਦਾ ਦੁੱਖ ਦੇਖ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਇਹ ਧਰਮੀ ਹੈ ਕਿ ਕੁਧਰਮੀ?

ਤਦ ਰਾਜੇ ਨੇ ਪੁਛਿਆ, ਭਾਈ! ਤੂੰ ਇਤਨਾ ਮਾਲ ਪਦਾਰਥ ਲੈ ਕੇ ਛੱਡ ਕਿਉਂ ਗਿਆ? ਕੋਈ ਜਾਗ ਪਿਆ

ਸੀ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਕੋਈ ਭੁਲੇਖਾ ਲੱਗਾ ਸੀ?

ਭੂਮੀਆ - ਨਹੀਂ ਰਾਜਾ! ਸੱਚ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਫੜ ਸਕਦਾ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਡਰ ਬੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਜੋ ਆਕਾਸ਼ਾਂ ਵਿਚੋਂ ਉਤਰਿਆ ਹੈ। ਓਨ ਮੈਨੂੰ ਤ੍ਰੈ ਸੁਮੱਤਾਂ ਦਿਤੀਆਂ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਲੂਣ ਖਾ ਕੇ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ। ਜਦ ਆਪ ਦਾ ਮਾਲ ਪਦਾਰਥ ਮੈਂ ਲੈ ਕੇ ਟੁਰਿਆ ਤਾਂ ਆਪ ਦਾ ਓਸੇ ਥਾਂ ਪਿਆ ਚੂਰਨ ਕਿਵੇਂ ਮੇਰੇ ਮੂੰਹ ਲੱਗ ਗਿਆ, ਸੋ ਰਾਜਾ! ਲੂਣ ਖਾਧਾ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਮੈਂ ਕਿਵੇਂ ਬੁਰਿਆਈ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸਾਂ। ਸੋ ਸਭ ਕੁਛ ਛੋੜ ਕੇ ਟੁਰ ਗਿਆ। ਰਾਜਾ ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਹੋਰ ਅਚਰਜ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਹੈਂ! ਇਹ ਚੋਰ ਹੈ ਦੁਰਾਚਾਰੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ! ਪਰ ਕੈਸਾ ਗੁਰੂ-ਆਗਿਆ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੈ ਕਿ ਅੱਖਰ-ਅੱਖਰ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਪੂਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕੀਹ ਹੋਇਆ ਸ਼੍ਰੇਣੀਦਾਰੀ ਕਿ ਦੁਰਾਚਾਰੀ? ਫੇਰ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਗੱਲ ਫੁਰੀ, ਪੁੱਛਣ ਲੱਗਾ, ਓ ਨਿਡਰ ਆਦਮੀ! ਤੈਨੂੰ ਇਹ ਡਰ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਦੰਡ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹਾਂ, ਕਿਵੇਂ ਸੱਚ-ਸੱਚ ਬਿਨਾਂ ਮਾਰੇ ਕੁੱਟੇ ਆਪੇ ਮੇਰੇ ਦੁਆਰੇ ਆ ਕੇ ਦਸ ਰਿਹਾ ਹੈਂ?

ਭੂਮੀਆ-ਏਸ ਕਰਕੇ ਰਾਜਾ! ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਲ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਦੇ ਝੂਠ ਨਹੀਂ ਬੋਲਾਂਗਾ। ਸੱਚ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਾਂਗਾ ਤੇ ਸੱਚ ਨੂੰ ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਧਾਰਾਂਗਾ। ਏਸ ਲਈ ਮੈਂ ਸੱਚ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਰਾਜਾ (ਹੋਰ ਸੋਚ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ) - ਤੂੰ ਪਕੜਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ, ਆਪੇ ਕਿਉਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈਂ ਰਾਜ ਦੰਡ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਉਤੇ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ?

ਭੂਮੀਆ - ਹੇ ਰਾਜਨ! ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰ ਚੁਕਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੇਰਾ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਲ ਬਚਨ ਹੈ ਕਿ ਗਰੀਬ ਮਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ ਤੇ ਹੁਣ ਆਪ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੁੱਟ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਮੈਂ ਹਾਂ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਆਇਆ ਹਾਂ ਕਿ ਕਰਾਂ ਮੈਂ ਤੇ ਭਰਨ ਗਰੀਬ! ਇਹ ਕਿਉਂ? ਨਹੀਂ, ਕਰੇ ਭੂਮੀਆ ਤੇ ਭਰੇ ਬੀ ਭੂਮੀਆ।

ਰਾਜਾ ਹੋਰ ਅਚੰਭਾ ਹੋ ਕੇ - ਹੈਂ, ਓਇ ਤੂੰ ਭੂਮੀਆ ਹੈਂ? ਤੂੰ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਇਕ ਵੱਡਾ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਹੈਂ! ਤੂੰ ਬੜਾ ਦਾਨੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈਂ, ਸਾਧ ਸੇਵੀ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਚੋਰ! ਤੂੰ ਤਾਂ ਅਸਾਂ ਧਰਮੀ ਜਾਣਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਸੈਂ?

ਭੂਮੀਆ - ਠੀਕ ਹੈ ਜੀਉ! ਮੈਂ ਬੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਧਰਮੀ ਸਮਝਦਾ ਸਾਂ। ਜੋ ਮੈਂ ਚੋਰੀ ਕਰਕੇ ਧਾੜਾ ਮਾਰ ਕੇ ਧਨ ਲਿਆਉਂਦਾ ਸਾਂ, ਸੋ ਮੈਂ ਪਰਸੁਆਰਥ ਤੇ

ਸਾਧ ਸੇਵਾ ਤੇ ਲਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਸਮਝਦਾ ਸਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਪੁੰਨੀ ਹਾਂ, ਦਾਨ ਜੁ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਪਰ ਵੇਖ ਰਾਜਾ! ਇਕ ਦਿਨ ਆ ਗਿਆ ਉਹ ਸੰਤ, ਸੰਤ ਕਿ ਆਪ ਰੱਬ ਦੀ ਜੋਤਿ, ਉਨ ਮੇਰੇ ਨੈਣ ਖੋਲੇ। ਉਹ ਆਖੇ ਤੇਰੇ ਘਰ ਦਾ ਅੰਨ ਨਹੀਂ ਖਾਣਾ, ਤੇਰਾ ਅੰਨ ਪਾਪ ਦੀ ਕਮਾਈ ਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਪੁੰਨੀ ਬਣ ਬਣ ਬਗਾਂ, ਉਹ ਆਖੇ ਨਹੀਂ ਤੇਰੀ ਕਮਾਈ ਪਾਪਾਂ ਭਰੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਦੁੱਖ, ਕਸ਼ਟ ਤੇ ਪੀੜਾ ਭਰੀ ਪਈ ਹੈ। ਲੈ ਰਾਜਾ! ਮੈਂ ਮੰਨ ਗਿਆ ਪਰ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਮੇਰਾ ਸੁਭਾਉ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ ਇਸ ਕੰਮ ਦਾ, ਉਹ ਛੁੱਟਣ ਨਹੀਂ ਲੱਗਾ। ਤਾਂ ਉਸ ਦਾਤੇ ਨੇ ਮੈਥੋਂ ਤ੍ਰੈ ਪ੍ਰਣ ਲਏ ਜੋ ਮੈਂ ਦੱਸੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਆਖਿਆ ਜੇ ਮਿਹਰ ਦਾ ਲੋੜਵੰਦ ਹੈਂ ਤਾਂ ਏਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਤਨੋਂ ਮਨੋਂ ਅਮਲ ਕਰ! ਜਦ ਉਹ ਟੁਰ ਗਏ, ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਤਿੰਨਾਂ ਹੀ ਹੁਕਮਾਂ ਤੇ ਅਮਲ ਕਰਨ ਲੱਗਾ। ਹੁਣ ਮੈਂ ਜਦ ਚੋਰੀ ਕਰਨ ਕਿ ਡਾਕੇ ਮਾਰਨ ਵਿਚ ਜਾਵਾਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਈ ਵੇਰ ਦੁਖੀ ਹੋ ਜਾਵਾਂ ਲੁਟੀਂਦਿਆਂ ਦਾ ਦੁੱਖ ਦੇਖ ਕੇ। ਅੱਗੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਦੁੱਖ ਦੇ ਕੇ ਦੁਖੀ ਨਹੀਂ ਸਾਂ ਹੁੰਦਾ, ਜਿਵੇਂ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਮਰਦੇ ਪਸ਼ੂ ਪੰਖੀਆਂ ਦੀ ਤੜਫਣੀ ਵੇਖ ਕੇ ਉਦਾਸੀ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ ਤਿਵੇਂ ਮੈਂ ਬੀ ਇਨਸਾਨਾਂ ਦੀ ਤੜਫਣੀ ਵਿਲਕਣੀ ਉਤੇ ਨਾ ਪਸੀਜਣ ਨੂੰ ਬਹਾਦਰੀ ਸਮਝਦਾ ਸਾਂ। ਪਰ ਹੁਣ ਗੁਰੂ ਕੀ ਦੱਸੀ ਦਇਆ ਉਪਜਣ ਲਗ ਪਈ, ਨਾਲੇ ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਕਿੱਤਾ ਛੱਡ ਦੇਹ ਮਾੜਾ ਹੈ, ਪਰ ਮੈਥੋਂ ਛੁੱਟੇ ਨਾਂਹ। ਪਰ ਜਦ ਹੁਣ ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਖੋਹਾਂ ਤਾਂ ਦਇਆ ਉਪਜੇ, ਮੈਂ ਚਾਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਗਰੀਬ ਨੂੰ ਛੱਡਾਂ ਤੇ ਅਮੀਰਾਂ ਨੂੰ ਲੁੱਟਾਂ, ਪਰ ਕਈ ਵੇਰ ਪਤਾ ਨਾ ਲੱਗੇ ਕਿ ਅਮੀਰ ਹੈਂ ਕਿ ਗਰੀਬ। ਸੋ ਮੈਨੂੰ ਫਿਕਰ ਪਿਆ ਕਿ ਇਸ ਕੰਮ ਵਿਚ ਅਣਜਾਣੇ ਗਰੀਬ ਮਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿਸੇ ਰਾਜੇ ਦਾ ਘਰ ਭੰਨ ਕੇ ਵਰ੍ਹਾ ਦੋ ਵਰ੍ਹੇ ਆਰਾਮ ਕਰਾਂ ਤੇ ਨਿਰਸੰਸੇ ਹੋ ਜਾਵਾਂ ਕਿ ਗਰੀਬ ਮਾਰ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ। ਇਉਂ ਕਰਕੇ ਰਾਜਾ! ਤੇਰੇ ਘਰ ਚੋਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਆਇਆ ਸਾਂ, ਇਸੇ ਗਰੀਬ ਮਾਰ ਨਾ ਕਰਨ ਨੇ ਹੁਣ ਤੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆ ਖੜਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਦੂਜੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਲੂਣ ਖਾ ਕੇ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਨੇ ਮੈਤੋਂ ਤੇਰੀ ਚੋਰੀ ਕੀਤੀ ਦੌਲਤ ਛੁੱਟਵਾਈ ਸੀ। ਇਸ ਨੇ ਸਾਕਾਂ ਮਿਤਰਾਂ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਦੇ ਬੀ ਕੁਛ ਖਾਧਾ ਸੀ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬੁਰੇ ਕਰਨੋਂ ਰੋਕ ਲਿਆ। ਤੀਸਰੇ ਇਸ ਪ੍ਰਣ ਨੇ ਕਿ ਸਦਾ ਸੱਚ ਬੋਲਾਂਗਾ, ਆਪ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਭ ਕੁਛ ਠੀਕ-ਠੀਕ ਦਸ ਦੇਣ ਲਈ ਆਖਿਆ ਹੈ, ਹੋਣ ਜੋ ਜੀ ਕਰੇ ਕਰੋ; ਮੈਂ ਭੋਗਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ। ਰਾਜਾ ਸੁਣ ਕੇ ਹੋਰ ਹਚਿਆਨ ਹੋਇਆ। ਸੋਚੇ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਗੁਰੂ ਕੋਈ ਅਚਰਜ ਅਕਲ ਦਾ ਕੋਟ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਪਾਪ ਕਰਮ ਛੁਡਵਾਏ ਸੁ। ਝੱਸ ਬੁਰਾ ਹੁੰਦਾ

ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਕੀਕੁੰ ਉਸ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰਾ ਝੱਸ ਚੋਰੀ ਡਾਕੇ ਦਾ ਇਸ ਦਾ ਆਪੇ ਛੁਟ ਜਾਏ। ਪਰ ਹਾਂ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਨਿਰਾ ਅਕਲ ਦਾ ਕੋਟ ਨਹੀਂ, ਜ਼ਰੂਰ ਤੇਜ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਸਤਿਆ ਵਾਲਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਦੇ ਆਪੇ ਦਾ ਐਡਾ ਡੂੰਘਾ ਅਸਰ ਡਾਕੂਆਂ ਅਤੇ ਚੋਰਾਂ ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਐਸੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਏ। ਤਾਂ ਰਾਜਾ ਫੇਰ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਮੁਸਕਰਾਇਆ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ - ਤੇਰਾ ਗੁਰੂ ਕਿੱਥੇ ਹੈ?

ਭੂਮੀਏ ਕਿਹਾ - ਉਹ ਆਪਣੇ ਰੰਗ ਚਲੇ ਗਏ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਧਰ?

ਰਾਜਾ - ਉਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕੀ ਹੈ?

ਭੂਮੀਆ - ਮੈਂ ਤਾਂ ਨਾਮ ਪੁੱਛ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ ਪਰ ਲੋਕਾਂ ਮੈਨੂੰ ਪਿੱਛੋਂ ਦਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਸੀਗੇ ਜੋ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਆਏ ਸੀ।

ਰਾਜਾ (ਕੰਨ ਦੇ ਕੇ)-ਹੈਂ! ਓਹੋ ਜਿਸ ਨੂਰਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਸੁਆਰਿਆ ਹੈ?

ਵਜ਼ੀਰ - ਹਾਂ ਰਾਜਨ! ਓਹੋ ਹੈ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ! ਇਧਰ ਦੀ ਲੰਘ ਗਏ ਸੁਣੇ ਹਨ।

ਰਾਜਾ (ਜੀ ਵਿਚ) - ਸ਼ੋਕ! ਐਸੇ ਮਹਾਂ ਜਯੋਤੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾ ਹੋਏ।

(ਭੂਮੀਏ ਨੂੰ) ਸੁਣ ਭਾਈ! ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹੋਂ ਅੱਜ ਆਪਣੇ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਦੰਡ ਦੇਵਾਂ, ਪਰ ਦੰਡ ਦੇਣ ਨਾਲ ਤੂੰ ਕੈਦ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਤੰਗ ਪਵੇਂਗਾ, ਓਥੇ ਹੋਰ ਤੇਰੇ ਵਰਗੇ ਤੈਨੂੰ ਮਿਲਣਗੇ। ਮੈਨੂੰ ਡਰ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਓਥੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕੁਸੰਗ ਨਾਲ ਮੁੜ ਪਾਪਾਂ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਏਂਗਾ। ਜੇ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਛੱਡਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਨਿਆਂ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਪਰ ਅਸਲ ਨਿਆਂ ਹੈ ਪਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰ ਦੇਣਾ। ਮੈਨੂੰ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਥੋਂ ਵੱਡਾ ਬ੍ਰਹਮ ਲੋਕ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਤੈਨੂੰ ਦੰਡ ਬੀ ਦੇ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਸੁਧਾਰ ਬੀ ਗਿਆ ਹੈ। ਤੂੰ ਜੋ ਪੁੰਨੀ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸੈਂ, ਅੱਜ ਪਾਪੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈਂ। ਜਸ ਜੀਵਨ ਅਪਜਸ ਮਰਨ। ਅਪਜਸ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਤੈਨੂੰ ਦੰਡ ਆਪੇ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਉਹ ਤੈਨੂੰ ਸੁਧਾਰ ਦੇ ਰਸਤੇ ਐਸਾ ਪਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਆਪੇ ਸੁਧਰ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਖਬਰੇ ਸੁਧਰ ਹੀ ਗਿਆ ਹੈਂ। ਚੋਰੀ ਹੁਣ ਤੂੰ ਕਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਧਾੜਾ ਮਾਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਗਰੀਬ ਮਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਮੀਰਾਂ ਤੇ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਤੂੰ ਲੁੱਟ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਜੋ ਜਦ ਸ਼ੱਕ ਏ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੋਂ ਤੈਨੂੰ ਪੁੱਛ ਹੋਣੀ ਹੈ ਤੇ ਤੂੰ ਸੱਚ ਬੋਲਣਾ ਹੈ, ਇਉਂ ਤੂੰ ਆਪੇ ਹੀ ਪਕੜੇ

ਜਾਣਾ ਹੈ; ਸੇ ਤੇਰੇ ਲਈ ਚੋਰੀ ਧਾੜਾ ਕਰ ਸਕਣਾ ਕਠਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਤੇਰੇ ਸੱਚੇ ਵੈਦ ਨੇ ਐਸਾ ਦਾਰੂ ਤੈਨੂੰ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਹੁਣ ਆਪੇ ਸਾਧ ਬਣ ਜਾਏਂਗਾ, ਪਰ ਸ਼ਾਬਾਸ਼ੇ ਤੇਰੇ ਕਿ ਤੂੰ ਹੁਕਮ ਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ਤੇ ਜਿੰਦ ਖਤਰੇ ਵਿਚ ਪਾਕੇ ਬੀ ਤੂੰ ਹੁਕਮ ਪਾਲਿਆ ਹੈ। ਸੇ ਜਦ ਮੈਂ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੂੰ ਹੁਣ ਭਲਾ ਹੋ ਚਲਿਆ ਹੈਂ ਤੇ ਨਾਲੇ ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਬਲ ਹੈ; ਸਾਹਸ ਹੈ, ਸਤਿਆ ਹੈ; ਅਣਖ ਹੈ, ਸੱਚ ਉਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦੇਣ ਦਾ ਹੀਆ ਹੈ ਤੇ ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਤੂੰ ਇਤਨਾ ਭਲਾ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਤਮਾ ਤੇਰੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਆਯਾ ਕਰਨਗੇ, ਸੇ ਮੈਂ ਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਤੈਨੂੰ ਛੱਡਦਾ ਹਾਂ। ਪਰ ਮੇਰੀ ਅੱਖ ਤੇਰੇ ਤੇ ਰਹੇਗੀ, ਇਹ ਦੇਖਣ ਲਈ ਕਿ ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਰਾਹ ਤੇ ਤੁਰ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ਤੇ ਪਰਜਾ ਨੂੰ ਦੁਖਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ।

ਕੁਛ ਸਮਾਂ ਲੰਘ ਗਿਆ, ਭੂਮੀਆਂ ਸੱਚਮੁਚ ਸੰਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਪਾਪ ਕਰਮ ਉਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਛੁਟ ਗਏ। ਦਇਆ ਵਾਲੇ ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਉਸ ਵਿਚ ਵਸ ਗਏ। ਸੱਚ ਟਿਕ ਗਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਧੋ ਕੱਢੇ। ਨਾਮ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਵੱਛ ਕਰ ਦਿਤਾ ਬਰੀਕ ਮੈਲਾਂ ਤੋਂ ਤੇ ਪਿਛਲੇ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਕਾਈ ਤੋਂ। ਨਾਮ ਨੇ ਬਲ ਭਰ ਦਿਤਾ ਨੇਕੀ ਦਾ, ਹਾਂ ਨਾਮ ਨੇ ਰਸ ਲਾ ਦਿਤਾ ਆਤਮ ਰਸ। ਭੂਮੀਏ ਦੇ ਹੁਣ ਦੇ ਹਾਲ ਸੁਣ ਸੁਣ ਕੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋ ਆਈ ਕਿ ਇਹ ਪੂਰਨ ਸੰਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਭੂਮੀਏ ਨੂੰ ਸਦ ਕੇ ਕਿਹਾ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਦੀਖਿਆ ਦੇਹ। ਤਾਂ ਭੂਮੀਏਂ ਆਖਿਆ, ਰਾਜਾ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਅਜੇ ਸਿੱਖ ਬੀ ਨਹੀਂ ਹਾਂ, ਗੁਰੂ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਜਿਹੇ ਪਾਪੀ ਨੂੰ ਪਾਪ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਮਿਹਰ ਵਿਚ ਪੁਚਾ ਦਿਤਾ। ਰਾਜਾ! ਮਿਹਰ ਹੋਈ ਤੇ ਨਾਮ ਰਸ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਪੈਣਾ, ਮੈਨੂੰ ਸੋਝੀ ਆਈ ਏ ਹੁਣ, ਮਿਹਰ ਹੈ ਨਾਮ ਰਸ, ਨਾਮ ਰਸ। ਹਾਂ ਜੇ ਤੂੰ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਕਰ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਉਹ ਕਿੱਥੇ ਹਨ? ਤਾਂ ਭੂਮੀਏ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਦੂਰ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਜਾਨਣਹਾਰ ਹਨ। ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਦੂਰ ਤੋਂ ਸੁਣਦੇ ਹਨ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਭਾਉ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਤੂੰ ਧਰਮਸਾਲ ਬਣਾ ਜਿੱਥੇ ਕੀਰਤਨ ਹੋਵੇ ਤੇ ਆਪ ਬੀ ਆ ਕੇ ਸੁਣਿਆ ਕਰ। ਕੀਰਤਨ, ਰਾਜਾ! ਉਸ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਹੋਵੇ, ਜੇ ਮੇਰੇ ਡੇਰੇ ਦੇ ਕੁਛ ਸੱਜਣ ਹੁਣ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਤਾਂ ਤਦੋਂ ਚਲੇ ਗਏ ਸਨ, ਪਰ ਮੇਰੇ ਸੇਵਕ ਨੂਰਸ਼ਾਹ ਤੋਂ ਜਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਕੁਛ ਲਿਖ ਕੇ ਆਏ ਹਨ, ਉਸ ਦਾ ਅਸੀਂ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਸੇ ਜੇ ਸ਼ਰਧਾ ਹੋ ਆਈ ਹੈ, ਹੇ ਰਾਜਾ! ਤਾਂ ਧਰਮਸਾਲ ਪੁਆਓ ਤੇ ਇਹ ਕਾਰਜ ਕਰੋ,

ਮੇਰੇ ਘਰ ਹੁਣ ਉਹ ਸਦਾਬਤ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ, ਪਰ ਹਾਂ ਲੰਗਰ ਗੁਰੂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਤਨਾ ਮੇਰਾ ਵਿਤ ਹੈ ਉਸ ਮੂਜਬ, ਜੋ ਧਰਮ ਨਾਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਵੰਡ ਛਕਦਾ ਹਾਂ। ਤਾਂ ਰਾਜੇ ਨੇ ਧਰਮਸਾਲ ਪੁਆਈ, ਧਰਮਸਾਲ ਨਾਲ ਲੰਗਰ ਲਾ ਦਿਤਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ। ਜੋ ਕੋਈ ਆਵੇ ਅਤਿੱਥੀ, ਪਰਦੇਸੀ, ਲੋੜਵੰਦ, ਸਾਧ, ਸੰਤ, ਓਥੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕੇ। ਤੀਸਰੇ ਪਹਿਰ ਓਥੇ ਕੀਰਤਨ ਹੋਵੇ। ਭੂਮੀਏਂ ਦੇ ਸੇਵਕ, ਜੋ ਹੁਣ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿਖ ਸਦਾਉਂਦੇ ਸੇ, ਕੀਰਤਨ ਕਰਿਆ ਕਰਨ। ਦੂਰੋਂ ਨੇੜਿਓਂ ਬੀ ਸਿਖ ਕਦੇ-ਕਦੇ ਆ ਜੁੜਦੇ ਸਨ। ਰਾਜਾ ਆਪ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਨ ਆਇਆ ਕਰੇ। ਹੋਰ ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਬੀ ਪ੍ਰੇਮ ਹੋ ਆਇਆ।

ਭੂਮੀਏ ਤੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਇੰਨੀ ਨਿਸ਼ਾ ਹੋਈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਵਿਚ ਥਾਉਂ ਦੇ ਦਿਤੀਓਸੁ ਕਿ ਜੋ ਸੱਚਾ, ਭਲਾ ਹੈ, ਦਇਆਵਾਨ ਹੈ ਤੇ ਮਨ ਵਿਚ ਬਲ ਰਖਦਾ ਹੈ ਨੇਕੀ ਦਾ ਤੇ ਭਾਉ ਰਖਦਾ ਹੈ ਰੱਬ ਦਾ, ਇਹ ਰਾਜ ਦੇ ਕੰਮ ਧਰਮ ਨਾਲ ਨਿਬਾਹੇਗਾ। ਆਪ ਰਾਜਾ ਹੁਣ ਏਸ ਅਰਦਾਸ ਵਿਚ ਰਿਹਾ ਕਰੇ ਕਿ ਕਦੇ ਹੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਤੇਰੇ ਦੀਦਾਰ ਹੋਣ ਤੇ ਮੈਂ ਬੀ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਂ ਤੇ ਮਨ ਦੀਆਂ ਮੁਰਾਦਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਾਂ। ਭੂਮੀਆਂ ਜੋ ਭੂਮੀ ਦਾ ਭਾਰ ਤੇ ਪਾਪ ਦਾ ਮੋਢੀਵਾਲ ਸੀ ਹੁਣ ਪਿਆਰ, ਧਰਮ, ਨੇਕੀ ਤੇ ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਬੋਹਰ ਦਾ ਪੇੜ ਮਲਯਾਗਰ ਦਾ ਚੰਦਨ ਬਣ ਗਿਆ।

ਬੁੰਦ ਵਿਹੁਣਾ ਚਾਤੁਕੋ ਕਿਉ ਕਰਿ ਤਿਪਤਾਵੈ ॥
ਨਾਦ ਕਰੰਕਹਿ ਬੋਧਿਆ ਸਨਮੁਖ ਉਠਿ ਧਾਵੈ ॥
ਭਵਰੁ ਲੋਭੀ ਕੁਸਮ ਬਾਸੁ ਕਾ ਮਿਲਿ ਆਪੁ ਬੰਧਾਵੈ ॥
ਤਿਉ ਸੰਤ ਜਨਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ ਦੇਖਿ ਦਰਸੁ ਅਘਾਵੈ ॥

ਅੰਗ- 20੮

ਮਰਦਾਨਿਆਂ! ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਹ ਤੜਫ ਰਹੀ ਹੈ, ਵਿਲਕ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਵਾਜ਼ ਸੁਣ ਧਿਆਨ ਦੇ ਨਾਲ, ਕਿੰਨੀ ਮਿੱਠੀ ਤੇ ਖਿੱਚ ਵਾਲੀ ਆਵਾਜ਼ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਮਰਦਾਨਿਆਂ! ਓਧਰ ਜਾਣੈ ਬਈ। ਬਹੁਤ ਝੀਣੀ ਬਾਣ ਹੈ। ਦਿਲ ਨੂੰ ਹਿਲਾਉਂਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਦੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਮੈਨੂੰ ਮਿਲ ਜਾਏ ਰਾਮ ਪਿਆਰਾ,
ਉਡ ਜਾ-ਉਡ ਜਾ, ਕਾਗਾ ਕਾਰਿਆ।

ਉਡਹੁ ਨ ਕਾਗਾ ਕਾਰੇ ॥

ਬੋਗਿ ਮਿਲੀਜੈ ਅਪੁਨੇ ਰਾਮ ਪਿਆਰੇ ॥ ਅੰਗ- ੩੩੮

ਕਾਉਂ ਦੇ ਵੀ ਹੱਥ ਬੰਨਦੈ, ਉਡੇਂਗਾ? ਮੇਰਾ ਆਉਂਦੈ ਕੋਈ ਪਿਆਰਾ ਜਿਹੜਾ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਾ ਦੇਵੇ ਰਾਮ ਦੇ ਨਾਲ। ਤਰਲਾ ਹੈ ਦਿਲ ਦੇ ਅੰਦਰ -

ਕੋਈ ਆਵੈ ਸੰਤੋ ਹਰਿ ਕਾ ਜਨੁ ਸੰਤੋ
ਮੇਰਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਜਨੁ ਸੰਤੋ ਮੋਹਿ ਮਾਰਗੁ ਦਿਖਲਾਵੈ ॥

ਅੰਗ- ੧੨੦੧

ਕਿੱਡਾ ਤਰਲਾ ਹੈ, ਕਿੰਨਾ ਬਿਰਹਾ ਹੈ ਇਸ ਤੁਕ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਫਲਾਣਾ ਆਵੇ। ਆਵੇ ਜਿਹੜਾ ਰੱਬ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਦੇਵੇ ਮੈਨੂੰ। ਕਿਸੇ ਧਰਮ ਦਾ ਆ ਜਾਏ, ਚਾਹੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਧਰਮ ਦਾ ਆ ਜਾਏ, ਚਾਹੇ ਈਸਾਈ ਆ ਜਾਏ, ਕੋਈ ਆਵੇ ਤਾਂ ਸਹੀ, ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਮੰਤਵ ਰੱਬ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਹੈ। ਹੈ ਕੋਈ ਜਿਹੜਾ ਮਿਲਾ ਦੇਵੇ? ਹੈ ਕੋਈ ਜਿਹੜਾ ਇਸ ਪੜਦੇ ਨੂੰ ਤੋੜ ਦੇਵੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ।

ਤਿਸੁ ਜਨ ਕੇ ਹਉ ਮਲਿ ਮਲਿ ਧੋਵਾ ਪਾਉ ॥

ਅੰਗ- ੧੨੦੧

ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਵਾਂ ਉਸ ਜਨ ਦੇ। ਵੱਡੀ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਰ ਦੇਵਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹ ਲਓ-

ਧਾਰਨਾ - ਸੀਸ ਵੱਢ ਕੇ ਬਣਾ ਦੇਆਂ ਮੂੜਾ,
ਗੱਲਾਂ ਜੋ ਸੁਣਾਵੇ ਤੇਰੀਆਂ।

ਤੈ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਬਾਤ ਜਿ ਆਖੈ ਕਹੁ ਨਾਨਕੁ ਕਿਆ ਦੀਜੈ ॥
ਸੀਸੁ ਵਢੇ ਕਰਿ ਬੈਸਣੁ ਦੀਜੈ ਵਿਣੁ ਸਿਰ ਸੇਵ ਕਰੀਜੈ ॥

ਅੰਗ- ੫੫੮

'ਚਲਦਾ.....!'

'ਚਲਦਾ...!'

'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਸੰਬੰਧੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਬੇਨਤੀਆਂ

1. ਰਿਨੂਅਲ ਦਾ ਚੰਦਾ ਭੇਜਣ ਲਈ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਨੰਬਰ ਅਤੇ ਰਿਨੂਅਲ ਤਾਰੀਖ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਜ਼ਰੂਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਦਸਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਚੰਦਾ ਰਿਨੂਅਲ ਲਈ ਹੈ ਜਾਂ ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਲਈ ਹੈ।
2. ਜੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਲਈ ਚੰਦਾ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਇਆ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨਾ ਪੁਜਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਰਕਮ ਦਾ ਰਸੀਦ ਨੰਬਰ ਆਦਿ ਲਿਖ ਕੇ ਭੇਜਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੇ।
3. 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਇਕ ਧਾਰਮਿਕ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਛਪੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਦੀ ਵਿਚ ਨਾ ਵਰਤਿਆ ਜਾਵੇ। ਜੇਕਰ ਆਪ ਪੁਰਾਣੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨਹੀਂ ਰਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਡੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਤਰਣ ਕੇਂਦਰ ਤੇ ਵਾਪਿਸ ਕਰ ਦਿਤੇ ਜਾਣ।

ਨੂਰਾਨੀ ਮਿਲਾਪ - 24 (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕੁ ਜਿਨ ਸੁਣਿਆ ਪੇਖਿਆ.....)

ਡਾ. (ਭਾਈ) ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਜਨਵਰੀ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-44)

ਏ ਮਨ ਮੇਰਿਆ ਤੂ ਥਿਰੁ ਰਹੁ ਚੋਟ ਨ ਖਾਵਹੀ ਰਾਮ ॥

ਅੰਗ- ੧੧੧੩

ਮਸਜਿਦ ਵਿਚ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਵੇਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਕਾਜ਼ੀ, ਮੁੱਲਾਂ ਸਮੇਤ ਸਮੂਹ ਹਾਜ਼ਰੀਨ ਨੂੰ ਸਮਝਾ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਪਿਆਰਿਉ! ਹਜ਼ੂਰੀ ਦੀ ਨਮਾਜ਼ ਅਦਾ ਕਰੋ, ਹਜ਼ੂਰੀ ਦੀ ਇਬਾਦਤ ਲੇਖੇ ਵਿਚ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਕਾਜ਼ੀ ਤੇ ਮੁਲਾਂ ਦਾ ਮਨ ਨਮਾਜ਼ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਨਾ ਹੋਣ ਤੇ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਤੇ ਬਖਸਿਸ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਸਮਝਾਉਣਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਆਪਣੇ ਪਵਿੱਤਰ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਹਜ਼ੂਰੀ ਦੀ ਇਬਾਦਤ ਬਾਰੇ ਵੀਚਾਰ ਸਰਵਣ ਕਰਵਾਏ। ਆਪ ਜੀਆ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਪ੍ਰਤੀ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਰਜ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨੀ, ਅਰਦਾਸ ਕਰਨੀ, ਪਾਠ ਕਰਨੇ, ਪੂਜਾ ਕਰਨੀ, ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਾ, ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਕਰਨੀ, ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਕਰਨੀ, ਜਿਤਨੇ ਵੀ ਇਹ ਜਤਨ ਹਨ, ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਹੋ ਕੇ ਉਸਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਭਿੱਜ ਕੇ ਕਰਨੇ ਹਨ। ਇਹ ਕਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਸਹਿਤ ਹੋਣ ਰਸਮੀ ਕਰਮਕਾਂਡ ਨਾ ਬਣ ਜਾਣ। ਕਈ ਵਾਰ ਸਰੀਰ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਤਾਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਮਨ ਆਪਣੀਆਂ ਤਰੰਗਾਂ ਦੇ ਵੇਗ ਵਿਚ ਵਹਿ ਕੇ ਬੁੱਲੇ ਲੁਟਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਫੁਰਨਿਆਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਨੂੰ ਹੀ ਮਨ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਨ ਕੋਈ ਸਥੂਲ ਵਸਤੂ ਨਹੀਂ, ਕੇਵਲ ਸੂਖਸ਼ਮ ਵਲਵਲਿਆਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਤਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਚਲਾਇਮਾਨ ਰਹਿਣਾ ਹੀ ਮਨ ਦਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸੁਭਾਅ ਹੈ। ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਅਕਸਰ ਪ੍ਰਵਚਨ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਇਹ ਮਨ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੇਵਲ ਕਾਜ਼ੀ ਅਤੇ ਮੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਵੀ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ, ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਅਕਸਰ ਸੁਣਨ 'ਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੀ! ਰਸ ਨਹੀਂ ਆਇਆ, ਮਨ ਟਿਕਦਾ ਨਹੀਂ। ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਰਸ ਆਇਆ ਕਿਉਂਕਿ ਅਜੇ ਮਨ ਦਾ ਟਿਕਾਅ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ। ਮਨ ਸਥਿਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਪਾਰੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ। ਅਜੇ ਹਜ਼ੂਰੀ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਨਹੀਂ ਬਣੀ। ਉਸ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਭਿੱਜ ਕੇ ਇਬਾਦਤ ਕਰੋ। ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਣੀ ਰੱਬ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ, ਰੱਬ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਤੂੰ ਕਰਤਾ ਸਚਿਆਰੁ ਮੈਡਾ ਸਾਂਈ ॥ ਅੰਗ- ੧੧

ਤੇਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਤੇ ਨਾਹੀ ਮੈਨੋ ਜੋਗੁ ਕੀਤੇਈ ॥

ਮੈ ਨਿਰਗੁਣਿਆਰੇ ਕੇ ਗੁਣੁ ਨਾਹੀ

ਆਪੇ ਤਰਸੁ ਪਇਓਈ ॥

ਤਰਸੁ ਪਇਆ ਮਿਹਰਾਮਤਿ ਹੋਈ

ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਜਣੁ ਮਿਲਿਆ ॥

ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਮਿਲੈ ਤਾਂ ਜੀਵਾਂ ਤਨੁ ਮਨੁ ਥੀਵੈ ਹਰਿਆ ॥ ॥

ਅੰਗ- ੧੪੨੯

ਇਸ ਮਨ ਦੇ ਟਿਕਾਅ ਲਈ ਹੈ ਅਰਦਾਸ -

ਕਬੀਰ ਕੇਸੇ ਕੇਸੇ ਕੁਕੀਐ ਨ ਸੋਈਐ ਅਸਾਰ ॥

ਰਾਤਿ ਦਿਵਸ ਕੇ ਕੁਕਨੇ ਕਬਹੂ ਕੇ ਸੁਨੈ ਪੁਕਾਰ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੭੬

ਦੂਸਰਾ ਹੈ ਮਨ ਰੂਪੀ ਘੋੜੇ ਦੀ ਲਗਾਮ ਹਨ 'ਸਵਾਸ'। ਕਿਉਂਕਿ ਸਵਾਰੀ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਸਫ਼ਰ ਤੈਅ ਕਰਨਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਵਾਸਾਂ ਰਾਹੀਂ, ਮਨ ਰੂਪੀ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਸਵਾਸਾਂ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਸਵਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਸਵਾਸਾਂ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਮਨ ਰੂਪੀ ਘੋੜੇ ਦਾ ਸਾਧਨ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਫੁਰਨਿਆਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰ-ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਦਾ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ, ਫਿਰ ਰਸ ਆਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਜੁਗਤੀਆਂ ਦਸਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਵੇਲੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਲਗਾਂ ਮਾਤਰਾਂ ਵਿਚ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਜਿਥੇ ਕੰਨਾ 'ਾ' ਲੱਗਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। 'ਹੁਕਮੀ ਹੋਵਨਿ ਆਕਾਰ' ਇਸ ਨੂੰ ਆਕਾਰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ 'ਅਕਾਰ'। ਅਸੀਂ ਬਹੁਤਾਤ ਵਿਚ ਇਹਨਾਂ ਲਗਾਂ ਮਾਤਰਾਂ ਵਲ ਅਕਸਰ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ। ਜੇ (ਲਾਵਾਂ) ਲੱਗੀ ਹੈ ਤਾਂ ਲਾਵਾਂ ਦਾ ਹੀ ਉਚਾਰਨ ਕਰਨਾ ਹੈ ਪਰ ਜੇਕਰ (ਦੋਲਾਵਾਂ) ਲੱਗੀਆਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਗਾਵੈ ਕੇ ਤਾਣੁ ਹੋਵੈ ਕਿਸੈ ਤਾਣੁ ॥ ਗਾਵੈ ਕੇ ਦਾਤਿ ਜਾਣੈ ਨੀਸਾਣੁ ॥ ' (ਅੰਗ-1) ਇਥੇ ਗਾਵੈ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਨਾ ਗਾਵੈ ਹੀ ਪੜ੍ਹਨਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿਹਾਰੀ, ਬਿਹਾਰੀ, ਲਾਵਾਂ, ਦੁਲਾਵਾਂ, ਕੰਨਾ, ਔਂਕੜ, ਦੁਲੈਂਕੜ, ਇਤਿਆਦਿਕ ਅਨੇਕਾਂ ਸਥੂਲ ਚਿੰਨ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਗਾਂ ਮਾਤਰਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖ ਕੇ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨੀ ਹੈ। ਮਨ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਪੌੜੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਡੰਡਾ ਹੈ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਦੱਸਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਹੁੰਦੇ ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨੀ। ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਮਨ ਰੱਖਣਾ ਹੈ -

ਏ ਮਨ ਪਿਆਰਿਆ ਤੂ ਸਦਾ ਸਚੁ ਸਮਾਲੇ ॥
ਏਹੁ ਕੁਟੰਬੁ ਤੂ ਜਿ ਦੇਖਦਾ ਚਲੈ ਨਾਹੀ ਤੇਰੈ ਨਾਲੇ ॥

ਅੰਗ- ੯੧੮

ਮਨ ਤੂੰ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪੁ ਹੈ ਆਪਣਾ ਮੂਲੁ ਪਛਾਣੁ ॥

ਅੰਗ- ੪੪੧

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਲੱਗੇ ਨਾਲੇ ਨਾਲ ਅਰਥ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨ ਕਾਬੂ ਵਿਚ ਰਹੇਗਾ। ਤੀਸਰਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨੀ, ਭਿੱਜ ਕੇ, ਗੁਰੂ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਕਿ ਉਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਹਨ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਹਨ, ਫਿਰ ਇਉਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਲ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਭਾਵਪੂਰਤ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਲੱਗੇ ਫਿਰ ਵੈਰਾਗ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਰਸ ਅਗੰਮੀ ਰਸ ਵਿਚ ਬਦਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਥਕੇਵਾਂ, ਅਕੇਵਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਸਮਾਂ ਤੋਂ ਸਥਾਨ ਵੀ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਇਹੀ ਨਾਮ ਤੇ ਬਾਣੀ ਬੈਖਰੀ ਬਾਣੀ ਤੋਂ, ਮਧਮਾ, ਪਸੰਤੀ ਤੇ ਪਰਾ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਅਜਪਾ ਜਾਪ ਵਿਚ ਬਦਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਐਸੇ ਪ੍ਰਵਚਨ ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਮਨ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਕਸਰ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਦਾ ਇਹੀ ਮੰਤਵ ਹੈ ਕਿ ਸੰਗਤ ਰੱਤਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਦੀ ਕਰਨੀ। ਜੁੜੇ ਹੋਇਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਹੀ ਜੋੜ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਆਵੈ ਸਾਹਿਬੁ ਚਿਤਿ ਤੇਰਿਆ ਭਗਤਾ ਡਿਠਿਆ ॥
ਮਨ ਕੀ ਕਟੀਐ ਮੈਲੁ ਸਾਧਸੰਗਿ ਵੁਠਿਆ ॥ ਅੰਗ- ੫੨੦

ਸੇਈ ਪਿਆਰੇ ਮੇਲ ਜਿਨਾ ਮਿਲਿਆ
ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਚਿਤਿ ਆਵੈ।

ਕਿਉਂਕਿ ਰੱਬੀ ਨੂਰ ਵਿਚ ਸਰਸਾਰ ਰੱਬ ਦੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਕੋਲ ਐਸੀ ਮੈਗਨੈਟਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਸੰਚਾਰ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਸਾਡੇ ਖੁਸ਼ਕ ਹਿਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਤਰ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਖੁਸ਼ਕੀ ਵਿਚ ਨਮੀ ਭਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਨੇਤਰਾ ਰਾਹੀਂ 'ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਬਰਸੀ ॥'(ਅੰਗ-273) ਮੈਗਨੈਟ ਸ਼ਕਤੀ ਵਰਤ ਰਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹਸਤ ਕਮਲਾਂ ਅਤੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਤਲੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਸੰਚਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਕਰਿ ਹੁਕਮੁ ਮਸਤਕਿ ਹਥੁ ਧਰਿ
ਵਿਚਹੁ ਮਾਰਿ ਕਢੀਆ ਬੁਰਿਆਈਆ ॥

ਅੰਗ- ੪੨੩

ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥ ਜਹ ਸਾਧ ਪਗ ਧਰਹਿ ॥

ਅੰਗ- ੮੯੦

ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਪੁਰਖ ਬਿਧਾਤੇ ਸਰਧਾ ਮਨ ਕੀ ਪੂਰੇ ॥ ਨਾਨਕ
ਦਾਸੁ ਇਹੈ ਸੁਖੁ ਮਾਗੈ
ਮੇਂ ਕਉ ਕਰਿ ਸੰਤਨ ਕੀ ਧੂਰੇ ॥ ੪ ॥ ੫ ॥

ਅੰਗ- ੧੩

ਇਤਿਆਦਿਕ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਇਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ 'ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਮਾਰਗ' ਨਾਮ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਇਸ ਮਨ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੀਆਂ ਜੁਗਤੀਆਂ 21 ਘੰਟਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਵਾਈ ਹੈ। ਕੀ ਕਰਨਾ, ਕੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਥੂਲ ਤੇ ਸੂਖਸ਼ਮ ਰਹਿਤਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਹੈ। ਸੋ ਜੇ ਜਗਿਆਸੂ ਲੋਚਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਸਾਲ ਲੰਘ ਗਏ, ਪਰ ਅਜੇ ਗੱਲ ਬਣਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀ, ਰਸ ਆਇਆ ਨਹੀਂ, ਸਵਾਸਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਬਹੁਤੀ ਲੰਘ ਗਈ, ਥੋੜ੍ਹੀ ਰਹਿ ਗਈ। ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਵਚਨ ਸਮਰੱਥ ਹਨ ਇਸ ਮਨ ਰੂਪੀ ਸਮੱਸਿਆ ਦੇ ਹਲ ਵਾਸਤੇ। ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿਚ ਮਨ ਦੀਆਂ ਰਹਿਤਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਨੇਕਾਂ ਜਗਿਆਸੂ ਇਹਨਾਂ ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ ਦਾ ਲਾਭ ਉਠਾ ਚੁਕੇ ਹਨ। ਅਦਾਰਾ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਵਲੋਂ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੀ 9-10 ਵਾਰੀ ਨਵੀਂ ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ ਹੋ ਚੁਕੀ ਹੈ। ਲੱਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਜਗਿਆਸੂ ਜਨਾਂ ਦੇ, ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੇ ਪਾਠੀਆਂ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਹਸਤ ਕਮਲਾ ਵਿਚ ਜਾ ਚੁਕੀ ਹੈ।

ਸੰਤ ਕਾ ਮਾਰਗੁ ਧਰਮ ਕੀ ਪਉੜੀ ਕੇ ਵਡਭਾਗੀ ਪਾਏ ॥

ਅੰਗ- ੬੨੨

ਬਚਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਦੀ ਪੌੜੀ ਦੇ ਡੰਡੇ ਜਗਿਆਸੂ ਫੜ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੋ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜਗਿਆਸੂ ਜਨਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸ਼ੌਂਕ ਹੈ, ਹਜ਼ੂਰੀ ਦਾ, ਇਬਾਦਤ ਦਾ, ਹਾਜ਼ਰੀ ਦਾ, ਬੰਦਗੀ ਦਾ, ਭਜਨ ਬਾਣੀ, ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਉਹ ਜਲਦੀ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਮੰਗਵਾ ਕੇ ਜ਼ਰੂਰ ਪੜ੍ਹਨ। ਇਸ ਨੂੰ ਅਖਬਾਰ ਦੀਆਂ ਖਬਰਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਨਾ, ਸਹਿਜੇ ਸਹਿਜ ਪੜ੍ਹਨਾ ਹੈ। ਸਮਝ ਕੇ ਪੜ੍ਹਨਾ ਹੈ।

ਸੋ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਮਨ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਾਜ਼ੀ ਮੁਲਾਂ ਤੇ ਸਮੂੰਹ ਹਾਜ਼ਰੀਨ ਤੇ ਕੀਤੀ। ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਇਹ ਮਸਜਿਦ ਵਾਲੀ ਨੁਰਾਨੀ ਮਿਲਣੀ ਸਾਡੇ ਸਾਰਿਆ ਲਈ ਲਾਹੇਵੰਦ ਹੋਵੇ। ਸਾਰਿਆ ਲਈ ਅਰਦਾਸ ਹੈ: 'ਏਹੁ ਸਜਣ ਆਸੀਸੜੀਆ ਜਿਉ ਹੋਵੈ ਸਾਹਿਬ ਸਿਉ ਮੇਲੁ ॥ (ਅੰਗ-12) ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਹਜ਼ੂਰੀ ਦੀ ਇਬਾਦਤ ਕਰਨ, ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ ਜੀ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਰਥ-ਭੰਡਾਰ

ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਰੰਧਾਵੇ ਵਾਲੇ'

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਜਨਵਰੀ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-53)

ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ੫
ਮਨਿ ਬਿਲਾਸੁ ਬਹੁ ਰੰਗੁ ਘਣਾ
ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਭੂਲਿ ਖੁਸੀਆ॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਮਨਿ=ਮਨ ਭਾਉਂਦੇ ਬਿਲਾਸੁ=ਕੌਤਕਾਂ ਜਾਂ ਤਮਾਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਤਾਈਂ ਦੇਖ ਕੇ, ਬਹੁ=ਬਹੁਤ ਘਣਾ=ਸੰਘਣਾ ਰੰਗੁ=ਅਨੰਦ ਮਾਣ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ਭਾਵ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈਂ।

ਛੁਤੁਧਾਰ ਬਾਦਿਸਾਹੀਆ
ਵਿਚਿ ਸਹਸੇ ਪਰੀਆ॥

ਜੇ ਛੁਤਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ ਚੱਕਰਵਰਤੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਐਸੇ-ਐਸੇ ਚੱਕਰਵਰਤੀ ਹੋਏ ਹਨ ਪਰ ਦੁਨੀਆਂ ਸਾਰੀ ਸਹਸੇ=ਸੰਸਿਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਪਰੀਆ=ਪਈ ਹੋਈ ਹੈ ਭਾਵ ਆਤਮਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੁਖੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਜਰਮਨ ਲੜਾਈ ਸਮੇਂ ਜਾਰਜ ਪੰਚਮ ਨੂੰ ਨੀਂਦ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਸੀ। ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਝਟਕਿਆਂ ਨਾਲ ਸੁਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਇਵੇਂ ਅਕਾਲੀ ਲਹਿਰ ਸਮੇਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਘਬਰਾਹਟ ਨਾਲ ਬੁੜ੍ਹਕ-ਬੁੜ੍ਹਕ ਉਠਦੇ ਸਨ ਭਾਵ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਮਨੁੱਖ ਵੀ ਇਸ ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਸੁਖੀ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਭਾਈ ਰੇ ਸੁਖੁ ਸਾਧਸੰਗਿ ਪਾਇਆ॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਸੁੱਖ ਤਾਂ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਲਿਖਿਆ ਲੇਖੁ ਤਿਨਿ ਪੁਰਖਿ ਬਿਧਾਤੈ
ਦੁਖੁ ਸਹਸਾ ਮਿਟਿ ਗਇਆ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਪਰ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਸਤਕ ਉਪਰ ਬਿਧਾਤੈ=ਫਲ ਪ੍ਰਦਾਤੇ ਨੇ ਲੇਖ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਅਰਥਾਤ ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਅਗੰਮੀ ਕਲਮ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਮਸਤਕਾਂ ਉਤੇ ਲੇਖ ਲਿਖੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਾਧਸੰਗ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਹਸਾ=ਸੰਸਾ (ਪ੍ਰਮਾਣਗਤ, ਪ੍ਰਮੇਯਗਤ, ਵਿਪਰਜੇ ਆਦਿ) ਤੇ ਜਨਮ ਮਰਣ ਦਾ ਦੁੱਖ ਮਿਟ ਗਿਆ ਹੈ ਭਾਵ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਕੇ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਸੰਸਿਆਂ ਤੇ ਦੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾ ਕੇ ਆਤਮਿਕ ਸੁੱਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਫਿਰ ਸਰੀਰਕ ਦੁਖ ਸੁਖ ਦੀ ਕੋਈ ਅਹਿਮੀਅਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ।

ਜੇਤੇ ਬਾਨ ਬਨੰਤਰਾ ਤੇਤੇ ਭਵਿ ਆਇਆ॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਜੇਤੇ=ਜਿੰਨੇ ਭੀ ਬਾਨ=ਸਥਾਨ ਵਾ: ਮਕਾਨ ਆਦਿ ਹਨ ਤੇ ਬਨੰਤਰਾ=ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਥਾਨਾਂ ਵਾ: ਮਕਾਨਾਂ ਅੰਦਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਜੀਵ ਹਨ ਵਾ: ਜੇਤੇ ਬਾਨ=ਜਿਤਨੇ ਵੀ ਸਥਾਨ ਅਤੇ ਬਨੰਤਰਾ=ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਵਾਂਤਰ ਦੇਸ ਸਥਾਨ ਹਨ, ਤੇਤੇ=ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ 'ਚ ਜੀਵ ਭਵਿ=ਫਿਰ ਫਿਰ ਭਾਵ ਭੌਂ-ਭੌਂ ਕੇ ਆਇਆ ਹੈ, ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਕਿਤੇ ਸੁਖ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ।

ਧਨ ਪਾਤੀ ਵਡ ਭੂਮੀਆ
ਮੇਰੀ ਮੇਰੀ ਕਰਿ ਪਰਿਆ॥੨॥

ਜਿਹੜੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਧਨ ਪਾਤੀ=ਧਨ ਦੇ ਪਤੀ ਅਰਥਾਤ ਧਨਵਾਨ ਅਤੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਭੂਮੀਆ=ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਜਗੀਦਾਰ ਸਨ, ਉਹ ਸਭ ਮੇਰੀ-ਮੇਰੀ ਕਰਦੇ ਮੌਤ ਦੇ ਮੂੰਹ 'ਚ ਜਾ ਪਏ।

ਹੁਕਮੁ ਚਲਾਏ ਨਿਸੰਗ ਹੋਇ ਵਰਤੈ ਅਫਰਿਆ॥

ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਰਾਜੇ ਜਾਂ ਹਾਕਮ ਆਦਿ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਿਸੰਗ ਹੋ ਕੇ ਦੁਨੀਆਂ ਉਤੇ ਆਪਣੇ ਹੁਕਮ ਚਲਾਏ ਅਤੇ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਉਹ ਅਫਰਿਆ=ਅਮੋੜ ਹੋ ਕੇ ਵਰਤਦੇ ਰਹੇ ਭਾਵ ਬੜੇ ਹੰਕਾਰੀ ਹੋ ਕੇ ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਵਿਚਰੇ ਜਿਵੇਂ ਰਾਵਨ ਤੇ ਕੰਸ ਵਰਗੇ ਸਨ।

ਸਭੁ ਕੇ ਵਸਗਤਿ ਕਰਿ ਲਇਓਨੁ
ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਖਾਕੁ ਰਲਿਆ॥੩॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਭ ਕੇ=ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਸ ਵਿਚ ਅਤੇ ਗਤਿ=ਚਾਲ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਵ ਆਪਣੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਅੰਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਖਾਕੁ=ਮਿੱਟੀ 'ਚ ਰਲਿਆ=ਰਲ ਗਏ ਭਾਵ ਖਤਮ ਹੋ ਗਏ। ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਹੜੀ ਰੂਹ ਹੈ, ਉਹ ਅੱਗ 'ਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨ 'ਤੇ ਦੇਵ ਪੁਰੀ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਯੁੰਏ 'ਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਉਤੇ ਗੰਧਰਬ ਲੋਕ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਅੱਗ 'ਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨ 'ਤੇ ਦੇਵ ਪੁਰੀ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜੇ ਮਿੱਟੀ 'ਚ ਰਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਟੇਢੀਆਂ ਮੋਢੀਆਂ ਸੱਪ, ਅਨੂੰਹੇ ਆਦਿ ਜੁਨੀਆਂ 'ਚ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਇਉਂ ਜੀਵ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਹੀ ਰਲਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਮਰ ਕੇ ਟੇਢੀਆਂ ਜੁਨਾਂ ਵਿਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕੋਰਿ ਤੇਤੀਸ ਸੇਵਕਾ ਸਿਧ ਸਾਧਿਕ ਦਰਿ ਖਰਿਆ॥

ਜਿਵੇਂ ਰਾਵਨ ਵਰਗੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਤੇਤੀ ਕ੍ਰੋੜ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕਾ=ਦਾਸ ਬਣਾ ਰੱਖਿਆ ਸੀ, ਭਾਵ ਦੇਵਤੇ ਉਸ ਦੇ ਦਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਸਿਧ=ਸਿੱਧੀਆਂ

ਦੇ ਮਾਲਕ ਸਿੱਧ ਪੁਰਸ਼ ਤੇ ਸਾਧਿਕ=ਸਾਧਨਾਂ ਵਾਲੇ ਜਿਸ ਦੇ ਦਰਿ=ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਉਤੇ, ਅੰਬਰੀਕ ਰਾਜੇ ਵਰਗੇ ਆਦਿ ਖਰਿਆ=ਖੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ।

ਗਿਰੰ ਬਾਰੀ ਵਡ ਸਾਹਬੀ
ਸਭੁ ਨਾਨਕ ਸੁਪਨੁ ਥੀਆ॥੪॥੨॥੨੨॥

ਜਿਸ ਦੀ ਗਿਰੰ=ਪਹਾੜਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਅਤੇ ਬਾਰੀ=ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਵੀ ਹਕੂਮਤ ਸੀ ਤੇ ਵਡ ਸਾਹਬੀ=ਵੱਡੀ ਮਲਕੀਅਤ ਸੀ ਭਾਵ ਜਿਸ ਰਾਵਨ ਦਾ ਜਲ ਥਲ ਸਭ ਥਾਂ ਰਾਜ ਸੀ ਤੇ ਵੱਡੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲਾ ਸੀ ਵਾ: ਜਿਸ ਦੇ ਕੋਲ (ਗਿਰ+ਅੰਬਾਰੀ) ਗਿਰ=ਪਹਾੜਾਂ ਵਰਗੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਹਾਥੀ ਤੇ ਅੰਬਾਰੀ=ਅੰਬਾਰੀਆਂ ਪਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ।

ਵਾ: ਗਿਰੰਬਾਰੀ=ਪਹਾੜਾਂ ਵਰਗੀਆਂ ਉੱਚੀਆਂ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਹਵੇਲੀਆਂ ਸਨ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਉੱਚੀਆਂ ਬਾਰੀਆਂ=ਝਰੋਖੇ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਸਨ ਭਾਵ ਐਸੇ ਵੱਡੀਆਂ-ਵੱਡੀਆਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਰਾਵਨ ਵਰਗੇ ਜੋ ਸਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਭ ਸੁਪਨੇ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਥੀਆ=ਹੋ ਗਿਆ ਭਾਵ ਸੁਪਨੇ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਬੀਤ ਗਏ, ਖਤਮ ਹੋ ਗਏ।

ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ਪੁ
ਭਲਕੇ ਉਠਿ ਪਪੋਲੀਐ
ਵਿਣੁ ਬੁਝੇ ਮੁਗਧ ਅਜਾਣਿ॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਜੋ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਭਲਕੇ=ਸਵੇਰੇ ਉਠਦਿਆਂ ਹੀ ਇਸ ਸਰੀਰ ਦੀ ਪਪੋਲੀਐ=ਪਲੋਸਾ ਪਲੋਸੀ ਵਾ: ਪਾਲਣ ਪੋਸਣ ਕਰਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਕਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸਾਬਣ ਨਾਲ ਨਹਾ ਲਿਆ, ਕਦੇ ਤੇਲ ਦੀ ਮਾਲਿਸ਼ ਕਰ ਲਈ, ਕਦੇ ਖੁਸ਼ਬੂਆਂ ਲਾ ਲਈਆਂ ਵਾ: ਹਰ ਰੋਜ਼ ਭਲਕੇ=ਸਵੇਰੇ ਉਠ ਕੇ ਪਪੋਲੀਐ=ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੀ ਫੋਲਾ-ਫੋਲੀ ਕਰਦੇ ਰਹੀਏ ਅਰਥਾਤ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਲਿਆ, ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਸਾਰ ਸਿਧਾਂਤ ਸਮਝ ਲਿਆ, ਜੋ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਫੋਲਾ-ਫੋਲੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਰੰਤੂ ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਬੁਝੇ-ਸਮਝਿਆਂ ਉਹ ਮੁਗਧ=ਮੂਰਖ ਤੇ ਅਣਜਾਣ ਹੀ ਹੈ ਵਾ: ਉਸ ਨੇ ਮਨੁੱਖ ਜੀਵਨ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਕਿ ਇਹ ਸਰੀਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਸੇ ਪ੍ਰਭੂ ਚਿਤਿ ਨ ਆਇਓ ਛੁਟੈਗੀ ਬੇਬਾਣਿ॥

ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਤੈਨੂੰ ਚਿਤਿ=ਚੇਤੇ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਭਾਵ ਜੋ ਮਾਤਾ ਦੇ ਗਰਭ 'ਚ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਚੇਤੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਇਓ=ਆਇਆ।

ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਤੀ ਚਿਤੁ ਲਾਇ
ਸਦਾ ਸਦਾ ਰੰਗੁ ਮਾਣਿ॥੧॥

ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੇ ਜੀਵ! ਜਿਉਂਦੇ-ਜਿਉਂਦੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਸੇਤੀ=ਨਾਲ ਚਿਤ ਲਾਉਣਾ ਕਰ, ਭਾਵ ਬਿਰਤੀ ਜੋੜਨਾ

ਕਰ ਅਤੇ ਸਦਾ ਸਦਾ=ਹਮੇਸ਼ਾ-ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਰੰਗੁ=ਅਨੰਦ ਨੂੰ ਮਾਣਿ=ਭੋਗਣਾ ਕਰ।

ਪ੍ਰਾਣੀ ਤੂੰ ਆਇਆ ਲਾਹਾ ਲੈਣਿ॥

ਪ੍ਰਾਣੀ=ਹੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਧਾਰੀ ਜੀਵ! ਤੂੰ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪਰਮਾਰਥ ਦਾ ਲਾਹਾ=ਲਾਭ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਆਇਆ ਹੈਂ ਵਾ: ਭਜਨ ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਲਾਹਾ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਆਇਆ ਹੈਂ।

ਲਗਾ ਕਿਤੁ ਕੁਫਕੜੇ
ਸਭ ਮੁਕਦੀ ਚਲੀ ਰੈਣਿ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਪਰ ਤੂੰ ਕਿਹੜੇ ਕੁਫਕੜੇ=ਖੋਟੇ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਪਕੜ ਵਾ: ਕੁਕਰਮਾਂ ਵਿਚ ਲੱਗ ਗਿਆ ਹੈਂ। ਤੇਰੀ ਉਮਰ ਰੂਪੀ ਰੈਣਿ=ਰਾਤ੍ਰੀ ਮੁਕਦੀ=ਖਤਮ ਹੁੰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਭਾਵ ਜਿਵੇਂ ਬਚਪਨ ਚਲਾ ਗਿਆ, ਜਵਾਨੀ ਚਲੀ ਗਈ, ਬੁਢਾਪਾ ਵੀ ਚਲਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੇਰੀ ਉਮਰ ਵਾ: ਅਵਸਥਾ ਰੂਪੀ ਰੈਣਿ=ਰਾਤ੍ਰੀ ਮੁੱਕ ਜਾਵੇਗੀ।

ਕੁਦਮੁ ਕਰੇ ਪਸੁ ਪੰਖੀਆ
ਦਿਸੈ ਨਾਹੀ ਕਾਲੁ॥

ਤੂੰ ਪਸੁ-ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁਦਮ=ਕਲੋਲਾਂ ਜਾਂ ਖੋਟਾ ਪੁਰਸਾਰਥ ਕਰਦਾ ਹੈਂ, ਭਾਵ ਜਿਵੇਂ ਕਸਾਈ ਲੋਕ ਬੱਕਰੇ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਇੱਜੜ ਵਿਚ ਛੱਡ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਹ ਬੱਕਰਾ ਕੁਦਮ=ਕੁੱਦਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਫਿਰ ਕਸਾਈ ਉਸ ਦਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਵਧਾ ਕੇ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਵੇਂ ਪੰਖੀਆ=ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਚੋਗਾ ਚੁਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਹ ਕੁਦਮ=ਕਲੋਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਸਾਡੀ ਮੌਤ ਨੇੜੇ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਵੇਂ ਜੀਵ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਕੁਦਮੁ=ਖੋਟੇ ਉਦਮ ਕਰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਾਲੁ=ਮੌਤ ਦਿਸੈ=ਦਿਸਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਵਾ: ਖੋਟੇ ਉਦਮ ਨਾਲ ਪਸੁ-ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ (ਕੁ+ਦਮ) ਬਿਨਾ ਦਮਾਂ ਤੋਂ ਕਰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈਂ ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈਂ, ਪਰ ਆਪਣੀ ਕਾਲੁ=ਮੌਤ ਦਿਸਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਓਤੈ ਸਾਥਿ ਮਨੁਖੁ ਹੈ
ਫਾਥਾ ਮਾਇਆ ਜਾਲਿ॥

ਓਤੈ=ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਸੁਆਂ-ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਸਾਥਿ=ਸਾਥੀ ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਮਾਇਆ ਦੇ ਜਾਲ 'ਚ ਫਾਥਾ=ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਭਾਵ ਮਾਇਆ ਨੇ ਮੋਹ ਰੂਪੀ ਜਾਲ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦ, ਸਪਰਸ਼, ਰੂਪ, ਰਸ, ਗੰਧ ਰੂਪੀ ਚੋਗਾ ਪਾ ਕੇ ਫਸਾ ਲਿਆ ਹੈ।

ਮੁਕਤੇ ਸੇਈ ਭਾਲੀਅਹਿ
ਜਿ ਸਚਾ ਨਾਮੁ ਸਮਾਲਿ॥੨॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਇਸ ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਸੇਈ=ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮੁਕਤੇ=ਮੁਕਤ ਕਰਕੇ ਭਾਲੀਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਜਾਣੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 56 'ਤੇ)

ਸੁਆਮੀ ਰਾਮ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਰਨਾਤਮਕ ਵਿਚਾਰ (Inspired Thoughts of Swami Ram)

ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ
ਅਨੁਵਾਦਕ ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਮਲਹੋਤਰਾ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਜਨਵਰੀ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-55)

ਸੁਆਸਾਂ 'ਤੇ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ

ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਅੱਗੇ ਕੀ ਰਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕਿਸ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਕੂਲ, ਆਪਣਾ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਚਾਰ ਰਖਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਵਸਤੂ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਕੋਈ ਵਿਚਾਰ, ਆਵਾਜ਼ ਕੋਈ ਵਸਤੂ, ਕੋਈ ਮਾਨਸਿਕ ਆਕਾਰ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਠੋਸ ਚੀਜ਼, ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਭਾਵੇਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਮਨ ਤਾਂ ਸਦਾ ਭਟਕਦਾ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਮਨ ਦੇ ਅੱਗੇ ਨਵੀਆਂ-ਨਵੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਰੱਖਣ ਦਾ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ।

ਮਨ ਤੇ ਸੁਆਸ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨਿਰਭਰ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਸੁਆਸ ਰੋਕ ਲਵੋ, ਮਨ ਇਕਾਗਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਸੁਆਸ ਨਿਯਮਤ ਨਾ ਹੋਣ, ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਨਾ ਹੋਣ, ਮਨ ਖੇਰੂ-ਖੇਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਰਾਮਦਾਇਕ ਤਰੀਕੇ ਸਿਰ ਬੈਠ ਜਾਓਗੇ, ਫੇਰ ਸੁਆਸ ਤੇ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ, ਸੁਆਸਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸੁਚੇਤਨਤਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਜੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਸਾਡੇ ਕੋਲ, ਸਬਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਅਸੀਂ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਫੇਰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਨ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਜਾਵੇ।

ਜੇਕਰ ਮਨ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਕਾਬੂ ਵਿਚ ਨਾ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮਨ ਨੂੰ ਇਕਾਗਰ ਕਰਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਔਕੜਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਹਿਲਾਂ-ਪਹਿਲਾਂ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਬਹੁਤ ਭਾਰੀ ਔਕੜਾਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਸੋਚਦੇ ਰਹਿਣਾ, ਮਨ ਮੁੜ-ਮੁੜ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਯਾਦਾਂ 'ਤੇ ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅੰਤ ਨੂੰ ਥੱਕ ਕੇ ਨੀਂਦ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਸੁਆਸਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸਤਰਕ ਹੋਣ ਨਾਲ ਮਨ ਨਾ ਕਿ ਕੇਵਲ ਸਥਿਰ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਨਾਲ ਹੀ ਅੰਦਰ ਜਾਣਾ ਸੌਖਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸਲਾਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਬਾਰੇ ਚਿੰਤਾ ਨਾ ਕਰਨ, ਕੇਵਲ ਸੁਆਸਾਂ 'ਤੇ ਹੀ ਧਿਆਨ ਦੇਣ। ਇਹ ਇਕ ਬਹੁਤ ਅਵੱਸ਼ਕ, ਸਿੱਧਾ ਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਡੂੰਘੀ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਜਗਿਆਸੂ ਉਚੀ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰਦੇ ਹਨ,

ਉਹ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੁਆਸਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸਤਰਕ ਹੋਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਸੁਆਸਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਕੇ ਹੀ ਮਨ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਕਾਗਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਮਨ ਸੁਆਸਾਂ ਤੇ ਇਕਾਗਰ ਕਰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਹੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਆਸ ਲੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਤੁਸੀਂ ਸੁਆਸਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਨਾਲ ਜੁੜਦੇ ਹੋ। ਜਿਥੋਂ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਸੁਆਸ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਸ਼ਕਤੀ, ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਰਾਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਮਨ ਤੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਸਬੰਧ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਆਪਸੀ ਸਬੰਧ, ਟੁਟਦਾ ਹੈ ਚੇਤਨਾ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਅੰਦਰ ਦੇ ਜੀਵ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਨੂੰ ਮੌਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਨਾਲ ਅੰਦਰ ਦੀਆਂ ਡੂੰਘਾਈਆਂ ਨੂੰ ਜਾਣ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਚੇਤਨ ਬਿੰਦੂ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਅੰਦਰ ਦਾ ਸਫਰ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਨਿਯਮਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਅਭਿਆਸ ਕਰੇ, ਇਹ ਔਖਾ ਨਹੀਂ। ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਮਨ ਸੰਸਾਰੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਉਲਝਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਮਨ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਹੈ, ਸੁਆਸਾਂ ਦੀ ਗਤੀ ਨਾਲ ਹੀ ਮਨ ਨੂੰ ਇਕਾਗਰ ਕਰਕੇ ਅੰਤਰਮੁਖੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅੰਦਰ ਦੇ ਉਹ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਸਾਧਾਰਣ ਤੌਰ ਤੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ।

ਮਜ਼ਹਬ ਤੇ ਅੱਜ ਦੀ ਮਾਨਵਤਾ

ਕੀ ਮਜ਼ਹਬ ਅੱਜ ਦੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਕੀ ਮਜ਼ਹਬ ਅੱਜ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਸਮਾਧਾਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਕੀ ਇਹ ਅੱਜ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਹੱਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਅਸੀਂ ਪਦਾਰਥਵਾਦ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਪੈਸਾ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਿਚਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮ੍ਰਿਗਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ। ਪੈਸਾ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪੱਥਰ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਹੰਕਾਰੀ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਪ ਭੁਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਦੀ ਪਦਾਰਥਵਾਦੀ ਸਭਿਅਤਾ ਨੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਇਕ ਐਸਾ ਹਥਿਆਰ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਝੂਠ ਤੇ ਕਪਟ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਖੇਡ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬਿਨਾਂ ਕਾਬੂ ਦੇ ਜਹਾਜ਼ ਦੀ

ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖੀ ਸਭਿਅਤਾ ਨਫ਼ਰਤ ਦੀ ਚਟਾਨ ਤੇ ਉਦੇਸ਼ਹੀਨ ਹੋ ਕੇ ਸ੍ਰੈ ਦੀ ਬਰਬਾਦੀ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਦਾ ਸੰਸਾਰ ਡਰ, ਸ਼ੱਕ, ਲੜਾਈਆਂ ਜਦੋਂ ਜਹਿਦ ਦਾ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਫਿਲੋਸਫੀ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਆਤਮ ਬਲੀਦਾਨ ਖਤਮ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਲੋਕ ਮਜ਼ਹਬ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਭੁੱਲ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਕੇਵਲ ਮਜ਼ਹਬ ਦਾ ਢਾਂਚਾ ਹੀ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਜ਼ਹਬ ਖੋਖਲਾ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ।

ਵਿਗਿਆਨਕਾਂ ਨੇ ਵਾਯੂ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾ ਲਿਆ, ਅਣੂ 'ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾ ਲਿਆ ਪਰ ਅਫਸੋਸ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਦੇ ਰਹਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਿਆ। ਆਪਣਾ ਅੰਦਰ ਆਪਣੀ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣਿਆ। ਅਸੀਂ ਚੰਦਰਮਾ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਗਏ, ਪੁਲਾੜ ਜਿੱਤ ਲਿਆ ਪਰ ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਮਨ ਨਹੀਂ ਜਿੱਤ ਸਕੇ। ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਆਤਮਾ ਹੈ, ਸਰੀਰ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਆਤਮਾ ਢਕਣ ਲਈ ਰਖਿਆ ਹੈ, ਆਤਮਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੂਖਸ਼ਮ ਹੈ, ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਭੌਤਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਆਤਮਾ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਪਦਾਰਥਵਾਦ ਵਿਚਾਰ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ, ਜੀਵਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ। ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਪਤਾ ਨਹੀਂ। ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਨਸੀਬ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ। ਕੇਵਲ ਧਰਮ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉਤਰ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਧਰਮ ਹੀ ਇਕ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਵਿਵੇਕਸ਼ੀਲ ਵਿਗਿਆਨ ਹੈ, ਜੀਵਨ ਵਿਗਿਆਨ ਹੈ, ਮਾਨਵਤਾ ਦਾ ਵਿਗਿਆਨ ਹੈ। ਇਹ ਹੀ ਸਾਰ ਯੋਗ ਵਿਗਿਆਨ ਦਾ ਵੇਦਾਂਤ ਦਾ ਅਧਾਰ ਹੈ। ਆਧੁਨਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਕੇਵਲ ਪ੍ਰੇਖਣ ਤੇ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਤੇ ਹੀ ਚਲਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਗਿਆਨ ਝੂਠਾ ਗਿਆਨ ਹੈ। ਵਿਗਿਆਨ ਨਰੀਖਣ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਾ ਵਰਗੀਕਰਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਯੋਗ ਵੇਦਾਂਤ ਇਕ ਵਿਗਿਆਨਕ ਧਰਮ ਹਨ ਜਿਹੜਾ ਇਹਨਾਂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਹੋ ਕੇ ਸਦੀਵਤਾ ਵਲ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਜ਼ਹਬ ਇਕ ਅੰਤਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਗਿਆਨ ਹੈ। ਇਹ ਸੱਚ ਕਿਸੇ ਇਕ ਜਾਤ, ਮਜ਼ਹਬ, ਲਿੰਗ ਲਈ ਨਹੀਂ। ਇਕ ਡੂੰਘੀ ਸਮਝ, ਅੰਦਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਹੋਣ ਦਾ ਹੈ, ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਉਤਾਰਨ ਦਾ ਹੈ।

ਧਰਮ ਜੀਵਨ ਹੈ, ਇਹ ਇਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ ਇਕ ਸੁਹਾਵਣਾ ਬਣਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਹੈ। ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਮਜ਼ਹਬ ਇਕ ਜੀਵਨ ਜੀਉਣ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਹੈ, ਮਜ਼ਹਬ ਦਿਲ ਦਾ ਮਜ਼ਹਬ ਹੈ, ਪਰ ਲੋੜ ਹੈ ਦਿਲ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਨ ਦੀ। ਮਜ਼ਹਬ ਅੰਤਰ ਆਤਮਾ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਦੀ ਚਮਕ, ਅਤੇ ਅੰਤਰ ਦੀ ਦੇਵਤਾਈ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਾ, ਕੁਰਬਾਨੀ, ਪ੍ਰਾਪਤੀ

ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼, ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਇਹ ਧਰਮ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਥੰਮ ਹਨ। ਮਜ਼ਹਬ ਦਾ ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਉਤਮ ਅਭਿਆਸ ਹੈ। ਮਜ਼ਹਬ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟਤਾ ਉਦਾਰਤਾ, ਨਿਯਾ, ਸੱਤ, ਪਿਆਰ ਤੇ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਹੀ ਹੈ।

ਸਭ ਤੋਂ ਉਚਾ ਧਰਮ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਅੱਛੇ, ਸੱਚੇ-ਸੁੱਚੇ ਇਨਸਾਨ ਬਣੋ। ਸੁਥਰੇ ਬਣੋ, ਉਦਾਰ ਦਿਲ ਬਣੋ, ਸੇਵਾ ਕਰੋ, ਪਿਆਰ ਕਰੋ, ਸਭ ਨੂੰ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਦੇਖੋ, ਸਮਝੋ, ਇਹਨਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਕੇ ਹੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਚੇਤਨਾ ਜਾਗ੍ਰਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਏਕਤਾ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਜਾਗੇਗੀ। ਨਾਲ ਹੀ ਅੰਤਰ ਆਤਮਾ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਨਿਸਕਾਮ ਸੇਵਾ ਹਿਰਦਾ ਸੁੱਧ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਨਾਲ ਹੀ ਇਲਾਹੀ ਚਾਨਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਦੁਖੀ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾਂ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਦੁਖੀ ਬੱਚੇ ਦਾ ਦੁਖ ਦੂਰ ਰਕਦੀ ਹੈ। ਮੁਸਕਰਾਓ, ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮੁਸਕਰਾਹਟ ਵੱਡੋ, ਚਾਨਣ ਮੁਨਾਰੇ ਬਣੋ। ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਨਦੀ ਪਾਰ ਕਰਾ ਕੇ ਦੁਖ ਤੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਕੰਡੇ ਲੈ ਜਾਓ। ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਡੀਊਟੀ ਖੁਸ਼ੀ-ਖੁਸ਼ੀ ਕਰੋ। ਬਾਕੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ 'ਤੇ ਛੱਡੋ। ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਾ ਕਰੋ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤੇ ਕੰਮ ਤੁਹਡੇ ਲਈ ਬੰਧਨ ਨਹੀਂ ਬਣਨਗੇ। ਵੇਦਾਂਤ ਵਿਚ ਦਸਿਆ ਹੈ, ਮਿਤਰ ਬਣੋ, ਆਪਣੇ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਆਤਮ ਬਣਾਓ। ਸੁਹਿਰਦ ਬਣੋ ਮਿੱਠਾ ਬੋਲੋ, ਸੱਚੇ-ਸੁੱਚੇ ਸੁਧ ਬਣੋ, ਬੁੱਧ ਈਸਾ ਜੀ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਣੋ।

ਜਿਹੜੇ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਵਾਸ ਰਖਦੇ ਹਨ। ਮਨ ਸੁਧ ਰਖਦੇ ਹਨ। ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਉਹ ਹੀ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਜ਼ਹਬ/ਧਰਮ ਦੇ ਅਨੁਆਈ ਹਨ। ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਪੁਰਖ ਲਈ ਵੇਦਾਂਤ ਦਸਦਾ ਹੈ, ਬੰਧਨ ਕਿਥੇ ਹੈ, ਉਦਾਸੀ ਕਿਥੇ ਹੈ, ਉਦੋਂ ਹੀ ਅਨੇਕਤਾ ਵਿਚ ਏਕਤਾ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਹੀ ਆਪਣੇ ਪਲੈਨ ਹਨ, ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਤਾਂ ਆਪਣਾ-ਆਪਣਾ ਕਿਰਦਾਰ ਨਿਭਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਜਿੰਨੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਸਕੋ, ਆਪਣਾ ਪਾਰਟ ਕਰੋ। ਆਤਮ ਸਿਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੋ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਹੀ ਤੁਸੀਂ ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਤਰ ਜਾਓਗੇ, ਖੁਸ਼ੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੋਗੇ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹੋ, ਸੁਆਰਥ ਪਨ ਹੈ, ਉਦੋਂ ਤਕ ਆਤਮ ਸਿੱਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਸਾਰੇ ਦੁਖ, ਸੁਖ, ਹਾਨੀ, ਲਾਭ ਸਾਰੇ ਮਨ ਦੀ ਕਾਢ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਅਮਰ ਹੋ, ਕੇਵਲ ਸਰੀਰ ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

'ਚਲਦਾ.....!'

(ਪੰਨਾ 53 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਦੇ ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਜੋ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ
ਮਾਇਆ ਜਾਲ ਤੋਂ ਮੁਕਤੇ=ਸੁਤੰਤਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਜੋ ਘਰੇ ਛੱਡ ਗਵਾਵਣਾ
ਸੋ ਲਗਾ ਮਨ ਮਾਹਿ॥

ਹੇ ਜੀਵ! ਜੋ=ਜਿਹੜਾ ਘਰ ਛੱਡ=ਛੱਡ ਕੇ ਗਵਾ
ਲੈਣਾ ਹੈ ਭਾਵ ਜਿਸ ਕੱਚੇ ਜਾਂ ਪੱਕੇ ਘਰ ਤੇ ਘਰ ਦੇ
ਪਦਾਰਥ ਸੁਗੰਧੀਆਂ ਆਦਿ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਹੈ,
ਸੋ=ਉਹ ਘਰ ਮਨ ਨੂੰ ਪਿਆਰਾ ਲਗ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਜਿਥੈ ਜਾਇ ਤੁਧੁ ਵਰਤਣਾ
ਤਿਸੁ ਕੀ ਚਿੰਤਾ ਨਾਹਿ॥

ਜਿਥੈ=ਜਿਥੈ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਮਾੜੇ
ਕਰਮਾਂ ਕਰਕੇ ਜਮਦੂਤਾਂ ਦੀਆਂ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਕੌਤਕ
ਤੁਧੁ=ਤੇਰੇ 'ਤੇ ਵਰਤਣੇ ਹਨ ਵਾ: ਜਿਥੇ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ
ਜਾ ਕੇ ਤੂੰ ਵਰਤਣਾ=ਰਹਿਣਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਨਹੀਂ
ਕਰਦਾ, ਭਾਵ ਪਰਲੋਕ ਦੀ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੋਈ ਚਿੰਤਾ=ਫਿਕਰ
ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਫਾਥੇ ਸੇਈ ਨਿਕਲੇ
ਜਿ ਗੁਰ ਕੀ ਪੈਰੀ ਪਾਹਿ॥

ਇਸ ਮੋਹ ਦੀ ਫਾਸੀ 'ਚ ਫਾਥੇ=ਫਸੇ ਹੋਏ ਸੇਈ=ਉਹੋ
ਜੀਵ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ, ਜਿ=ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ

ਦੇ ਪੈਰੀ=ਚਰਨੀਂ ਪਾਹਿ=ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਕੋਈ ਰਖਿ ਨ ਸਕਈ
ਦੂਜਾ ਕੇ ਨ ਦਿਖਾਇ॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਰੱਖਣ
ਵਾਲਾ ਸਕਈ=ਸਮਰੱਥ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਦੂਜਾ
ਦਿਖਾਇ=ਦੇਖਣ 'ਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ।

ਚਾਰੇ ਕੁੰਡਾ ਭਾਲਿ ਕੈ
ਆਇ ਪਇਆ ਸਰਣਾਇ॥

ਚਾਰੇ ਕੁੰਡਾ=ਚਾਰੇ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ (ਉਤਰ, ਦੱਖਣ, ਪੂਰਬ,
ਪੱਛਮ) ਵਾ: ਚਾਰੇ ਖਾਣੀਆਂ (ਅੰਡਜ, ਜੇਰਜ, ਉਤਭੁਜ,
ਸੇਤਜ) 'ਚ ਭਾਲਿ=ਲੱਭ ਕੇ ਭਾਵ ਖੋਜ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਹੈ,
ਪਰ ਕੋਈ ਸਮਰੱਥ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ
ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਣ 'ਚ ਆ ਕੇ ਪਿਆ ਹਾਂ।

ਨਾਨਕ ਸਚੈ ਪਾਤਿਸਾਹਿ
ਡੁਬਦਾ ਲਇਆ ਕਢਾਇ॥੪॥੩॥੧੩॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੋ ਸਚੈ=ਸੱਚੇ
ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਾਤਿਸਾਹ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ
ਸਾਗਰ ਦੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਰੂਪੀ ਪਾਣੀ 'ਚ ਡੁੱਬਦਿਆਂ ਜੀਵਾਂ
ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਮਲਾਹ ਦੁਆਰਾ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਚੱਪੂ ਤੇ
ਭਗਤੀ ਰੂਪੀ ਬੋੜੀ ਦੇ ਕੇ ਕੱਢ ਲਿਆ ਹੈ।

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

ਸਾਰੇ ਐਤਵਾਰ - ਸਮਾਂ-ਦੁਪਹਿਰ 12.00 ਤੋਂ 3.30 ਵਜੇ ਤੱਕ ।
ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ - (27 ਫਰਵਰੀ, ਦਿਨ ਸ਼ਨਿੱਚਰਵਾਰ-ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ)
(ਸਮਾਂ - ਸ਼ਾਮੀ 7.00 ਤੋਂ 9.00 ਵਜੇ ਤੱਕ)
ਫਲਗੁਣਿ - ਸੰਗਰਾਂਦ-12 ਫਰਵਰੀ, ਦਿਨ ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ
(ਸਮਾਂ ਸਵੇਰੇ 5.30 ਤੋਂ 8.00 ਵਜੇ ਤੱਕ)

INTERNET MEDIA AND LIVE TELECAST

Website :- www.ratwarasahib.in

Website :- www.ratwarasahib.org, www.ratwarasahib.com

Instagram : - RATWARA SAHIB (<https://instagram.com/ratwara.sahib/>)

You Tube :- <https://www.youtube.com/user/babalakhbirsingh>

Facebook:- <https://www.facebook.com/ratwarasahib1>

Twitter:- <https://mobile.twitter.com/ratwarasahib1>

Apps (for both apple & andriod) : Ratwara sahib ji & ratwara sahib TV

E-mail :- sratwarasahib.in@gmail.com

Contact - 9569455861, 9417912900, 9814612900

ਜ਼ਰੂਰੀ ਬੇਨਤੀ

'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ/ਰਿਨਿਊਲ ਜਾਂ ਦਸਵੰਧ ਪੰਜਾਬ ਐਂਡ ਸਿੰਧ ਬੈਂਕ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਾਖਾ ਰਾਹੀਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਬੈਂਕ ਖਾਤਿਆਂ ਵਿਚ ਭੇਜ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਭਾਰਤ (INDIA)

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ/ਰਿਨਿਊਲ ਭੇਜਣ ਲਈ

VGRMCT/Atam Marg Magazine

S/B A/C No. 12861100000008

RTGS/IFSC Code - PSIB0021286

Branch Code - C1286

ਦਸਵੰਧ ਭੇਜਣ ਲਈ -

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust

SB A/C No. 12861100000005

RTGS/IFSC Code - PSIB0021286

Branch Code - C1286

ਵਿਦੇਸ਼ (Abroad)

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust

Punjab National Bank

SB A/C No. 0779000100179603

RTGS/IFSC Code - PUNB0077900, SWIFT CODE - PUNBINBMOH

Branch Code - 077900

ਜੇਕਰ ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ ਰਾਹੀਂ ਮਾਇਆ ਭੇਜਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਪਰੋਕਤ ਅਨੁਸਾਰ Gurudwara Ishar Parkash Ratwara Sahib, P.O. Mullanpur Garibdas. Distt SAS Nagar (Mohali) - 140901 ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ ਜੀ। ਜੇਕਰ Online ਮਾਇਆ ਭੇਜਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮਾਇਆ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਆਪਣਾ ਨਾਂ ਅਤੇ ਪੂਰਾ ਪਤਾ ਮੋਬਾਈਲ ਨੰ: +91 98889 10777 'ਤੇ sms ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਆਪ ਜੀ ਹੁਣ ਤੱਕ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਪਤ੍ਰਿਕਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਨਹੀਂ ਬਣੇ ਤਾਂ ਇਸ ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਭਰ ਕੇ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂਬਰ ਹੋ ਅਤੇ ਰਿਨਿਊਵਲ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਭਰ ਕੇ ਚੈਕ ਦੇ ਨਾਲ ਭੇਜੋ ਜੀ।

ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ "VGRMCT/ATAM MARG MAGAZINE" ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ ਜੀ।

ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ

ਰਿਨਿਊਵਲ

ਲਾਈਫ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ

within India

Foreign Membership

Subscription Period	within India		Foreign Membership		
	By Ordinary Post/Cheque	By Registered Post/Cheque	Annual	Life	
1 Year	Rs. 300/320		U.S.A.	60 US\$	600 US\$
3 Year	Rs. 750/770		U.K.	40 £	400 £
5 Year	Rs. 1200/1220		Canada	80 Can \$	800 Can \$
Life (20 Year)	Rs 3000/3020		Australia	80 Aus \$	800 Aus \$

ਪੁਰਾਣੇ ਅੰਕ ਮੰਗਵਾਉਣ ਲਈ ਟਿਕ ਕਰੋ ਜੀ

ਜਨਵਰੀ ਫਰਵਰੀ ਮਾਰਚ ਅਪ੍ਰੈਲ ਮਈ ਜੂਨ ਜੁਲਾਈ ਅਗਸਤ ਸਤੰਬਰ ਅਕਤੂਬਰ ਨਵੰਬਰ ਦਸੰਬਰ

ਨਾਮ/Name ਅਤੇ ਠਾAddress.....

.....Pin Code.....Phone..... E-mail :.....

ਮੈਂ.....ਰੁਪਏ ਮਨੀਆਰਡਰ/ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ/ਚੈਕ ਨੰ.....ਮਿਤੀ.....ਰਾਹੀਂ ਭੇਜ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਦਸਖਤ.....

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਜੋ ਕਿ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਉਪਲੱਬਧ ਹਨ।

ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ	ਪੰਜਾਬੀ	ਰਿੰਦੀ
1. ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਮਾਰਗ	120/-	70/-
2. ਕਿਵ ਕੁੜੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ	120/-	35/-
3. ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ	400/-	400/-
4. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ -	400/-	
5. ਹੋਵੈ ਅਨੰਦੁ ਘਣਾ		30/-
6. ਚਉਥੈ ਪਹਿਰਿ ਸਬਾਹ ਕੈ	55/-	60/-
7. ਸੁਰਤਿਆਂ ਉਪਜੈ ਚਾਉ	40/-	60/-
8. ਬਾਬਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ	50/-	50/-
9. ਸਰਬ ਪ੍ਰਿਅ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ	10/-	10/-
10. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫੁਹਾਰ	10/-	10/-
11. ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦਾ ਮਾਰਗ	60/-	70/-
12. ਪੁਰਾਤਨ ਟੀਕਾ - ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ	30/-	
13. ਅਮਰ ਜੋਤਾਂ	20/-	15/-
14. ਹਿਮਾਲਿਆ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਨਿਵਾਸ	100/-	
15. ਅਮਰ ਗਾਥਾ	200/-	100/-
16. ਧਰਮ ਯੁਧ ਕੇ ਚਾਇ	50/-	
17. ਪਵਿੱਤਰ ਪੈਂਡਾ	25/-	
18. ਭਗਤ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ	10/-	10/-
19. ਵੈਸਾਖੀ	10/-	10/-
20. ਸਾਜਨ ਚਲੇ ਪਿਆਰਿਆ		10/-
21. ਅਬਿਨਾਸੀ ਜੋਤ ਭਾਗ - 1	90/-	90/-
22. ਅਬਿਨਾਸੀ ਜੋਤ ਭਾਗ - 2	90/-	
23. ਪੰਚ ਪਰਵਾਣ (ਦੋ ਭਾਗਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) (ਰੂਹਾਨੀ ਗੁਲਦਸਤਾ ਭਾਗ 1 ਅਤੇ 2)	200/-	
24. ਸੰਤ ਤੁਮਾਰੇ ਤੁਮਾਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ	50/-	
25. ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਪਰਸੀਐ	100/-	
26. ਅਨੰਦਮਈ ਜੀਵਨ ਜਾਚ	50/-	
27. ਪੱਤਰਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਲੋਂ ਉੱਤਰ	60/-	
28. ਅਨੁਭਵੀ ਪ੍ਰਵਚਨ	300/-	
29. ਅੰਦਰਲੀ ਖੋਜ	300/-	
30. ਸਿਮਰਤ ਕਹਾਂ ਨਹੀਂ	300/-	
31. ਰੂਹਾਨੀ ਪ੍ਰਵਚਨ	35/-	
32. 'ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਜੁਗਤੀਆਂ	250/-	
33. 'ਮਾਨੁਖ ਤਨ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ'	300/-	
34. ਜੀਵਨ ਜੁਗਤਿ	440/-	
35. ਮਾਰਗ ਚੋਣ	60/-	
36. ਮਨੋਭਾਵਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾਤਮਕ ਵਰਤੋਂ	50/-	
37. ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਭਾਗ - 1	120/-	
38. ਜਨਮ ਪਦਾਰਥੁ ਸਫਲੁ ਹੋਇ	120/-	
39. ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ (ਭਾਗ -1)	65/-	
40. ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ (ਭਾਗ -2)	65/-	
41. ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਅਮਰ ਨਿਧਾਨ	10/-	
42. ਕਲਜੁਗਿ ਜਗਜ ਅਰਜੁਨ ਗੁਰ	100/-	

ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ	ਪੰਜਾਬੀ
43. ਧਰਮ ਹੇਤਿ ਸਾਕਾ	20/-
44. ਮੰਝ ਗੁਰੂ ਕਾ ਬੋਹਿਥਾ	30/-
45. ਜਾ ਕੈ ਮਨਿ ਗੁਰ ਕੀ ਪਰਤੀਤ	30/-
46. ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਮਾਨਿਉ	10/-
47. ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ	10/-
48. ਤ੍ਰੈ ਸ਼ਤਾਬਦੀ	20/-
49. ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਭਾਗ - 2	120/-
50. ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਭਾਗ - 3	120/-

English Version

	Price
1. Baisakhi (ਵੈਸਾਖੀ)	. 5/-
2. How Rend The Veil of Untruth (ਕਿਵ ਕੁੜੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ)	. 70/-
3. Discourses on the Beyond-1 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ੧)	50/-
4. Discourses on the Beyond -2 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ੨)	50/-
5. Discourses on the Beyond -3 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ੩)	50/-
6. Discourses on the Beyond -4 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ੪)	60/-
7. Discourses on the Beyond -5 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ੫)	60/-
8. The way to the imperceptible (ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦਾ ਮਾਰਗ)	80/-
9. The Lights Immortal (ਅਮਰ ਜੋਤਾਂ)	20/-
10. Transcendental Bliss (ਚਉਥੈ ਪਹਿਰਿ ਸਬਾਹ ਕੈ)	70/-
11. How to Know Thy Real Self-(Vol-1) (ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ)	80/-
12. How to Know Thy Real Self-(Vol-2) (ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ)	80/-
13. How to Know Thy Real Self-(Vol-3) (ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ)	110/-
14. The Dawn of Khalsa Ideals	. 10/-
15. A Glimpse of His Holiness - Baba ji	. 5/-
16. Divine Word Contemplation Path', (ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਮਾਰਗ)	150/-
17. The Story of Immortality (ਅਮਰ ਗਾਥਾ)	260/-
18. Why not thy contemplate the Lord? (ਸਿਮਰਤ ਕਹਾਂ ਨਹੀਂ ?)	200/-

ਉਪਰੋਕਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਆਪ ਜੀ ਮਨੀਆਰਡਰ, ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ ਰਾਹੀਂ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜਾਂ ਟਰਸਟ ਦੇ ਅਕਾਊਂਟ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੀ ਮਾਇਆ ਜਮਾਂ ਕਰਵਾ ਕੇ ਮੋਬਾਇਲ ਨੰਬਰ 9417214391, 9417214379, 8437812900 ਤੇ ਸੂਚਿਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।

A/c Name : VGRMCT / Atam Marg Magazine
Punjab & Sind Bank - S/B A/C No. 12861100000008
RTGS/IFSC Code - PSIB0021286
Branch Code - C1286, Branch : Chaharmajra
Our Address: VGRMCT, Gurdwara Ishar Parkash,
Ratwara Sahib,
(Near New Chandigarh) P.o. Mullanpur Garibdas,
Teh. Kharar, Distt. S.A.S Nagar (Mohali)
140901, Pb. India

Guru Arjan, the God Manifest

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਪਰਤਖੁ ਹਰਿ

(Continued from P. 77, issue Jan. 2021)

The body was suffering unbearable pain, but his mind was in rising bliss. Just as no storm can shae a mountain, in the same way, not all these atrocities could shake the equipoise of Guru Ji :

ਤਨ ਪੀਰਾ ਤੇ ਡਿਗੀ ਨ ਸੋਈ।

ਮੇਰੁ ਹਿਲਾਇ ਨ ਜਿਮ ਨਰ ਕੋਈ।

The boiling water was boiling out of the cauldron. Guru Maharaj was sitting in the cauldron. There was no (adverse) thought in his mind. He was taken out. The bodily pain was unbearable. Next day fire was lighted under a large cooking pan. It was burnt red hot and Guru Ji was ordered to sit on it. Effortlessly he sat on the red hot cooking pan. The flesh began to burn. Mian Mir came to know of it. He felt extremely troubled and in great haste come to Guru Ji and said, True Emperor, we cannot tolerate this insult of yours. If you give a command, I could cause utter ruin to Agra and Lahore. Mian Mir was a great man with supernatural powers. Realising Mian Mir's exalted position, Guru Maharaj had invited him to lay the foundation stone of the most holy temple

Harmandir Sahib (the Golden Temple), with his lotus hands. Guru Maharaj stated as under :

Great saint, this universe is the extension of self & the visible world is false. The soul is always non-attached. Except God, there is nothing else in the world. This outlook was read by Mian Mir in *Sukhmani Sahib* :

He, within whose mind is the True Name, who with his mouth utters the True Name and who beholds no other but the unique Lord, Nanak, these are the qualities of the man who knows God.

ਮਨਿ ਸਾਚਾ ਮੁਖਿ ਸਾਚਾ ਸੋਇ॥

ਅਵਰੁ ਨ ਪੇਖੈ ਏਕਸੁ ਬਿਨੁ ਕੋਇ॥

ਨਾਨਕ ਇਹ ਲਛਣ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਹੋਇ॥

ਅੰਗ - 272

The knower of God has even patience, like the earth, which one man digs and another smears with sandal.

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕੈ ਧੀਰਜੁ ਏਕ॥

ਜਿਉ ਬਸੁਧਾ ਕੋਊ ਖੋਦੈ ਕੋਊ ਚੰਦਨ ਲੇਪ॥

ਅੰਗ - 272

He, who in his heart loves Lord's ordinance, is said to be the man having Salvation while alive.

As is joy, so is sorrow for him.

In that state, there is everlasting happiness and no separation from

God.

*As is gold, so is dust for him.
As is nectar, so is sour poison for him.*

*To him as is honour, so is dishonour.
As is the pauper, so is the king.
He, who deems that what God puts
in vogue, is the proper way; that
man, O Nanak, is said to be
emancipated while still alive.*

ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਆਗਿਆ ਆਤਮ ਹਿਤਾਵੈ॥

ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਸੋਊ ਕਹਾਵੈ॥

ਤੈਸਾ ਹਰਖੁ ਤੈਸਾ ਉਸੁ ਸੋਗੁ॥

ਸਦਾ ਅਨੰਦੁ ਤਹੁ ਨਹੀ ਬਿਓਗੁ॥

ਤੈਸਾ ਸੁਵਰਨੁ ਤੈਸੀ ਉਸੁ ਮਾਟੀ॥

ਤੈਸਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਤੈਸੀ ਬਿਖੁ ਖਾਟੀ॥

ਤੈਸਾ ਮਾਨੁ ਤੈਸਾ ਅਭਿਮਾਨੁ॥

ਤੈਸਾ ਰੰਕੁ ਤੈਸਾ ਰਾਜਾਨੁ॥

ਜੋ ਵਰਤਾਏ ਸਾਈ ਜੁਗਤਿ॥

ਨਾਨਕ ਓਹੁ ਪੁਰਖੁ ਕਹੀਐ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ॥

ਅੰਗ - 275

The Guru said, Saint Mian Mir Ji tell me, is there anything in the world other than Allah (God)? You are great man, who has achieved the divine sight. All this that is happening is the unreal spectacle of the dream. No one can kill the soul, no one can burn it or dry it, no one can shatter it into bits. It is always immovable, non-attached and is the form of the meditation of the mind. God is immanent in every pore of the round plate of iron on which I am sitting and the fire that is burning under it; God is Himself in the shape of fire; at the moment He is also in the shape of the executioners. He is Himself the giver of order and Himself the carrier out of that order. So whom would you curse? Whatever is taking place is

the Will (pleasure) of my God.

*Uplifting himself from the body
existence janana he maintained full
equipoise and immersed in Brahm,
Whatever he had expressed in
Sukhmani he demonstrated it
practically.*

*He bore happily the unbearable and
never showed any sign of malice
inspite of serious tortures.*

*Indra and other gods in heaven were
totally astonished to watch this
unique event. Everybody lauded the
brave acts of Guru Ji and admitted
that none else than Guru Ji could do
it.*

ਰਹੇ ਬਦੇਹੀ ਹੋਇ ਦ੍ਰਿੜੁ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ ਨੀਕ।

ਜੋ ਬਰਨਿਓ ਮਧ ਸੁਖਮਨੀ ਪਾਲ ਦਿਖਾਇਓ ਠੀਕ।

ਅਜਰ ਜਰਨਿ ਕੀ ਔਧਿ ਜਨਾਈ।

ਇਤੇ ਕਸ਼ਟ ਤੇ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਈ।

ਇੰਦ੍ਰ ਆਦਿ ਜੇਤਿਕ ਸੁਰ ਸਾਰੇ।

ਚੱਕ੍ਰਿਤ ਚਿਤ ਗੁਰਿ ਚਲਿਤ ਨਿਹਾਰੇ॥

‘ਧੰਨੁ ਧੰਨੁ’ ਸਭ ਕਰਹਿ ਬਖਾਨਾ।

‘ਇਨ ਤੇ ਬਿਨਾ ਨ ਐਸੋ ਆਨਾ।’

ਸ੍ਰੀ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ - 2369

The Guru explained all to the saint (Mian Mir) in brief :

Thine doings seem sweet unto me.

*Nanak craves for the wealth of God's
Name.*

ਤੇਰਾ ਕੀਆ ਮੀਠਾ ਲਾਗੈ॥

ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਨਾਨਕੁ ਮਾਂਗੈ॥ ਅੰਗ - 394

Seeing the stable, unchanging state of the mind of Guru Maharaj, Mian Mir bent his head in obeisance and he said, “It is only you alone who can consider the present tragic circumstances in a stable manner. No saint or *Rishi Muni* has the patience to be so strong; no one can keep in

his mind the feeling for the good of all, under these most cruel circumstances.

It is recorded in *Suraj Parkash* that Guru Gorakhnath saw this whole scene by his power to view distant events. Seeing this spectacle, he was greatly upset. In his subtle form, he presented himself at the feet of Guru Ji and entreated thus :

I could destroy all these wicked persons, if you give me permission. If these persons are not taught a lesson, these evil persons will continue to harass and trouble the saints. They will grow bold and fearless and the insults of holy men will start. If you don't want to show your powers, then give permission to me.

If the tyrant is not stopped, he will become haughty and he will inflict tortures on all the saints.

ਨਾਂਹਿ ਤ ਦੁਸ਼ਟ ਹੰਕਾਰੀ ਹੋਇ॥ ਦੇਹਿ ਕਸ਼ਟ ਸੰਤਨਿ ਸਭਿ ਕੋਇ॥

ਸ੍ਰੀ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ - 2370

Guru Maharaj said Gorakh Nath, we are teaching the lesson of patience and thanksgiving to God by our personal example, to the future generations of seekers. The coldness of the Nam inside us does not allow the heat of the fire to come near us. This is the one lesson that will show the right path to the coming generations. It is very easy to say that God is present inside and outside both, but it is very very difficult to feel God in the boiling waters. This is the one lesson that we are teaching the world :

Everyone says that the Lord is, but

One, but each one is engrossed in ego and pride.

Let man know the One Lord within and without; Like this shall he realise the Lord's presence in his very home.

ਏਕੋ ਏਕੁ ਕਹੈ ਸਭੁ ਕੋਈ ਹਉਮੈ ਗਰਬੁ ਵਿਆਪੈ॥

ਅੰਤਰਿ ਬਾਹਰਿ ਏਕੁ ਪਛਾਣੈ

ਇਉ ਘਰੁ ਮਹਲੁ ਸਿਵਾਪੈ॥

ਅੰਗ - 930

It is within the power of a godman, to keep the body or to leave it. Some historians record that Guru Ji was bound and was made to drown in the *Ravi* (river) which at that time flowed touching the ramparts of the castle. His martyrdom is extraordinary in the history of the whole world, because it was a unique example of humility of the Guru, who though master of all the supernatural powers, submitting to the Will of God set an example of patience, thanksgiving to God and to raise mankind to the true ideals to pass the life of fearlessness. To say this is no exaggeration. A great man may be related to any religion or to any country, but truth has fully evolved in his life and so his activities being rare and beyond understanding of the common are very difficult to understand; because :

Satguru is the supreme person of The Beyond.

He is unique and totally fearless.

ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ ਅਗੰਮੁ ਹੈ ਨਿਰਵੈਰੁ ਨਿਰਾਲਾ॥

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ 34/1

Unfathomable is the person of the True Guru, who has treasured up God within his heart.

None can equal the True Guru, on whose side the Creator Himself is.

God's meditation is the sword and armour of the True Guru, with which he has destroyed and cast off death, the torturer.

God Himself is the protector of the True Guru. The Lord saves all who follow in the foot-steps of the True Guru.

The Maker Himself smites him, who thinks evil of the Perfect True Guru. This word is of the court of the True God. Servant Nanak utters this prophecy.

ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ ਅਗਮੁ ਹੈ
ਜਿਸੁ ਅੰਦਰਿ ਹਰਿ ਉਰਿਧਾਰਿਆ॥
ਸਤਿਗੁਰੁ ਨੋ ਅਪੜਿ ਕੋਇ ਨ ਸਕਈ
ਜਿਸੁ ਵਲਿ ਸਿਰਜਣਹਾਰਿਆ॥
ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਾ ਖੜਗੁ ਸੰਜੋਊ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਹੈ
ਜਿਤੁ ਕਾਲੁ ਕੰਟਕੁ ਮਾਰਿ ਵਿਡਾਰਿਆ॥
ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਾ ਰਖਣਹਾਰਾ ਹਰਿ ਆਪਿ ਹੈ
ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੈ ਪਿਛੈ ਹਰਿ ਸਭਿ ਉਬਾਰਿਆ॥
ਜੋ ਮੰਦਾ ਚਿਤਵੈ ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਾ
ਸੋ ਆਪਿ ਉਪਾਵਣਹਾਰੈ ਮਾਰਿਆ॥
ਏਹ ਗਲ ਹੋਵੇ ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਸਚੇ ਕੀ
ਜਨ ਨਾਨਕ ਅਗਮੁ ਵੀਚਾਰਿਆ॥ ਅੰਗ - 312

Compassionate is the Great True Guru, for whom all are alike.

He beholds all with the same eye, but with mind's faith he is obtained.

In the True Guru abides the Name Nectar. He is sublime like God and holds Divine rank.

Nanak, by Guru's grace, God is remembered. A few Guru-wards obtain the Lord.

ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ ਦਇਆਲੁ ਹੈ
ਜਿਸੁ ਨੋ ਸਮਤੁ ਸਭੁ ਕੋਇ॥
ਏਕ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਕਰਿ ਦੇਖਦਾ
ਮਨ ਭਾਵਨੀ ਤੇ ਸਿਧਿ ਹੋਇ॥
ਸਤਿਗੁਰੁ ਵਿਚਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਹੈ
ਹਰਿ ਉਤਮੁ ਹਰਿ ਪਦੁ ਸੋਇ॥

ਨਾਨਕ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਹਰਿ ਧਿਆਈਐ
ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਵੈ ਕੋਇ॥

ਅੰਗ - 300

Establishing enmity with such holy Guru those misguided persons brought infamy upon themselves for all time. Martyrdom is not a sign of defeat, it is the symbol of victory for the coming generations. Those who pick up enmity with those who have no enmity with anyone damn themselves. Where are those criminal persons, who picked up enmity with those, who had no enmity with anyone. But Guru Maharaj has become immortal forever and forever. His great martyrdom will give inspiration for all time and will give to the succeeding generations to fight for their rights.

Uninimical is the Divine True Guru, who in his mind is ever attuned to the Lord.

Whosoever practises enmity with the uninimical one, he sets his own home on fire.

Within him is wrath and ego, wherewith he burns night and day and ever suffers sorrow.

They who eat the poison of another's love, utter and tell lies and ever continue barking.

For the sake of poisonous riches they wander from house to house and thus lose their honour.

They are like the prostitute's son, the name of whose father is known not.

They contemplate not the Lord God's Name and the Creator, of Himself, ruins them.

God shows mercy unto the Guruwards and unites the separated ones with Himself.

ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਵੈਰੁ ਹੈ
 ਨਿਤ ਹਿਰਦੈ ਹਰਿ ਲਿਵ ਲਾਇ॥
 ਨਿਰਵੈਰੈ ਨਾਲਿ ਵੈਰੁ ਰਚਾਇਦਾ
 ਅਪਣੈ ਘਰਿ ਲੂਕੀ ਲਾਇ॥
 ਅੰਤਰਿ ਕ੍ਰੋਧੁ ਅੰਹਕਾਰੁ ਹੈ
 ਅਨਦਿਨੁ ਜਲੈ ਸਦਾ ਦੁਖੁ ਪਾਇ॥
 ਕੂੜੁ ਬੋਲਿ ਬੋਲਿ ਨਿਤ ਭਉਕਦੇ
 ਬਿਖੁ ਖਾਧੇ ਦੂਜੈ ਭਾਇ॥
 ਬਿਖੁ ਮਾਇਆ ਕਾਰਣਿ ਭਰਮਦੇ
 ਫਿਰਿ ਘਰਿ ਘਰਿ ਪਤਿ ਗਵਾਇ॥
 ਬੇਸੁਆ ਕੇਰੇ ਪੂਤ ਜਿਉ ਪਿਤਾ ਨਾਮੁ ਤਿਸੁ ਜਾਇ॥
 ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨ ਚੇਤਨੀ ਕਰਤੈ ਆਪਿ ਖੁਆਇ॥
 ਹਰਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀਅਨੁ
 ਜਨ ਵਿਛੁੜੇ ਆਪਿ ਮਿਲਾਇ॥ ਅੰਗ - 1415

Contemplating on the great event, we should look upon the whole world as our own. Keeping aloof from false forms and superstitions, breaking the shackles of delusion-worship, we should throw ourselves heart and soul in the service of the whole humanity. The greatest service is to pray for the good of the world by cultivating an inner sentiment by repeating the Name of God. Our prayer is O God!

O Lord, the world is on fire. Showering Thy benediction save it Thou. Through whichever way it can be delivered, deliver it that wise. The True Guru shows the path of peace, in the meditation of the True Name. Without the Lord, Nanak sees no other Pardoner. ਜਗਤੁ ਜਲੰਦਾ ਰਖਿ ਲੈ ਆਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ॥ ਜਿਤੁ ਦੁਆਰੈ ਉਬਰੈ ਤਿਤੈ ਲੈਹੁ ਉਬਾਰਿ॥ ਸਤਿਗੁਰਿ ਸੁਖੁ ਵੇਖਾਲਿਆ ਸਚਾ ਸਬਦੁ ਬੀਚਾਰਿ॥ ਨਾਨਕ ਅਵਰੁ ਨ ਸੁਝਈ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਬਖਸਣਹਾਰ॥

ਅੰਗ - 853

Guru Maharaj is immortal for all time. He is present everywhere. Everyone has to leave this world. There are some, whom the world never forgets after their death; they are immortal; they are Omnipresent, they live in the love of their beloveds.

There are others who thought ill of the True Guru, who made enmity with those who were the enemy of none. Who knows in what hells those sinners must be rotting.

Say, Blessed is Guru Arjan Sahib Ji Maharaj, the crown of all the martyrs.

O Mathura, think thou this as the quintessence, that to emancipate the World, Lord has incarnated Himself. Whosoever meditates on Guru Arjan Dev, he passes not again through the pain of births and womb.

ਤਤੁ ਬਿਚਾਰੁ ਯਹੈ ਮਥੁਰਾ
 ਜਗ ਤਾਰਨ ਕਉ ਅਵਤਾਰੁ ਬਨਾਯਉ॥
 ਜਪੁਉ ਜਿਨੁ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਗੁਰੁ
 ਫਿਰਿ ਸੰਕਟ ਜੋਨਿ ਗਰਭ ਨ ਆਯਉ॥

ਅੰਗ -1409

He is fully contained in the earth, the sky and the nine regions as the embodiment of the Lord's Light. Says Mathura, there is no separateness between the Guru and God. Guru Arjan is manifestly the Lord himself.

ਧਰਨਿ ਗਗਨ ਨਵ ਖੰਡ ਮਹਿ
 ਜੋਤਿ ਸੂਰੁਪੀ ਰਹਿਓ ਭਰਿ॥
 ਭਨਿ ਮਥੁਰਾ ਕਛੁ ਭੇਦੁ ਨਹੀ
 ਗੁਰੁ ਅਰਜਨੁ ਪਰਤਖੁ ਹਰਿ॥

ਅੰਗ - 1409

Destroyer of Evil Forces, The valiant Warrior & the Benevolent Guru (ਦਲ ਭੰਜਨ ਗੁਰ ਸੁਰਮਾ ਵਡ ਜੋਧਾ ਬਹੁ ਪਰਉਪਕਾਰੀ)

When the True Emperor (Guru) Arjan Dev was bestowed the position of the Guru, Prithi Chand, who was his elder brother, was always making plans to have the Gurudom for himself by fair means or foul, but according to the Command of Guru Ramdas, Guru Arjan Dev alone was entitled to Gurudom. Prithi Chand took Guru Arjan's appointment very ill and he put many obstacles in the propagation of Guru's message. The one tenth part of the income (which every Sikh is expected to give for the spread of his religion & its activities) which normally came to the treasury of the Guru, after being collected by the *Massands* was now being realised by Prithi Chand through his own agents. His method was to stop the congregations from attending Guru Arjan's meetings, but later on sent them to partake of the *langar* of Guru Maharaj. When Bhai Gurdas arrived in Amritsar from Agra, he found that coarse food was being served at the *langar* and understood the matter from Mata Ganga Ji (Guru's wife). He alongwith some other Sikhs tried to bring Prithi Chand on the right path, by telling him that Gurudom was not the hereditary right of anyone. This blessing is bestowed by *Akal Purakh* Himself. But Prithi Chand did not accept any of such

advice. Bhai Gurdas, taking eminent Sikh devotees with him intimated the true position to the Sikh masses. The religious people crowded to get a glimpse (*darshan*) of the Fifth True Emperor.

Guru Maharaj's marriage was 14 years old, but so far there was no issue. Once Mata Karma, wife of Prithi Chand severely taunted Mata Ganga Ji, when after Mata Ganga Ji had washed her *Kesha's* (long hair) some drops of water got sprinkled on Mata Karma. She had said, you yourself are a barren woman and you want to uproot my family line too (by this sprinkling of water from your hair). Prithi Chand too consoled his wife by saying Guru Arjan would have no child. All the property belongs to us. We are going to inherit the whole thing. Guru Arjan's family has neither a son nor daughter; no kin, no army. Mata Ganga Ji intimated the whole incident to Guru Arjan Dev and begged for the boon of a son. Guru Ji pointed towards Baba Buddha Ji, who was a holy man of realization having acquired perfect knowledge. Guru Ji ordained that he had already said in *Sukhmani Sahib* :

He, who prays for four cardinal boons, should apply himself to the service of the holymen.

ਚਾਰਿ ਪਦਾਰਥ ਜੇ ਕੋ ਮਾਰੈ॥

ਸਾਧ ਜਨਾ ਕੀ ਸੇਵਾ ਲਾਗੈ॥ ਅੰਗ - 266

So you should serve the Guru's Sikh and receive his blessings. You are sure to get the gift of the son. Mata Ganga Ji, with the deepest faith carried the basket food on her head and went to Baba Buddha Ji walking all the distance on foot. Baba Ji was pleased and pronounced his blessings :

*From your womb a great warrior
will be born.*

*His valour and virtues nobody will
equal.*

*ਤੁਮਰੇ ਗ੍ਰਹਿ ਪ੍ਰਗਟੇਗਾ ਜੋਧਾ,
ਜਾਕੋ ਬਲ ਗੁਨ ਕਿਨਹੂੰ ਨ ਸੋਧਾ।*

Baba Ji said, just as I have crushed the onion, similarly the son (to be born) would shatter the skulls of the *Mughals*. He will be a leader of both spiritual power and worldly power. He will conquer countless enemies on the battlefield. Guru Maharaj felt very happy, on hearing Baba Buddha Ji's predictions to Mata Ganga. Prithi Chand made many attacks on the family with the help of magic and witch craft but with no result. The birth of the, Guru Hargobind took place on 9th June, 1595, at a place called *Wadali*. Prithi Chand resorted to very contemptible steps. The mid wife wished to poison the baby by making him drink poisoned milk. The midwife applied poison to her nipples; but Mata Ji heard the sound of child's weeping and reached there in time to stop the poisoning of the child. The poison was very strong and the midwife died of that very

poison. She confessed that she had been sent to poison the child by Prithi Chand.

Also Prithi Chand hatched a conspiracy to take the help of the snake-charmer. The serpent was dropped on Guru Hargobind; but he held the neck of the serpent in his hand and crushed it to death. In the same way, Prithi Chand arranged to kill the child, by sending poisoned curds through a Brahman. This Brahman felt a fetal pain in his stomach, of which he died. When that curd was given to a dog to eat, the dog died. It is recorded in history, that during his childhood, the child received the knowledge of the alphabet from Bhai Gurdas. In addition, he received training in the art of astrology, farming, the knowledge of political affairs, horsemanship, handling the spear and the gun. Military training was given to him by Jetha Ji.

When the Fifth Master was about to leave for Lahore to offer martyrdom, he exhorted Baba Buddha Ji to follow the traditional method of giving *Guru Gaddi*. He remarked that his end was near. According to Bhai Kesar Singh Chhibber :

*Guru Arjan Dev made Bhai Gurdas
sit besides himself and handed over
to him the charge of (Guru)
Hargobind Sahib.*

*He was convinced of his ultimate
sacrifice.*

*He said, "I am moving to the court
of Turks,*

Who will extend lame excuses. You will make Duaba region as your abode; I have to make a sacrifice, there is no doubt about it as this seems to be the Supreme Will."

He bowed before sangat and left.

He was now surrounded by degenerated cruel people.

After series of questions & answers, he was imprisoned and tortured.

ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਦੀ ਬਾਹਿ ਪਕੜਾਈ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੂੰ ਬੈਠ ਸਮਝਾਇਆ।

ਸਾਡਾ ਲਗੇਗਾ ਸੀਸ ਇਹ ਨਿਸਚਾ ਆਇਆ।

ਅਸਾਂ ਹੋਇਆ ਤੁਰਕਾਂ ਵਿਚ ਜਾਣਾ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਰਨੀ ਹੈ ਹੁਜਤ।

ਤੁਸਾਂ ਦੁਆਬੇ ਵਿਚ ਕਰਨਾ ਟਿਕਾਣਾਂ।

ਸਰੀਰ ਹੈ ਛੁਟਣਾ, ਸੰਸਾ ਨਹੀਂ ਕੋਈ।

ਰਜਾਇ ਖਾਵੰਦ ਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਈ।

ਸਾਹਿਬ ਮਥਾ ਟੇਕ ਵਿਦਿਆ ਹੋਇ ਗਏ।

ਦੁਸ਼ਟ-ਚੌਕੜੀ ਵਿਚ ਆਵਤ ਭਏ।

ਜੁਆਬ ਸੁਆਲ ਬਹੁਤ ਹੀ ਹੋਇਆ।

ਭਰੇ ਕੈਦ ਦੁਖ ਪਾਇਆ, ਸੁਖ ਖੋਇਆ।

(ਬੰਸਾਵਲੀ ਨਾਮਾ)

While departing for Lahore, he guessed the seriousness of the occasion, and advised the child Guru Hargobind thus : Dear son, hard times are coming. The forces of evil are bent on uprooting the fundamental human rights. The house of Guru Nanak teaches the world : Live with truth, deal with love with all, and to protect human dignity as well as freedom. From True Emperor Guru Nanak, right upto our time, we have been leading a life of full peace and equanimity. We removed from the heart of man the fear of death and united him with *Akal Purakh*. We have made man cross death. Understanding the purpose of life has been started

among the Sikhs of the Guru; they neither cause fear to anybody nor do they feel the fear from anyone. Dear son, one can feel peace and happiness in one's life, only if he neither causes fear to anyone nor suffers illegitimate fear of anyone. The highest purpose of life is that you live a life of happiness and playfulness, and enable the world to live a life of joys. The duty of a ruler is to protect one's fundamental rights, by meeting out justice to all. These *Moghal* rulers have forgotten this golden rule. They have bade farewell to justice and are inflicting various kinds of atrocities on people. To meekly suffer them is cowardice. We have taught the Sikhs of the Guru the knowledge to lead a life of purity. They have realised their Self. That (soul) can be cut neither by the sword, nor drowned in water, nor can it be burnt by fire, nor can it be killed by any other way. Guru's Sikhs leading the life according to Divine law are desirous of bringing happiness to people. Now these rulers have assumed the role of the butchers. By axing their basic rights, they have made the people very weak. Till now, these basic rights have been protected by love, affection and auspicious exhortations. But today's ruler is blind and deaf. He is not ready to hear this counsel of law.

So there are only two alternatives before man; one that he allows himself to be butchered like sheep and goats; and second, to practise force as an organisation

against these rabid rulers, to teach them right thinking. People with self respect should be brought into prominence; and they as an organisation should employ their power to end such injustices. Till now, we have been preaching the lesson of peace; now it has become necessary to teach the lesson of force also, along with it; so you have yourself to bear arms and also create the Sikhs as a valiant community. Its spiritual aspect would be of a saint, but its worldly aspect should be that of a great warrior. Before now, a large number of great personalities, after acquiring the life of sanyas have moulded themselves into active selfless workers (Karam Yogis). Shri Krishan Maharaj and Shri Ram Chander were totally unattached. They took arms to give punishment to the evil persons in order to remove the troubles of the world and end the evil practices. When we go to Lahore, we will sacrifice our head, because we are not going to submit to unprincipled things. As a result of this, we will have to offer martyrdom.

And so it happened. Guru Ji was made to sit on burning round iron plate; he was boiled in boiling waters. The Sixth Master, when ascending the seat of Gurudom, wore the two swords - one of spiritualism & the second of a warrior. He wore a plume over his head dress and started sitting on the throne (to give the demonstration of being a true king). Mr. Cunningom states that this martyrdom of the

Fifth master made a profound impression on the thinking of the Sikhs and instead of just advancing the devotional programme, they began embracing the way of martyrdom. In a short period, Guru Hargobind emerged as a military leader. While he was an eminent spiritual Guru, alongwith that, he also preached taking up arms and even offering martyrdom for achieving the success of the body (life). Mr. Scott writes that these worshippers of *Waheguru* were bestowed one common Gospel (*Guru Granth Sahib*), one central place of pilgrimage (Amritsar) and one set of rules of conduct (maryada) for all.

After the martyrdom of the Fifth True Master, Guru Arjan, the sentiment to give battle to the rulers also emerged in the hearts of the *Sikhs*. The Sikhs began to wear arms and determined to wipe out the evil forces. Whereas Guru Maharaj helped the Sikhs to enter exalted stages of martyrdom, alongwith that, he gave them the idea to conquer bodily weaknesses in order to employ the body for the welfare of the people, thereby making a success of this life. Bhai Gurdas ordains the changed situation thus, in his 39th var :

The first five Gurus held the hands of the people and the sixth Guru Hargobind is incomparable God-Guru.

He is the king of spirituality as well as temporality and is in fact irremovable emperor of all the

kings.

Assimilating the unbearable knowledge of the earlier five cups (Gurus) in the inner core of his mind he remains merry and wise mediator for humanity.

In spite of the six philosophies and their sects in the strung of one philosophy.

He has churned the essence of the lives of celibate ascetics, the followers of truth, contented people, the siddhs and naths (yogis) and the (so called) incarnations of God.

All the eleven Rudrs remain in the ocean but those (divers) who seek life in death get the invaluable jewels.

All the twelve zodiac signs of sun, sixteen phases of moon and numerous constellations have provided a beautiful swing for him. This Guru is omniscient yet he possesses a childlike innocence.

ਦਸਤਗੀਰ ਹੁਇ ਪੰਜ ਪੀਰ

ਹਰਿ ਗੁਰੁ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਅਤੋਲਾ।

ਦੀਨ ਦੁਨੀ ਦਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ

ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਅਡੋਲਾ।

ਪੰਜ ਪਿਆਲੇ ਅਜਰੁ ਜਰਿ ਹੋਇ

ਮਸਤਾਨ ਸੁਜਾਣ ਵਿਚੋਲਾ।

ਤੁਰੀਆ ਚੜ੍ਹਿ ਜਿਣਿ ਪਰਮਤੱਤੁ

ਛਿਅ ਵਰਤਾਰੇ ਕੋਲੋ ਕੋਲਾ।

ਛਿਅ ਦਰਸ਼ਨ ਛਿਅ ਪੀੜੀਆਂ

ਇਕਸੁਦਰਸਨੁ ਅੰਦਰਿ ਗੋਲਾ।

ਜਤੀ ਸਤੀ ਸੰਤੋਖੀਆਂ ਸਿਧ ਨਾਥ ਅਵਤਾਰ ਵਿਚੋਲਾ।

ਗਿਆਰਹ ਰੁਦ੍ਰ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਵਿਚ

ਮਰਿ ਜੀਵੇ ਤਿਸੁ ਰਤਨ ਅਮੋਲਾ।

ਬਾਰਹ ਸੋਲਾ ਮੇਲ ਕਰਿ

ਵੀਹ ਇਕੀਹ ਚੜ੍ਹਾਉ ਹਿੰਡੋਲਾ।

ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਬਾਲਾ ਭੋਲਾ॥

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ 39/3

This changed programme

brought about a revolution. He created courage in the heart of each Sikh to live a life of self-respect. Now the congregations started offering weapons of war, military steeds, war materials in the service of the Guru. Congregations were held everyday, morning and evening. At dawn, there was inauguration of spiritualism in a full measure; and at the evening congregations, brave accounts of the warriors were sung. The herds of the cows were getting converted into lions. For the protection of the religious crops, a hedge was being created. Many devotees had doubts about this changed programme. Bhai Gurdas records thus in the 24th Pauri of his 26th Var :

The earlier Gurus considered that to give instructions and to preach to the people, one has to sit at one place known as dharamsala, but this Guru (Hargobind) does not stick to one place.

Earlier emperors would visit the house of the Guru, but this Guru has been interned by the king in a fort.

The sangat coming to have his glimpse cannot find him in the palace (because generally he is not available).

Neither he is scared of anybody nor does he scare any one yet he is always on the move. Earlier Gurus sitting on the seat instructed people to be content but this Guru rears dogs and goes out for hunting.

The Gurus used to listen to Gurbani but this Guru neither recites nor (regularly) listens to hymn-singing.

He does not keep his follower servants with him and rather maintains nearness with the wicked and the envious ones (Guru had kept Painde Khan nearby).

But the truth is never concealed and that is why on the lotus feet of the Guru, the mind of Sikhs hover like a greedy black-bee.

Guru Hargobind has borne the unbearable and he has not made himself manifest.

ਧਰਮਸਾਲ ਕਰ ਬਹੀਦਾ
ਇਕੱਤ ਥਾਂ ਨ ਟਿਕੈ ਟਿਕਾਯਾ।
ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਘਰ ਆਂਵਦੇ
ਗੜ੍ਹ ਚੜ੍ਹਿਆ ਪਤਿਸ਼ਾਹ ਚੜ੍ਹਾਯਾ।
ਉਮਤ ਮਹਿਲ ਨ ਪਾਵਦੀ
ਨਠਾ ਫਿਰੈ ਨ ਡਰੈ ਡਰਾਯਾ।
ਮੰਜੀ ਬਹਿ ਸੰਤੋਖਦਾ
ਕੁੱਤੇ ਰੱਖ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖਿਲਾਯਾ।
ਬਾਣੀ ਕਰ ਸੁਣ ਗਾਂਵਦਾ
ਕਥੈ ਨ ਸੁਣੈ ਨ ਗਾਂਵ ਸੁਣਾਯਾ।
ਸੇਵਕ ਪਾਸ ਨ ਰੱਖੀਅਨਿ
ਦੋਖੀ ਦੁਸ਼ਟ ਆਗੂ ਮੁਹਿ ਲਾਯਾ।
ਸੱਚ ਨ ਲੁਕੈ ਲੁਕਾਇਆ
ਚਰਣ ਕਵਲ ਸਿੱਖ ਭਵਰ ਲੁਭਾਯਾ।
ਅਜਰ ਜਰੈ ਨ ਆਪ ਜਣਾਯਾ॥

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ - 26/24

Around the agricultural field the bushes are kept as fence and around the garden acacia trees (for its safety) are planted.

The sandalwood tree is entwined by snakes and for the safety of treasure the lock is used and the dog also remains awake.

Thorns are known to live near flowers and during the holi revelry among the turbulent crowd one or two wise men also remain present.

As the jewel remains in the head of

black cobra the philosopher's stone remains surrounded by stones.

In the garland of jewels on both the side of a jewel glass is kept to protect it and the elephant remains tied with the thread of love.

Lord Krishna for his love for the devotees goes to Vidur's home when hungry and the latter offers him beans of sag, a green leafy vegetable. The Sikh of the Guru becoming black bee of the lotus feet of the Guru, ought to attain good fortune in the holy congregation.

He should further know that cup of the love of the Lord is got after very hard labour.

ਖੇਤੀ ਵਾੜ ਸੁ ਢਿੰਗੜੀ ਕਿੱਕੁਰ ਆਸ ਪਾਸ ਜਿਉਂ
ਬਾਗੈ॥
ਸੱਪ ਲਪੇਟੇ ਚੰਨਣੈ ਬੁਹੇ ਜੰਦਾ ਕੁਤਾ ਜਾਗੈ॥
ਕਵਲੈ ਕੰਡੇ ਜਾਣੀਅਣਿ ਸਿਆਣਾ ਇਕ ਕੋਈ ਵਿਚ
ਫਾਗੈ॥
ਜਿਉਂ ਪਾਰਸ ਵਿਚ ਪੱਥਰਾਂ ਮਣਿ ਮਸਤਕਿ ਜਿਉਂ ਕਾਲੈ
ਨਾਗੈ॥
ਰਤਨ ਸੋਹੈ ਗਲ ਪੋਤ ਵਿਚ ਮੈਗਲ ਬੱਧਾ ਕਚੈ ਧਾਗੈ॥
ਭਾਵ ਭਗਤਿ ਭੁਖ ਜਾਇ ਘਰ ਬਿਦਰ ਖਵਾਲੈ ਪਿੱਨੀ
ਸਾਗੈ॥
ਚਰਣ ਕਵਲ ਗੁਰ ਸਿੱਖ ਭਉਰ ਸਾਧਸੰਗਤ ਸਹਲੰਗ
ਸਭਾਗੈ॥
ਪਿਰਮ ਪਿਆਲੈ ਦੁੱਤਰੁ ਝਾਗੈ॥

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ - 26/25

Bhai Gurdas recognised taking up the sword against oppression, as a part of religion. Quoting authority for it, he recorded that in order to break a hard nut, strong hands are needed. In order to take out water from the well, the bucket has to be tied with a rope; also to get the jewel from the black snake, you have to kill the snake. The snake

can never be ready to offer its jewel, of its own accord.

The water is drawn out of well only when the pitcher is tied from the neck (with rope).

The cobra does not happily give away the jewel in the head (it gives only after getting killed).

The deer also gives musk only after its death.

The kernel of coconut can be got only when its mouth is broken.

The apostate is such an iron that can be given desired shape only with the strokes of hammer.

ਜਿਉਂ ਕਰਿ ਖੂਹੁ ਨਿਕਲੈ ਗਲਿ ਬਧੋ ਪਾਣੀ।

ਜਿਉਂ ਮਣਿ ਕਾਲੇ ਸੱਪ ਸਿਰਿ ਹਸਿ ਦੇਇ ਨ ਜਾਣੀ।

ਜਾਣ ਕਬੂਰੀ ਮਿਰਗ ਤਨਿ ਮਰਿ ਮੁਕੈ ਆਣੀ।

ਤੇਲ ਤਿਲਹੁ ਕਿਉ ਨਿਕਲੈ ਵਿਣੁ ਪੀੜੈ ਘਾਣੀ।

ਜਿਉਂ ਮੁਹ ਭੰਨੇ ਗਰੀ ਦੇ ਨਲੀਏਰੁ ਨੀਸਾਣੀ।

ਬੇਮੁਖ ਲੋਹਾ ਸਾਧੀਐ ਵਗਦੀ ਵਾਦਾਣੀ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ 34/13

Pure self can never pull down the seeker into the deep pit of inferiority. Rather it leads to blossomed life and creates enthusiasm for leading a life of self-respect and doing good to others. A self-realised person, having crossed the limit of time, achieves his true reality as a Soul, which neither the sword can cut, nor water can drown, nor fire can burn, nor does it ever die; he achieves immortal life. The I-ness of a realised person is completely wiped out and the human body which Waheguru has bestowed on man, is the highest one in all the nature, so that he can make (spiritual) progress with his body as a means to achieve immortal

state. A self realised person does not under-rate this body or neglect it, rather by making use of his action-organs and sense organs, also by making the pure use of mind, intellect and consciousness, he distributes among people the gift of true knowledge and employs this holy body for doing good to others and has no hesitation to do so. His eyes of knowledge get opened. He neither causes any fear to another, nor does he feel fear of anyone. He regards his body as a blessing, given to him by God and he moves in the world, making the right use of his body.

So long as we have this mindset of I-ness, we keep on wandering in the darkness of ignorance, regarding ourselves as the body and we regard other related beings such as the sons, daughters, relations and the lifeless property as our very own. Engrossed in thick darkness, we keep doing very ignorant acts. But anyone who has taken the hard act of Jap (repetition of God's Name) and risen many stages higher, and has crossed the sphere of Time, he has recognised his true identity. At that stage, even our body becomes pure and holy. As Guru Maharaj has ordained :

If thou understandest one Thing, then, alone thou shalt be pure.

Without knowing the Lord, thou shalt ever be impure.

ਏਕ ਵਸਤੁ ਬੁਝਹਿ ਤਾ ਹੋਵਹਿ ਪਾਕ॥

ਬਿਨੁ ਬੁਝੈ ਤੂੰ ਸਦਾ ਨਾਪਾਕ॥ ਅੰਗ - 374

Many sadhus are of the view,

that when one has achieved his goal, then after that there is no use of preserving the body and they leave it. But this is not the approach of a *Gurusikh*. According to the fundamental view of *gurmat*, when one's I-ness has been completely obliterated, and when the inner soul shines in full light, and when one rises to the lighted regions of inner consciousness, then the seeker should employ this body as the media, to carry out the commandments of God. To such a seeker the Guru and God become one and the same. God is Formless, while the Guru has a physical form, God and the Guru assume one shape.

I have churned the body ocean and I have seen an enamouring thing come to view.

The Guru is God and God is the Guru, O Nanak. There is no difference between the two, my brother.

ਸਮੁੰਦੁ ਵਿਰੋਲਿ ਸਗੀਰੁ ਹਮ ਦੇਖਿਆ

ਇਕ ਵਸਤੁ ਅਨੁਪ ਦਿਖਾਈ॥

ਗੁਰ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੁੰਵਿੰਦੁ ਗੁਰੂ ਹੈ

ਨਾਨਕ ਭੇਦੁ ਨ ਭਾਈ॥

ਅੰਗ - 442

The command of the Guru and the commandment of God are both identical.

The Sixth Master felt that the world is being ground under the rule of tyranny, a very terrible fear is oppressing the minds of men, our very existence is in danger, the rights of living have been reduced to ashes. One has no breath of self-fulfilment. In their place, there is

fear, helpless lack of self confidence and total lack of enthusiasm have totally engrossed the life of man.

Human birth is a rare blessing for achieving God. If this opportunity for inner evolution is damned by deep and long sighs, then one is deprived of spiritual progress in human life and he has lost a golden chance. Why do all this happens? Because blind royal power has come into the hands of those, who have no character, no thinking power, and who love wickedness, who have no high thinking and who have no care for anything good beyond their own personal life. They don't recognise anyone's self-respect, nor do they value anyone's gentlemanliness. In place of these good qualities their minds are full of pride and the darkness of self-seeking has completely penetrated their way of life. The martyrdom of Guru Arjan Dev was a sight of this very dense darkness of their mind. Whereas the Guru dissolves the dense darkness of people's minds and unites them with the Master. He also removes the troubles of the afflicted persons, he feeling kinship with common humanity, because he is no other than God Himself.

During the time of the Sixth Master, the darkness had crossed all limits and wicked rulers like the rabid dogs were thoughtlessly biting everyone. At this juncture, there are only two courses open to man - one that he should become the victim of these mad dogs, acting as a sub-

human being, without any courage; and two, he should so strengthen himself to be able to face those mad dogs. In this way, at that time, the *Moghul* rulers as well as the ruling class had become unbridled. They became responsible for the most condemnable martyrdom of the Fifth Master, without any fault of his. The Fifth Guru recognised the delicacy of the time and set the class of God-realised great men in the use of force and exhorted them to face the tyrannical rulers like the brave lions in order to safeguard fundamental human rights rather than allow themselves to be butchered like sheep and goats. When the ruler becomes blind and deaf, then it becomes the sacred duty of the public to protect themselves. Under such conditions, taking up arms and protecting themselves becomes a part of one's religion. Cowardice and feeling of inferiority become sins. The Tenth Master (Guru Gobind Singh Ji), addressing Emperor Aurangzeb ordained thus :

One should try all the methods (of persuading the tyrant to the right path)

But when no alternative works, then putting the hand on the hilt of the sword (taking up the arms) is fully justified.

ਚੁ ਕਾਰ ਅੱਜ ਹਮਰ ਹੀਲਤੇ ਦਰ ਗੁਜ਼ਸ਼ਤ,
ਹਲਾਲ ਅਸਤ ਬੁਰਦਨ-ਬ-ਸ਼ਮਸ਼ੀਰ ਦਸਤ॥

(ਜ਼ਫ਼ਰਨਾਮਾ 22 ਨੰ:)

When all efforts to establish peace are ended, then it becomes one's highest religious duty to take

up arms in self-defence. This is the question that arises in the minds of all the spiritual persons, why a class of spiritual people like the Sikhs had to take up arms. We have considered this matter above; at some future proper time, we shall consider this question in details.

In these changed circumstances Guru Maharaj, alongwith the heights of spiritualism, encouraged his followers to fully maintain one's physical strength and also to learn the use of the weapons. In all the wars which Guru the True Emperor had to fight, never did the Guru provoke anyone to wage war nor did he take possession of even one inch of the land in the world. When there was a war between people's self respect and the hauteur of the ruling power, and whenever they attacked Guru Maharaj with their massive armies, Guru Ji welcomed them with weapons of defence. At the end of the fighting, Guru Maharaj took care of all the wounded and the hurt, not only of the Guru's Sikhs, but also he took equal care of the hurt and the wounded in the enemies ranks of those who had invaded his jurisdiction. He restored them to health and then gave them full freedom to report to their units, for military duty.

When the last battle of Malwa took place, at that time Lala Beg attacked Guru Ji with a huge army and a very fearful battle took place, in the darkness of the night. The attackers were so much affected by

snowy cold that their weapons fell to the ground (due to the numbness of their hands). At that time, Sikh leaders like Bhai Bidhi Chand entreated the Guru not to stop the fighting, because the invaders were absolutely unable to fight, due to chilly winds of the month of December. "Please don't stop us from fighting, for we can send all of them to hell, by the power of our swords, because they are quite unable to fight due to intense cold. But Guru Maharaj ordained thus, "My dear Sikhs! though this iron age has destroyed all noble religious practices, but we have come here for the efflorescence of true faith. We teach our Guru's Sikhs also to observe the golden principles of right conduct." Lofty religion never permits one to make an attack on one who is fallen, or one who is weaponless; and also on the children and the old, the sick one, or on one who has surrendered, or on one who has yielded and seeks your protection; nor on women. One who attacks these seven categories of persons loses his truth, dignity and power. Such a valiant one loses his character, and such an action is a blot on his bravery. For these reasons we will not make any attack on them at all. When the day dawns and when the sun shines giving warmth, then these soldiers would be in a fit fighting condition, then it will become our duty to carry on the fight with them. This principle has been practised in India, since very early days.

In the battle of *Mahabharata*, the warriors had no personal enmity; they were fighting for the sake of fighting. Leaving aside an example or two, the war of Mahabharat took the shape of a battle between the forces of the good and the evil. Such lofty principles are evaporating from the present day world. True faith had fully flown away and disappeared. The citizens of Hiroshima had committed no fault; an atom bomb killed them en mass. Even today the thinking persons regard this act (atom bomb on Hiroshima) as a blot.

Guru Maharaj exhorts his followers to uplift *Dharma* (righteousness) and to put away the wickedness of the wicked. He gives auspicious counsel to his Sikhs never to have enmity for anyone. He ordains :

*Bear not enmity to anyone.
In every heart the Lord is contained.*

ਵਵਾ ਵੈਰੁ ਨ ਕਰੀਐ ਕਾਹੂ॥

ਘਟ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਬ੍ਰਹਮ ਸਮਾਹੂ॥ ਅੰਗ - 259

This most exalted mentality inspired benevolent persons like Bhai Ghanayya in the play of life. Guru Ji approved his nursing and bandaging of the wounded in the war (including of the enemy soldiers), as he saw Waheguru in all (in friend as well as in foe). Guru Ji blessed him (Ghanayya) with his grace.

The Sixth Master was the master of *Piri* (spiritualism) and *Meeri* (worldly righteousness). He encouraged his followers to lead a

life of self-dignity and to safeguard fundamental human rights. The Holy Guru was completely without any enmity for anyone; his activities were unique. A true Guru is the soil of Dharma (righteousness) and is also the embodiment to spread that Dharma among the creation. The True Guru is like a mirror. Whatever feeling one has is reflected in the mirror, as a result of one's actions (good or bad).

The true Guru is inaccessible, without rancour and extraordinary. Consider earth as the true abode of dharma. Here karmas take care of the fruits i.e. one reaps what he sows. He (the Lord) is the mirror in which the world can see its face reflected.

One would see the same face he will carry before the mirror.

The servants of God remain red faced and triumphant whereas the apostates keep their faces blackened.

ਸਤਿਗੁਰੂ ਪੁਰਖੁ ਅਗੰਮੁ ਹੈ ਨਿਰਵੈਰੁ ਨਿਰਾਲਾ॥

ਜਾਣਹੁ ਧਰਤੀ ਧਰਮ ਕੀ ਸਚੀ ਧਰਮਸਾਲਾ।

ਜੇਹਾ ਬੀਜੈ ਸੁ ਲੁਣੈ ਫਲ ਕਰਮ ਸਮਾਲਾ।

ਜਿਉ ਕਰਿ ਨਿਰਮਲੁ ਆਰਸੀ ਜਗੁ ਵੇਖਣਿ ਵਾਲਾ।

ਜੇਹਾ ਮੁਹੁ ਕਰਿ ਭਾਲੀਐ ਤੇਹੋ ਵੇਖਾਲਾ।

ਸੇਵਕ ਦਰਗਹ ਸੁਰਖਰੂ ਵੇਮੁਖੁ ਮੁਹੁ ਕਾਲਾ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ 34/1

When Guru Ji went to Delhi, he took up his residence at a place called Majnu Tilla. There lived a

saint; whose body was shrivelled as a result of harsh penances. People called him Majnu, (the legendary lover). He came to Guru Maharaj and submitted thus : Great Sir, is this world a truth or a falsehood? If it is the truth, then why don't we see the persons who are dead. If it is falsehood, then why are all appearance visible and seemingly real. If both these contradictory statements are true, then explain to me decisively how light and darkness can co-exist together. Guru Maharaj ordained thus :

Sant Ji, when we are seeing a dream and the dream continues for long, then at that time the dream seems a visible reality. If a snake attacks us in the dream, then we kill it (in the dream). If someone makes love to us then he appears very dear to us. If we are married in the dream, then we have sons and daughters and our affection for them has its effect. For instance, there is an anecdote about a king. He was ruling in peace. The neighbouring prince invaded his territory. There was a grim battle; the king went on fighting for four days and for four nights. He defeated the invading king. He returned to his capital and spoke to his chief Minister thus, I have become dead tired. I would (now) sleep and nobody must

awaken me. If anyone violates this order, I will inflict punishment of death upon him. He went to his bedroom and went to sleep there. His Prince (heir apparent) was terribly wounded. After sometime, the Prince expired while the king had been asleep. Because of that royal order, no one dared to awaken the king. They took the decision and preserved the Prince's dead body. 'They thought, when the king wakes tomorrow, we will perform the Prince's funeral.' The second day dawned and still the king slept on. Came the third day, and still the king did not awaken. Thereafter Chief Minister personally went in and awakened the king. Not caring for the fact that this step could bring the sentence of death on him. When the king was disturbed in his deep sleep, he started shouting loudly, because in that long dream, he saw that he had four sons who had been sufficiently grown up. Two of them were playing before the king, while the remaining two were sitting in his lap and receiving fondling. When awakened he could see none of them and he started crying for their love. The Chief Minister realised that the king had not come out of the sphere of dream land and awakened in the world of reality. With folded hands, he informed the

king, "Sire you were fast asleep. We made you awake because your son the Prince who got wounded in the battle is dead. The king said, Dear Minister, you did something very wrong. I was fondling my four children (in dream). Now you talk of one son, who is dead. I tell you about my four royal princes and my fairy like queens, which constituted my darling family, just a little while ago. I was sitting in bliss seeing them playing and making love. You are telling me about my one (dead) son. I am talking about my four Princes and talking about the queens who were beauties, I had a very darling family. I felt like the king of the whole universe. All the kings of the world were my underlings and the whole world was shouting victory to me. The minister said, Sire, you say the truth. But that was only a dream. Then the king said, *Vazir Sahib*, what do you take this world to be? At that time (in dream), I had no consciousness of this world. That was one dream and this (waking state) is another dream. At that time, the dream world looked to me to be the full reality. How can you tell how much effect the dream world had on me. The effect of that world still continues on mind, so that I am weeping (over its loss). Dear Minister, this world is also not

a reality; this too is a long dream. Guru Maharaj ordains thus about the matter :

As is the night's dream, so is this transient world.

ਜੈਸਾ ਸੁਪਨਾ ਰੈਨਿ ਕਾ ਤੈਸਾ ਸੰਸਾਰ। ਅੰਗ - 808

Putting us on our alert, he ordains thus :

The fool attaches his mind with the dream.

When he wakes, forgotten are the power, revelments, pleasures and he suffers disappointment.

His life passes away in running after worldly affairs.

His affairs are accomplished not, because he is fascinated by mammon.

What can the helpless creature do, when the Lord Himself strays him?

ਸੁਪਨੇ ਸੇਤੀ ਚਿਤੁ ਮੁਰਖਿ ਲਾਇਆ॥

ਬਿਸਰੇ ਰਾਜ ਰਸ ਭੋਗ ਜਾਗਤ ਭਖਲਾਇਆ॥

ਆਰਜਾ ਗਈ ਵਿਹਾਇ ਧੰਧੈ ਧਾਇਆ॥

ਪੂਰਨ ਭਏ ਨ ਕਾਮ ਮੋਹਿਆ ਮਾਇਆ॥

ਕਿਆ ਵੇਚਾਰਾ ਜੰਤੁ ਜਾ ਆਪਿ ਭੁਲਾਇਆ॥

ਅੰਗ - 707

Guru Ji continued addressing, Sant Ji, "The Maya (delusion) created by God is indescribable. Nothing definite can be said about it. There are four states of the human being; one, the waking state, when one acts in the world awakened, he is caught between attachment and excitement; the

second state, almost recurrent every day is what is called the dream state. All things seen in the dream seem completely true. But when he wakes up, all these become unreal things seen in the dream. The third state is deep dreamless sleep; which is called a higher state. At that time, it is the self that watches the state of sleep. Because of that self, he remembers deep sense of pleasure (after awakening), feeling, today I enjoyed very sound sleep. The witness to this state is man's own self, which is called the soul; who is above the three qualities (good, bad and indifferent). That (fourth one) is the real *Turiya* state (the transcendental state).

Guru Ji said, Sant Ji, this world rests on the power of God. He is beyond form and name. When a person repeats His Name and offers prayers and works for self-realisation, his delusion is shattered. One achieves Truth. When the illusion is obliterated, and the false ego disappears in the light of Truth, then the whole world would appear to him as the Form of God, which is the Supreme Reality. Hence don't look on this multi-formed world as a collection of separate beings, know it to be a single entity (though giving the illusion of different persons), that is God. You too have

no separate existence. It is all the spread of One God. Through the Grace of God and through the medium of self-seeking, freeing oneself from the meshes of illusions, one becomes one with Infinite God, having attained Truth, Consciousness and Bliss. The Third Master has ordained thus :

This entire world, which ye behold is the Lord's manifestation.

God's image alone is seen in it.

ਏਹੁ ਵਿਸੁ ਸੰਸਾਰੁ ਤੁਮ ਦੇਖਦੇ

ਏਹੁ ਹਰਿ ਕਾ ਰੂਪੁ ਹੈ

ਹਰਿ ਰੂਪੁ ਨਦਰੀ ਆਇਆ॥ ਅੰਗ- 922

Hearing this sermon of the Guru, Sant Manju was assured and his five-fold actions were destroyed. Guru Maharaj gave him the gift of Godly knowledge by quoting the great hymns from the gospel. Thus he obliterated his individual existence and achieved the bliss of salvation. Thus Guru Maharaj rescued many seekers from the cyclone of illusion and enabled them to enter the sphere of the Self. He made them experience the state of non-mind and Divinity :

Now I see the Lord, hear of the Lord and narrate but the One Lord.

The Supreme Soul is the Creator of the world. Without the Lord, I know no other.

ਬ੍ਰਹਮੁ ਦੀਸੈ ਬ੍ਰਹਮੁ ਸੁਣੀਐ ਏਕੁ ਏਕੁ ਵਖਾਣੀਐ॥

ਆਤਮ ਪਸਾਰਾ ਕਰਣਹਾਰਾ

ਪ੍ਰਭ ਬਿਨਾ ਨਹੀ ਜਾਣੀਐ॥

ਅੰਗ - 846

There were many strange happenings in the life of Guru Maharaj. If we meditate upon them, then a new type of experience comes to light. He felt enmity towards no one. Chandu's family members were arrested. He ordered their release with the remark that there was no fault of Chandu's family as well all others. Those who were responsible for Guru's martyrdom, they will suffer the consequences of their actions. There are many fables about his miracles of love; there are many spectacles of his battles and wars. He was loved by all. He had no jealousy for any caste or with any group. At Kartarpur, he got constructed a big mosque for the Muslims to offer prayers. Many prominent warriors, *Ranas, Rajputs*, kings and princes had faith in Guru Ji. Many of them received instructions in the path of spiritualism from Guru Maharaj. Many Muslim mendicants such as Mian Meer, Sikandar, Auliya recognised Guru Ji as the form of Allah (God).

(.....to be Continued)

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੀ ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਅਤੇ ਰਿਨੀਊਵਲ ਅਤੇ ਪੁੱਛਗਿਛ

ਸ਼੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖਤ ਪੁਸਤਕਾਂ, ਗਾਇਨ ਕੀਤੀਆਂ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀਰਤਨ ਦੀਆਂ ਕੈਸਟਾਂ, CD.'S, VCD.'S, DVD.'S MP3 ਦੇ ਆਪ ਜੀ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਐਡਰੈਸਾਂ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜੀ।

For all enquiries about 'Atam Marg' viz. renewal, new membership, non-receipt of the magazine etc. and also for procuring audios, videos & CDs; and books authored by Sant Waryam Singh Ji, please contact the following

England (U.K.)

For U.K. renewal of Atam Marg Magazine please forward cheque £ 40.00 payable to A.M.S.S.E.C.T. (U.K.) 9 Elizabeth Road, Walsall, West Midlands WS5 3 PF

**Atam Marg Spiritual Scientific
Educational Charitable Trust (U.K.)**

9 Elizabeth Rd.,

Walsall West Midlands, WS5 - 3PF U. K.

Contact : Mrs. Gurbax Kaur,
Mr. Jagtar Kulair : Tel : 0044-1212002818
Fax : 0044-1212002879
Voicemail : 0044-8701654402
Raj Mobile : 0044-7968734058
Email : info@atammarguk.com

U.S.A.

**Vishav Gurmat Roohani Mission
Charitable Trust,**

Contact : Bhai Amardeep Singh Atwal,
2755, Guildhall Dr., San Jose,
Ca - 95132, U.S.A

Phone :- 001-408-263-1844,
vgrmctusa@yahoo.com

S. Baldev Singh Grewal
Fremont, U.S.A - 001-510-249-9456
Canada

Bhai Sarmukh Singh Pannu
Phone - 001-604-433-0408

Bhai Parmjit Singh Sandhu
Cell: 001-250-600-3072

Bhai Tarsem Singh Bains
Cell : 001-604-862-9525, Phone : 001-604-599-5000

IN INDIA

09417214391, 09417214379 09814612900, 9417214378
Email: atammarg1@yahoo.co.in

Australia

Bibi Jaspreet Kaur

Cell : 0061-406619858

Email :- jaspreetkaur20@hotmail.com

Foreign Membership

	Annual	Life
U.S.A.	60 US\$	600 US\$
U.K.	40 £	400 £
EUROPE	50 Euro	500 Euro
AUS.	80 AUD\$	800 AUD\$
CANADA	80 CANS\$	800 CANS\$

ਸੇਵਾਦਾਰ ਗਾਜੀਪੁਰ ਬਾਰਡਰ ਵਿਖੇ ਰਾਸ਼ਨ ਵੰਡਦੇ ਹੋਏ

ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗਾਜੀਪੁਰ ਬਾਰਡਰ ਵਿਖੇ

ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ ਮੀਡੀਏ ਰਾਹੀਂ ਵਿਚਾਰ ਸਾਂਝੇ ਕਰਦੇ ਹੋਏ

ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ ਅਤੇ ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਟਿਕਰੀ ਬਾਰਡਰ ਤੇ ਕਿਸਾਨ ਆਗੂ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਸਾਂਝੇ ਕਰਦੇ ਹੋਏ

ਭਾਈ ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ ਅਤੇ ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਿੰਘੂ ਬਾਰਡਰ ਵਿਖੇ ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਸੁਣਦੇ ਹੋਏ

ਟਰੱਸਟ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮੁਖੀ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਜਥਾ ਰੰਧਾਵਾ ਦੇ ਮੁਖੀ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰੰਧਾਵੇ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਕਸ਼ਮੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਲਹੌਰਾ ਵਾਲਿਆਂ ਵਲੋਂ ਸਾਥੇ ਤੋਰ ਤੇ ਕਿਸਾਨੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿਚ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਬਾਰਡਰਾਂ 'ਤੇ ਨਿਭਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦ੍ਰਿਸ਼।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਮੀਡੀਏ ਰਾਹੀਂ ਸੰਘਰਸ਼ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ

ਬਾਬਾ ਜੀ ਗਾਜੀਪੁਰ ਬਾਰਡਰ ਵਿਖੇ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਾਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ

ਉਪਰੋਕਤ ਤਿੰਨ ਸਾਥੀਆਂ ਵਲੋਂ ਦਿੱਲੀ ਬਾਰਡਰਾਂ ਤੋਂ ਰਾਸ਼ਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ 60 ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਭਰੇ ਟਰੱਕ ਰਵਾਨਾ ਹੋਣ ਸਮੇਂ

